

FORBLI

Karoline Skytterholm Gullaksen

Masteroppgave i Møbel- og romdesign / interiørarkitektur

Universitetet i Bergen

Fakultet for kunst, musikk og design

2020

Utvikling av byer har alltid bestått av byutvidelser, byombygginger og sikring av eksisterende bygningsmasse. Mangel på materialer og ressurser før industrialiseringen gjorde gjenbruk av bygninger, bygningsdeler og materialer til en selvfølge (Riksantikvaren, 2006). Det skjer endringer i næringsliv og i befolkning, samt rasjonalisering og globalisering. Dette fører til at bedrifter kommer og går, mens bygningene blir stående på stedet. Bygningene kan ikke komme og gå, og man må derfor videreutvikle disse til å kunne tilpasse seg nye funksjoner på en enklere måte enn det bygg gjør i dag. Utnytter man materialressursene ved å la de bli værende på sin opprinnelige plass (Grønn byggallianse, 2019), er første steg mot gjenbruk tatt.

INNHold

1 INTRODUKSJON

- 11 Gjenbruk i et større perspektiv
- 12 Potensialer fremfor utfordringer
- 13 Menneskene og bransjen
- 14 Ressursenes verdi
- 15 Et viktig miljøvern
- 17 Problemstilling
- 18 Valgt sted
- 19 Valgt bygning
- 20 Avgrensning
- 21 Oppbygging og metode

2 GJENBRUK

- 24 Myter
- 28 Debatten
- 33 I dybden: med Kenneth Eikrem
- 34 Regelverket
- 36 Avfall i byggebransjen
- 38 Betong: et viktig bygningsmaterial
- 41 Gjenbrukskonseptet
- 42 Kristian Augusts gate 13
- 44 Økernhemmet
- 46 Mat- og merkevarehuset Mills
- 48 Meninger om gjenbruk: brukerundersøkelse
- 53 Fremtidens by
- 57 Refleksjon

3 ÅLESUND

- 60 Ålesunds historie
- 66 Byens farger
- 68 Sørsidens farger
- 70 Byutvikling i Ålesund
- 72 Knutepunktstrategien
- 74 Ålesund sentrum
- 76 Sundbyen
- 78 Bygninger rives
- 81 Refleksjon

4 IDUNGÅRDEN

- 84 Befaring
- 88 Stedsanalyse
- 96 Materialkartlegging
- 98 Byggteknisk beskrivelse
- 100 Strukturell analyse
- 106 Idungårdens historie
- 112 Et sosialt møtested
- 114 Fra Idungården til PIR
- 116 Den planlagte rehabiliteringen
- 118 Tanker om nybygg
- 120 Utfordringene
- 122 Rivingen
- 125 Refleksjon

5 BRUKERBEHOV OG FUNKSJONER

- 128 Brukerundersøkelse
- 130 Oppsummering og funn fra brukerundersøkelse
- 132 Gjenbruksstasjon Nordhavn
- 134 Østergro
- 136 Observasjon: Sky garden
- 138 Observasjon: Matmarked
- 143 Refleksjon

6 DESIGNPROSESS

- 146 Oppsummering av funn
- 148 Prosessutvikling
- 150 Konsept
- 152 Rammeverk for ny bruk
- 154 Bevegelsesmønster
- 156 Arealdisposisjon
- 158 Formspråk
- 160 HOVEDGREP 1: ventilasjon
- 172 HOVEDGREP 2: lysforhold og fasade
- 192 HOVEDGREP 3: bruksendring
- 210 Farger fra analyse
- 212 Fargesammenligning
- 214 Ny fargepalett
- 216 Gjenbruk av materialer
- 218 Materialvalg
- 221 Refleksjon

7 FORBLI

- 224 HOVEDGREP 1: Nytt ventilasjonssystem
- 230 HOVEDGREP 2: Åpne opp i etasjedekkene
- 236 HOVEDGREP 3: Ny bruk

8 ETTERORD

- 283 Til ettertanke
- 285 Takk til
- 286 Kildeliste
- 290 Bildeliste

INTRODUKSJON

KAPITTEL 1

Dette kapitlet er en introduksjon av prosjektets tema. Her beskrives målene, brukergruppen, motivasjonen og samfunnsrelevansen prosjektet har. Introduksjonskapitlet gir også en forklaring på hvordan masterprosjektet er vinklet og hvilke metoder som er benyttet gjennom prosessen.

GJENBRUK I ET STØRRE PERSPEKTIV
POTENSIALER FORAN UTFORDRINGER
MENNESKENE OG BRANSJEN
RESSURSENES VERDI
ET VIKTIG MILJØVERN
PROBLEMSTILLING
VALGT STED
VALGT BYGNING
AVGRENSNING
OPPBYGGING OG METODE

GJENBRUK I ET STØRRE PERSPEKTIV

TEMA

For meg er det viktig å se verdien i det som allerede eksisterer rundt oss og finne løsninger på hvordan levetiden til våre bygde omgivelser kan forlenges slik at vi i fremtiden kan møte ressursknapphet på en forberedt måte. I dag ser vi en drastisk nedgang av materialressursene og byggenæringen står for hele 40% av dette uttaket (Grønn byggallianse, 2019). Vi går mot en ny virkelighet. Et lineært mønster skal endres om til et sirkulært, og nye systemer skal utvikles.

Gjenbruk fremfor riving gir muligheter for bevaring av arkitektoniske og historiske verdier, samt opprettholder og forsterker stedsidentitet. I Norge utgjør eksisterende bygninger omtrent 40% av vår nasjonalformue (Riksantikvaren, 2006). Gjenbruk er derfor et viktig klimatiltak som vil forlenge levetiden til eksisterende ressurser og redusere avfall fra riving.

Forbli er et masterprosjekt som tar for seg dagens utfordringer ved rehabilitering av eksisterende bygg, hvor strenge krav og regler skaper usikkerhet og resulterer i riving av ressurser som i utgangspunktet er i stand til å brukes videre.

Jeg har valgt å løse oppgaven ved å ta utgangspunkt i en eksisterende bygning av typen som hyppigst rives i Norge. Da rehabiliteringen av det valgte bygget var påbegynt, og planer for videre bruk var lagt, oppstod det utfordringer underveis som gjorde at eier valgte å rive bygget. Rivingen ble fullført midtveis i masterløpet, og bygget skal i dette prosjektet være representant for ressursene vi mister når bygg rives.

Prosjektet er praktisk og løsningsrettet motivert og ligger i skjæringspunktet mellom interiørarkitektur og arkitektur. Tilnærmingen til temaet er faktabasert med utgangspunkt i dagens situasjon i byggebransjen.

POTENSIALER FREMFOR UTFORDRINGER

MÅL

Målet med prosjektet er å få mennesker til å se verdien i våre bygde omgivelser som består av verdifulle ressurser som vi kan disponere i lang tid. Fra et interiørfaglig perspektiv er hovedmålet i prosjektet å engasjere til mer gjenbruk ved å belyse potensialer for romlige tiltak av bygningskonstruksjon og materialer i eksisterende bygg som kan løse utfordringene som gjør riving til et enkelt valg i dag. Ved å opplyse mennesker om hvor stor påkjenning på miljøet riving av bygg har, kan et nytt syn på eksisterende bygningsmasse etableres.

Jeg vil også se på hvilke funksjoner vi i fremtiden vil få større behov for, og undersøke hvordan disse kan implementeres i eksisterende bygg. Prosjektet skal åpne opp for refleksjon og diskusjon i debatten om eksisterende bygg, og være en politisk kommentar til krav og regler i byggebransjen som får større makt enn tiltak for klimautfordringene.

Prosjektet har som formål å være til inspirasjon for andre rehabiliteringsprosjekter ved å belyse potensialer i eksisterende bygg.

MENNESKENE OG BRANSJEN

BRUKERGRUPPE

Brukergruppen i prosjektet rettes i hovedsak mot innbyggerne i Ålesund sentrum og omegn da dette er lokasjon for valgt bygg. Funksjoner implementeres på bakgrunn av funn fra intervjuer og spørreundersøkelse hvor brukergruppens behov og ønsker er innhentet. Tilreisende som besøker byen vil gjennom publikumsrettede formål også være velkommen.

Som nevnt ønsker jeg å nå bransjen ved å presentere løsningsmuligheter for hvordan eksisterende bygg kan bevares i større grad enn i dag gjennom gjenbruk for å kutte klimautslipp fra riving. Det er derfor relevant at mennesker i bransjen som byggesektoren, arkitekter og byggeiere er en del av brukergruppen.

RESSURSENES VERDI

MOTIVASJON

I rollen som interiørarkitekt har jeg muligheten til å bruke min påvirkningskraft til å lede mennesker i riktig retning i takt med utviklingen mot et bærekraftig samfunn. Med min stemme ønsker jeg å ta initiativ til å spre engasjement og kunnskap om hvordan gjenbruk i et større perspektiv kan være en del av løsningene på klimautfordringene. Å sette miljøet som grunnsten i prosjektet er derfor et valg som faller meg naturlig. Som interiørarkitekt kan jeg være med på utviklingen av våre byer og ta valg som er med på å påvirke og oppfordre til en grønnere tankegang. Ved å gjøre dette prosjektet tilegner jeg meg kunnskap om miljøvern som jeg i fremtiden vil ha god nytte av personlig og i arbeidslivet.

Det er viktig for meg å se potensialer i det som allerede eksisterer for å spare verdifulle ressurser. Jeg er opptatt av å finne løsninger på hvordan levetiden til ressurser kan forlenges, og i dette prosjektet ønsker jeg å undersøke hvordan ressursene i bygg kan bevares gjennom gjenbruk. Det faktum at den valgte bygningen underveis i masterperioden ble revet, har vært med på å forsterke budskapet i prosjektet. Hendelsen forsterket også motivasjonen til å formidle hva vi mister gjennom riving av bygninger ytterligere, og hvordan riving påvirker miljøet.

Som interiørarkitekt har jeg muligheten til å vise potensialene i eksisterende fasiliteter, og inspirere til nye måter å jobbe med romløsninger på i prosjekter hvor rammene er gitt på forhånd.

ET VIKTIG MILJØVERN

RELEVANS

I Norge står byggesektoren for 40% av avfallsproduksjonen. Som et viktig miljøvern kan avfallsproduksjon samt forurensning og energibruk reduseres gjennom bruk og gjenbruk av eldre bygningsmasse (NKF, 2016). Gjenbruk av bygninger er ikke noe nytt, men heller en gjenganger i arkitekturen. Tiltaket er kritisk i arbeidet mot en klimanøytral fremtid.

Gjeldende lovverk gjør det komplisert å arbeide med eksisterende bygg, da regler og krav er upresise og ikke klart nok definert i sammenligning med nybygg som det i større grad fokuseres på i plan- og bygningsloven. (NKF, 2016)

Mitt prosjekt skal gjøre en forskjell for mennesker gjennom å være en stemme i debatten for gjenbruk av eksisterende bygningsmasse som et bærekraftig tiltak. Det skal være med på å løse en del av et klimaproblem, og få flere til å verdsette våre bygde miljøer og fokusere på potensialer fremfor utfordringer. Bruksendring i eksisterende bygninger får frem mulighetene ny bruk kan gi, hvor fremtidsrettede tilbud og aktiviteter kan skape flere møtesteder som styrker sosial verdi i samfunnet.

PROBLEMSTILLING

Hvordan kan verdien i eksisterende bygninger i fare for å bli revet, formidles ved å presentere potensialene for gjenbruk av konstruksjon og materialer?

VALGT STED

ÅLESUND

Jeg ønsket å knytte mitt masterprosjekt til et sted jeg har personlig tilknytning til hvor egne opplevelser, historier og minner kan være med på å styrke prosjektet og den indre motivasjonen. Jeg har valgt å knytte masterprosjektet mitt til hjembyen min Ålesund hvor jeg er født og oppvokst. I prosjektet bruker jeg min personlige tilknytning til Ålesund for å sette meg inn i menneskers meninger og oppfattelser om bysentrum.

For meg er det en helt spesiell følelse jeg kjenner på når jeg oppholder meg i Ålesund sentrum. Patriotismen blomstrer når jeg spaserer i omgivelsene av hav, fjell og vakker arkitektur på en og samme tid. Det er alltid noe nytt å oppdage langs fortauskanten, fra detaljer i ornamenter til kontraster av former.

VALGT BYGNING

IDUNGÅRDEN

For å kunne svare på problemstillingen var det viktig å ta en beslutning på hvilken bygning jeg ønsket å bruke som rammeverk for gjenbruk. Den valgte bygningen skal fungere som et eksempel på hvilke gjenbruksløsninger som kan fremheve potensialene i eksisterende bygninger for videre bruk fremfor å bli revet. Flere potensielle bygninger i Ålesund Kommune har blitt vurdert. De potensielle bygningene har alle vært i en eller flere av posisjonene for å enten bli vurdert til riving, vurdert eller påbegynt rehabilitering, er stående til forfall, er lite vedlikeholdt eller er ute av bruk. Videre beskrivelse av vurdering og bakgrunn for valg av bygg finnes på side 75.

Prosjektet tar utgangspunkt i en bygning midt i Ålesund sentrum kalt Idungården. Bygningen ble reist i 1969 og er lokalisert på sørsiden i bysentrum. Et område preget av funksjonalistiske bygg fra 60-80-tallet som har erstattet flere jugendstilbygninger. Idungården ble ikke reist for å erstatte en jugendbygning, men representerer en av bygningene som innlemmes under kategorien "disharmonerende" i bybildet på folkemunne (Walstad, 2010). Sørsideområdet blir sett på som den grå delen av byen, og står i sterk kontrast til jugendstilbebyggelsen som sees på som mer attraktiv og verdifull.

Underveis i den påbegynte rehabiliteringen av Idungården ble bygningen vurdert for riving på grunn av utfordringer i bygget. Jeg ønsket å se nærmere på hvorfor riving ble et alternativ i utgangspunktet da alt var ferdig planlagt for ombruk. Hvilke utfordringer fikk byggeierne til å ta beslutningen på å rive Idungården?

AVGRENSNING

Prosjektet tar utgangspunkt i hvordan Idungården så ut etter fullført sanering (lett manuell riving) for rehabilitering, da befaringen av bygget fant sted etter dette. Det legges derfor vekt på strukturelle og romlige grep som viser løsningsforslag til hvordan utfordringene i Idungården kunne blitt løst med utgangspunkt i hvordan bygningen fremstod under befaring.

Masterprosjektet kan ha overføringsverdi til andre lignende bygninger som står overfor samme utfordringer som Idungården. Jeg lar prosjektet være et eksempel på hvordan gjenbruk kan gjennomføres i bygningen gjennom grep som optimaliserer for videre bruk og tilrettelegger for behov kartlagt i undersøkelsene mine med interesse i fremtid og brukergruppen.

For å oppnå kvalitet har jeg valgt å legge hovedtyngden i designprosessen til strukturelle grep for løsning på utfordringene i bygningen. Jeg velger å ha fokus på aktive soner med publikumsrettede formål, fremfor passive soner, som blant annet kontor, personalrom og lignende, for å tilrettelegge for brukergruppens behov og vise potensialer for ny bruk.

OPPBYGGING OG METODER

Prosjektet er delt inn i to hoveddeler, en undersøkende faktabasert del og en praktisk del. Underveis er det benyttet ulike metoder for å opparbeide relevant kunnskap om prosjektets tema. Dette skal danne grunnlaget for valg i den praktiske delen av prosjektet. Viktige hovedfunn drøftes etter hvert kapittel med konklusjoner og egne meninger.

Den faktabaserte tilnærmingen til temaet danner grunnlaget og rammene for en designstrategi. Jeg har opparbeidet meg kunnskap gjennom relevant litteratur fra hefter, bøker, nettbaserte kilder og avisartikler. Foredrag, konferanser, kurs og reiser utenfor skolen har gitt meg inspirerende input underveis i prosessen. Gjennom dybdeintervju har jeg hentet fagkunnskap, og med brukerundersøkelse har jeg fått en forståelse av brukergruppens behov og meninger. Det har også vært hensiktsmessig å referere til eksempler for å dokumentere tendenser i byggebransjen. Her oppstår utfordringer i rehabiliteringsprosjekter som i mange tilfeller fører til riving. Jeg viser også til rehabiliteringsprosjekter som har løst utfordringer i eksisterende bygg gjennom innovative tiltak for gjenbruk.

I **den praktiske delen** av prosjektet er undersøkelsene stedsspesifikke hvor observasjoner, analyser og kartlegging er brukt som metode for å opparbeide forståelse av Ålesund som valgt lokasjon, og Idungården som valgt bygg. Gjennom prosjektforløpet har jeg oppholdt meg mye i Ålesund, og fulgt prosessen til Idungården jevnt. De stedsspesifikke undersøkelsene fører videre mot brukerbehov og funksjoner. Designprosessen tar for seg utviklingen av ideer, konsept, skisser og utprøvinger i modell som leder det praktiske prosjektet mot løsningen på problemstillingen. I designprosessen argumenterer jeg for valgene jeg tar basert på informasjonen jeg har opparbeidet under den undersøkende faktabaserte delen, og fra stedsspesifikke undersøkelser. Nærmere informasjon om metoder og innhold for hvert kapittel beskrives i en kort intro etterhvert som de dukker opp i teksten. Utstillingen vil jeg bruke som en fullføring av avhandlingen hvor potensialene for gjenbruk av bygget fremheves som løsning på problemstillingen.

GJENBRUK

KAPITTEL 2

Dette kapitlet tar for seg den faktabaserte tilnærmingen til temaet hvor tråder knyttes sammen i en helhet gjennom relevant litteratur, dybdeintervjuer, brukerundersøkelse og viser til andre relevante rehabiliteringsprosjekter. Kunnskapsbasen som opparbeides legger grunnlag og føringer for videre designprosess.

MYTER
DEBATTEN
I DYBDEN
REGELVERKET
AVFALL I BYGGEBRANSJEN
GJENBRUK SOM MILJØVERN
KRISTIAN AUGUSTS GATE 13
ØKERNHJEMMET
MAT- OG MERKEVAREHUSET MILLS
FREMTIDENS BY
MENINGER OM GJENBRUK
REFLEKSJON

Til å starte de faktabaserte undersøkelsene vil jeg presentere noen myter som går igjen blant byggeiere, utviklere og investorer i byggebransjen. Mytene sprer feilaktig informasjon og kan signaliserer at det er greit å rive bygninger fremfor å gjenbruke dem. De uttrykker en følelse av å ha gitt opp før man har forsøkt. Å gjennomføre prosjekter for gjenbruk krever at man er målrettet og bruker tid på å sette seg inn i potensialene byggverk har for videre bruk, ser verdien i eksisterende ressurser, bruker kreativitet og tenker innovativt. Etter at man har fått en oversikt over mulighetene, finner man ut hvordan eventuelle utfordringer kan løses. Deretter beregner man gjennomføringsevnen for prosjektet ved å identifisere hvilke krav som vil gjelde for de tiltak man skal gjøre i byggverket. Å dykke ned i det omfattende regelverket, som i seg selv ofte fører til usikkerhet, kan være avgjørende for om gjenbruksprosjektet realiseres eller ikke. Hvilke utfordringer gjør at gjenbruk blir valgt bort til fordel for riving for nybygg? Hvor blir engasjementet rundt klimatiltak av, når det stadig vekk rives verdifulle eksisterende byggverk som er i stand til å beholdes?

MYTER

- 1 DET ER BILLIGERE Å BYGGE NYTT ENN Å REHABILITERE.
- 2 NYBYGG ER GRØNNERE OG MER ENERGIEFFEKTIVE.
- 3 MED NYE BYGG FÅR MAN ET MER TIDSRIKTIG UTTRYKK.
- 4 AREALUTNYTTELSEN ER MER EFFEKTIV I NYE BYGG.
- 5 DET ER VANSKELIG Å TILFREDSSTILLE MODERNE KRAV TIL INNEKLIMA I EKSISTERENDE BYGG.
- 6 MAN FÅR ET MER TIDSRIKTIG UTTRYKK VED Å BYGGE NYTT.

Mytene er hentet og inspirert av tipshefte "Tenk deg om før du river" av Grønn Byggallianse, utgitt 2019 (Grønn Byggallianse, 2019).

”

River House of Oslo og bygger nytt.

Byggfakta, 26.11.18

Vi trenger en debatt om behovet for nybygg.

Aftenposten

Sparer enorme summer med gjenbruk.

Estatenyheter, 25.07.19

Vil bevare mange flere bygg.

Estatenyheter, 22.08.19

Bygget er tross alt bare fra 1960-årene. Det er helt utrolig hvordan det da kan ha kulturhistorisk verdi.

Adressa, 26.11.19

Y-blokka: Internasjonalt opprop mot riving.

Arkitektnytt, 01.10.19

Det er fylkesutvalget som har bestemt at det nåværende fylkeshuset skal rives.

BA, 20.09.19

Vi kan ikke tillate oss å rive hele Fylkesbygget.

Vill Urbanisme, 23.03.19

Ble billigere å beholde enn å rive.

Estatenyheter, 30.10.19

Avisoverskrifter fra debatt om gjenbruk og riving av bygg.

DEBATTEN

argumenter for riving

GJENBRUK ELLER RIVING?

Som nevnt i introduksjonen på side 12 ønsker jeg at prosjektet kan være en stemme i debatten om gjenbruk av bygg ved å formidle verdien av våre bygde omgivelser og eksisterende ressurser. Med dette som motivasjon er det relevant å undersøke hvordan temaet fremstår i media. Hvilke holdninger har blant annet byggeiere, fagfeltet og regjeringen når det kommer til spørsmålet mellom gjenbruk eller riving for nybygg? Tar ingen ansvar for å nå de ambisiøse klimamålene som sier at bygg- og eiendomssektoren skal være klimanøytral innen 2050 (Grønn Byggallianse, 2019)? Hvilke utfordringer gjør at det rives og bygges nytt selv om dette er dyrt for lommebok, naturen og samfunnet?

FOR LAV AREALKAPASITET

Fra debatter i media er det ofte de samme utfordringene det begrunnes med om hvorfor bygg skal rives. En av de mest fremtredende grunnene er uhensiktsmessig utformet bebyggelse som er lite funksjonell og gjør det utfordrende å tilfredsstillere behov og ønsker. Bygg som ikke utfyller bruksarealet til det som er ønskelig, blir ofte revet om utbygging ikke er mulig. (Mellingsæter, 2015). Her er det også et spørsmål om økonomi. Et eksempel er House of Oslo fra 1960-tallet som ble revet på grunn av at nybygg ville gi mulighet for økt arealkapasitet som igjen ville bli mer lønnsomt med tanke på leieinntekter. Lønnsomheten ved å rive og bygge nytt kan konkluderes med å ikke bli så lønnsom likevel, da det ble beregnet at det ville koste dem hele syv millioner kroner mer å rive og bygge nytt enn å rehabilitere, som i utgangspunktet var et reelt alternativ (Revfem, 2018).

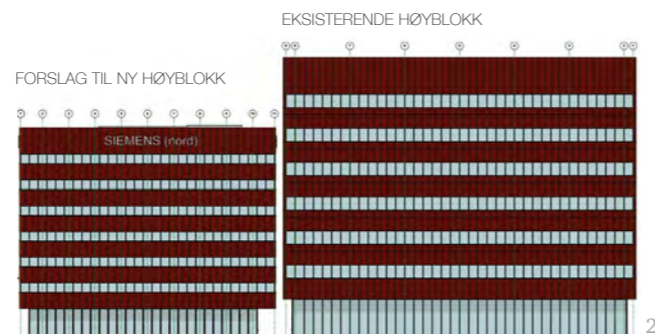
Et bygg som også skulle rehabiliteres og bygges på for å effektivisere arealbruken, er Fylkesbygget i Bergen. I stedet for å fremstå som forkjemper for det grønne skiftet, og stå for det de mener, besluttet Vestland Fylkeskommune å rive hele bygget fremfor å i det minste bruke bærekonstruksjonene i betong som er i god stand og av meget god kvalitet. Argumentene er at etasjene er uegnet for gode kontorløsninger, har for få rømningsveier, og sist men ikke minst for lave etasjehøyder som er en annen gjentakende problemstilling i debatten. (Rossow, 2019)

Forrige side
House of Oslo fra 1960-tallet
ble revet i 2018.
Denne siden
Riving av Fylkesbygget i
Bergen startet i begynnelsen
av 2020.

LAVE ETASJEHØYDER

Problemet med lave etasjehøyder dukker stadig opp. Dette gir først og fremst utfordringer med tekniske føringer som i dag legges mellom etasjedekkenene, som igjen stiller krav til større innvendig høyde. Tekniske føringer er for eksempel ventilasjonskanaler, rørføringer, kabeldruer for elektriske kabler og lignende (Byggforsk, 2002, 379.320). Ventilasjonskanaler er plasskrevende, og blir ofte en utfordring i eldre bygninger med lavere etasjehøyde ettersom dimensjonene blir større i takt med strengere krav. Tilpassing av tekniske føringer gir dermed høyere bygningsmessige kostnader i bygg med dårlig tilgjengelighet. I nybygg legges det i dag opp til en meter ekstra per etasje for å få plass til tekniske føringer. Et godt eksempel som visualiserer dette er skissen Siemens AS har presentert som forslag til hvordan et nybygg kan erstatte det ikoniske produksjonsanlegget deres i Trondheim fra 1962, som de mener ikke tilfredsstillende deres behov lengre. I skissen har Siemens AS økt etasjehøyden, men beholdt det samme arkitektoniske uttrykket som det opprinnelige bygget, tegnet av arkitekt Herman Krag (Arkitekturturnytt, 2019). Når etasjehøyden økes blir antall etasjer ofte færre da reguleringsplaner har regler om hvor høyt man får lov til å bygge. Om Siemens AS skulle forholdt seg til den samme høyden som det eksisterende bygget har, vil et nybygg få en etasje mindre på grunn av økt etasjehøyde. I debatten om House of Oslo kommer det også opp at mange leietakere setter pris på større takhøyde, som også her var en utfordring (Revfem, 2018). Hvem foretrekker vel ikke å ha det høyt under taket?

ETTERKRIGSARKITEKTUREN

Utfordringene som fører til riving av eksisterende bygg virker å være gjentakende. De arkitektoniske trekkene og tiden de er bygget forteller oss at deres stilart stammer fra etterkrigsmodernismen. Kjentegn for stilen er asymmetriske, oppbrudte bygningskropper, delt i mindre volumer. Vinduene var uten sprosser og dørene enkle, glatte eller geometrisk inndelte, horisontale linjer er ofte representert og form- og fargevariasjonene er mange. (Grøndahl, 2018)

Bygningene fra etterkrigsmodernismen ble naturlig nok preget av gjenreisningsarbeidet, men var også et forsøk på å fornye og berike den moderne arkitekturen. I takt med økonomisk vekst ble arkitekturen både rasjonell og uttrykksfull, (Brochmann, 2019) og stilarten er uten tvil omdiskutert. Debatten om hvorvidt Y-blokka fra 1969 i regjeringskvartalet skal bevares eller rives, har nok vært den mest fremtredende i media om byggdebatter de siste årene. Selv om de inngraverte kunstveggene i naturbetong av Pablo Picasso og Carl Nesjar gir Y-blokka arkitektonisk verdi, og gjør den til et viktig modernistisk kulturminne, ønsker ikke regjeringen å bevare Y-blokka og har besluttet å rive den. Dette har skapt stor frustrasjon blant mange. Regjeringens beslutning har ført til store demonstrasjoner, støtteaksjon for bevaring og søksmål mot staten for å stoppe rivingen. Klarsignalet om å starte rivingen av blokken er gitt (Statsbygg, 2020), og de to kunstverkene Fiskerne og Måken tas vare på, og integreres i det nye regjeringskvartalet, noe mange mener ikke er en optimal løsning da de tas ut av sin opprinnelige kontekst.

Hva vi ser på som verdifullt endrer seg gjennom tidene. I dag blir vi daglig minnet om klimaendringene og tiltak vi må gjøre for å snu den uvanlig raske utviklingen.

Gjenbruk av en byggeform og stil som fremstår såpass ren og moderne selv i vår tid, burde etter mitt syn være et godt utgangspunkt for å se potensialer for tiltak til videre bruk.

I DYBDEN

med Kenneth Eikrem

FRA ET ANNET PERSPEKTIV

I sammenheng med prosjektet ønsket jeg å fordype meg i temaet ved å tilegne meg fagkunnskap gjennom dybdeintervju med Kenneth Eikrem, avdelingsleder i riveentreprenøren AF Decom AS. Først og fremst fordi han satt på viktig kunnskap og informasjon om prosjektets valgte bygning, Idungården. Det var også interessant for meg å oppsøke en som ser bransjen fra et annet perspektiv enn det jeg som interiørarkitekt har.

AF Decom har høye krav i å levere på miljø i deres prosjekter, med interne mål om 95% sorteringsgrad av materialer. Firmaets hovedfokus er HMS og det er retningsgivende for virksomheten. Eikrem mener det er større potensialer for gjenbruk enn det som praktiseres i dag. I følge han, gir riving en større påvirkning på miljøet enn rehabilitering. Da rehabilitering stort sett gjennomføres med manuelt arbeid og mindre grad av transport, brukes det tunge maskiner i riveprosjekter og behovet for lastebiltransport er stort.

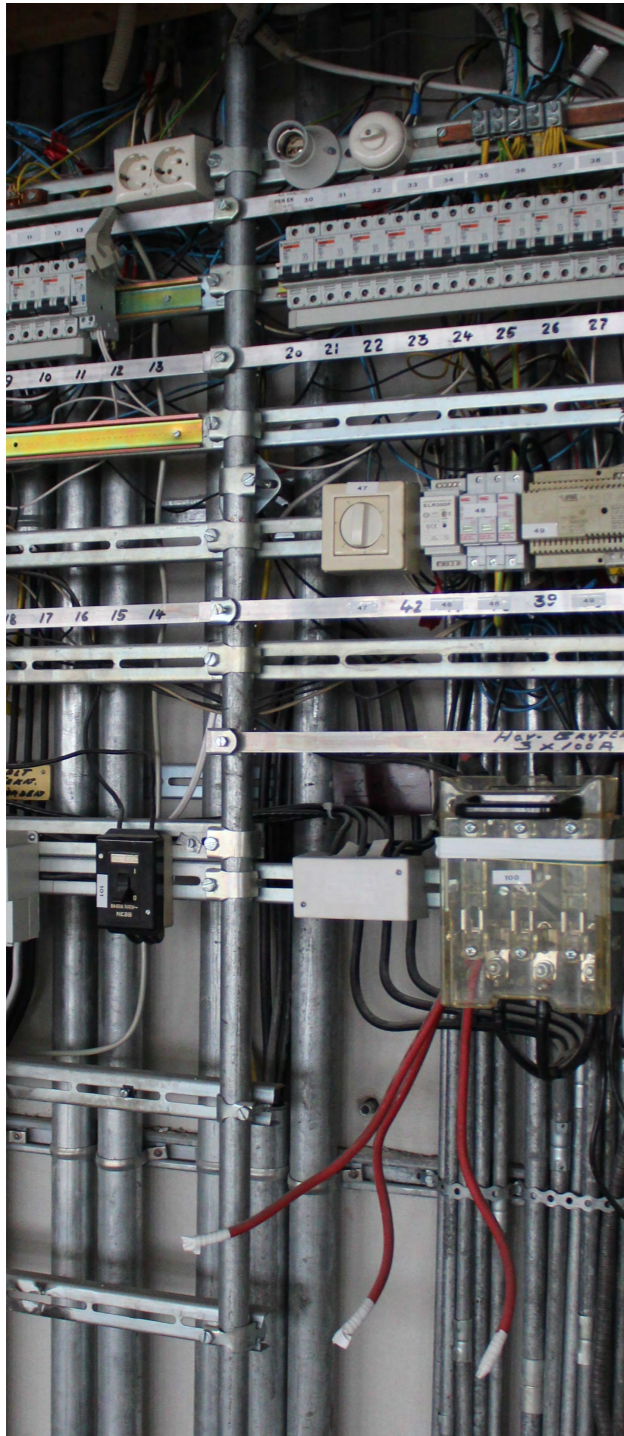
Om man sammenligner å rive et bygg helt ned eller å rehabilitere og gjenbruke bærekonstruksjonen, har man en besparelse i utgangspunktet på den totale byggekostnaden. På grunn av strenge krav vil det i mange tilfeller være dyrere å tilpasse eksisterende bygg for dagens standard enn å rive og bygge nytt. Jeg spurte Eikrem om hvilke typer bygg de oftest river; "Vi river veldig mye industri, og der skal det bygges opp igjen leiligheter(...)", han fortsetter, "Og også offentlige bygg, gamle skolebygninger har for lav etasjehøyde slik at man ikke får inn ventilasjon for eksempel." Eikrem ser på regelverket som tunge materier å tilfredsstillende. Hva bør endres i regelverket? "Kravene må nok sikkert skille mellom nybygg og rehabilitering(...)"

Utfordringene ved byggene som rives ser ut til å være de samme i mange tilfeller. Eikrem fastslår at gjengangere er for lave etasjehøyder og begrenset arealutnyttelse av tomten, samt utfordringer med å oppnå dagens krav til isolasjon, lyd- og brannisolering. Han fortsetter med å forklare at lave etasjehøyder gjør det vanskelig å tilfredsstillende dagens standard til ventilasjonskrav. "De blir jo flinkere de som driver med ventilasjon, men det er jo de det står på da. De krever egentlig tykke rør, men får jo også rektangulære kanaler og slike ting." Her trengs det innovative løsninger som kan løse utfordringene, og en bransje som har vilje til å tilpasse seg eksisterende forhold i bygg.

Et argument for å rive i stedet for å rehabilitere er at driftskostnadene og kostnader ellers i levetiden til et nybygg ofte blir billigere enn det ville vært i en rehabilitert bygning. Å rehabilitere et ugunstig bygg vil kanskje heller ikke være en miljøgevinst å bevare, kontra et nytt energieffektivt bygg som belaster mindre over mange år.

Økonomi spiller altså en viktig rolle i beslutninger. Med stadig høyere etterspørsel og krav til bærekraftige løsninger sier Eikrem at de store entreprenørselskapene ser på denne utviklingen som et viktig fokusområde å jobbe mot fremover. Etterhvert som prosessene for effektivisering av rehabilitering i eksisterende bygg øker vil prisene trolig gå ned, og dermed gjøre det gunstigere å gjenbruke. Eikrem nevner at bygningskomponenter som er bygget for å kunne demonteres på en enkel måte vil gjøre gjenbruk mer optimalt. Her er det viktig å designe i standardiserte mål slik at det skal være mulig å flytte komponenter til andre bygg i fremtiden. (Eikrem, 2019)

REGELVERKET

BYGGEREGLER I NORGE

For dette prosjektet, som omhandler tiltak i eksisterende bygning, ønsker jeg å undersøke regelverket for å finne årsaker til hvorfor gjenbruksprosjekter ofte er vanskelig å gjennomføre. Er kravene for strenge og derfor uopnåelige for eksisterende bygg?

I Norge har vi ulike statlige og kommunale byggeregler. Disse reglene er samlet i plan- og bygningsloven (pbl), byggteknisk forskrift (TEK17), forskrift om dokumentasjon av byggevarer (DOK) og byggesaksforskriften (SAK10). Her blir det mest relevant å se på krav og regelverk som omhandler tiltak i eksisterende bygg og da spesielt i pbl og TEK17.

Pbl bestemmer hvordan landets arealer skal brukes og reguleres. Loven gjelder for alle tiltak knyttet til fast eiendom som oppføring, riving og endring, for eksempel fasadeendringer og bruksendring knyttet til byggverk, konstruksjoner, anlegg og terreng. (PBL, 2019)

Sammen med pbl har Norge TEK17 som inneholder ytterligere krav for å sikre at tiltak planlegges, prosjekteres og utføres etter hensyn til god visuell kvalitet, universell utforming og at tiltakene oppfyller tekniske krav til sikkerhet, miljø, helse og energi. (Byggforsk, u.å.)

USIKKERHET

En stor utfordring ved gjenbruk av eksisterende byggverk er den tekniske tilstanden som ofte er variabel, samt utfordringer ved å oppgradere til et forsvarlig sikkerhetsnivå. Kravene har endret seg betydelig over tid og lar seg derfor ikke alltid tilpasse eksisterende byggverk på en fornuftig måte (NKF, 2016). I utgangspunktet gjelder de samme kravene for tiltak i nybygg som tiltak i eksisterende byggverk så lenge de er "relevante" for det spesifikke tiltaket som skal gjøres. Det vil si at regelverket gir rom for tolkning som følges av forvirring og uklarhet i mange tilfeller (NKF, 2016). Kravet skal begrenses til den delen eller funksjonen som endres og berøres av tiltaket.

Eksempel:

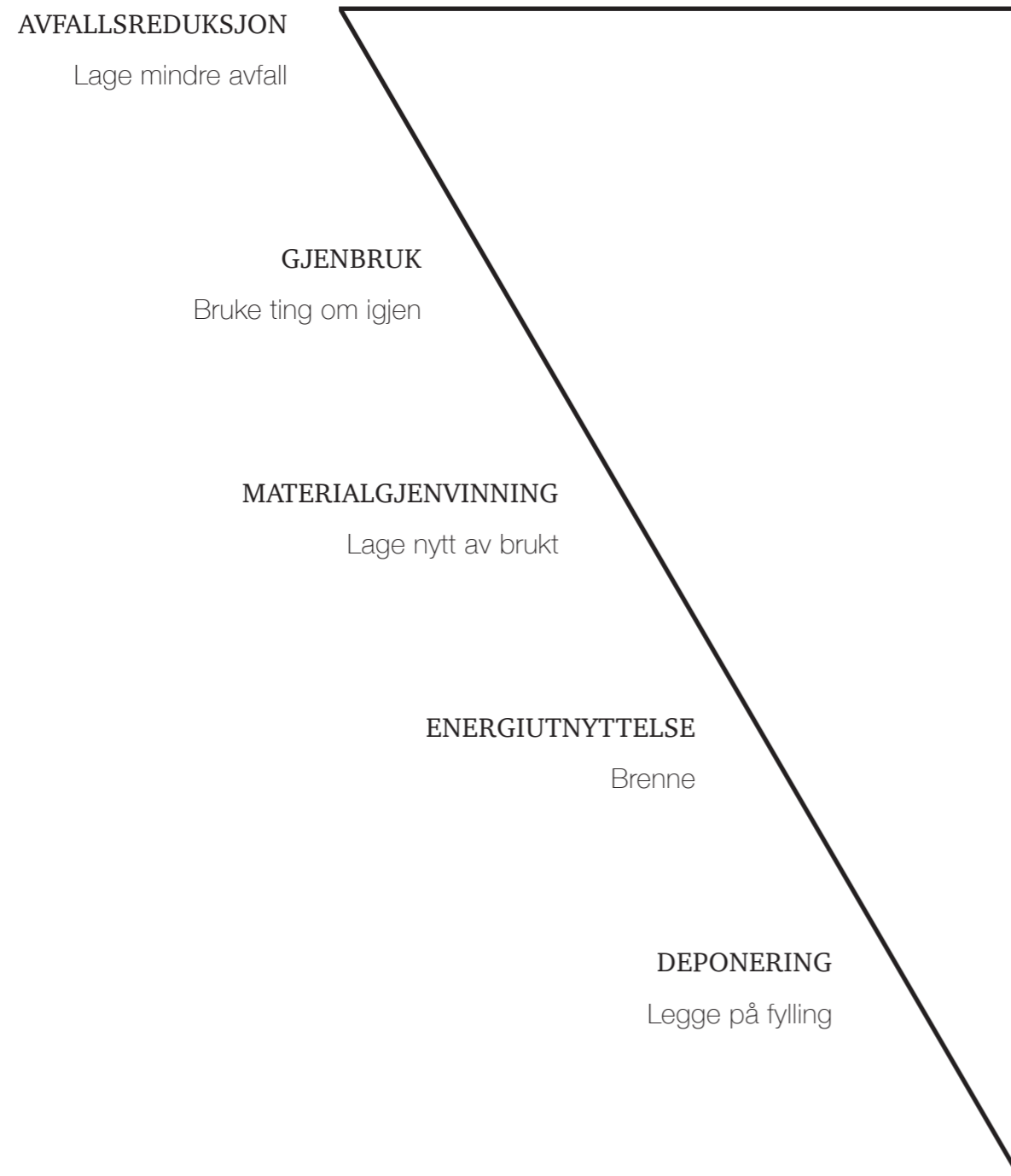
Om ett vindu i en bygning skiftes ut vil ikke dette gi noen stor betydning for bygningens energibehov. Men, om samtlige vinduer i bygget skiftes ut kan disse ha en merkbar innvirkning på energibehovet, og da blir dagens krav for U-verdi relevant (Byggforsk, 2016, 473.101).

U-verdi: uttrykkes som gjennomsnitt for den aktuelle bygningsdelen. Det medfører at minstekrav for eksempel ikke gjelder for hvert enkelt vindu, men for alle vinduer, dører og glassarealer i gjennomsnitt.

TILPASS FOR GJENBRUK

Så hva kan gjøres i regelverket for å øke gjenbruk av eksisterende bygninger? Tidligere klima- og miljøminister Ola Elvestuen løftet fram miljø- og klimagevinsten ved å bygge om fremfor å bygge nytt under en paneldebatt i Arendal, august 2019. Han mener at kriteriene for å få rivetillatelse bør bli strengere, samt gjøre skillet mellom krav til eksisterende bygg og nybygg tydeligere i forskriftene (Widing, 2019). Eiendomssektoren har samme mening. I deres veikart mot 2050 foreslås det konkrete nasjonale reguleringer til lovkrav. Det oppfordres blant annet til innføring av en egen byggforskrift for rehabilitering hvor funksjonskravene er tilpasset eksisterende bygningsmasse (Norsk Eiendom, 2016). Slike endringer vil være viktig for å redusere riving av eksisterende bygg. Å dele gode eksempler på bygg som er blitt transformert med høy kvalitet med bransjen, er også et virkemiddel som kan være med på å spre kunnskap om muligheter og måter å gjenbruke bygg på (Widing, 2019).

AVFALLSPYRAMIDEN

AVFALL I BYGGEBRANSJEN

AVFALL

Når gjenstander, stoffer, energibærere, restprodukter og emballasje ender opp som avfall mister de sin opprinnelige verdi, men representerer viktige ressurser ved gjenvinning til nye produkter, materialer eller stoffer (Avfall, 2018). Avfallshierarkiet illustrerer prioriteringene i norsk avfallspolitikk og EUs rammedirektiv for avfall (Avfallshierarki, 2018). Det er de to øverste målene i pyramiden, avfallsreduksjon og gjenbruk, man ønsker å sikte etter så godt det lar seg gjøre.

Nederst på pyramiden finner vi deponi. Her havner avfall som verken kan brukes på nytt, materialgjenvinnes eller energigjenvinnes. Dette avfallet legges på et godkjent område for forsvarlig sluttbehandling for å begrense at klimagasser som metan skal slippes ut. Måten man sikrer dette på er å dekke over avfallet med for eksempel jord. Siden 90-tallet har antall deponier i Norge sunket dramatisk fra 500 til 62 ordinære deponier (Avfall Norge, u.å.). I tillegg finnes det to deponier for farlig avfall og en håndfull deponier for avfall som inneholder blant annet porselen, betong, Glava, tegl- og lekablokker.

BYGGEBRANSJEN

Bygg- og anleggsbransjen står for store råvareuttak, høyt energiforbruk og utgjør hele 40% av Norges avfallsproduksjon (NKF, 2016) som i 2017 ble telt til 1,90 millioner tonn avfall (Chaudhary, 2019). 40% av dette avfallet kom fra riving av bygg. Hvert år rives det rundt 22 000 bygninger i Norge (Reite, 2020) og avfallet dette genererer er materialer med svært energiintensiv produksjon. Dette gjelder for eksempel betong, tegl, metaller, plast, isolasjon, gips og EE-avfall. EUs rammedirektiv for avfall sier at materialgjenvinningen skal økes til 70% innen 2020 (Grønn Byggallianse, 2019). For å nå målet må vi ta bedre vare på materialressursene våre som gradvis reduseres i takt med økende folketall og rask utbygging i byer (Bramslev, 2019). Vi ser allerede en nedgang på tilgangen av metaller og sandressurser til produksjon av betong. Men, hvilket materiale er egentlig best egnet for gjenbruk? Et spørsmål jeg ønsket å stille prosjektleder i AF Gruppen, Kenneth Eikrem, under dybdeintervjuet jeg hadde med han høsten 2019. Han svarer: "Mitt syn på det er jo at det som er best egnet for ombruk er betongen." (Eikrem, 2019)

BETONG

et viktig bygningsmaterial

HØY KLIMABELASTNING

Betong står for hele syv prosent av verdens totale CO2-utslipp (Eidum, 2019). Siden størsteparten av bygningsmaterialene i Idungården er betong er det relevant å rette blikket mot dette materialet. Betong har store potensialer for gjenbruk, men står likevel for store deler av avfallproduksjonen fra byggebransjen.

Betong er en sammensetning av sement, vann, tilslag som sand, stein, pukk og grus, og tilsetningsstoffer som brukes for å endre betongens herdetid, flyteevne, blandingsforhold, styrke og bestandighet (Betong, 2019). Betong er et av de aller viktigste byggematerialene vi har. Den brukes i stor utstrekning i form av plasstøpte dekker, bærende søyler, dragere, veggelementer, og etasjeskillere (Resirqel AS, 2019). Siden betong i seg selv har dårlig strekk-kraft brukes det armeringsjern eller armeringsnett av stål for å gjøre den sterkere. Armeringsmaterialene utgjør en betydelig andel av klimautslippet til betong, men det er sementproduksjonen som står bak størstedelen av utslippet.

Sement som brukes for å lage betong produseres av kalkstein, gips og jernsulfat med ulike tilsatsstoffer (Grønn Materialguide, 2017). For å redusere klimautslippene ved produksjon kan man benytte lavkarbonbetong der en andel av sementen i blandingen byttes ut med flyveaske, som er et avfallsprodukt fra kraftproduksjon. Man bør også benytte seg av 100% resirkulert armering. Et mål bør være å kunne levere nullutslippsbetong, men det er andre måter man kan redusere klimautslippene på, nemlig gjenbruk av allerede produsert betong.

I Norge er det kun 21% av betongen som gjenbrukes (Eidum, 2019). Siden betong utgjør en så stor del av avfallsprosenten på både landsbasis og verdensbasis kan økt gjenbruk av betong ha en betydelig innvirkning på materialgjenvinningsmålene (Eidum, 2019). Sammen med teglstein utgjorde betong 64% av avfallet som oppstod fra riving av bygg i 2016 (SSB, 2018).

GJENBRUK AV BETONG

Direkte gjenbruk av bygningskonstruksjoner og bygningskomponenter av betong er svært effektivt i stedet for å bruke ressurser og penger på nye materialer for dette. Hulldekker i betong er i utgangspunktet prefabrikkert i lange lengder som anordnes på bærende konstruksjon som for eksempel søyler. Disse kan demonteres og ombrukes for å spare energi og utvinning av ressurser. (Resirqel AS, 2019)

Ubehandlet betong er den typen som egner seg best til gjenbruk da behandlet betong ofte blir lavforurenset av typen behandling den har blitt påført, som for eksempel av maling. Forurenset betong blir sendt til deponi og blir en tapt ressurs (Eikrem, 2019).

I riveprosjekter knuses betong opp i mindre klumper slik at armering enkelt separeres ut ved hjelp av gravmaskin med kraftig magnet. Betongmassene kan deretter brukes til fyllmasse for blant annet vei og parkering, gjerne lokalt for å unngå store utslipp fra transport, i stedet for å bruke stein fra steinbrudd. Her sparer man store mengder råvare tatt fra fjellet.

Om man knuser betong, tar ut armeringen og finstoffet fra sement, står man igjen med stein, pukk og grus som deretter renses i et vaskeanlegg som gjør at man får ut igjen rene råvarer. Dette kan man for eksempel bruke om igjen til produksjon av ny betong.

GJENBRUKSKONSEPTET

Gjenbrukskonseptet er sterkt knyttet til miljøvern og er en svært energioekonomisk og ressursbesparende måte å bli kvitt avfall på, sett fra et miljøsynspunkt. Gjenbruk er trinn to i avfallshierarkiet (Rosvold, 2018) og alt fra klær, møbler og bygningsmaterialer kan gjenbrukes fremfor å ende opp som avfall.

Det har vært sterke tradisjoner for gjenbruk av bygningsmaterialer helt frem til 1960-tallet. I motsetning til en økende utvikling og produksjon av billigere og effektive bygningsmaterialer og metoder gikk gjenvinning av materialer på denne tiden ned. I dag begynner vi å se avfall som en ressurs men, det er fremdeles lite direkte gjenbruk. Størstedelen av avfallet går til energigjenvinning. Når materialer gjenvinnes er det mest i form av nedsirkulering til lavere kvalitet som for eksempel fyllmasse i betong, som nevnt tidligere. Det er heldigvis en økende interesse for gjenbruk i et større perspektiv i dag enn tidligere. (Grønn Byggallianse, 2019).

Riving og nybygg gir mye større CO₂-utslipp enn rehabilitering av eksisterende bygninger (Bramslev, 2019). Det å gjenbruke bær i mange tilfeller være en selvfølge. I en kronikk i VG beskriver riksantikvar Jørn Holme at gjenbruk, transformasjon og gjerne utvidelser i eldre bygninger gir forankring. Samtidig kan man fylle gamle hus med moderne løsninger (Holme, 2016).

**”DET GRØNNESTE BYGGET
ER ALLEREDE BYGGET.”**

ARKITEKT CARL ELEFANTE

3

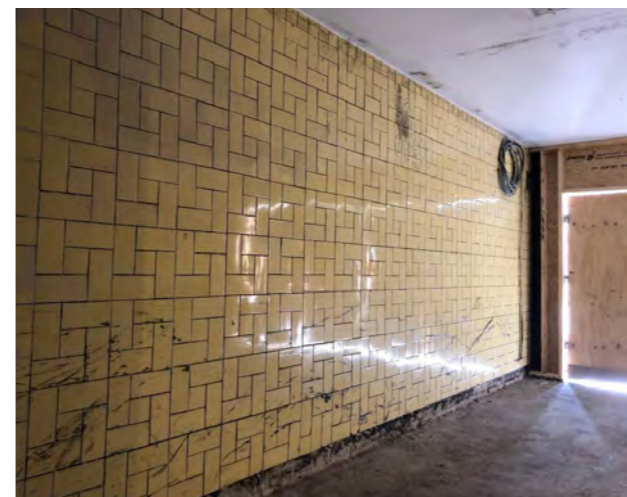
4

5

KRISTIAN AUGUSTS GATE 13

Adresse: Kristian Augusts gate 13, Oslo
 Prosjekttype: ombruk/rehabilitering/transformasjon
 Funksjon: kontorbygg
 Prosjektperiode: 2018-2020
 Byggherre: Entra
 Byggeår: slutten av 1950-tallet
 Areal: 4300 kvm

Når man snakker om gjenbruk er det spesielt ett prosjekt som skiller seg ut. På Tullinløkka i Oslo bygges Norges mest ambisiøse ombruksbygg, KA13. Det som gjør dette prosjektet så spesielt er at når det står ferdig, skal omtrent ingenting være nytt.

Byggherren for prosjektet, Håvar Haugen Espeli, beskriver ombruksprosjektet som et varvittig puslespill. Bygningskomponenter, materialer og objekter som ikke finnes i det eksisterende bygget hentes fra overskuddslagre og bygninger som skal rives. "I tillegg gjør et strengt regelverk det svært tidkrevende å få materialene godkjent til ombruk" forteller han videre i et intervju med Klima Oslo (Reite, 2020). Til prosjektet har de fått alt fra vegger, dører, vinduer, ventilasjonskanaler, stål og sprinkelanlegg, til kontorfronter, kjøkkeninnredning og varmebredere. Overflatematerialer som fliser og trapper som var i bygget fra før av skal beholdes. Til det nye tilbygget i bakgården har de fått hulldekker av betong fra regjeringskvartalet som skal brukes som etasjeskillere.

7

Eksisterende veggfliser beholdes. Spiler demonteres fra bygg som skal rives og gjenbrukes i KA13

Målet med KA13 prosjektet er å inspirere andre i bransjen til å gjøre det samme, slik at ombruk blir normalen i fremtiden. Virkelig et inspirerende forbildeprosjekt.

ØKERNHJEMMET

8

9

Adresse: Økernveien 151, Oslo
 Prosjekttype: Ombruk/Rehabilitering/Transformasjon
 Funksjon/Bygningstype: Sykehjem
 Byggeår: 1975
 Areal: 10 000 m²

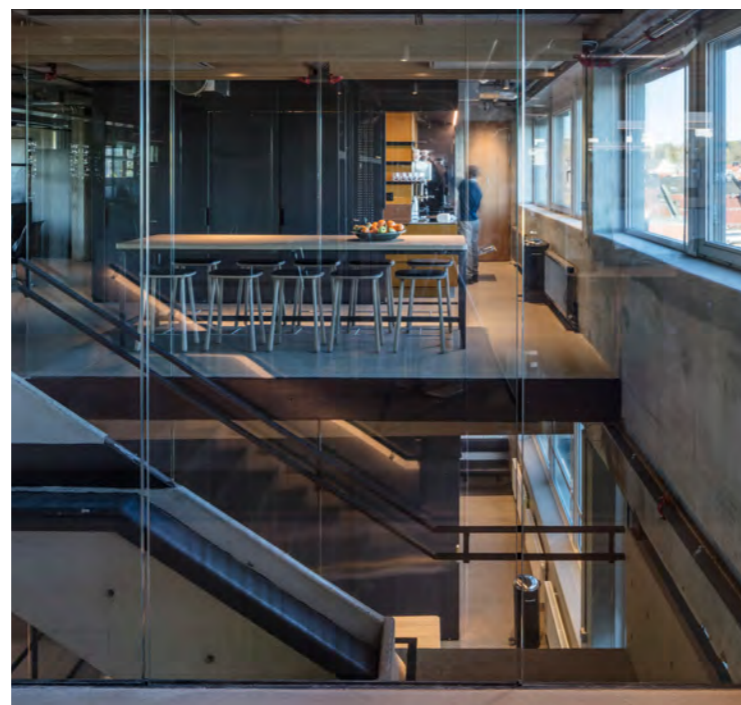
Økernhjemmet består av to sammenhengende bygninger som utgjør to uavhengige sykehjem. Atriumsbygget fra 1955 er tidligere rehabilitert, og rehabiliteringsprosessen i hovedbygget fra 1975 ble ferdigstilt i 2014. I prosjektet er hovedbygget i Økernhjemmet demonstrasjonsbygg i det europeiske forskningsprosjektet "Nearly Zeroenergy Neighbourhoods"(ZenN), som er et samarbeid mellom private og offentlige aktører i Norge, Spania, Frankrike og Sverige. Etter rehabiliteringen ble også bygningen ett av forbildeprosjektene i FutureBuilt, som fremmer ambisiøse aktører i byggenæringen og viser klimanøytrale byområder og arkitektur med høy kvalitet. Prosjekter som går under tittelen "forbildeprosjekt" forplikter seg til å oppfylle minimum nær null-null energinivå eller plussenerginivå.

Etter rehabilitering av Økernhjemmet kunne energibehovet kuttes med 68%. For å få til dette gjorde de en rekke klimagasstiltak. Det ble valgt rehabilitering fremfor nybygg, hvor råbygg i betong ble stående, og ellers ble mest mulig materialer gjenbrukt. Det er gjort ny behovsstyrt energieffektiv belysning og teknisk anlegg. Etterisolering, tetting og minimering av kuldebroer har optimalisert klimaskallet. Nye yttervegger ble bygd av reisverk i tre med pussete sementfiberplater som ytterkledning og to lag gips på innsiden. Vinduer har blitt skiftet ut og integrerte persienner er montert i fasaden.

En sentral del av energieffektiviseringen var etablering av solcelleanlegg på taket, som dekker 10% av energibehovet. I 2014 var dette Norges største solcelleanlegg. Økernhjemmet oppfyller lavenergi klasse 1 etter rehabiliteringen. (FutureBuilt, 2019)

Økernhjemmet er et rehabiliteringsprosjekt av høy klasse. Gjennom dette eksempelet ønsket jeg å se på hvilke tiltak som er utført for å energieffektivisere bygningen. Økernhjemmet har flere likhetstrekk med Idungården, og jeg så derfor en mulighet til å se løsninger i dette rehabiliteringsprosjektet som inspirasjon til eget prosjekt. Bygningen har en konstruksjon av plasstøpte dekker, båret av betongskiver og søyler. Det er en relevant sammenligning med tanke på arkitektur, byggeår og materialer.

Forrige side: Økernhjemmet med solcelleanlegg på taket.

MAT- OG MERKEVAREHUSET MILLS

Adresse: Sofienberggaten 19, Grunerløkka, Oslo
 Prosjekttype: transformasjon
 Funksjon: kontorer og matfaglig senter
 Ferdigstilt: 2016
 Byggherre: Agra foods
 Leietaker: Mills DA
 Arkitekt: Ledsten Arkitektur AS, Element Arkitekter AS
 Areal: 4500 kvm

De tidligere produksjonslokalene til Mills har gjennomgått en omfattende ombygging. Industribygget har betongkonstruksjon av kraftige plastøppte dekker og søyler med store etasjehøyder, og har gjennomgående vindusrekker i fasaden. Majonesfabrikken har blitt nytt hovedkvarter med kontor og matfaglig senter. I transformeringen var det viktig å bevare fabrikkbyggets særpreg og identitet.

For å knytte fellesarealer og kontoretasjer sammen, er en åpen internttrapp plassert sentralt i bygget, sammen med heis og sosial sone. Mills utviklingskjøkken, som før lå bortgjemt for både bedriften og publikum, er nå synliggjort fra gaten gjennom en åpning mellom dekket i 1. og U.etg. I himlingen skjuler nedhengte trebaffer tekniske installasjoner for å bevare dekkhøydene. I fasaden er det valgt glass med felter av toveisspeil som er utformet for å høste så mye dagslys som mulig inn i de dype lokalene. For å utnytte betongens kapasitet som termisk masse (har evne til å holde på og lede varme) er store deler av betongen i bygget eksponert og sandblåst, med unntak av gulvene i åpne kontorlokaler hvor det er valgt teppegulv av hensyn til akustikk. (Arkitektur-N nr 4, 2017)

Dette prosjektet presenterer flere tiltak som kan være relevante å se nærmere på i designprosessen hvor tiltak skal løse utfordringene i Idungården.

MENINGER OM GJENBRUK

brukerundersøkelse

Tidlig i prosjektet ønsket jeg å nå ut til brukergruppen min for å etablere et bilde på hvordan de verdsetter våre bygde omgivelser. Gjennom den nettbaserte undersøkelsen, som hadde 64 respondenter (svarprosent på 100%), var det også et mål å finne brukergruppens meninger om gjenbruk av eksisterende bygninger, og hvordan de stiller seg til rivingen av Idungården. I forkant av brukerundersøkelsen gjorde jeg meg opp hypoteser som jeg ønsket å finne ut om stemmer.

1. Folk synes Idungården er en stygg bygning og ser derfor ikke verdien av å rehabilitere den.
2. Innbyggerne verdsetter jugendstilen i høyere grad enn andre bygninger i Ålesund sentrum, og synes derfor det er greit å rive bygg utenfor denne kategorien.

Hva synes du om at Idungården rives?

Undersøkelsen viser at 66% har fått med seg at Idungården skal rives, noe som tyder på at media har nådd ut til publikum gjennom sine publikasjoner. Den viser også at 22 respondenter er positive til riving av Idungården av ulike grunner. Svar som gjentas er at de synes bygningen er stygg og at det er greit og bra at den rives. Bygningen som skal erstatte Idungården bør bli bedre enn det som har vært, mener mange. 16 personer mener riving av Idungården er feil og synd, og at den burde blitt rehabilitert. Resten av respondantene er nøytral.

Hva synes du om gjenbruk av eksisterende bygninger? (flervalgsmulighet)

Det viste seg at 56% mener at det er viktig å se verdien i det gamle med tanke på eksisterende materialer og ressurser og 52% mener man bør se på ulike måter bygningene kan brukes videre på før man velger å rive dem. 48% mener gjenbruk bevarer identiteten til stedet. Svarene virker å være noe i strid med den positive holdningen mange har om rivingen av Idungården.

Resultatet fra brukerundersøkelsen stemmer godt med hypotesene mine om at folk mener Idungården er stygg og at det derfor er greit å rive bygget. Utseende kommer foran miljøvern i svarene til dette spørsmålet. Dette gir mening, da mennesker utenfor bransjen ikke har kunnskap og øye for å se potensialer for forbedring i eksisterende bygninger slik fagpersoner har bedre evne til med tanke på kunnskap. Angående jugendstilen er det flere holdninger som trekkes mot at det gamle er verdifullt, mens nyere bebyggelse kan virke som en forringende kontrast og hemmer jugendstilbebyggelsen i byen. Det er en selvfølge at bygninger med fredning, verneverdi og kulturhistorisk verdi skal bevares i større grad enn bygg som faller utenfor disse betegnelse. I et miljøperspektiv ligger det likevel særlig store materialressurser i nyere bygg da disse ofte er større. Nyere bygg kan derfor vurderes etter verdien de eksisterende ressursene innehar.

Neste del av funnene fra den digitale brukerundersøkelsen kartlegger hvilke behov og funksjoner som savnes i Ålesund sentrum (side 126-129).

Et utdrag av sitater fra svar i brukerundersøkelsen.

Spørsmål:

- Hva synes du om at Idungården rives i stedet for å totalrenoveres?

- Hva synes du om gjenbruk av eksisterende bygninger?

POSITIVE TIL GJENBRUK

"Hvorfor ikke bruke det man allerede har i stedet for å bruke masse penger på noe nytt som garantert ikke passer inn i byen."

"Har ingen forhold til bygget, men det har nok en historie man kunne tatt vare på. En kan ofte gjøre store forandringer med et bygg uten å måtte rive det."

"Byen må bevares som den er med sitt særpreg, må ikke ødelegge mer nå."

"Mye av det gamle bør bevares. Eller en bør ta med noen elementer over i et nytt bygg. Enten fasade, eller noe særegent ved inventaret i bygget."

KOMMER AN PÅ BYGGET

"Hvis bygninga er vakker bør ho nyttast om igjen, viss den er modernistisk og stygg kan ho rivast. Men det burde vært stilt strenge krav til fasadestil til nyoppføringar for å bevare(tilbakeføre) heilskapen til byen."

"Det viktigste er å bevare jugendstilen."

"Kommer an på utseende på bygningen. Som Idungården, der ser jo bare trist ut. Sikkert billigere da å rive den å bygge noe nytt enn å pusse opp. Nå har ikke jeg oversikt over kostnader."

NEGATIVE TIL GJENBRUK

"Bra. Gården har ingen arkitektonisk verdi og er svært slitt. Ikke nødvendig med rehabilitering."

"Heilt greit. Samtlige bygninger oppført etter andre verdenskrig er ein forringelsen av heilskapleg til byen uansett. På den andre sida vert ein jo bekymra over kva som vert bygd i staden for."

"Men tanke på at det er billigere å bygge nytt enn å renovere hele bygget, synes jeg det er helt ok."

"Ikke spesielt pent bygg. Håper det komme noe nytt som befolkningen kan benytte! Grøntområde hadde vært nydelig."

FREMTIDENS BY

ROM FOR REKREASJON OG SOSIALT LIV

Å designe for gjenbruk er å tenke langsiktig og ressurseffektivt. Rundt 80% av bygningsmassen vår vil fortsatt være i bruk i 2050 (Miljøverndepartementet, 2010, s.122), og det er derfor viktig å tilpasse eksisterende bygg for videre bruk. Tilrettelegging for fleksible løsninger kan gjøre det enklere å tilpasse til nye behov i fremtiden etterhvert som de endrer seg. Så hvordan ser byene våre ut i fremtiden, og hvilke behov skal de dekke?

Bysentrum er ikke lenger like pulserende som de en gang var. Med tomme butikklokaler i gågatene i våre små og mellomstore byer, gir de et forlatt preg og et hint om at vi bør tenke annerledes om sentrum. Tradisjonell handel, service og serveringssteder er fortsatt det som skal trekke folk til byen. Med økende netthandel, sosiale medier som møteplass og bilbaserte kjøpesentre utenfor byene, gjør at tyngdepunktet forskyver seg og færre oppholder seg i sentrum. Det er likevel i sentrum man har størst sjanse for å møte på kjente, men hva skal til for at flere bruker byene for det de er verdt?

I følgeforskningen "Fra sentrumsdød til sentrumsglød" av pilotprosjektet "Levende lokaler" er det gjort sosiokulturelle stedsanalyser som viser at mange ser for seg at morgendagens sentrum blir et sted for rekreasjon og kulturelle opplevelser, sosialt liv og et sted hvor folk kan møtes. Et pulserende og levende bysentrum betyr mye for trivsel og tilhørighet, identitet og stolthet over stedet. I fremtiden må våre bysentrum være flerfunksjonelle ved å stimulere et bredere spekter av stedsbruken. Et sentrum hvor flere funksjoner er samlet kan også bidra til mindre bilbruk, og mer sykkel og gange. (Vestby, 2018)

Forrige side:

Kom tilfeldigvis over denne levende og pulserende bakgården i Convent Garden i London, sommeren 2019. Blant en mengde mennesker, farger, caféer og planter kjente jeg på lykken slike perler kan gi.

FLERFUNKSJONALITET

Hva menes med et flerfunksjonelt bysentrum? Behovet vi har for å tenke nytt om sentrum kan imøtekommes ved å tilrettelegge for funksjoner som kan tilpasses etter behov. Det vil si at man for eksempel bruker ett lokale til mange forskjellige funksjoner. På neste side finner man eksempler på ulike funksjoner som ble testet i praksis og lagt til rette for i samme lokaler under pilotprosjektet "Levende lokaler". (Vestby, 2018)

SAMFUNNSHUSET

Dans, konserter, forestillinger for barn, ungdom, voksne
Utstillinger: kunstnere, fellesprosjekter kunst av strandryddingsplast

Folkekjøkken, kulturell møteplass, mat fra ulike kulturer
Alternativ møteplass for og med ungdom i nedlagt butikk

BYlab, debatter og informasjon om byutvikling

Kurs, foredrag, opplæring og kunnskapsdeling

Midlertidig bar, pop-up kafé, festivallokale, festkveld

VERKSTEDET

Gjenbruk: redesign, reparasjoner og utsalg

Verksteder med reparasjoner og kompetanse

Bike-kitchen: sykkelverksted med selvbetjening, rådgivning, kurs og sosial møteplass

Dyrking: grønne prosjekter med produksjon og foredrag

Bytte-konsepter

Arbeidstrening

Green Friday – arrangementer

Verksted av typen workshops: medvirkning, idé- verksteder for næringsutvikling eller byutvikling

DRIVHUSET/LABORATORIET

Pop-up-shops: teste salg av nye varer og produkter

Visningssted for netthandelsvarer

Kunstprosjekter eksperimenterer med deltakere, uttrykk og produkter

Gründere, entreprenører, start-ups: utvikler og tester sine produkter og konsepter

Idé- og inspirasjonstreff, HUB-sessions

Nye kafékonsepter (f.eks. innvandrer kafé)

ARBEIDSPLASSEN

Produksjonsfellesskap

Samvirke-modellen for enkeltpersoner

Co-workingspaces: kunst/kultur eller miljø/klima

Stikk innom: sitte å arbeide i et fellesskap som tilbyr visse fasiliteter

Sosialt entreprenørskap, arbeidstrening og språktrening

Profesjonelle og frivillige kobles/arbeider sammen

REFLEKSJON

I dette kapitlet har jeg lagt det faktabaserte grunnlaget for prosjektet gjennom analyser, undersøkelser, dybdeintervju og nettbasert brukerundersøkelse. Ved å se på dagens debatt om bygninger som rives, og tilegne meg fagkunnskap gjennom dybdeintervju med Kenneth Eikrem, har jeg klartlagt tendenser som viser at det ofte er bygninger fra funksjonalismen og etterkrigsmodernismen som rives. Etter det jeg har undersøkt og oppfattet er regelverket for byggesektoren en av de største grunnene for at bygninger som egentlig er i stand til å brukes videre, blir revet på grunn av strenge krav og et uklart regelverk når det kommer til rehabiliteringsprosjekter. Jeg er enig med Elvestuen og Eiendomssektoren som mener at et eget regelverk for rehabilitering i eksisterende bygninger bør etableres. Ved å gjennomføre dette blir det mulig å gjenbruke eksisterende ressurser i og fra våre bygde omgivelser i større grad enn det som praktiseres i dag. Utfordringene i bygninger er kompliserte å løse når regelverket kommer i veien. Om regelverket fortsetter

å skape usikkerhet og blir et førende ledd for riving av bygg, kommer vi nok aldri i mål med klimamålene våre. Her må man finne frem kreativitet og tenke nyskapende. Det å ta vare på allerede produserte ressurser er et viktig miljøtiltak da mye energi forsvinner i produksjon av nye materialer. Å kaste og lage nytt blir dermed sløsing. Det handler om å øke miljøbevisstheten. Energisparing er mer enn drift av bygg. Jeg har i dette kapitlet også sett på hvordan tre ulike prosjekter har gjennomført rehabilitering av eksisterende bygg gjennom innovative, men også enkle tiltak. Jeg har valgt å ta inspirasjon fra løsninger som har fungert i eksemplene, og som kan sees på som potensielle løsninger for rehabilitering av Idungården i den praktiske delen av prosjektet. Med kunnskapen jeg har opparbeidet meg om prosjektets tema, vender jeg nå blikket mot stedsspesifikke undersøkelser med fokus på det valgte stedet for prosjektet og veien mot valget av bygningen som skal gjenbrukes, Idungården.

ÅLESUND

KAPITTEL 3

Dette kapitlet tar for seg stedsspesifikke undersøkelser av den valgte lokasjonen for prosjektet, Ålesund. Her gis det innsikt i stedets utvikling, kjennetegn og nåværende situasjon. Kapitlet avsluttes med en refleksjon av viktige funn til prosessen videre.

ÅLESUNDS HISTORIE
BYENS FARGER
FUNKSJONALISMENS FARGER
BYUTVIKLING I ÅLESUND
KNUTEPUNKTSTRATEGIEN
ÅLESUND SENTRUM
SUNDBYEN
BYGNINGER RIVES
REFLEKSJON

ÅLESUNDS HISTORIE

RÅDHUSET IDUNGÅRDEN

GEOGRAFI OG NÆRING

Ålesund er den største byen mellom Bergen og Trondheim og ligger ytterst ved fjordsystemene på Sunnmøre. Havet har vært den viktigste geografiske faktoren for byen, og gjør den dermed til ledende eksporthavn for fisk og fiskevarer i Norge. Kommunen er en av de som er sterkest avhengig av fiskeri i landet. Før i tiden hadde de fleste Ålesundere arbeid i fisketilvirking. En viktig faktor har vært at selv om fiskeriet svinget har det en evne til omstilling. Det var mye annet å finne i havet om silden sviktet, og det var derfor god tilgang på arbeid. På 1900-tallet overtar Ålesund og Sunnmøre mer og mer over klippfiskproduksjonen som startet i Kristiansund på Nordmøre på 1600-tallet, og den ble en av bærebjelkene i byens økonomi. Bysentrum var tett med gåavstand til det meste. På denne tiden lå ikke boligene og arbeidsplassene hver for seg med lange avstander imellom, slik som de mer og mer kom til å gjøre. (Hjemsted og by Bind 1, 1998, s.273-275)

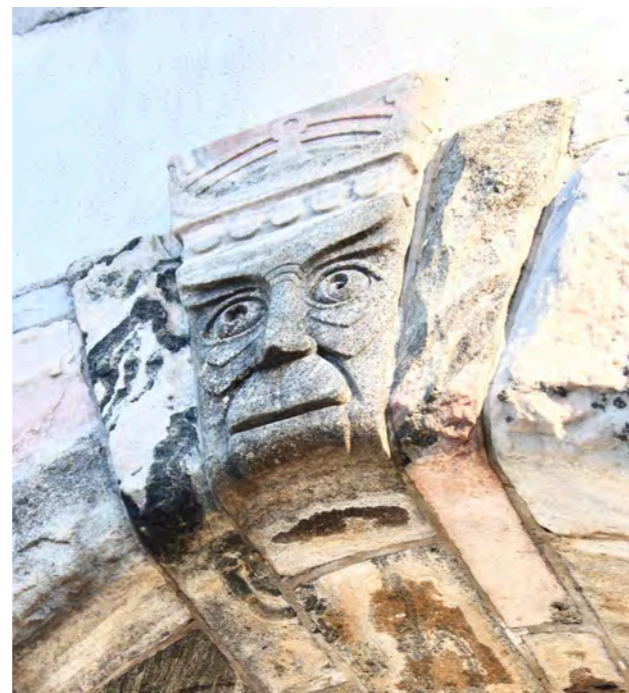
BYBRANNEN

Ålesund gikk gjennom en grusom tragedie i 1904 som kom til å sette sitt preg på byen for alltid. I løpet av noen dramatiske timer 23. januar ble hele bysentrum tatt av et flammehav. Den tette byen bestod da utelukkende av trehus og 850-900 av disse stod igjen som ruiner. 11700 mennesker mistet hjemmene sine, men kun én av dem mistet livet. Før og etter bybrannen er to helt forskjellige tidsepoker i Ålesund, og gjenreisningsprosessen fra 1904-1907 skapte en ny og annerledes by. Flere tusen mennesker fra de fleste kanter av landet kom for å hjelpe til med gjenoppreisningen av byen. Blant disse var der omtrent femti norske arkitekter som tegnet opp bygninger inspirert av jugendstilarten fra England, Skottland og særlig Tyskland. Stilarten var den mest gjeldende i Europa og i Norge på denne tiden, og arkitektene lot seg ikke nøle da de fikk muligheten til å tegne en hel by i jugendstil innenfor et forholdsvis lite og avgrenset område.

Forrige side

Venstre: Fiskebåter til kai i Brosundet.

Høyre: Flyfoto av Ålesunds sørside.

JUGENDSTILEN

Jugendstilen eller Art Nouveau, som brukes som en fellesnevner, er en stilbevegelse fra rundt det siste århundreskiftet. Denne arkitekturstilen kan knyttes opp mot arkitekten Victor Horta og bygningen Maison Tassel oppført i 1893 som var opprinnelsen av stilarten. Horta beskriver hans symbolistiske arkitektur: «Huset skal ikke bare avspeile beboerens liv, det skal være et portrett av det. (Jugendbyen Ålesund, 1996, s.6) Man finner mange symboler i Jugendstilen. Stilretningen var inspirert av naturen og særlig abstrahering av former vi kan kjenne igjen fra omgivelsene våre.

Stilen har forsterket inntrykket av Ålesund som jugendby fremfor andre byer hvor den er mer spredt og reist over et lengre tidsrom. 350 jugendstilbygninger ble på tre år reist side om side i et kompakt sentrumsområde i gjenreisningen etter bybrannen. Karakteristisk for jugendbebyggelsen i Ålesund er bruken av nasjonalromantiske elementer med klassiske eller middelalderske mønstre og motiver, masker og symboler. I Ålesunds gater finner man murhus og steinhus med tårn, spir og gavler i stort antall og variasjon. Man kan oppdage blomsterornamenter, dragehoder og troll, krysninger av menneske- og dyrehoder og drueklaser som slynger seg i murveggene mellom etasjene. En gåtur i de smale gatene byr på stadige arkitektoniske åpenbaringer. Selv om byen som helhet fremstår i jugendstil ser man likevel kontraster blant bygningene. De ble tross alt tegnet av femti forskjellige arkitekter. Det var nemlig i fasaden stilen kunne gjenkjennes. Fasadene ble derfor ekstra verdifulle, mens interiørene som i større grad ble påvirket av skiftende moter og trender fikk kortere levetid. (Jugendbyen Ålesund, 1996, s.12-22)

Forrige side:
Et utvalg av fasader i Ålesund sentrum med blomsterornamenter, hoder, mønstre, pirer og tårn.

13

14

15

16

BEVARING

I løpet av årene etter gjenreisningen ble det tatt lite hensyn til vedlikehold av den nye bebyggelsen. Verdien vi ser i jugendbygningene i dag, var ikke til stedet på samme måte før i tiden. Løsningen når noe hadde forfalt eller ikke var moderne eller tidsmessig nok, var å rive det ned og bruke det til fyllmasse på kai- og veibygging. I Ålesund er tankegangen om at noe som er tapt kan bygges opp igjen etter samme tegning, temmelig ny. Det er selvklaart delte meninger om denne fremgangsmåten, men den kan hjelpe til med å skape sammenheng i en husrekke med jevnaldrende hus og at denne typen kopiering rent estetisk neppe er den verste løsningen for å bevare stilen fra gjenreisningen.

På slutten av 1900-tallet ble det gjort mange forandringer og ufølsomme moderniseringer i byen som den dag i dag står i sterk kontrast til jugendstilen. (Jugendbyen Ålesund, 1996, s.23) Etterhvert som årene har gått, har jugendbebyggelsen begynt å bli interessant. Et halvgammelt hus på førti-femti år stiller nå mye svakere i folks verdivurdering enn et hus på nærmere hundre år eller mer. Jugendstilen er noe av det viktigste i byens egenart og verdi. Det ble derfor tatt godt imot da Riksantikvaren fredet mange jugendstilbygninger på 90-tallet. Byen med sin arkitektur fra gjenreisningstiden har noe ikke mange andre byer har, og er et klenodium både for folk i byen og for hele Norge. (Jugendbyen Ålesund, 1996, s.24). Jugendstilbyggene som en gang ble sett på som like verdifulle eller verdiløse som andre bygninger, er i dag mer verdifulle enn nyere bebyggelse.

Forrige side:

Øverst v.: Møre Kjøpmænds Engrosforretning ble revet i 1973 og erstattet med en solid, mørk bygning kalt Jangaarden. Idungården kan skimtes til høyre i bildet
Nederst v.: Jangaard-bygget stod ferdig 1977

Øverst h.: Jugendbygning reist like etter bybrannen
Nederst h.: På samme tomt ble det bygd en moderne forretningsgård i 1964

BYENS FARGER

DEN FARGEGLADE JUGENDSTILEN

Jeg har gjort en kartlegging av dagens farger på fasadene til 45 jugendstilbygninger i Ålesund ved hjelp av "NCS color pin". Jugendstilbebyggelsen florerer i fargerike fasader i ulike kombinasjoner. Fargene som ble brukt i Jugendstilen tok utgangspunkt i jordpigmenter som man gjerne lysnet med hvitt for å nærme seg en pastelfarge (L'orange, 2008, s.42). På den tiden jugendstilen ble reist i Ålesund, ble pussede flater i fasadene kalket eller malt med silikatmaling. Sistnevnte tillot et større fargespekter enn kalk, men det ble som sagt uansett tatt utgangspunkt i pastelfarger som blek gråblå, blek gul, blek grønnblå, lys beige og hvit. (L'orange, 2008, s.42)

Man finner forskjellige nyanser og kulører i en og samme fasade. Et fellestrekk er bruk av en mørkere kontrastfarge til vinduskarmer og dører som ble kombinert med en lysere hovedfarge i samme fargespekter. Dekorelementer og naturmotiver ble markert med kraftigere farger (L'orange, 2008, s.42). Bruk av ulike farger kan være med på å skille ulike

funksjoner i en bygning, slik det er gjort med flere fasader i Ålesund, hvor første etasje har en annen nyanse eller annen farge enn resten av bygget.

Da det i de fleste fasadene brukes flere enn én farge inneholder denne fargekartleggingen både hovedfarger og detaljfarger fra fasadene. Fargegjengivelsen man får ved bruk av NCS scanneren kan opptre med noe sterkere og mørkere kulør enn slik de oppleves i virkeligheten. Det er fordi den er sensitiv og kan fange opp urenheter og ujevnheter i underlaget.

Fargekartleggingen gir en god oversikt over fargene i bybildet i dag, og hvilke farger som gjentar seg. Det kan se ut til at noen av fasadefargene i dag er malt med moderne pigmenter med sterkere kulør enn det som ble brukt opprinnelig. Dette gjøre at fargeanalyse inneholder delvis autentiske farger, og delvis farger malt i nyere tid med moderne pigmenter som kan frastå fra de opprinnelige jugendstilfargene.

Kunstneren Bent Erik Myrvoll fra Ålesund har nå satt i gang en historisk fargeanalyse der målet er å finne tilbake til originalfargene fra da jugendstilbyggene ble reist. Man vil da kunne se hvor mye fargene i dag skiller seg fra den gang da de ble oppført.

I designprosessen har det vært relevant og se nærmere på hva som skiller jugendstilen fra andre stilarter i Ålesund oppført i nyere tid når det kommer til fasadefarger. Med en sammenligning av farger fra to ulike stilarter, er målet å komme frem til en ny fargepalett som kan brukes i Idungården (s.210-215).

Kongens gate 12

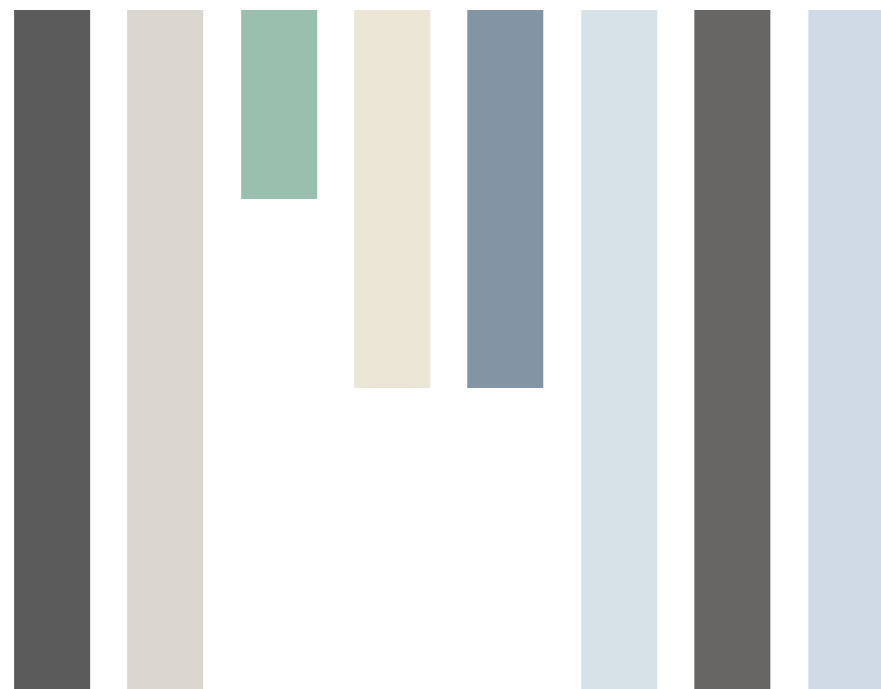
Apotekergata 4

Apotekergata 10

SØRSIDENS FARGER

ETTERKRIGSMODERNISMEN

Som nevnt ønsket jeg å se nærmere på fasadefargene til bygningene som er oppført i nyere tid i byen, og undersøke hvilke farger stilarten kjennetegnes for.

På Ålesunds sørside kan man tydelig se en stilendring som står i sterk kontrast til jugendbebyggelsen som ellers råder over sentrumskjernen. Flere av de modernistiske bygningene på sørsiden fra etterkrigstiden ligger nokså samlet langs Keiser Wilhelms gate, og der i blant Idungården. Området preges av store fargeløse flater med noen mindre innslag av farger i enkelte bygg. I Sørsideplanene vil bensinstasjonen, som ligger vegg i vegg med Idungården rives, og man vil da miste den skarpe rødfargen. Byggene med gul (til venstre i bildet) og rustrød fasade (mot høyre i bildet) er fra gjenreisningstiden etter bybrannen, og er i dag fredet. Utenom disse fargeklattene etterlates sørsiden fargeløs i grålige, blågrå og brune nyanser.

De fleste modernistiske bygningene på sørsiden ble oppført etter andre verdenskrig, og kan derfor beskrives som funksjonalistiske eller etterkrigsmodernistiske for å være presis. Fargene i etterkrigsperioden var tradisjonelle, men kulørene ble sterkere, noe man ikke kan se mye til på Ålesunds sørside. Det var på denne tiden populært med dype, kraftige røde og okergule farger sammen med hvitt og grågrønne toner. På 1970-tallet gikk man mer og mer bort i fra pigmenter og bindemidler, da det ble produsert og importert syntetiske farger hvor deler av pigmentmassen ble erstattet med fyllmasse. (L'orange, 2008, s.52-53) Dette resulterte i et bredere spekter av farger å velge i.

Til høyre ser man et eksempel på typiske farger brukt i etterkrigstiden.

BYUTVIKLING I ÅLESUND

Ålesunds visjon:

«Ålesund - urbant midtpunkt
på Nord-Vestlandet»

KOMMUNESTRATEGI

I Ålesunds kommuneplan for 2015-2027 finner man mål og strategier for utviklingen i byen hvor visjonen er å være drivkraften i regionen og et attraktivt sentrum som gjør byen verdt å besøke, flytte til eller investere i.

Fortetting - bolig, handel og tjenester skal styres inn mot et avgrenset sentrum og i knutepunkter.

Bysentrum - for å gjøre sentrum mer levende og urbant legges det til rette for sentrumsnære utbyggingsområder som harmonerer med jugendstilbebyggelsen. Et eksempel er Sørsideplanen som skal bli til en helt ny bydel i sentrum.

Lokalsentre - dekke daglige behov, øke stedskvalitet og fortette i og rundt disse sentrene.

Bosetting og rekruttering - tilgang på varierte arbeidsplasser og boligtilbud skal øke lysten til å bosette seg i regionen.

Bypakken - bedre fremkommelighet på veiene og øke persontransporten for kollektivtransport, sykling og gange.

(Ålesund Kommune, 2016)

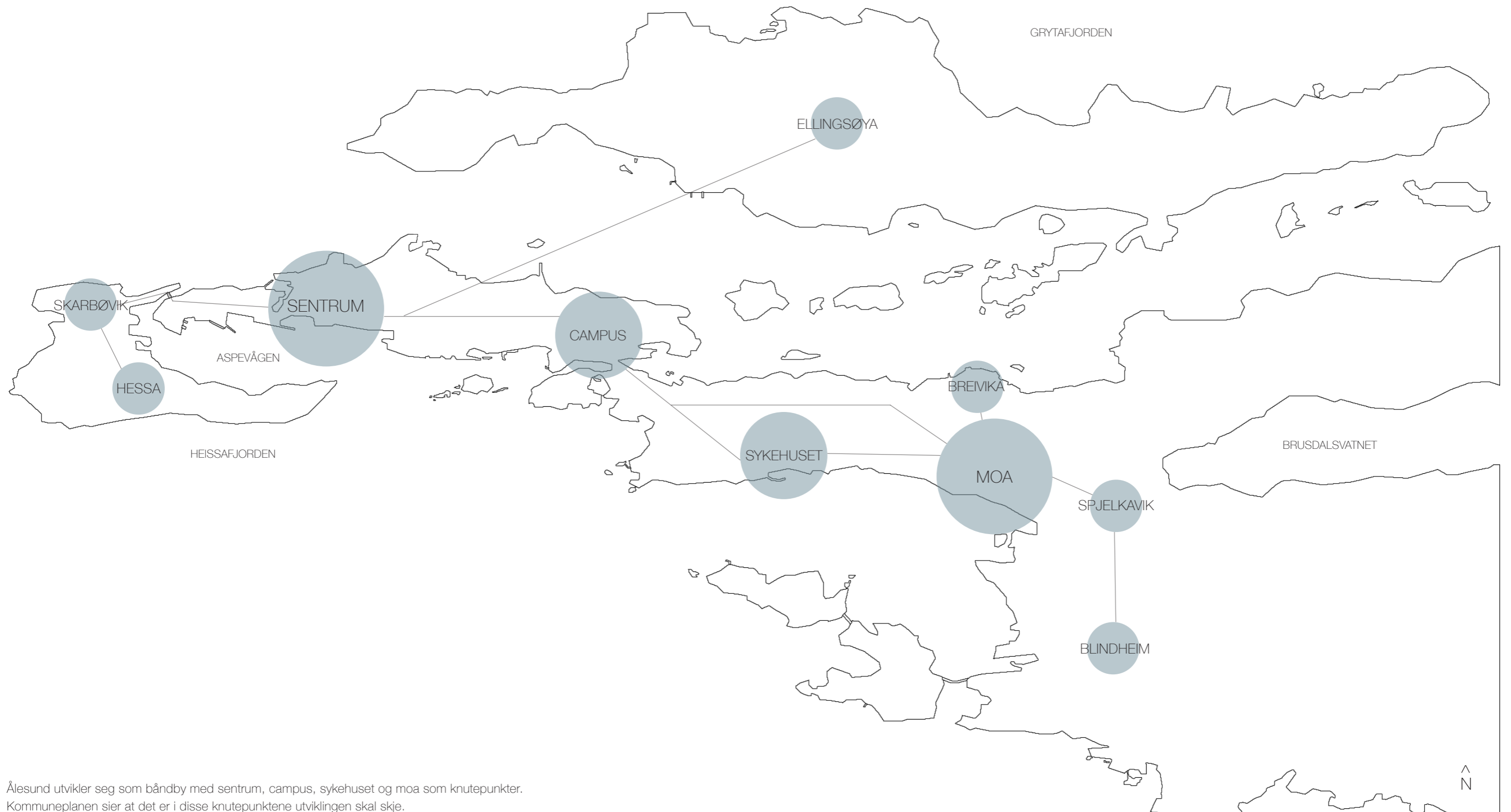
BÅNDBY

Ålesund har et konsentrert sentrum i et lite område, men består også av mange mindre lokalsentre. Byen utvikler seg som båndby med knutepunktene sentrum, campus, sykehuset og kjøpesenteret Moa. For å styrke knutepunktene er det viktig å tenke fortetting og utvikling av omgivelsene rundt disse sentrene som kan dekke daglige behov og øke stedskvaliteten for de lokale. Med knutepunktstrategien skal områdene supplere hverandre fremfor å konkurrere.

SENTRUM

På bakgrunn av strategien til Ålesund kommune som sier at det er i de største knutepunktene utviklingen skal skje, har jeg valgt å se nærmere på det største knutepunktet, sentrum, og hva området tilbyr innbyggere og tilreisende i dagens situasjon. Jeg har også valgt å se nærmere på hva Sørsideplanene vil innebære for sentrum, og om det er bygninger som dermed vil stå i fare i prosjektområdet.

KNUTEPUNKTSTRATEGIEN

Ålesund utvikler seg som båndby med sentrum, campus, sykehuset og moa som knutepunkter. Kommuneplanen sier at det er i disse knutepunktene utviklingen skal skje.

- Kjøpesenter
- Spisesteder
- Museum
- Kultur
- Skole / Barnehage
- Bibliotek

ÅLESUND SENTRUM

VIKTIG SAMLINGSPUNKT

Bysentrum er et viktig samlingspunkt for regionen. Med kommunens mål om å bli mer attraktiv og urban må sentrum legge til rette for næringsetablering og bosetting. Tilbud som må styrkes og videreutvikles er kulturtilbud, varierte handels- og servicetilbud, og viktige offentlige institusjoner.

UNGE INNBYGGERE

I bykjernen ser man en økning av antall unge innbyggere enn man gjorde for 20 år siden. 22% av innbyggerne i sentrum er i aldersgruppen 20 til 30 år. I sentrumskjernen er hver tredje beboer i 20-årene. Med stadig flere unge i sentrum er det viktig å tilrettelegge for hvordan denne gruppen vil få en bedre livskvalitet i byen.

KULTUR

Ålesund har et bredt kulturtilbud med konserter, kunstutstillinger, museum, revyer og teaterforestillinger. I Sentrumsregnskapet Ålesund 2018, utgitt av gründerne bak Bypatrioten AS, finner man at Ålesundere bruker dobbelt så mye penger på konsertbilletter som det gjør i landsgjennomsnittet. Dette tyder på at innbyggerne setter pris på og benytter seg mye av kulturelle tilbud i sentrum.

TURISME

Ålesund har årlig besøk av rundt en million turister, som i snitt blir nesten 3000 turister per dag. I perioden mars til oktober har byen et betydelig antall dagsturister fra cruiseskipene. Da har byen et dagsnitt på 1200 besøkende cruisepassasjerer. Med en slik jevn flyt av turister gjennom hele året er det viktig å tenke på behovene til denne gruppen mennesker når man tilrettelegge for nye aktiviteter og tilbud i bysentrum.

SPISESTEDER

Byen som på 50-og 60-tallet ble kalt «kafeyen» har i dag som den gang et stort utvalg av kafeer, men også restauranter. Ulikt fra den gang da de fleste kafeene lå i bygårdenes andre etasje finner vi i dag de fleste spisestedene på gateplan. I Ålesund sentrum finner man mat for en hver smak.

NYTT LIV I TOMME LOKALER

I sentrum ser man en jevn og stabil aktivitet med 300 virksomheter på gateplan og i kjøpesentrene. Det er færre tomme lokaler i Ålesund enn i andre byer på tilsvarende størrelser som for eksempel Skien og Arendal. Tomme lokaler utenom det vanlige har de siste årene fått ett nytt liv. Gode eksempler på dette er godsterminalen som er blitt til den populære musikkscenen og baren Terminalen, en trafokiosk som er blitt kaffebrenneri og kafé Jacu og tollbod som er gjort om til ølbryggeriet Molo Brew. Aktører som ser potensialer i det eksisterende er med på å forsterke og bygge videre på stedsidentiteten til byen.

(Bypatrioten, 2018)

SUNDBYEN

SØRSIDEPLANEN

Starten på arbeidet med å utvikle sentrum til en attraktiv og urban by startet i 2007 med en reguleringsprosess hvor Ålesunds sentrale sørside ble sett på som et svært viktig område med stort potensiale for ny utvikling. Det ble i 2009 vedtatt at det skulle lyses ut en åpen internasjonal idékonkurranse for Ålesunds sentrale sørside. Det danske arkitektkontoret JAJA Architects ble med forslaget "Sundbyen" utpekt som vinner av konkurransen i 2011. For konkurransen og den nye reguleringsplanen ble det satt opp målsettinger som fastsetter nye rammer og innhold i området. Ett av de var:

"Styrke og videreføre Ålesunds særlige identitet og karakter, med utgangspunkt i den eksisterende bystruktur, jugendstil og særlige forhold til fjorden og havet."

Planområdet strekker seg fra Kiperviktorget til Waterfront Hotel, og opp langs Brosundet til Dronning Sonjas plass. I dag er området dominert av trafikk, store parkeringsflater og lager- og industribygninger. Det fremstår som glemt og lite brukt, på tross av sentral beliggenhet i tilknytning til Brosundet og gode solforhold. Siden vannet er byens bærende identitet og viktigste naturressurs skal det etableres nye vannrom som sosiale møtesteder. Planområdet er regulert for sentrumsformål, bolig, kontor, forretning, næring, privat og offentlig tjenesteyting, undervisning og kulturformål. Det etableres også park og grøntstruktur mellom ny bebyggelse. Det planlegges også ny gateterminal for kollektivtransport i Keiser Wilhelms gate som vil erstatte dagens bussterminal (markert i rødt på kartet). (Volstad, 2013)

Forrige side: Illustrasjonsplan for Ålesunds sentrale sørside 2013

- 1 Kiperviktorget
- 2 Waterfront Hotel
- 3 Brosundet
- 4 Dronning Sonjas Plass
- 5 Ny gateterminal
- 6 Idungården

- 1 Lagerbygning
- 2 Lagerbygning
- 3 Tollbygningen: Kontor, Molo Brew
- 4 Informasjonsbygg ved cruiseterminal
- 5 Rutebilstasjonen, Terminalen Byscene
- 6 Redningssentralen, Butikk
- 7 Bensinstasjon
- 8 Idungården

^
N

BYGNINGER RIVES

Sørsideplanen ble en viktig brikke da jeg skulle ta et valg for hvilke bygninger som kunne være potensielle for gjenbruk. Jeg undersøkte derfor bygningene som planlusses for riving i området. Byggeprosessen av Sørsideplanen vil foregå trinnvis over mange år da det er en omfattende områdeplan. For gjennomføring av utbyggelsen er det en rekke bygninger som skal rives. Disse byggene er ikke regulert til bevaring. Hovedtyngden av bygg med verneverdi ligger utenfor planområdet. Tollbygningen er angitt med en viss verneverdi av Fylket, men uten samme status som ungdomsbyggingen og planlegges derfor også for riving. Samtlige bygninger markert med rødt på kartet skal rives, og eies av Ålesund kommune.

IDUNGÅRDEN

Idungården ligger innenfor områdeplanen, men eies ikke av kommunen. I samtaler med andre Ålesundere om prosjektet mitt, ble Idungården brakt på bane. Bygningen hadde fått nye eiere som hadde startet å rehabilitere bygget. Jeg ble nysgjerrig på hvilke planer de hadde for rehabiliteringen og byggets fremtid. Derfor kontaktet jeg daglig leder for det nyoppstartede gründerfirmaet, og reiste hjem til Ålesund for befarig. Eierne hadde allerede da startet å få tanker på nybygg. Skulle dette bli første spadestikket i Sørsideplanen, eller var det fortsatt håp for det strenge, karakteristiske bygget? Idungården tok heretter all min oppmerksomhet, og ble valgt som prosjektets bygg for gjenbruk.

REFLEKSJON

Gjennom undersøkelsene mine om Ålesund har jeg fått et innblikk i byens historie, kommunens mål, eksisterende tilbud for innbyggere og tilreisende, samt informasjon om fremtidige planer for byens sentrale sørside. Jeg er enig i at sørsiden har store potensialer for ny utvikling. Men, jeg mener kommunen burde sett på muligheter for gjenbruk av bygningene som i reguleringsplanen vil bli rammet av utbyggingen før beslutningen tas, da disse består av store materielle og historiske verdier. Om eksisterende bygninger ikke lengre tilfredsstiller behovene de er bygget for, mener jeg at man kan se på bruksendring som en løsning for videre bruk. Ombruk av material- og bygningskomponenter til nye byggeprosjekter kan også være en løsning for å bevare verdifulle ressurser på. Det er ikke lenge siden Ålesund fikk øynene opp for verneverdien som ligger i gjenreisningsarkitekturen i jugendstil, og fikk satt en stopper på rivingen av byens viktigste kulturhistoriske identitet. Kan rehabilitering av nyere arkitektur fremfor riving være med på å styrke byens attraktivitet? Ved å undersøke hvordan eksisterende rammeverk i byen kan bevares gjennom ny bruk, går man foran som et godt eksempel hvor klimautfordringene og ressursmangel tas på alvor, i tillegg til å være modig og nyskapende. Informasjonen jeg har funnet om Ålesund, ønsker jeg å ta med meg videre inn i arbeidet med å finne muligheter for ny bruk av den valgte bygningen. Idungården er et godt eksempel på et typisk bygg som oftest rammes av riving. I neste kapittel oppklares blant annet årsakene til hvorfor bygningen ble besluttet revet.

IDUNGÅRDEN

KAPITTEL 4

Kapittelet inneholder undersøkelser av Idungården. Det har vært relevant å analysere byggets lokasjon, historie og eksisterende kvaliteter for å få en oversikt over rammene det skal jobbes ut i fra, og hvilke potensialer for gjenbruk bygget har. Metoder brukt i disse stedsspesifikke undersøkelsene er analyser, observasjoner, intervju og informasjon fra hefter, bøker og nettbaserte kilder.

BEFARING
STEDSANALYSE
MATERIALKARTLEGGING
BYGGTEKNISK BESKRIVELSE
STRUKTURELL ANALYSE
IDUNGÅRDENS HISTORIE
ET SOSIALT MØTESTED
FRA IDUNGÅRDEN TIL PIR
DEN PLANLAGTE REHABILITERINGEN
TANKER OM NYBYGG
UTFORDRINGENE
RIVINGEN
REFLEKSJON

BEFARING

1.

2.

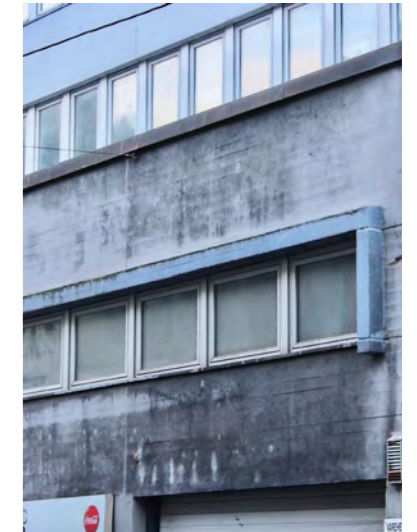
3.

7.

8.

9.

4.

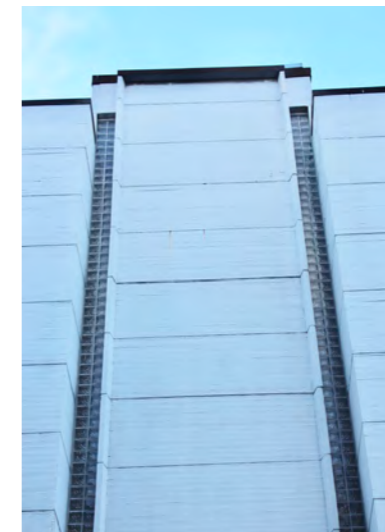
5.

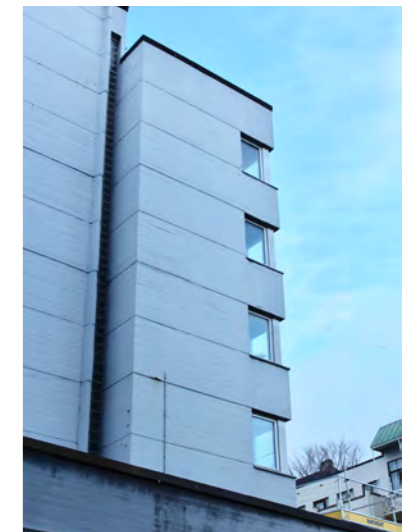
6.

10.

11.

12.

1. Idungården sett fra cruisekaien. 2. Fasade nordøstlig hjørne. 3. Fasade, nord.
4. Hovedinngang, nord. 5. Inngang, øst. 6. Fortau langs østveggen.

7. Takterasse, 3.etasje. 8. Idungårdens spisse hjørne, sør.
9.-12. Vertikale og horisontale arkitektoniske detaljer.

BEFARING

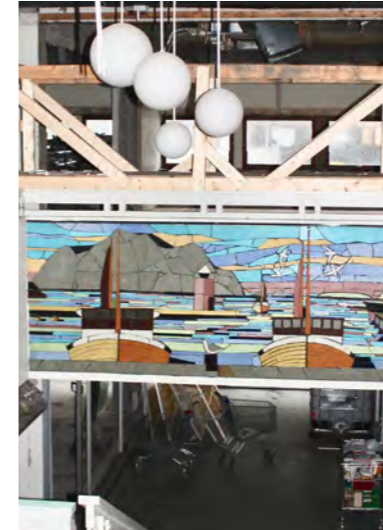
1.

2.

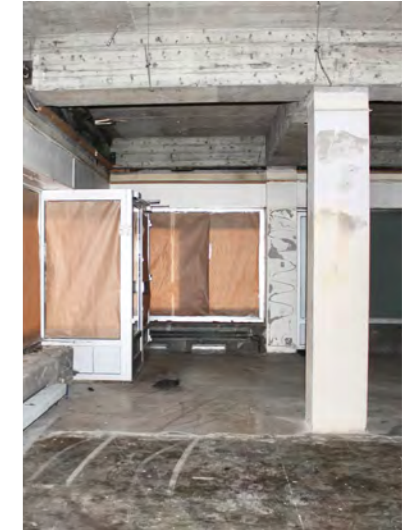
3.

7.

8.

9.

4.

5.

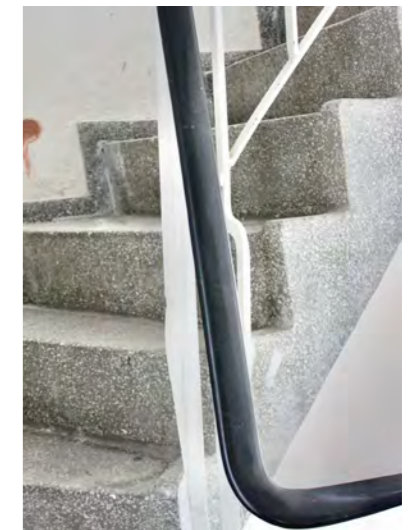
6.

10.

11.

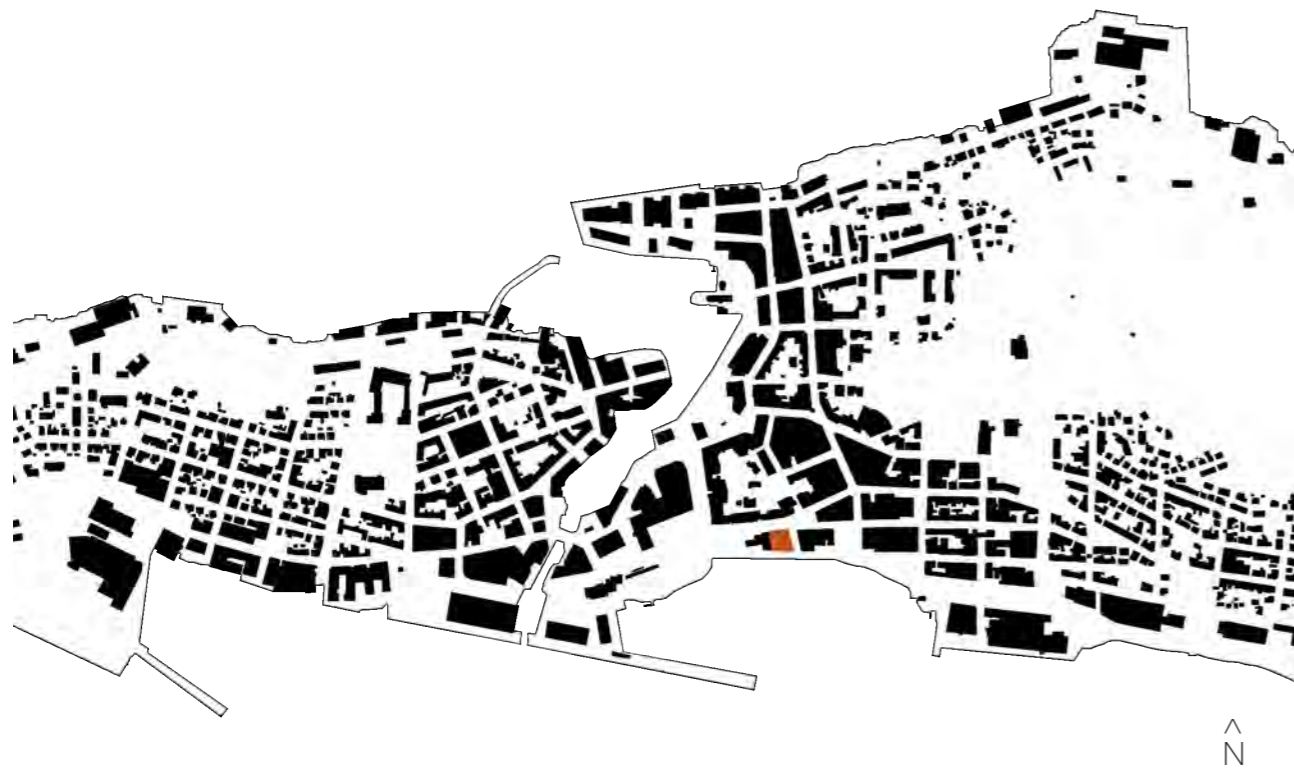

12.

1. Hovedinngang. 2. 1. etasje, fra delen av bygningen som ligger nærmest sjøen. 3. Fra 2. etasje.
4. Bitrapp mot vest i enden av bildet. 5. Vindusrekke 4. etasje. 6. 7. etasje, dør til venstre fører ut til takterrasse.

7. Glasskunst i trappoppgang 1. etasje av Molja fyr i innseilingen til Brosundet. 8. Trapperom med glassbyggerstein, øst. 9. Bildet viser søyler og dragere i tak, 1. etasje. 10. Hovedtrapp, øst. 11. Trapp og åpning opp til 2. etasje skaper et amfi midt i bygget. 12. Bitrapp, vest.

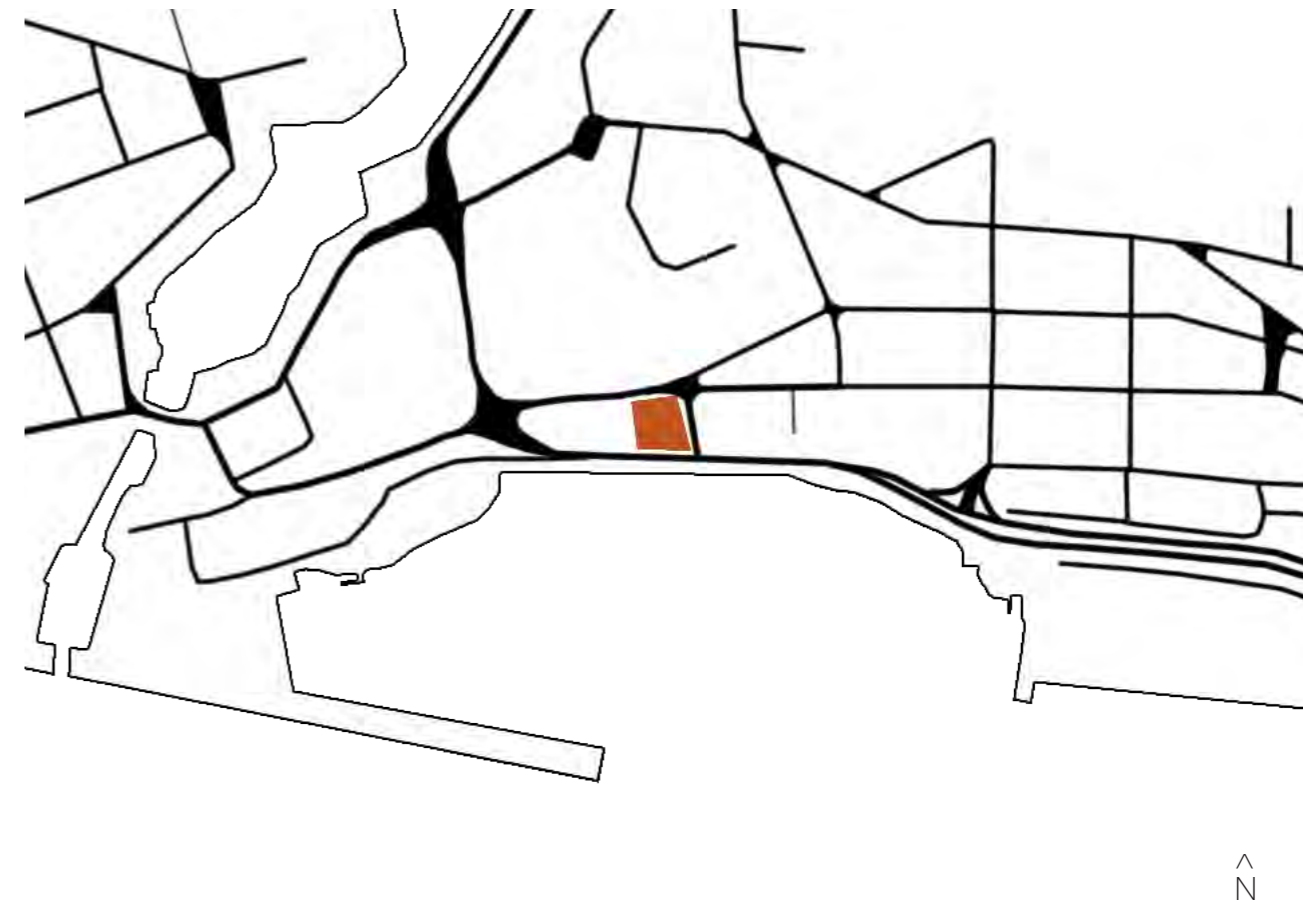
PLASSERING

IDENTIFIKASJON

Navn: Idungården
 Adresse: Keiser Wilhelmsgate 22, 6003 Ålesund
 Gnr/bnr: 201/291
 Arkitekt: Arne Bang Larsen
 Stilart: Etterkrigsmodernistisk/funksjonalistisk
 Byggeår: 1968-1969
 Bygningstype: Kontorbygning
 Næringsgruppe: Forretningsmessig tjenesteyting
 Etasjer: 8
 Areal: 4110 m²
 Eier: Pir Cowork AS
 Status: revet

FOTAVTRYKK

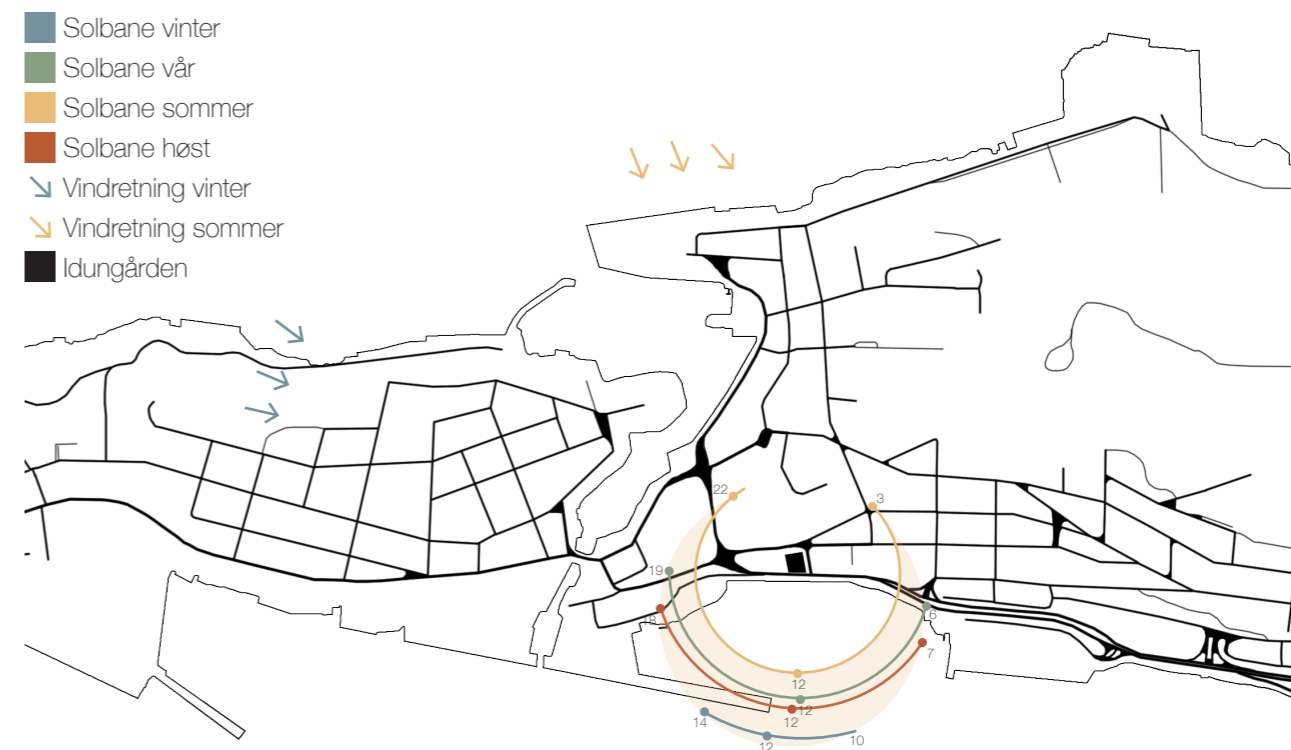
Fotavtrykket Idungården lager i terrenget har en firkantet form med spiss i sør-østlig hjørne. Arealet av fotavtrykket er omkring 788 kvm. Kartet viser at bygningen er omringet av trafikkerte veier mot nord, øst og sør. Mot vest ligger en bensistasjon vegg i vegg med Idungården. Fortauet rundt bygget fyller ut tomtens tilbakeslag (arealet som er igjen av tomten utenom bygget).

AREALRESSURSBRUK

Kart over Ålesund sentrum og vegetasjon. Til høyre finner man Akslafjellet som mange forbinder med Fjellstua, det populære utkikkspunktet over byen. I foten av fjellet ligger byens eneste park, Byparken. Denne brukes i hovedsak som en åre for gjennomgang og er ikke tilrettelagt for lengre opphold. Byen har ingen grønne lunger i sentrumskjernen utenom noen plantede trær.

VÆRFORHOLD

Idungårdens sørside har gode solforhold gjennom alle årstider, utenom noe redusert soltid på vinteren når solen er lav og går ned bak fjellet på motsatt side av fjorden rundt klokken to på dagtid. Fra september til januar blåser det hovedsaklig fra vestlig retning, mens vinden kommer fra nord mellom mai og juli. Gjennomsnittlig vindretning gjennom året er nordvestlig retning. Idungården ligger i le for vinden fra nord på grunn av nabobygninger samt høyere terreng mot nord. Man kan særlig merke kastene av vinden fra vest om man oppholder seg på takterrassen på Idungården som er vendt mot sør.

SAMFERDSEL

Kartet viser vei til Idungården med bil og buss, samt gangvei fra busstopp til bygget. Fra Moa trafikkterminal går det flere busser til sentrum og fra Hessa kan man ta buss nummer 603 og 605. Idungården ligger like ved Ålesund rutebilstasjon, samt andre nærliggende busstopp. Parker enkelt med bil i Aksla Parkering inne i fjellet.

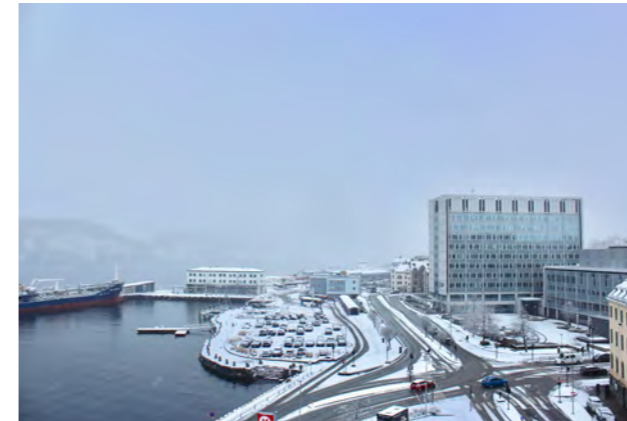
STØYSONER

Den sørlige delen av Idungården vender seg mot Sjøgata og har støysone >75 dB og 50-75 dB. Sjøgata er hovedveien inn til sentrum og mot Aspøya og Hessa, og er høyt belastet av biltrafikk, tungtransport og noe busstrafikk. Tall fra februar 2013 viser at Sjøgata hadde en årstdøgntrafikk på 18 300. Mot nord er støynivået lavere og består av etterklang fra Sjøgata. Her er støynivået 55-60 dB. Støynivået må tas hensyn til når det kommer til plassering av funksjoner i bygningen.

SIKTLINJER

1. Utsikt fra 7.etg mot vest. Rådhuset på høyre side.

2. Utsikt fra 7.etg mot nord-vest. Ålesund museum i gult.

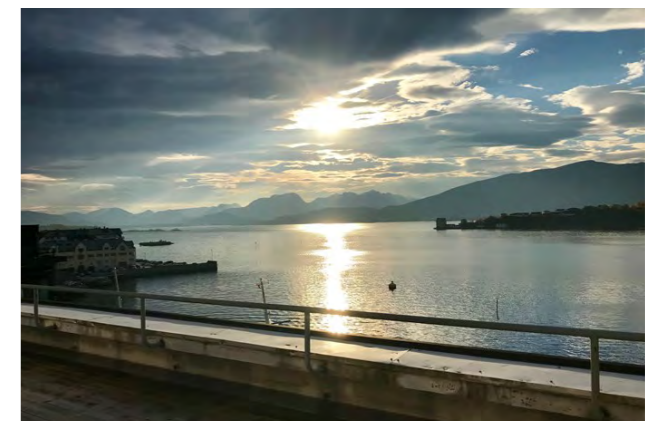
3. Utsikt fra gateplan mot nord. Herfra går en tunnel til gågata.

4. Utsikt fra gateplan mot nord-øst. Fjellstua i bakgrunnen.

5. Utsikt fra taket i tredje etg, mot øst. Sjøgata midt i bildet.

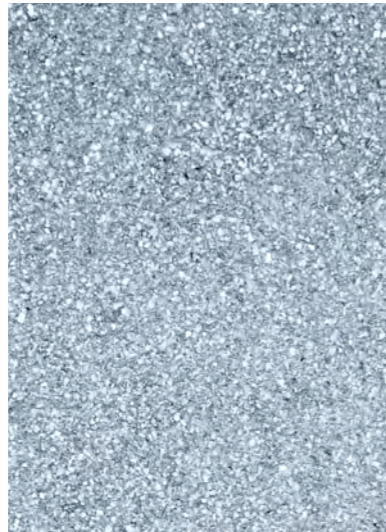

6. Utsikt fra 7.etg mot sør. Slinningsodden skimtes i bakgrunnen.

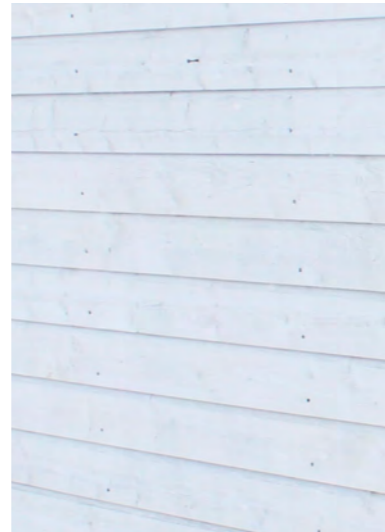
MATERIALKARTLEGGING

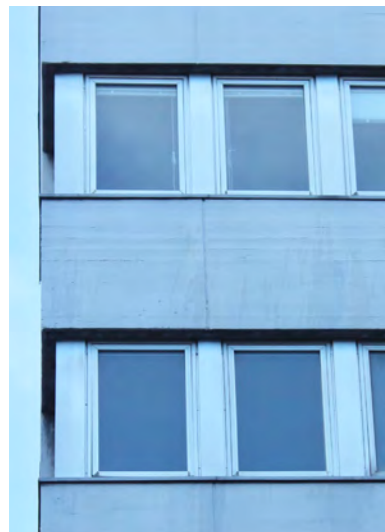
1.

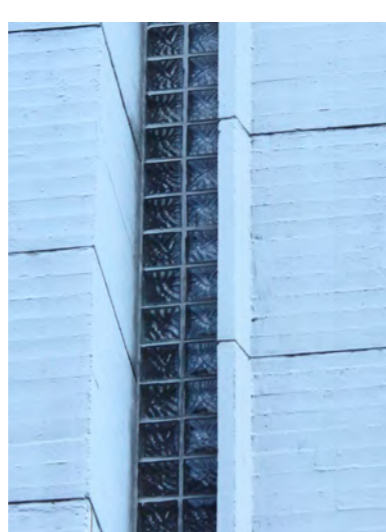
2.

3.

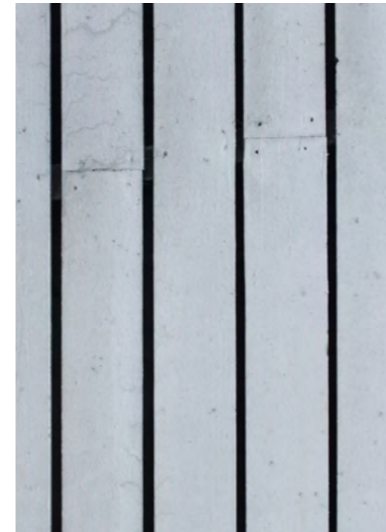
4.

5.

6.

7.

8.

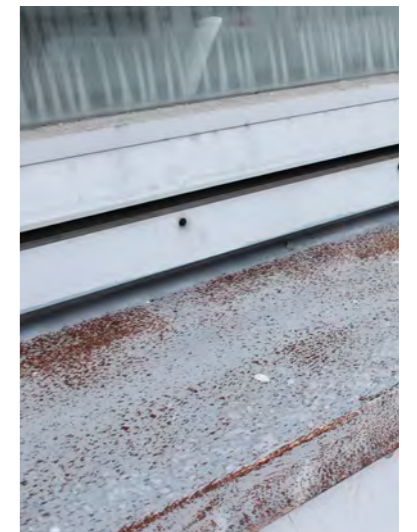
9.

10.

11.

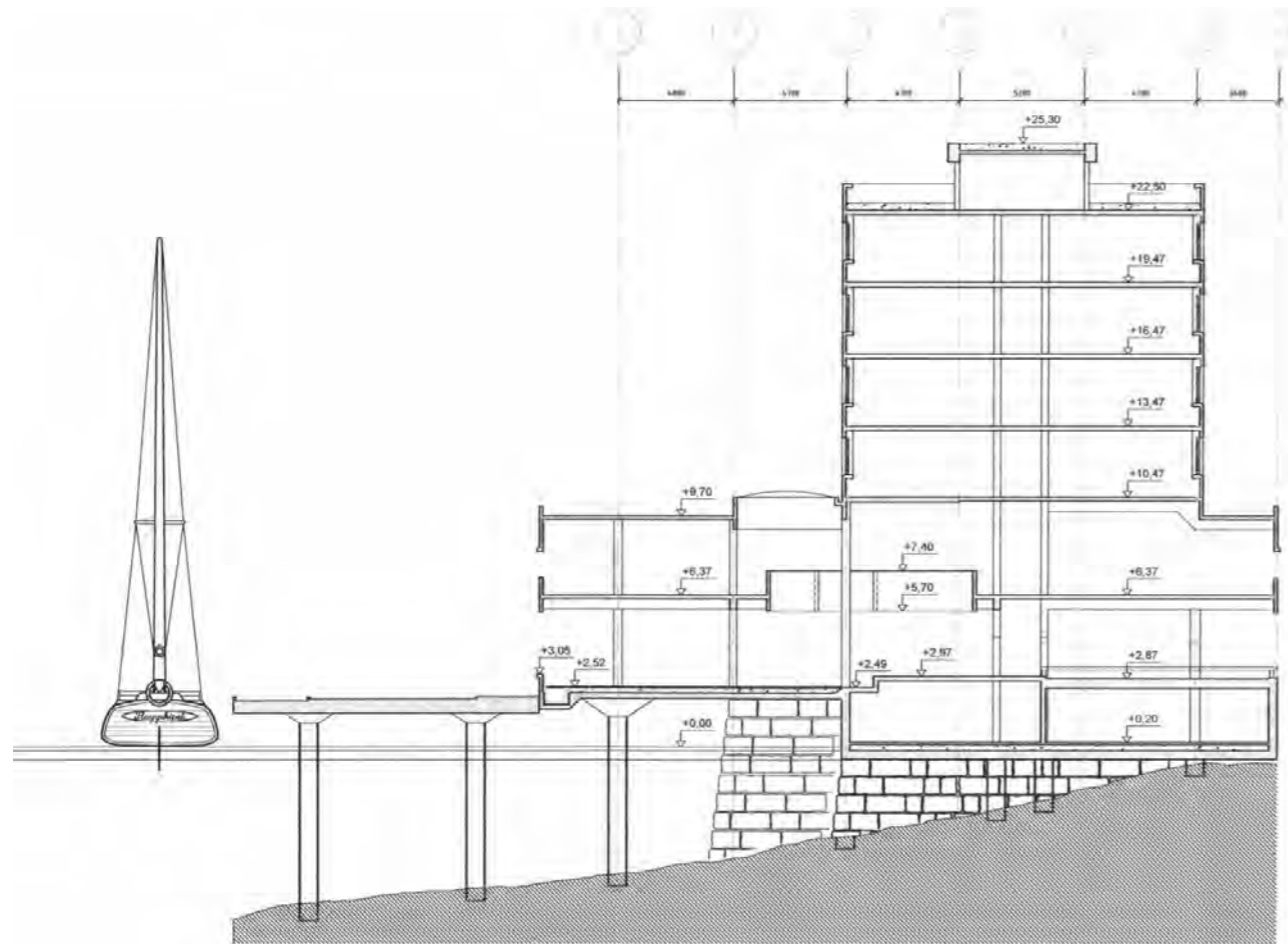

12.

1. MURSTEIN, malt, pusset overflate, fasade. 2. BETONG sandblåst overflate. 3. TREVERK BORDPANEL, 7.etasje.
4. GLASS, vindu. 5. GLASSBYGGERSTEIN, vindu i trappeløp. 6. GLASS, ALUMINIUM, butikkvinduer og dører.

7. TREPANEL tak overbygg, 1.etasje. 8. FASADEPLATER, 7.etasje. 9. SKIFER OG BLIKK, grunnmur, 1.etasje.
10. PLEKSIKGLASS overlys takvindu, 2.etasje. 11. BETONG, BLIKK, STEIN, rekkverk, gulvdekke, 7.etasje. 12. STÅLKANT vinduskarmer.

BYGGTEKNISK BESKRIVELSE

Idungården var et kontorbygg oppført i betong og murstein fra cirka 1967-1969. Bærekonstruksjonen av plasstøpte søyler og dekker bestod av betong med armeringslengder som avstivning. (Eikrem, 2019). Tomtens grunnareal består av to tredjedeler fast grunn mot nord, og en tredjedel sjø med grunn til fjell i bunn, mot sør. Dette betyr at deler av bygningen ble bygget over sjøen. Syv støpte påler og vannrett drager sørget for bæring av sørsiden langs Sjøgata, som er oppført på samme måte. Tomtens typografi virker å ha vært en avgjørende faktor for bygningens utforming. Idungårdens høyeste punkt var plassert på den nordlige delen av tomten mot Keiser Wilhelmsgate, og gav en indikator på at bygningen hadde en betydelig sterkere byggegrunn her enn den sørvendte som kun bygde to etasjer opp. Ut ifra byggkonstruksjonen kan man tenke seg at arkitekten tegnet bygningen etter tomtens utforming. Den høyt trafikkerte Sjøgata kan også være en grunn for å trekke etasjene lenger mot nord, med tanke på støy.

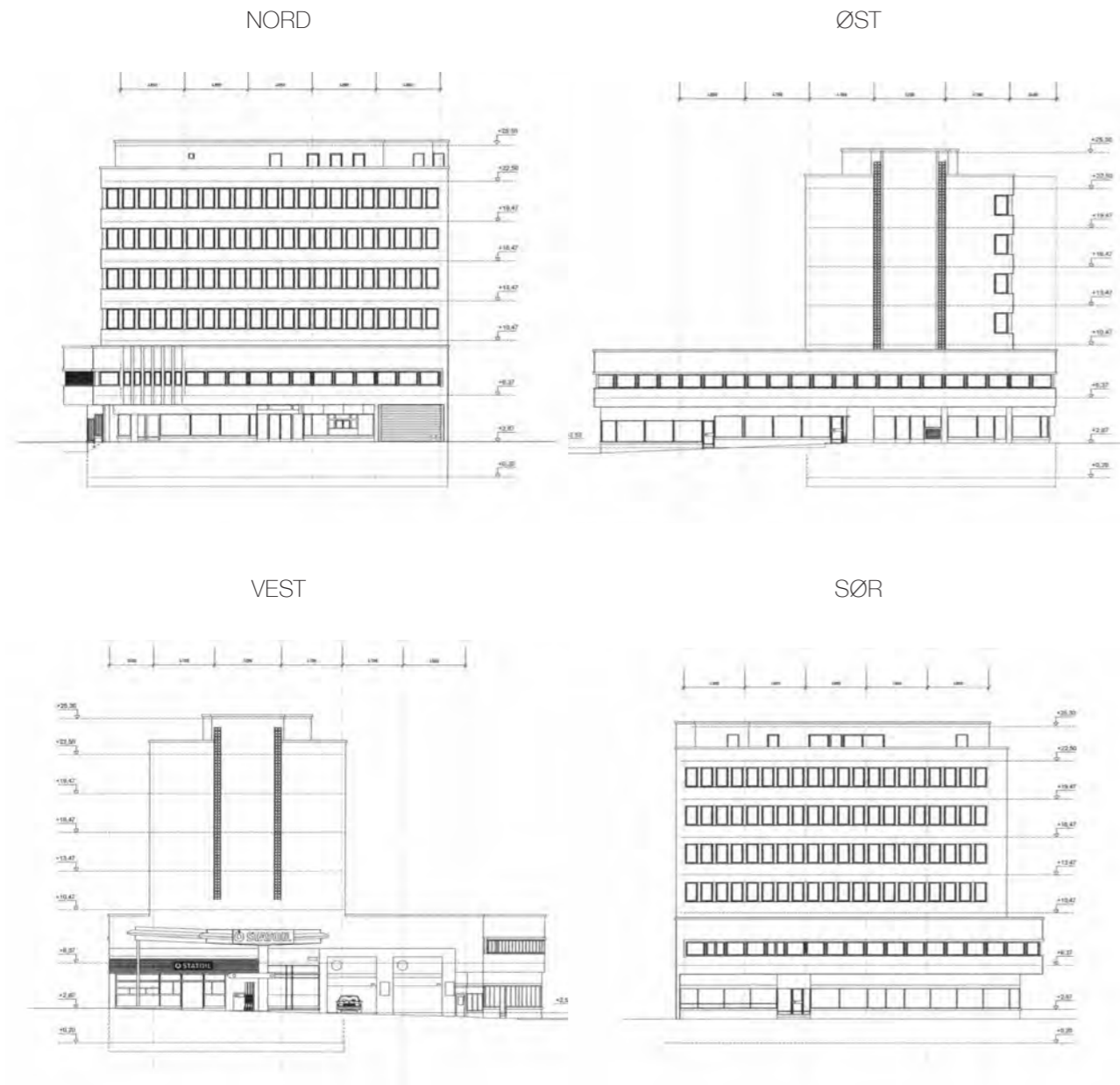
Kjeller under gatenivå var oppbygd av bærende vegger sammen med pålene i sjøen, og hadde viktig bærefunksjon for resten av bygget. Første og andre etasje fylte hele tomtearealet, med noe overbygg i andre etasje mot øst som dannet et tak over fortauet i Nelvikstredet. Fra tredje til sjette etasje var arealflatene betraktelig reduserte i sammenligning med første og andre etasje. Dette gjorde at man i tredje etasje fikk en stor flate til rådighet på taket over andre etasje. Det flate taket hadde flere lyssjakter som gav dagslys ned til underetasjen. Et viktig grep for å optimalisere lysforhold i midten av bygget som ellers har begrenset tilgang på dagslys. Inntak av dagslys kunne med fordel vært optimalisert enda mer gjennom større utsparinger i dekket over andre etasje.

Vinduene var utført i tre, både rammer og karmen. Ingen av vinduene hadde sprosser. På 60-tallet, da Idungården ble oppført, var ikke isoleringsvinduer utbredt på markedet i Norge. Etterhvert som dette endret seg ble endel vinduer byttet ut med isoleringsvinduer på 70-80-tallet (Eikrem, 2019). Første etasje hadde store utstillingsvinduer, mens det i andre etasje var mindre vinduer på rekke som dannet et belte rundt hele bygningen. Vinduene i Idungården hadde et repeterende uttrykk mot nord og sør fra tredje til sjette etasje som fremhevet den geometrisk strenge arkitekturen. Her var ytterveggene av Siporex, en forløper til Leca blokken, fra overkant vindu til underkant vindu i etasjen over (Pettersen, 2019). Dette gjaldt også for yttervegger i andre etasje. Ytterveggene ellers var av malt murstein og mørtel.

Heissjakt, trapperom og ventilasjonssjakt var plassert sammen i klynge. En mot vest og en mot øst, innrammet i bærende betongvegger. Dette strakte seg gjennom alle etasjene i bygningen. Takene hadde opphengt systemhimling med isolerende og lyddempende funksjon. Denne hadde også som formål å skjule ventilasjon og tekniske systemer. (Kenneth, 2019) Innvendig var bygget inndelt med lettvegger som skille mellom rommene. Lettveggene var modulbaserte og ikke-bærende. I noen av etasjene var det hvitmalt murvegger i tegl som dannet en korridor i midten.

I dag er Idungården revet, og bygging av et nytt kontorbygg på tomten har startet.

STRUKTURELL ANALYSE

Idungårdens arkitektur kan kobles opp til flere av punktene i Le Corbusiers byggeprinsipper fra 1920-årene som ble forenklet i fem trinn:

PILOTIS:

Bygningen skulle reises på søyler (som Le Corbusier kalte pilotis) i henhold til Dominoprinsippet.

FRI PLAN:

Skjelettsystemet gjorde bærende vegger overflødige, og løsningen av grunnplanen var ikke lenger avhengig av bærende prinsipper.

VINDUSBÅND:

Ytterveggene hadde ingen bærende funksjon, og sammenhengende vindusrekker kunne strekkes over hele veggens lengde.

FRI FASADE:

Fasaden vokste frem som en logisk konsekvens av planen.

TAKTERRASSE:

Huset skulle prosjekteres med takterrasse for å utnytte takets areal og gi rom for sol, lys og luft.

(Findal, 1996, s. 22)

Søyler var det bærende systemet i Idungården, og var plassert etter ett rutenettmønster som strakk seg gjennom etasjene.

Søylelandskapet gjorde at vegger kunne fjernes da de ikke hadde en bærende funksjon, med unntak av trapperommene.

Horisontale linjeføringer dominerte fasaden med noen brudd av vertikale detaljer. Vindusrekken i 2. etasje dannet et belte rundt hele fasaden.

Konstruksjonen til Idungården kan også sies å være oppført etter funksjonene innvendig. Handelsformål i 1. og 2. etasje, kontorer i 3.-7. etasje.

Idungården hadde flate tak på toppen av bygningen og over andre etasje. Takterrassene hadde god tilgang på sollys da de var sørvendt.

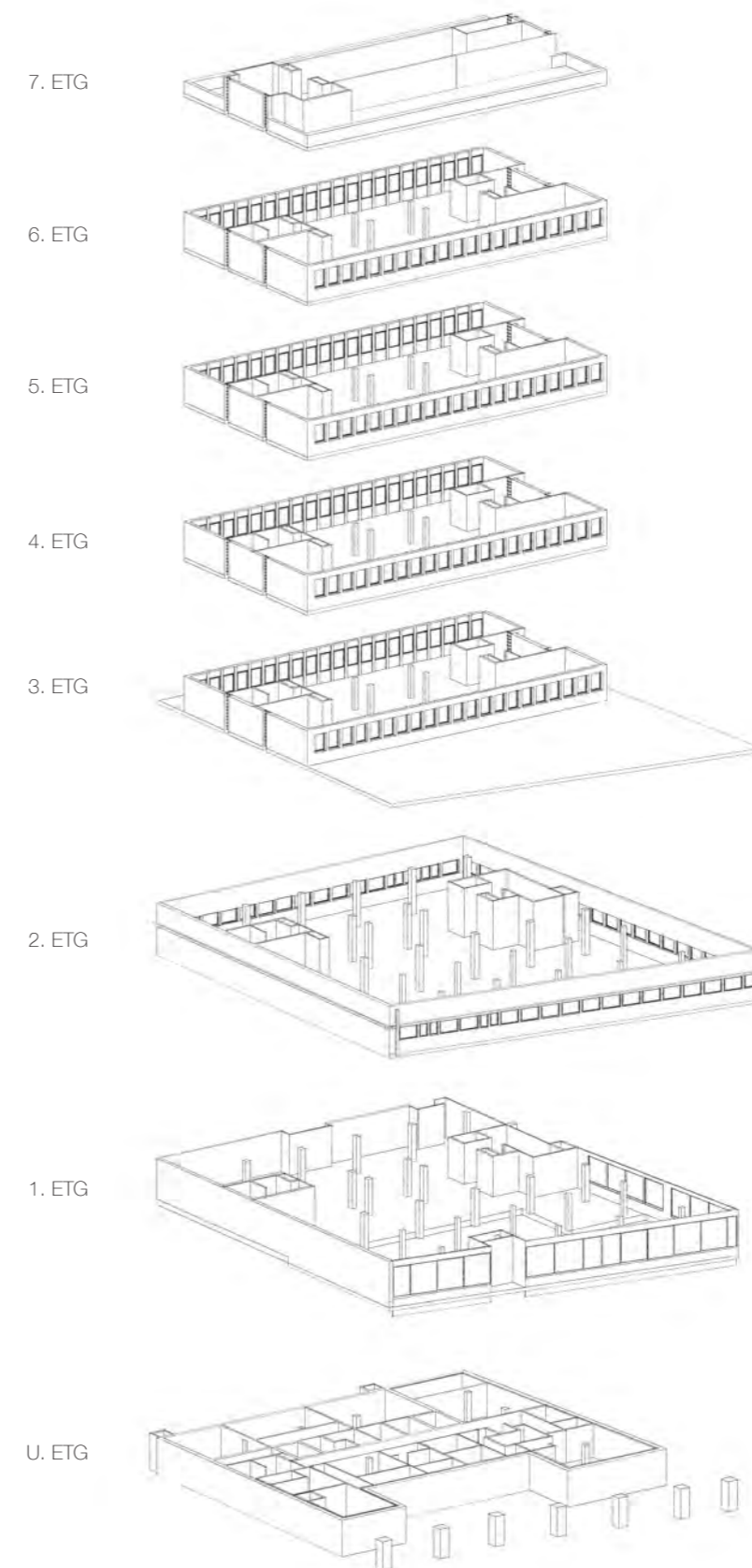
STRUKTURELL ANALYSE

Opprinnelige plantegninger (ikke i målestokk) fra 1998 viser hvordan Idungården så ut da den ble bygget. Søylar er markert med rødt for å illustrere hvordan bæresystemet ble lagt opp etter et rutemønster. Svarte piler på plantegning for 1. etasje markerer alle innganger fra gateplan.

STRUKTURELL ANALYSE

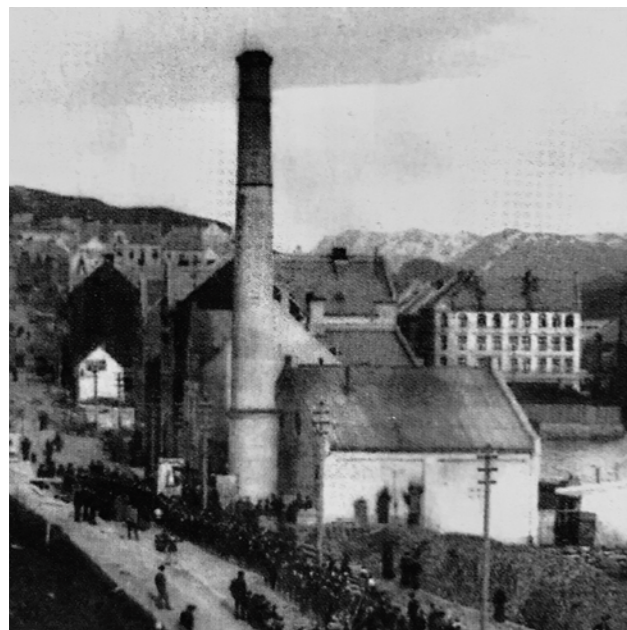
Illustrasjonen viser bærende konstruksjon i hver enkelt etasje. Underetasjen viser pålene i front som bygningens sørside bæres av. Søylelandskapet avtar etter andre etasje, med fire søyler plassert i midten. Trapperom på begge sider har bærende vegger i betong. Sammen med søyler og yttervegger bør disse bevares i en rehabilitering for å opprettholde bygningens bæreevne. Søylene står for den viktigste bæreevnen i bygningen, noe som gir mulighet for innsetting av større vinduer i yttervegger, med punktforsterkning langs veggene.

IDUNGÅRDENS HISTORIE

DAMPSENTRALEN

Keiser Wilhelmsgate, som vi kjenner den som i dag, het opprinnelig Torvgata. Gata fikk senere navnet oppkalt nettopp etter Keiser Wilhelm II av Tyskland etter hjelpen han beordret til Ålesund etter bybrannen. I Keiser Wilhelmsgate 22, eller den gang Torvgata, lå byens første elektrisitetsverk som ble satt i drift i 1895. Det var en dampmaskin som var energikilden til fremstillingen av elektrisiteten, derav fikk det navnet Dampsentralen. Under bybrannen i 1904 brant Dampsentralen ned, og en ny og større ble bygd opp like etter. I 1917 ble kraftstasjon i Spjelkavika bygd og igangsatt, og i 1923 overtok Tafjordanlegget Ålesunds elektrisitetsforsyning. (Grytten, 1997, s.70-74) Senere skulle dette bli tomten hvor Idungården skulle reises.

19

20

Forrige side

Venstre: Dampsentralen i

Keiser Wilhelmsgate, 1.mai 1906

Høyre: Dampsentralen, 1919

Over: 1.mai-toget i 1906 i Keiser Wilhelmgate og i Korsegata (nederst) Pipen til Dampsentralen midt i bildet.

22

23

24

25

IDUNGÅRDEN BYGGES

I 1949 kommenterte Aalesunds Handelsforening reguleringsplanen med en løsning om å utvide kaiområdet langs sjøen på sørsida for å løse trafikkflokken inn og ut av sentrum. Forslaget ble tatt opp til diskusjon, og selv om det ble oppstandelse i byen ble Sjøgata den nye hovedfartsåren inn og ut av Ålesund sentrum. Sjøgata ligger mellom Røysegata i øst og Korsegata i vest, sør for Kiperviktorget. Veien ble anlagt fra 1959-1996. (Byleksikon 1, 1997, s. 209)

Gata, som er en del av E136, er i dag en av de høyest trafikkerte bilveiene i sentrum, med en årsgjennsnittstrafikk på 18300 i 2013 (Volstad, 2013). Mot sjøen, sør for gata er det kombindert fortau og liggekai for større trålere og andre mellomstore båter. Et viktig fordelingspunkt i byen er Posthuskrysset som dannes i møtepunktet mellom Sjøgata, Korsegata og Keiser Wilhelmgate.

Omtrent på samme tid som bygging av Sjøgata startet oppføringen av Idungården med adresse Keiser Wilhelmgate 22. Den funksjonalistiske bygningen tegnet av arkitekten Arne Bang Larsen, stod ferdig i 1969. Idungården ble direkte nabo til Sjøgata mot sør med trafikkstøy rett utenfor.

Forrige side

Øverst v.: Sjøgata til høyre og Keiser Wilhelmgate til venstre, 1964.

Øverst h: Idungården under fundamentering ved den nye Sjøgata som her nærmer seg fullførelse, ca. 1961

Nederst vt: Idungården snart klar for innflytting, 1968

Nederst h: 1968-1969

ET SOSIALT MØTESTED

26

BYENS FØRSTE KJØPESENTER

Idungården regnes som det første kjøpesenteret i Ålesund. Her var det både butikker og café, samt arbeidsplasser. De første som flyttet inn i Idungården da den stod ferdig i 1968, var familiebedriften Nelvik Ur og Optikk (Andersen, 2007). Gaten øst for Idungården har fått navnet Nelvikstredet på folkemunne, oppkalt etter driften. Nelvikfamilien hadde butikkdriften sin i Idungården i 50 år (Halvorsen, 2018). Da Idungården stod helt ferdig flyttet flere virksomheter inn. Apoteket Nordstjernen åpnet i 1969 og våren samme år åpnet det legekantor som var det første i landet med kommunal regi. Fra den populære kafeen i andre etasje kunne man sitte å se på utsikten over sjøen og livet på gateplan. Det var et sosialt møtested sentralt i sentrum. Andre virksomheter som har hatt kontor i Idungården er blant annet Ålesund Boligbyggelag, Integreringsbasen for rusavhengige, Obos Basale og arkitektkontor. November 2007 åpnet Adams Fastfood vendt mot Keiser Wilhelmsgate. Dette skulle bli et populært sted å kjøpe hurtigmat, spesielt i de sene nattetimer. Bygningen har opp gjennom årene huset en rekke tilbud med variert utvalg.

I 2008 ble det søkt om rammetillatelse for utvidelse og ombygging av Idungården for å øke antall kontorplasser. Forslaget ble tegnet av Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS på vegne av Keiser Wilhelmsgate 22 AS, et selskap i Westregruppen. Denne gangen ble det fastslått at pålene i sjøen hadde tålt utbyggingen mot sør som det ble søkt om. Forslaget gikk likevel ikke igjennom (Lilleheim, 2008)

Over: Idungården, 1960-årene.

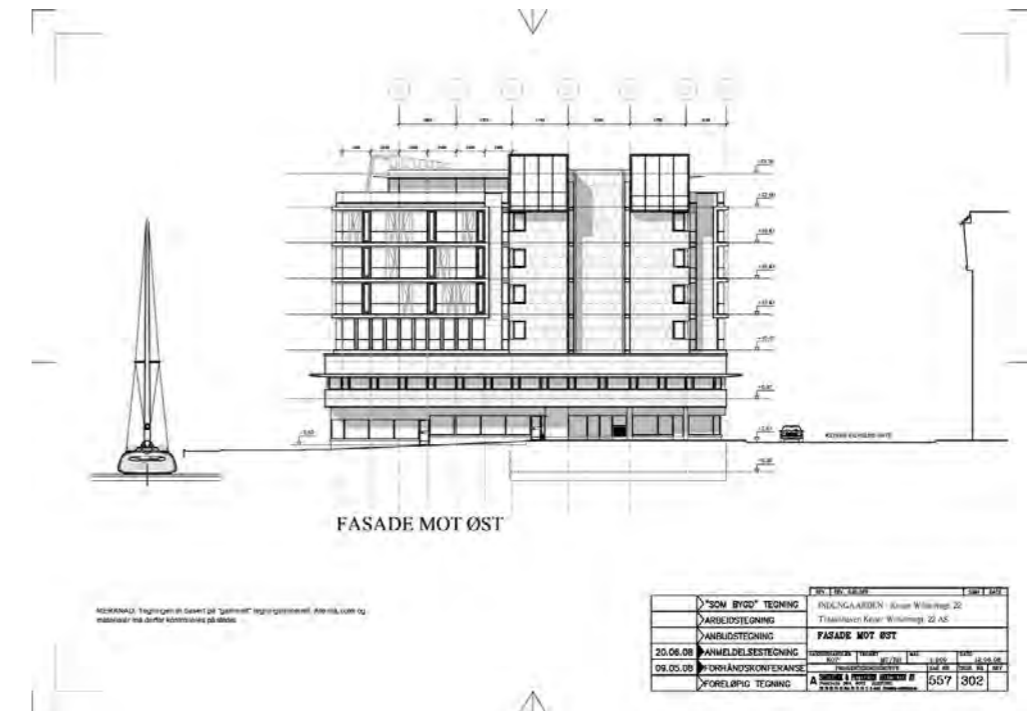
Neste side:

Øverst: Rending av ombyggingsforslaget, 2008

Nederst: Arbeidstegning (ikke i målestokk) av Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS, 2008

27

28

- Arbeidet i gang med å ruste opp Idungården til et moderne innovasjonshus

– Pir står klar neste høst

Det praktiske arbeidet med å totalrenovere de 4000 kvadratmeterne i Idungården er i gang. Målet er at bygget skal stå klart høsten 2019.

(Otterlei, 22.10.2018)

FRA IDUNGÅRDEN TIL PIR

PIR INN I KEISER WILHELMS GATE 22

I april 2018 gikk det nyoppstartede firmaet Pir ut med nyheten om at de skulle starte opp et coworking og innovasjonshus i Idungården. De ønsket å samle gründere, frilansere og små og store innovative virksomheter under samme tak i et døgnåpent, pulserende og inspirerende miljø. Pir Cowork skulle bli en felles arbeidsplass, et coworking space, hvor man kunne kjøpe seg medlemskap og få fleksible leieavtaler, slik at man på kort tid kunne endre størrelsen på kontoret sitt etter hvert som bedriften vokste. I første etasje var det planlagt café og restaurant mot Keiser Wilhelmsgate og arrangementlokale mot Sjøgata hvor man også kunne leie lokalene. Idungårdens 4000 kvadratmeter skulle totalrehabiliteres både utvendig og innvendig for 80-100 millioner kroner. (Otterlei, 25.04.18)

HVORFOR IDUNGÅRDEN?

Pir falt for Idungårdens arkitektur og beliggenhet midt i sentrumskjernen. De syntes bygningen var fin, ærlig og brutalistisk. Utsikten til havet og byfjellet var også en kvalitet de verdsatte. De likte koblingen mellom første og andre etasje hvor trappen i midten av bygget åpnet opp mellom dekkene og gav en god romfølelse. De elsket den gamle betongen, og søylekonstruksjonen synes de også var en god kvalitet som de ønsket å få frem gjennom rehabiliteringen. (Solevågseide, 2019) Målet var at det rehabiliterte bygget skulle stå klart høsten 2019.

DEN PLANLAGTE REHABILITERINGEN

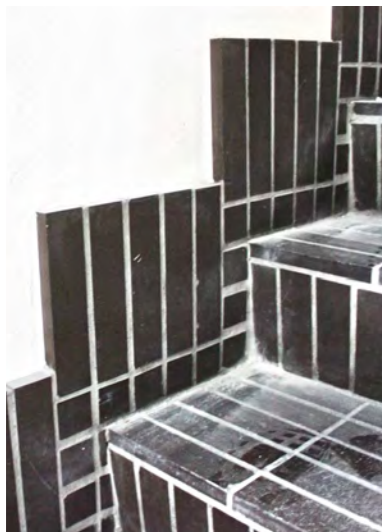
1.

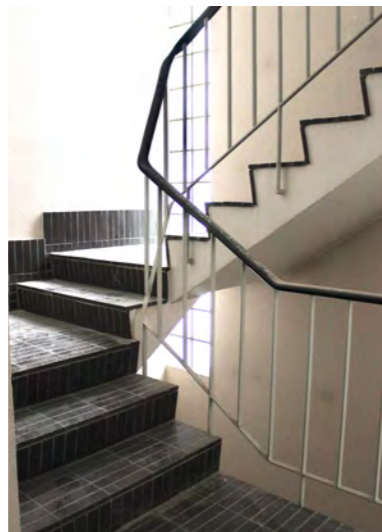
2.

3.

4.

5.

6.

Da Idungården ble overtatt av Pir var planen å totalrehabilitere bygningen for rundt 100 millioner kroner. De ønsket åpne kontorlandskap for coworking, noen faste kontorer i de øverste etasjene, rom for uformelle og sosiale møtesteder. I første etasje skulle det være arrangementlokaler og café/bar. Andre etasje skulle bli en kombinasjon av åpne plasser, mindre kontorer og møterom. (Otterlei, 22.10.18) Fra før hadde Idungården stort sett bestått av cellekontorer. Siden kontorene var inndelt med modulsillevegger ble disse enkelt demontert, og tatt ut for ombruk i en annen bygning da Pir ønsket åpne kontorlokaler. For å optimalisere til ny bruk av bygget, valgte Pir å tømme innsiden for alle lettvegger, eksisterende systemhimling og andre løse gjenstander. For å utføre arbeidet fikk de inn AF Gruppens riveentreprenør, AF Decom tidlig i prosjektet. De tok seg av saneringen, som består av lettere riving av alle løse gjenstander i bygget. Sanering utføres manuelt med utstyr og lette maskiner, og dette arbeidet ble gjort på et par måneder. Det ble etablert containere og andre oppsamlinger for ulike materialer,

for å ha kontroll på avfallet underveis. AF Decom fjernet alt på innsiden helt til det nesten kun var vinduene som stod igjen. Det som skulle gjenbrukes, slik som det opprinnelig var bygget, var trapperommene, med trappeløp gjennom alle etasjene, heissjakter og sjakter for tekniske føringer. De brune gulvflisene i østvendt trapperom skulle beholdes slik de var. Ellers var stort sett alt av overflatematerialer fjernet da jeg var på befaring i mars 2019.

Under sanering for rehabilitering ble det oppdaget dis i de fleste vindusrutene. Det vil si at de var punkterte, og hadde derfor lite isoleringseffekt. Det ville derfor være et godt valg å erstattede gamle vinduene med nye i denne rehabiliteringen. Pir ønsket at bygningen skulle ha en levende fasade hvor man kunne se fra utsiden hva som foregikk på innsiden. Utskifting til større vinduer var derfor et ønske. De gamle vinduene kunne man også brukt om igjen på innsiden av bygget til en ny funksjon som ikke krever oppfyllelse av krav fra regelverk (Eikrem, 2019).

1. Etasjene fikk åpen løsning etter fjerning av lettvegger. 2. Systemhimling i alle etasjer ble fjernet. 3. Heissjakter skulle beholdes.

4. Fliser i trapprom mor øst, samt på deler av gulv i 1.etasje. 5. Hovedtrapp skulle beholdes. 6. Bitrapp skulle beholdes.

29

30

31

TANKER OM NYBYGG

1. februar 2019 var det førstesides oppslag i Sunnmørsposten om at Pir vurderte å rive Idungården, og bygge nytt på tomten. Tankene om et nybygg hadde vokst frem under rehabiliteringen av bygget. Begrunnelsen Pir la frem var at Idungården ikke utnyttet tomten til det maksimale, og at de av den grunn ville gå glipp av potensielle leieinntekter. I tråd med kommunens forretningsstrategi kunne et nybygg utnytte tomten maksimalt, og øke arealet og antall arbeidsplasser i bygget. Et nybygg ville bedre økonomien i prosjektet, fortalte Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS til avisen. Utbygging i luftrommet mot sør ville ikke latt seg gjøre uten en forsterkning av de eksisterende pålene i sjøen, da disse var for svake. Pir syntes også Idungården hadde for små vinduer, og at utskjæring for større vinduspartier i betongen ville blitt for kostbart. På dette tidspunktet forelå det allerede skisser og tegninger på forslag til nybygg fra Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS. Tanken bak det nybygget er at det skal være åpent

og innbydende, med fem fulle etasjer og en sjettedeasje med takterasse. Nabobyggene mener det nye bygget vil forringe utsiktsforhold og lysforhold i gaten mellom byggene (Skjong, 2019).

Etter kommunens klarsignal i mai startet rivingen av Idungården 25.juni 2019. Det som fra starten skulle åpne høsten 2019, ble på grunn av riving utsatt i to år, til fordel for nybygg. I avisoppslaget forteller daglig leder i Pir at innflytting i løpet av første kvartal 2021 bør være realistisk (Helgesen, 2019). For at nybygget skal kunne reises raskest mulig, produseres prefabrikkerte bygningselementer i betong. Fasade er blitt bearbeidet flere ganger etter krav fra kommunen. Ideen bak fasaden var å hente opp noe av fargene fra jugendstilen som kunne tilføre varme til en del av byen som ellers er ganske grå. Vil nybygget som skal komme opp på tomten bære preg av et innskrenket tidsskjema, og vil dette gå utover kvaliteten til bygget?

Forrige side

Illustrasjonene viser hvordan prosessen med planlegging av fasaden til nybygget utviklet seg. Illustrasjoner av Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS og MAD arkitekter(nederst)

UTFORDRINGENE

Det var flere utfordringer ved Idungården som gjorde at Pir begynte å se på mulighetene for å rive og bygge nytt på tomten. Jeg ønsket å finne svar på hvorfor byggeierne ikke ønsket å gjennomføre rehabiliteringen av Idungården likevel. Jeg hadde derfor et intervju med daglig leder i Pir, Anja Solevågseide. Her beskrives hovedutfordringene som ble oppdaget underveis i rehabiliteringen.

De bærende pålene i sjøen på sørside ble et usikkerhetsmoment i rehabiliteringsprosjektet. Å bygge på mot sør lå ikke i rehabiliteringsplanene, men om det i fremtiden skulle være ønskelig å bygge på måtte pålene forsterkes da de ikke hadde tålt å bære vekten av fem etasjer til. Første og andre etasje var fullt utbygd, mens tredje til syvende etasje var trukket tilbake og skapte et luftrom som ikke var i bruk. Solevågseide forklarer; "De pålene var i god forfatning sånn sett, men samtidig i en sånn forfatning at hvis vi på senere tidspunkt skulle valgt å bygge ut til max grensen i tomten måtte vi gjort noe med den telekonstruksjonen for den ville vel sannsynligvis ikke, i alle fall i all framtid, tålt at vi bare bygde opp på den. Og da blir det også et slikt usikkerhetsmoment og sannsynligvis noe vi måtte tatt en kostnad på nå." (Solevågseide, 2019). Bruksarealet (BRA) hadde ikke blitt fullt utnyttet uten et påbygg, og derfor kommer også spørsmålet om penger inn. Om BRA var maksimalt ville det også være plass til flere arbeidsplasser som igjen ville bety mer penger i kassa. Ved å velge å rive alt, og sette opp ny konstruksjon

med maksimal BRA, ble forsterking av pålene mye enklere, mindre kompleks, billigere og det ville i fremtiden være mindre risiko for at noe skulle skje, forklarte Solevågseide meg i intervjuet (Solevågseide, 2019).

På grunn av lav etasjehøyde ble nytt ventilasjonssystem en utfordring. Alt av tekniske føringer i Idungården skulle nemlig skiftes ut. Med strengere krav for ventilasjonssystem i dag enn på 1960-tallet måtte nye rør i større formater inn. Dette skapte enda et usikkerhetsmoment da det ville bli dyrt å tilpasse det til dagens krav.

Ønskene de hadde om en levende fasade og mer naturlig dagslys kom til å bli en større kostnad enn de først så for seg. Yttervegger i betong gjorde at mye av fasaden måtte endres på om de skulle sette inn større vinduer, og da fra gulv til tak som de ønsket. De mente de eksisterende lysforholdene og utsikt ikke var gode nok med de eksisterende vindusflatene. De synes også at de små vinduene gav forutsetninger på hvordan rom kunne deles inn. Anja forteller at de små søylene mellom vinduene gav mindre optimale løsninger av det innvendige arealet. Å åpne opp fasade for å sette inne større vinduer var en fullt mulig endring som kunne blitt gjennomført. Siden vinduene var i en slik forfatning at de uansett ved rehabilitering måtte skiftes ut, burde ikke dette være en uforutsett utfordring, da de fra starten av ønsket større vinduer.

- 1 PÅLENE I SJØEN
- 2 BRUKSAREALET
- 3 ETASJEHØYDEN
- 4 VENTILASJONSSYSTEM
- 5 LYSFORHOLD
- 6 VINDUENE
- 7 FASADEN

RIVINGEN

For å forstå hva det innebærer å rive en hel bygning ble dette et sentralt samtaleemne i dybdeintervjuet jeg hadde med Kenneth Eikrem fra AF Decom. Han hadde mye informasjon om dette, da det var han som var prosjektleder for rivingen av Idungården.

AF Decom hadde allerede under riving for rehabilitering, tatt bort alt av løse gjenstander og annet som var festet på betongen, samt fjernet farlige avfall. Stål ble vel og merke ikke fjernet, da dette sorteres ut med magnet etter rivning. Før rivingen kunne starte måtte alle vinduer fjernes i sin helhet for å forhindre utslipp av forurensende stoffer som finnes i vinduspakningene. Limbelegget mellom pakning og glass inneholder ulike forurensende stoffer som slippes ut om vinduet knuses. Vinduene ble fraktet til Norsk Ruteretur der pakningen tas ut og leveres til deponi for farlig avfall.

På grunn av plasseringen rett ved den mest trafikkerte bilveien i byen, nær fotgjengere og nærliggende bygg, var det beliggenheten som var det mest krevende under rivingen av Idungården. AF Decom måtte derfor ta ekstra hensyn i forhold til sikkerheten. Rivningsarbeidet startet øverst i det nord-østlige hjørnet av bygget. I forkant hadde AF Decom knust ut et felt i taket på andre etasje mot sør, slik at eventuelle

masser fra høybygget falt ned inn i bygget, og ikke ut på den trafikkerte Sjøgata. Rivingen av bygget gikk bra, og Eikrem fortalte til at det ikke oppstod utfordringer underveis.

Det ble tatt prøver av betongen med resultater som viste at yttervegger med pusset eller behandlet overflate, for eksempel med maling, var lavforurenset. Den lavforurensete betongen ble brukt til å dekke over et gammelt deponi i Gangstøvika. Resten av betongmassene som ikke var forurenset ble benyttet til andre ombruksformål. Etter tilbakemelding fra maskinførerne som utførte rivingen var betongen lett å rive. Det forteller noe om betongkvaliteten, som ofte var av noe dårlig kvalitet i 1960-årene. Rundt 700 lastebiler har gått fra tomten, fullastet med til sammen rundt 8000 tonn betong. I tillegg til disse 700 kjøreturene med betong, ble det kjørt 100 turer med lastebil med lettere avfall fra rivingen. Det at betongen ble brukt lokalt, gjorde at lastebilene ikke trengte å kjøre langt med lasten. Likevel genererer transport av rivingsmaterial en stor andel av miljøutslippene fra byggebransjen. Rivingen av Idungården var ferdig rundt 25. august 2019, og da startet klargjøringen av tomten til nybygg. (Eikrem, 2019)

REFLEKSJON

Undersøkelsene om Idungården har hatt som mål å gi innblikk i bygningens kvaliteter når det kommer til beliggenhet, arkitektonisk karakter, og byggtekniske egenskaper. Idungårdens historie viser at bygningen var et sosialt møtepunkt før i tiden, med kafe og butikker midt i bysentrum. Jeg ønsker å ta med meg bygningens historie inn i designprosessen, og undersøke hvordan den kan brukes som inspirasjon til løsningene for ny bruk, og gjenoppstå som et naturlig møtepunkt for innbyggerne og tilreisende.

Idungården var modernistisk, og av typen som ofte møter utfordringer i rehabiliteringer. I undersøkelsene har det vært viktig finne argumentene for hvorfor bygningen ble revet, og se om disse utfordringene har fellestrekk med utfordringene i andre lignende bygninger. Gjennom intervjuene, og undersøkelsene om Idungården dukket det opp flere kjente utfordringer som ble brukt som argumenter for hvorfor rehabilitering ble valgt bort til fordel for riving. Utfordringene var at det i bygningen var lavt under taket til installasjon av ventilasjonskanaler og andre tekniske føringer, små vinduer gjorde tilgang på dagslys dårlig, og utnyttelsen av bruksarealet til tomten var ikke maksimal.

Jeg mener man i dette prosjektet burde sett på løsningstiltak i større grad enn det som ble foreslått, med tanke på at bygningen i seg selv var i stand til å rehabiliteres for videre bruk, og hadde en konstruksjon som gav rom for å åpne opp både i etasjene, i fasade og i dekker. Jeg forstår likevel at det er kostbart å rehabiliterer, men det er likevel enda dyrere å rive en hel bygning for så å sette opp en helt ny.

Kunnskapen jeg har opparbeidet meg gjennom undersøkelsene om bygningen bruker jeg som grunnlag og argument for valg, og løsningsforslag for rehabilitering gjennom designprosessen. Jeg ønsker at mine forslag til rehabilitering og ny bruk av Idungården skal være reelle og ha overføringsverdi til andre bygninger. Derfor ønsker jeg ikke å løse meg fra realitetene i for stor grad. Ved å ta vare på bygningens særpreg og arkitektoniske kvaliteter, konstruksjon og materialer, ser jeg på tiltak for rehabilitering og gjenbruk.

Jeg retter nå fokus over på brukergruppen, og deres behov for å kartlegge hvilke tilbud og aktiviteter som kan være potensielle for ny bruk av Idungården, før jeg tar meg inn i designprosessen.

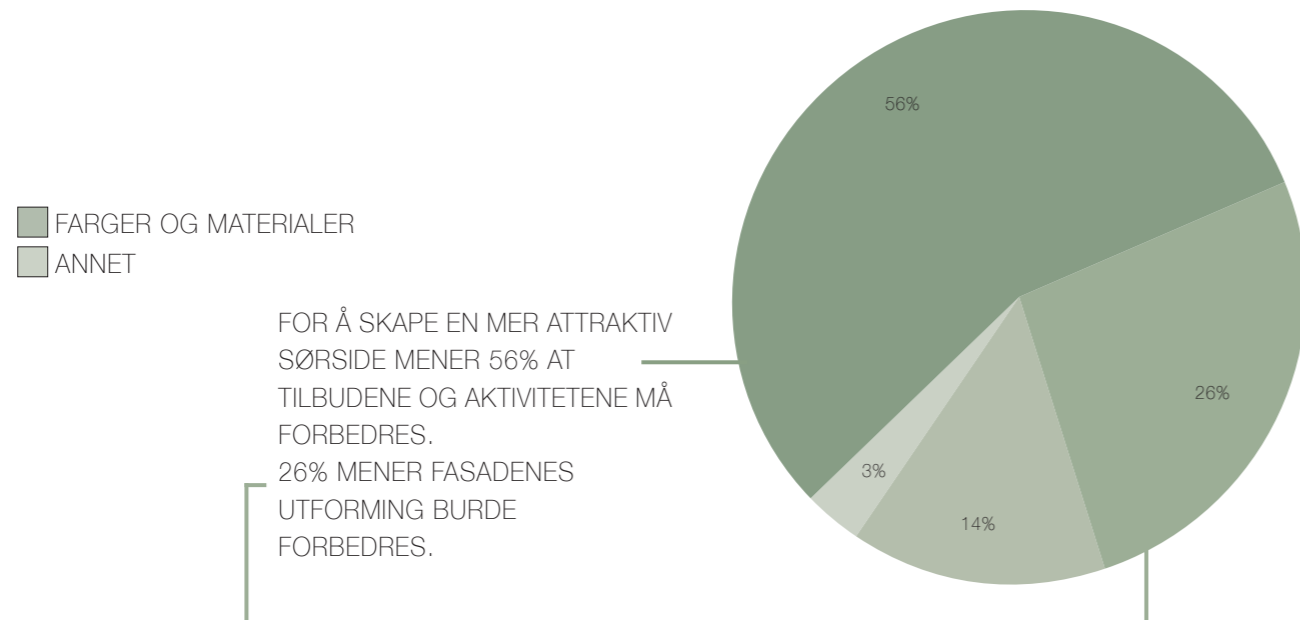
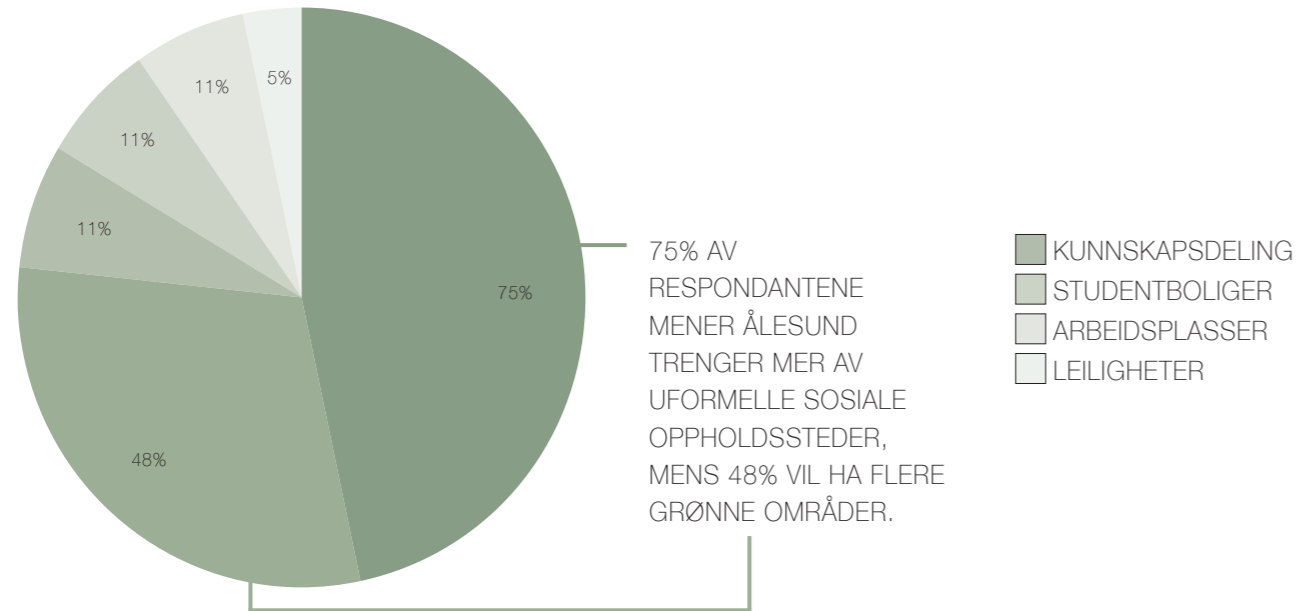
BRUKERBEHOV OG FUNKSJONER

KAPITTEL 5

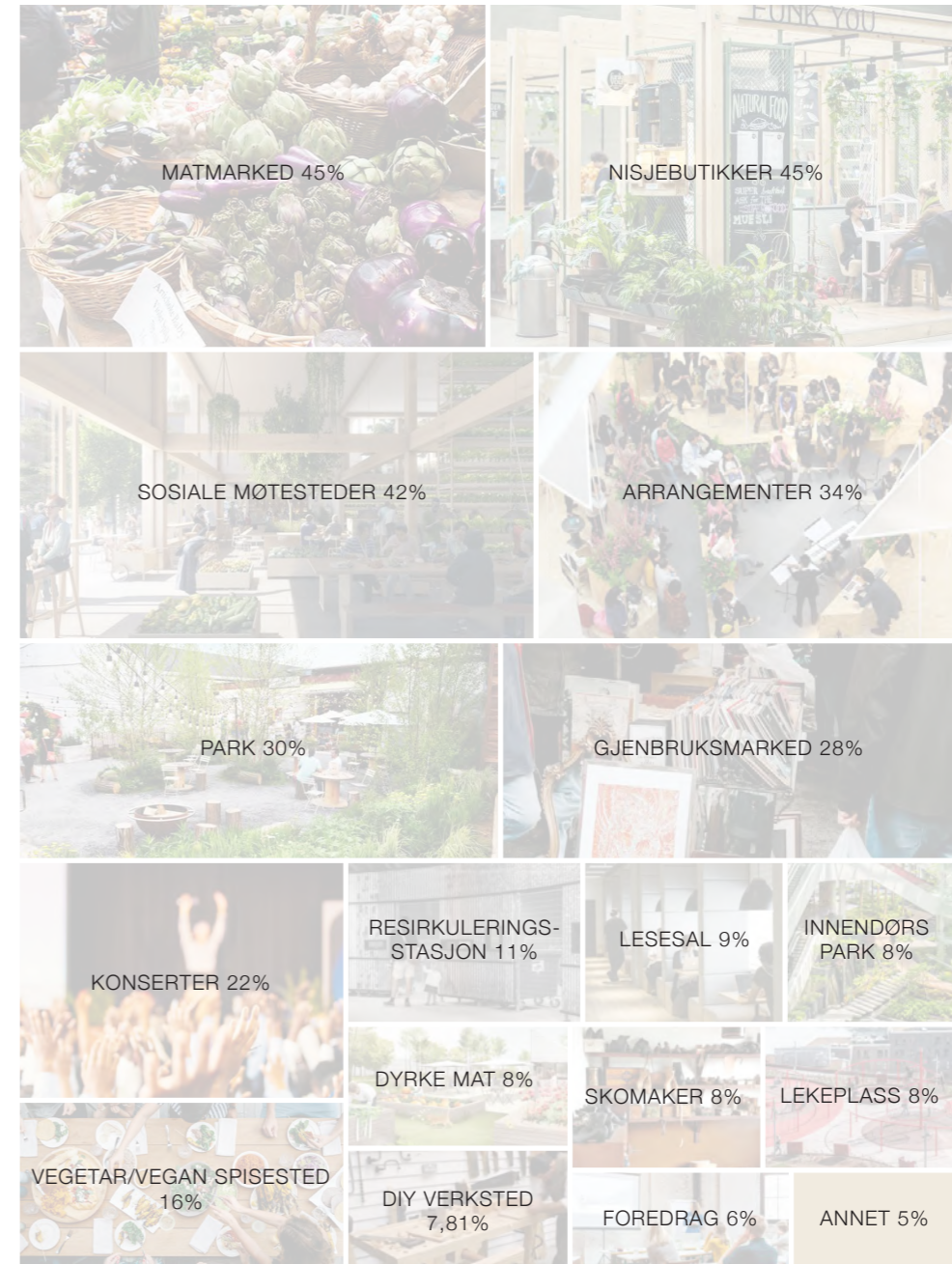
I dette kapitlet kartlegges håndfaste meninger gjennom intervju og spørreundersøkelse hvor brukergruppen har beskrevet deres ønsker og behov. I dette kapitlet sammenfattes brukerbehov og funksjoner som skal tilrettelegges for i Idungården, etterfulgt av eksempelprosjekter relevant for valgte funksjoner, og observasjoner fra egne reiser under prosjektperioden. Kapittelen avsluttes med en refleksjon som beskriver hva som trekkes ut fra informasjonen som er funnet og som kan brukes videre i designprosessen.

BRUKERUNDERSØKELSE
OPPSUMMERING OG FUNN
BRUKERNES BEHOV
GJENVINNINGSSENTERET NORDHAVN
BYBONDEN I OSLO
OBSERVASJON: SKY GARDEN
OBSERVASJON: MATMARKED
REFLEKSJON

BRUKERUNDERSØKELSE

OVERSIKT OVER FUNKSJONER RESPONDANTENE SAVNER I ÅLESUND SENTRUM FRA MEST TIL MINST (FLERVALGSALTERNATIV).

OPPSUMMERING OG FUNN FRA BRUKSERUNDERSØKELSE

Midt i prosjektperioden holdt jeg en anonym nettbasert spørreundersøkelse rettet mot prosjektets brukergruppe, innbyggere i og utenfor Ålesund, samt mennesker med annen tilknytning til byen. Målet med undersøkelsen var å kartlegge hva mennesker savner i Ålesund sentrum og finne ut hvor de oppholder seg oftest når de besøker sentrum for å få en forståelse av hvilke tilbud som er tilfredsstillende i dagens situasjon og hva som savnes.

Før undersøkelsen gjorde jeg meg opp noen hypoteser som jeg ønsket å finne svar på. Hypotesene er basert på funn fra undersøkelser, kartlegging og analyser av Ålesund, samt personlige oppfatninger. Hypotesene er følgende:

1. Det er behov for flere sosiale møtesteder.
2. Ålesund har for få grønne områder i sentrum.
3. Folk besøker som oftest restauranter når de besøker byen.

Svarene som kom inn (svarprosent på 100%) viste seg å stemme med mange av hypotesene mine. De 64 respondantene bestod av 49 kvinner og 15 menn i alderen 19-69 år.

Respondantene oppholder seg sjelden (51%) eller aldri (32%) i parker som kan være et resultat av få grøntområder i sentrum. Et annet område som blir sjeldent besøkt er torget, som før i tiden var det sentrale møtestedet i sentrum. I dag har torget kun et par matvogner som selger ferdigretter og området er lite tilrettelagt for lengre opphold. Spisestedene der i mot er de mest populære oppholdstedene. Her svarer 30% at de oppholder seg oftest, og 53% svarer av og til. Her stemmer altså hypotesen. Barer og kjøpesenter kategoriseres også som steder mange besøker i sentrum i følge respondantene.

I undersøkelsen fikk respondantene huke av for hvilke tilbud og aktiviteter de savner i Ålesund sentrum og legge til egne svaralternativer om ønskelig. Øverst på listen finner man matmarked og nisjebutikker. Videre savnes sosiale møtesteder, arrangementer, park og gjenbruksmarked. Kontorer (0%) og sykkelverksted (1,56%) havner nederst og forteller at dette ikke er noe brukergruppen savner.

Hele 75% mener Ålesund trenger flere uformelle sosiale oppholdssteder og 48% mener at det bør komme flere parkområder i byen. Svaralternativene studenthybler, arbeidsplasser og kunnskapsdeling fikk alle likt resultat med 11%. Nederst kommer leiligheter med 5%.

Ålesunds sørside er grå og anonym i motsetning til resten av sentrum. I undersøkelsen kom det frem at flertallet mener tilbudene og aktivitetene (56%) burde forbedres for å skape en mer attraktiv sørside. Fasadenes utforming (26%) har også mye å si for at denne delen av byen skal forbedres. 14% mener at fargene og materialene kan være med på å friske opp gaten. Svarene stemmer med observasjonene jeg har gjort i Ålesund sentrum. Sørsiden trenger aktiviteter som tiltrekker seg flere mennesker gjennom hele dagen, ikke bare på kveldstid slik situasjonen er i dag med mange nattklubber i samme område.

Folkeliv på Kiperviktorget i 1963.

BRUKERNES BEHOV

- 1 SOSIALE MØTESTEDER
- 2 GRØNNE OMRÅDER
- 3 MATMARKED
- 4 GJENBRUKSMARKED
- 5 POP-UP MARKED
- 6 ARRANGEMENTER
- 7 FARGER

33

33

GJENVINNINGSENTENTERET NORDHAVN

Adresse: Helsinkigade 30, Nordhavn, København

Arkitekt: Lendager Group

Funksjon/Bygningstype: Gjenvinningsstasjon i P-hus

Kunde: København Kommune

Byggeår: 2016

Areal: 400 m²

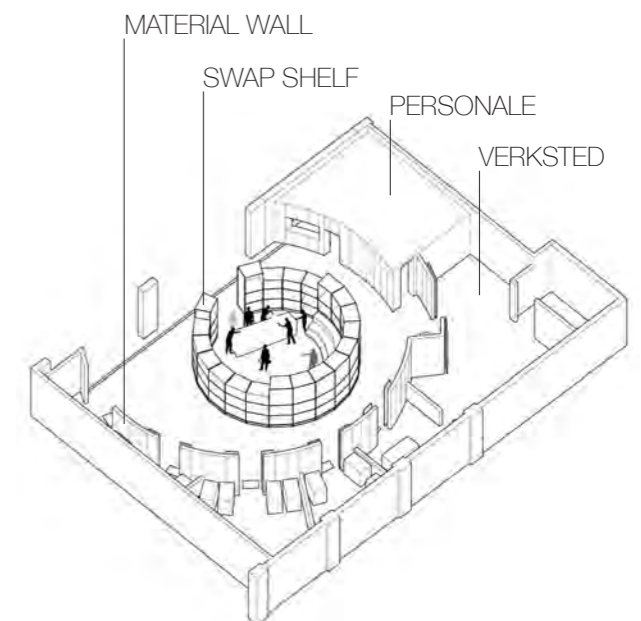
Arkitektfirmaet Lendager Group har med prosjektet Gjenvinningscenteret Nordhavn utviklet et samlingspunkt for lokalbefolkningen hvor de kan dele kunnskap og erfaringer med hverandre. I tillegg til at de lokale kan resirkulere materialer og reparere gjenstander på verkstedet, blir det holdt foredrag, debatter og loppe-markeder der. For å gjøre resirkulering enkelt og tilgjengelig for innbyggerne var det viktig at de satt rammer som gjorde avfallssortering så brukervennlig og lærerik som mulig.

Dette har Lendager Group løst med en buet vegg av transparente rør som inneholder de ulike materialene man kan sortere. Disse materialene er hentet fra andre gjenvinnings- og gjenbrugsstasjoner i København. Så om man for eksempel skal levere glass går man til rørene med glassavfall. Denne vegg, som de kaller "Material Wall," leder menneskene til riktig sted for korrekt avfallssortering. Ved å bygge gjenbrugsstasjonen av avfall sender man ut et viktig budskap om at avfall er en verdifull ressurs og ikke bare er et restprodukt.

"Swap Shelf" er også et viktig element i prosjektet. Den består av hyller på hjul og fungerer som sted for direkte resirkulering hvor man kan levere ting man ønsker å gi bort eller ta ting man har bruk for gratis. Dette er også den mest ressurseffektive resirkuleringsformen hvor gjenstander får utvidet levetid. Siden Swap Shelf står på

hjul kan de bli en del av byrommet ved å ruller ut i gaten og gjøres mer synlig for folk. (Lendager, 2017)

Jeg mener Gjenvinningscenteret Nordhavn er et godt eksempel på hvordan man kan utvikle dagens gjenbrugsstasjoner til å bli arenaer for læring, sosialt samvær og deling og ikke bare resirkulering. Et sted hvor mennesker kan stå sammen om miljøtiltak og inspirere hverandre til å bli mer bevisst på eget forbruk og se verdien av eksisterende ressurser i større grad.

33

BYBONDEN I OSLO

Adresse: Kongshavnveien, Bjørvika, Oslo

Funksjon: Offentlig hage

Ferdigstilt: 2016

Areal: ca. 3 mål

På Losæter utenfor Oslos travle sentrumsjerne finner man en grønn lunge full av grønnsaker. Her driver bybonden Andreas Capjon, sammen med andre samarbeidspartnere, dyrking av økologisk mat, kunnskapsutveksling og kurs for å inspirere andre til å dyrke de grå byrommene grønne. Jeg ønsket å se nærmere på hvilke aktiviteter innbyggerne kan være med på her, for å få inspirasjon til hvordan også Idungården kan bli et grønt møtested som fokuserer på sosialt samarbeid, samtidig som å være et sted å dyrke bærekraftig mat man kan spise sammen.

En av samarbeidspartnerne på Losæter er Kompass og Co. De bruker Losæter som en arena for å lære ungdom om matproduksjon, og hvordan man kan lage mat til catering og eventer av råvarer som ellers ville blitt kastet. Et fantastisk tiltak for å spre kunnskap om mat og redusere matsvinn.

Besøkende kan bruke stedet som park, jobbe frivillig og delta på arrangementer. Eksempler på ting man kan gjøre på sætra til Bybonden er å delta på ulike kurs og foredrag i Bakehuset, høste grønnsaker, dra på festival, og komme på fellesmiddager. Der er drivhus, sosiale oppholdssteder og parseller i Parsellhagekollektivet som man kan leie for egen dyrking. Der er også høner som legger egg man kan bruke til matlaging i Bakehuset. Om man deltar på et kurs i surdeigsbaking i Bakehuset må man regne med å måtte høste råvarene selv ute på jordet. Bybonden streber etter å gi brukerne opplevelser, ikke bare ord. Det å spre kunnskap gjennom å fysisk prøve noe ut, og se en prosess fra start til slutt skaper

mestringsfølelse, og virker å ha fungert godt i den urbane hagen på Losæter. Det blir en urban hage ved at den er plassert i byen, nær innbyggerne, og sprer glede rundt et kollektivt samarbeid som utretter samhold i et samfunn. Det er tilrettelagt for at innbyggerne skal kunne komme til Losæter, få hjelp, gi råd, være sammen, spise sammen og dele med hverandre. Aktivitetene og tilbudene som er tilrettelagt på sætra til Bybonden tar jeg med meg videre som inspirasjon når jeg i designprosessen skal tilrettelegge for grønne områder for innbyggerne i Ålesund, i Idungården.

(Bybonden, u.å.)

OBSERVASJON

SKY GARDEN

22.09.2019

Adresse: 20 Fenchurch Street

By: London

Prosjekttype: Offentlig innendørs hage

Funksjon/Bygningstype: Kontorbygning/Skyskraper

Ferdigstilt: 2014

Arkitekt: Rafael Viñoly

Areal: 64 103,1 m²

På weekendtur til London september 2019 besøkte jeg Sky Garden som er en innendørs hage i toppen av den 38 etasjer høye skyskraperen, 20 Fenchurch Street. Bygningen er oppkalt etter gateadressen, men blir også kalt The Walkie Talkie building fra dens utforming.

Etter en heistur ble jeg slått av en spektakulær utsikt. Den buede fasaden og taket i glass fikk det til å føles som om man var inne i et gigantisk drivhus. Etter å ha tatt innover meg utsikten, gikk blikket mot et stort område med enkle sittegrupper med stoler og sofaer, og en kafe som solgte mat. En steril fargepalett i svart, hvitt, beige og grått fikk meg til å lure på hvor alle plantene var. Bak meg spredte grønne vekster seg oppover noe som lignet et opparbeidet terreng, med trapper langs sidene mot utsikten over London. Jeg gikk sakte oppover trappen og kjente en frisk duft av jord og vekster. Det var en distanse mellom meg og de levende vekstene da de var strengt innrammet. Planter og trær var avskilt fra menneskelig ferdsel, og jeg fikk derfor en oppfattelse av at de ikke skulle røres. Denne distansen gjorde at hagen ble mer til pynt enn å være en hage hvor man er i direkte kontakt med naturen. Man skal ikke legge skjul på at det vil være en utfordring å legge tilrette for de samme kvalitetene i en hage, slik vi ser og bruker den på bakkeplan, i toppetasjen av en skyskraper. Stemningen var likevel avslappet, tilnærmet slik man opplever den i en park.

Fra dette besøket tar jeg med meg opplevelsen av å se noe som er tatt bort fra sitt opprinnelige habitat, inn i et nytt sted hvor arkitektur og levende vekster møtes i en fascinerende kontrast til hverandre. I designprosessen ønsker jeg å se på hvordan jeg kan skape en lignende opplevelse ved å implementere grønne vekster til en betongbygning hvor arkitektur og levende vekster holder hverandre oppe. Ved å la det levende vokse seg inn i noe som i realiteten er dødt, kan være en metafor for verdien som ligger i ressursene vi har skapt og som eksisterer. Ved å bevare våre bygde omgivelser, vil naturen kunne fortsette å vokse.

OBSERVASJON

sammenligning av matmarkeder

SPITALFIELDS MARKET, LONDON 21.09.2019

Markedet var svært folksomt, og vi fant fort ut at man måtte være frempå om man skulle få muligheten til å sitte ved et av de mange langbordene for å spise. På grunn av folkemengden var det litt vanskelig å få oversikt over stedet, men det gjennomgående designet på bodene og den felles visuelle identiteten gjorde det enklere å orientere seg om hva de ulike matbodene solgte. Matbodene hadde ulike størrelser og utforming etter hvor stort kjøkken de hadde. Der var et mangfoldig tilbud av ferdigretter, samt håndverk og pop-up boder. God atmosfære med mye dagslys, planter, og industrielt preg med bruk av stål og betong.

HARRODS, LONDON

23.09.2019

Jeg besøkte det eksklusive kjøpesenteret Harrods i London som har et eget matmarked/butikk, hvor det selges råvarer av fineste kvalitet fra ulike matdisker/boder. Atmosfæren var formell og strålte eksklusivitet gjennom blant annet materialer i stein, marmor og messing. Jeg opplevde at jeg studerte overflatematerialer mer enn maten de solgte der, selv om de plettfriske varene var stilt ut på en profesjonell gjennomtenkt måte. Det var få mennesker der, noe som kan ha en sammenheng med at der ikke var sitteplasser hvor man kunne spise og oppholde seg lengre.

MATHALLEN, OSLO

06.11.2019

På tur til Oslo besøkte jeg blant annet Mathallen. Området var urbant og uformelt gjennom det industrielle preget det hadde over seg. Det var plassert et stort sitteområde i midten, mens matbodene var plassert etter hverandre på hver side av sitteområdet. Jeg synes dette gav en naturlig bevegelse i lokalet, og jeg klarte å orientere meg raskt. Matbodene var likt utformet, med noe ulik innredning etter behov. Det ble solgt en blanding av ferdigretter, matvarer og råvarer som gjorde utvalget variert og bredt.

OBSERVASJON

sammenligning av matmarkeder

OSLO STREET FOOD MARKET, OSLO

06.11.2019

Opplevelsen av å gå inn i en historisk, klassisistisk bygning og møte på et fargesprakende indre var overraskende og uventet på samme tid. Stemningen var uformell med enkel innredning av bord og benker som i en park, åpen himling med synlige tekniske føringer, og street-art kunst på veggene. Matbodene som solgte street-food, hadde lagt sine egen signaturer på designet av bodene, noe som gjorde hver og en av dem unik. Jeg opplevde at jeg synes det var vanskelig å orientere seg over hva de ulike bodene solgte, da jeg måtte sette meg inn et nytt grafisk uttrykk for hver bod jeg passerte. Kult sted med lav terskel og bredt utvalg.

SALUHALL, STOCKHOLM

03.03.2018

I 2018 besøkte jeg Saluhall i Stockholm, og ville ta med opplevelsen jeg fikk under dette besøket i denne sammenligningen. Jeg opplevde Saluhall som enkel å bevege seg i, med god gangplass mellom bodrekkene. Det stramme uttrykket med rette linjer i takstrukturen gikk igjen i rette ganglinjer som gjorde stedet oversiktlig, og rent i uttrykket. Jeg synes det var positivt at sitteområdet var plassert på ett sted, og ikke spredt rundt. Men, det var et minus at sitteområdet kun tilhørte et par matboder, og at man ikke kunne ta med seg mat fra de andre bodene hit. Alle matvarer kunne sees gjennom glass, og det gjorde det enkelt å få oversikt over tilbudet.

KONKLUSJON

På bakgrunn av funn fra brukerundersøkelsen hvor det mest savnede tilbudet i Ålesund var matmarked, har jeg besøkt en rekke matmarkeder underveis i masterperioden for å få et personlig inntrykk av hva jeg opplever som besøkende, hva som fungerer og hva som ikke fungerer like bra. Gjennom denne sammenligningen har jeg beskrevet hvordan jeg personlig opplevde de ulike matmarkedene. Som en konklusjon, er det både positive og negative sider ved alle matmarkedene. Jeg opplevde at de matmarkedene som hadde stort, felles sitteområdet var de mest sosiale og oversiktlige. Det gjorde også stemningen

mer uformell. Jeg opplevde at matmarkedene med sitteområdene spredt utover, som rotete og det gjorde det vanskeligere å få oversikt over ledige sitteplasser. Et felles grafisk uttrykk på matbodene gjorde det enklere å sette seg inn i menyene, og hva de kunne tilby. Materialer som betong, treverk, sterke farger, og innslag av stål var med på å gjøre mathallene uformelle, og skapte et uttrykk av god kvalitet. Tydelige siktlinjer gjorde bevegelsen og orienteringsevnen enkel og intuitiv. Jeg tar med meg de positive egenskapene til matmarkedene jeg har besøk inn i designprosessen.

REFLEKSJON

I dette kapittelet har jeg fått ledetråder fra brukergruppen på hvilke funksjoner som kan implementeres i Idungården for å tilfredsstille behov som ikke oppfylles i dagens situasjon i byen. Jeg har ut i fra behovene avgjort hvilke funksjoner som skal være en del av romprogrammet til Idungården. Brukergruppens behov viser seg å samsvare med mine egne tanker om bysentrum hvor det er lite grønne områder å oppholde seg i, og få uformelle sosiale møtesteder. Jeg mener tilretteleggelse av funksjoner som genererer mye aktivitet gjennom alle dager i uken vil tiltrekke seg innbyggere i ulike aldre. Matmarked, gjenbruksmarked, pop-up marked, uformelt oppholdssted, fleksible rom for arrangementer, park, og bar er funksjonene jeg velger å implementere i Idungården. Disse vil knyttes opp mot prosjektets tema, gjenbruk. I prosessen videre kommer jeg inn på hvordan disse funksjonene skal spille på lag, og være med på å skape en sosial møteplass for rekreasjon, kunnskapsdeling, og uformelt opphold.

PROSESS

KAPITTEL 6

Her presenteres den praktiske prosessen som leder mot løsninger for gjenbruk av Idungården gjennom tekniske løsninger, strukturelle grep og bruksendring. Prosessen baserer seg på funnene jeg har gjort gjennom analyser og undersøkelser underveis i prosjektet.

OPPSUMMERING AV FUNN
PROSESSUTVIKLING
KONSEPT
FORMSPRÅK
RAMMEVERK FOR NY BRUK
AREALDISPOSISJON
BEVEGELSESMØNSTER
HOVEDGREP 1: ventilasjon
HOVEDGREP 2: lysforhold og fasade
HOVEDGREP 3: bruksendring
FARGEANALYSE
FARGESAMMENLIGNING
FARGER OG MATERIALER
REFLEKSJON

OPPSUMMERING AV FUNN

Oppsummeringen viser til funn fra undersøkelsene som har vært spesielt viktige for hvordan den praktiske prosessen har utviklet seg.

HOVEDFUNN KAPITTEL 2

GJENBRUK

Funksjonalistiske og etterkrigs-modernistiske bygninger er de som rives hyppigst i Norge.

Gjenbruk av betong er viktig for å spare ressurser og for å skåne mot en klimabelastende materialproduksjon.

Utfordringer som fører til riving:

- Lav arealkapasitet.
- Lav etasjehøyde for tekniske føringer
- Ventilasjonkanaler er plasskrevende og en utfordring i bygg med lav etasjehøyde.

Tiltak for rehabiliteringsprosjekter:

- Gjenbruk av materialer fra andre bygninger.
- Etterisolering av yttervegger.
- Utskifting av vindu.
- Åpne opp mellom etasjedekker.
- Utnytte betongens egenskap som termisk masse.
- Benytte bafler i himling for å skjule tekniske installasjoner.
- Flerfunksjonalitet.

HOVEDFUNN KAPITTEL 3

ÅLESUND

Ålesund sentrum har som mål om å bli mer attraktiv og urban for å øke næringsetablering og bosetting.

Ålesund sentrum har en økning av antall unge innbyggere, og man må derfor tilrettelegge for tilbud som kan nå yngre menneskers behov.

Stedsanalysen viser at Idungården har gode solforhold mot sør, og minimalt med vind.

Idungården ligger i en sone med mye støy fra trafikk.

Idungården blir nærmeste nabo til ny gateterminal i Keiser Wilhelms gate i fremtiden når Ålesunds nye sørside skal bygges ut.

Farger i dagens ungdomstilbebyggelse sammenlignes her i den praktiske delen med farger fra etterkrigsmodernismen, og en ny fargepalett utvikles for Idungården.

HOVEDFUNN KAPITTEL 4

IDUNGÅRDEN

Idungården var et viktig sosial møtested for byens innbyggere før det ble gjort om til et rent kontorbygg.

Idungården har et strengt arkitektonisk uttrykk, med strukturelle kvaliteter med store potensialer for bruksendring og romlig forbedring.

Søylene stod for den viktigste bæreevnen i bygningen, og gjør at vegger kan fjernes og vinduer utvides.

Utfordringene var:

- Pålene i sjøen tillot ikke utbygging mot sør.
- Lav takhøyde gjorde installasjon av ventilasjonkanaler og andre tekniske føringer utfordrende.
- Små vinduer gjorde tilgang på dagslys dårlig.
- Bruksarealet var ikke fullt utnyttet.
- Fasaden var reservert fra gateplan og fremstod som lite attraktiv.

HOVEDFUNN KAPITTEL 5

BRUKERBEHOV OG

FUNKSJONER

75% av brukergruppen mener det er for få uformelle sosiale møtesteder i sentrum.

45% av brukergruppen savner matmarkeder og nisjebutikker i sentrum.

For å skape en mer attraktiv sørside, mener 56% av brukergruppen at tilbudene og aktivitetene bør forbedres.

På bakgrunn av brukergruppens behov implementeres disse funksjonene i Idungården:

- Matmarked
- Gjenbruksmarked
- Pop-up marked
- Uformelt oppholdssted
- Fleksible rom for arrangementer
- Park
- Bar

PROSESSUTVIKLING

Dette kapitlet viser prosessen for hvordan jeg har jobbet med løsninger på utfordringene som resulterte til riving av Idungården. Jeg har valgt å dele utfordringene inn i tre deler, satt opp etter hvor stor betydning de hadde for utfallet av riving. Utfordring 1 var mest avgjørende, og blir derfor presentert som hovedgrep 1 i prosessen. Utfordringene knyttes til hver sitt hovedgrep som tar for seg prosessen mot løsninger på utfordringene, viser potensialer og tiltak for gjenbruk av Idungården.

Underveis i prosessen har jeg utviklet ideer gjennom skisser, modellstudier, utprøvinger og tegning i ArchiCad for å teste ut og visualisere løsninger i 3D. Utprøvingene i modell har vært viktig for å kartlegge hvordan lyset faller inn i bygningen gjennom vinduer og nye åpninger mellom etasjedekker. De ulike verktøyene og metodene har jeg jobbet med om hverandre, og etter behov. Ideer er basert på kunnskapen jeg har opparbeidet meg, og undersøkelsene jeg har gjennomført underveis i masterløpet.

UTFORDRING 1

LAV ETASJEHØYDE gjorde installasjon av TEKNISKE FØRINGER utfordrende, særlig når det kom til nytt VENTILASJONSANLEGG som bygger mye i høyden.

HOVEDGREP 1

Tilrettelegge for NYTT VENTILASJONSSYSTEM tilpasset Idungårdens lave etasjehøyder.

UTFORDRING 2

VINDUER ble beskrevet som for små, og slapp ikke tilfredsstillende mengde DAGSLYS inn i bygningen. FASADEN var reservert og lite innbydende.

HOVEDGREP 2

ÅPNE OPP mellom etasjedekker, ØKE DAGSLYSMENGDE inn i bygget, og gjøre FASADEN mer attraktiv.

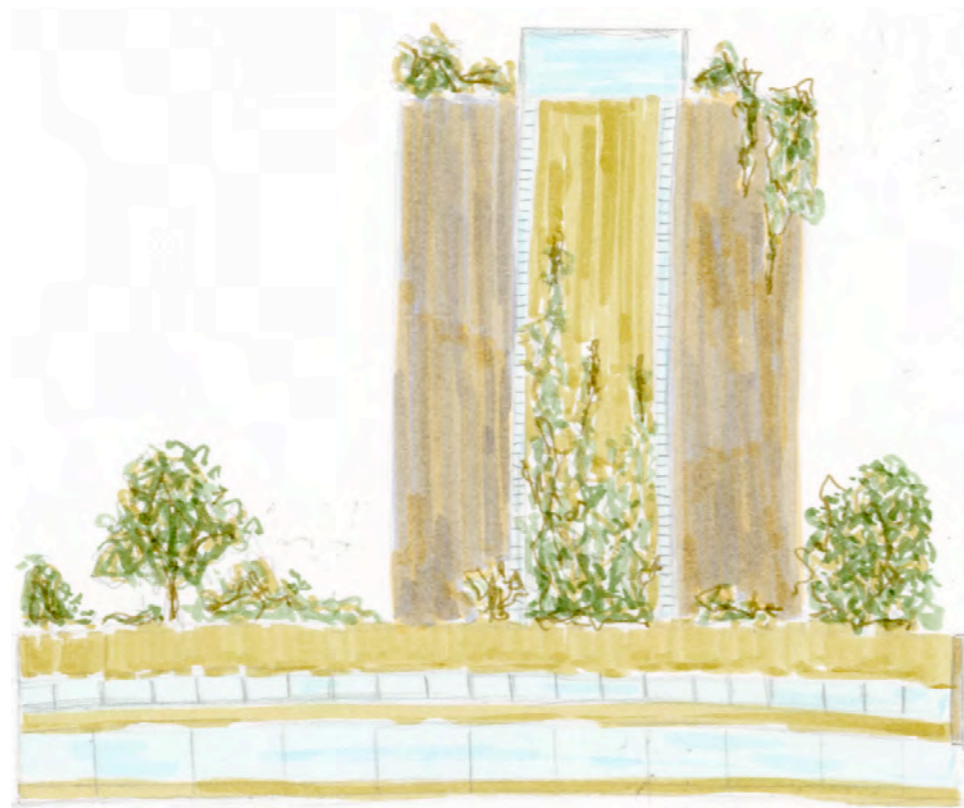
UTFORDRING 3

PÅLENE i sjøen var for svake for utbygging mot sør, noe som gjorde at BRUKSAREALET til tomten ikke ble full utnyttet.

HOVEDGREP 3

BRUKSENDRING vil være en løsning i et bygg som ikke oppfyller behovene til de opprinnelige funksjonene det ble bygget for.

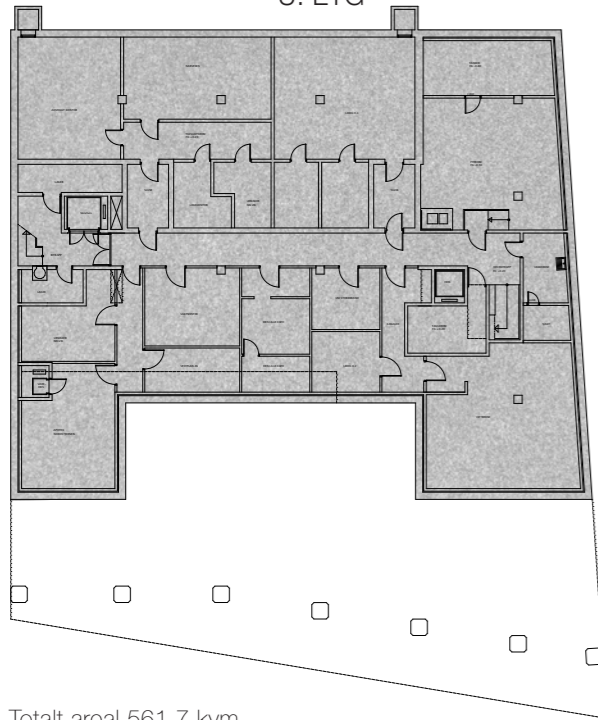
KONSEPT

Målet gjennom prosessen har vært å bringe frem potensialene Idungården innehar for gjenbruk. I sin opprinnelige struktur og form, har jeg blitt inspirert av bygningens strenge uttrykk og rette linjer som jeg har ønsket å forsterke gjennom tiltakene for gjenbruk. Med egne øyne har jeg opplevd bygningen som et tomt skall. Med mine løsninger skal det tomme fylles med nytt liv, med mennesker og aktivitet. Et levende landskap hvor mennesker møtes i et åpent volum som kommuniserer gjennom visuelle og fysiske forbindelser. Ønsket har vært å implementere funksjoner i Idungården som aktiviserer Ålesunds sørside gjennom hele dagen. Et pulserende sted å oppsøke kunnskap og sosialt samvær, men også et sted for rekreasjon, kreativitet og mestringsfølelse. En inkluderende og attraktiv møteplass hvor aktiviteter og funksjoner bygger på fleksible, bærekraftige løsninger som i fremtiden kan tilpasses etter behov for videre bruk.

Forrige side
Idungården og det levende landskapet. Tidelig konseptskisse.

RAMMEVERK FOR NY BRUK

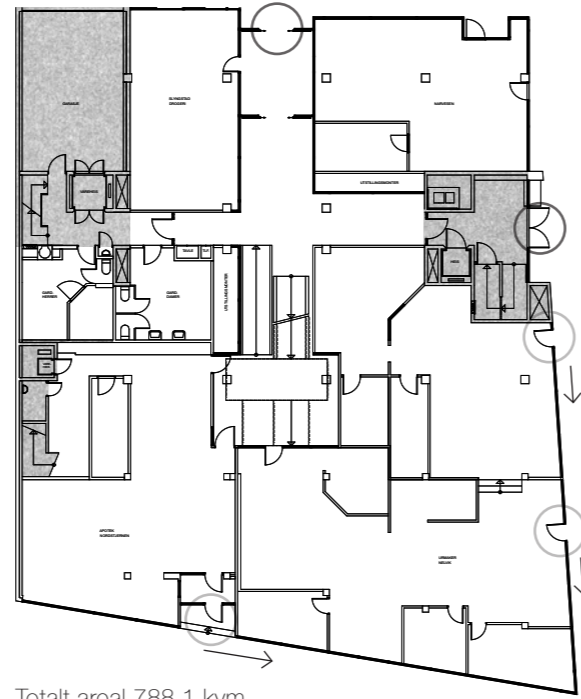
U. ETG

Totalt areal 561,7 kvm

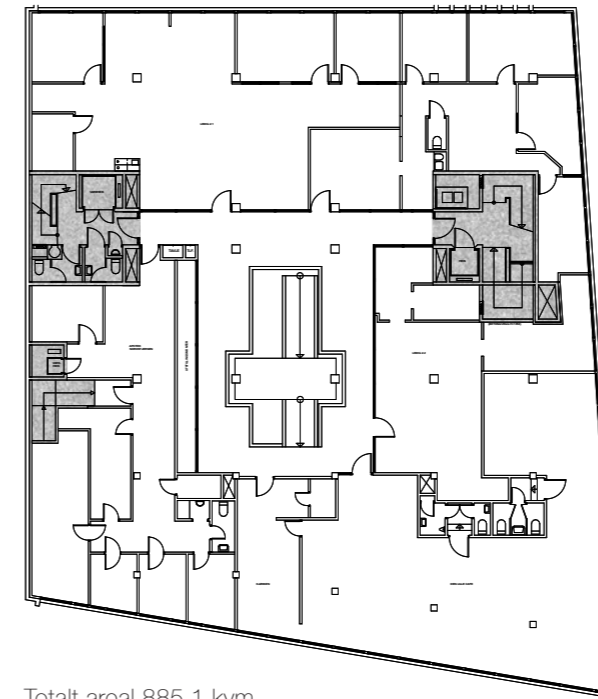
■ Beholdes
→ Flyttes

1. ETG

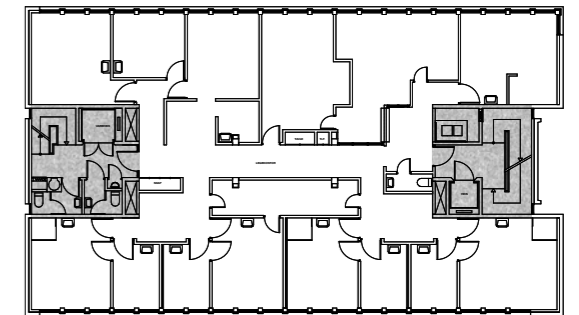
Totalt areal 788,1 kvm

2. ETG

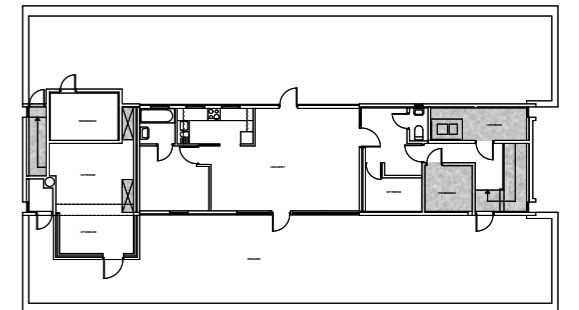
Totalt areal 885,1 kvm

3.-6. ETG

Totalt areal 3.etg 862,5 kvm
Totalt areal 4.-6.etg (pr. etg.) 387,4 kvm

7. ETG

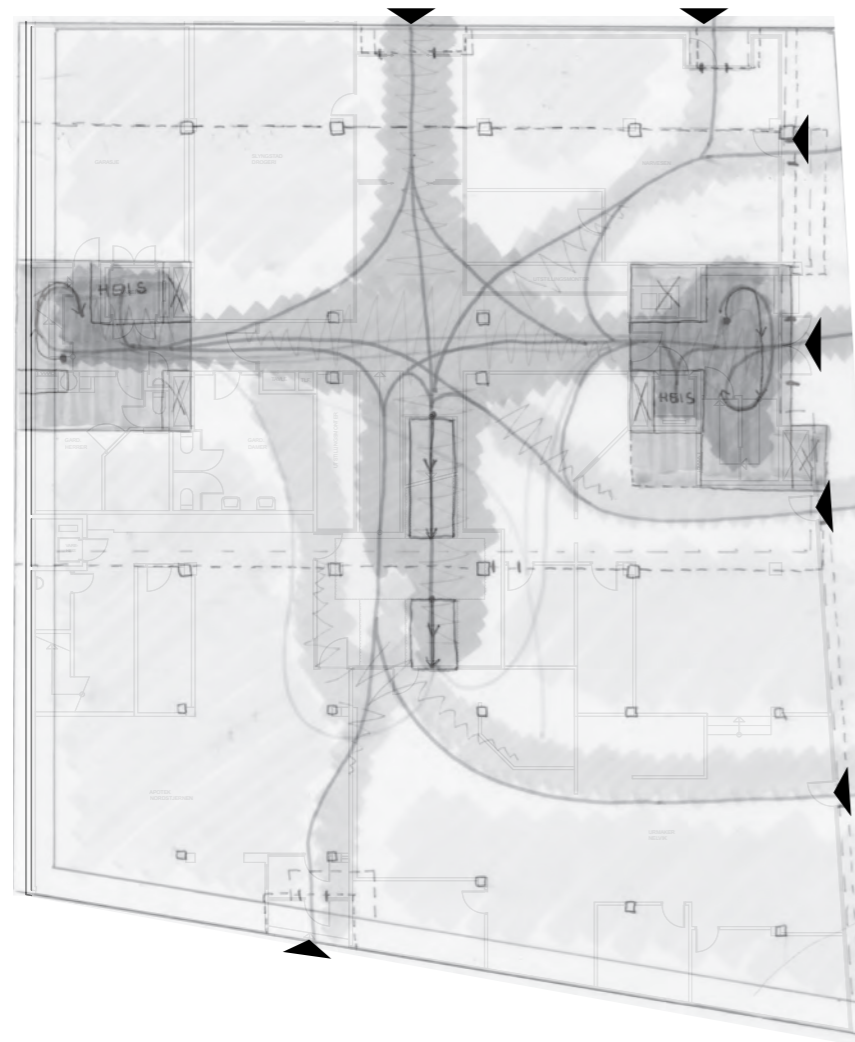

Totalt areal 387,4 kvm

Over vises de opprinnelige plantegningene til Idungården. De markerte feltene i grått visualiserer hva som beholdes av det eksisterende. Ved å ta bort lettvegger, etterlates etasjene åpne og luftige, og får frem de romlige potensialene på en tydeligere måte. Trapperom og rom i sammenheng med disse, samt sjakter og søyler beholdes for å ivareta bæreevnen til bygningen og bevegelsesmønsteret. De fleste innganger i 1.etasje beholdes utenom i nordøstlig hjørne da jeg ønsker å tydeliggjøre hovedinngangen mot nord og inngangen til hovedtrapperommet mot øst. Noen av inngangene flyttes for bedre flyt i bevegelsen til de nye funksjonene som settes inn.

BEVEGELSESMØNSTER

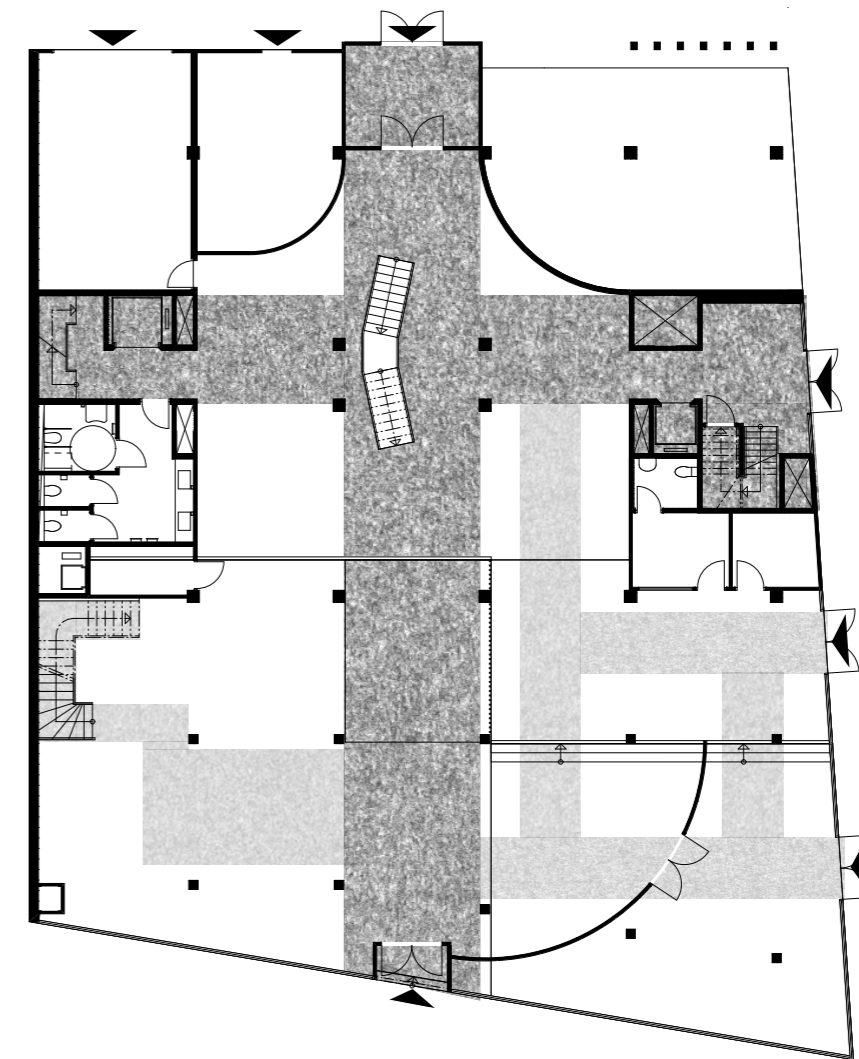
OPPRINNELIG BEVEGELSE

Det opprinnelige bevegelsesmønsteret fungerer godt, med hovedinngang i midten mot nord, og bi-innganger fra fortau mot øst. Inngangen mot sør er forbeholdt nødsituasjoner. Denne velger jeg å flytte slik at den ligger parallelt med hovedinngangen i nord, for bedre flyt og orientering. Ved å beholde trapperommene og markerte innganger i 1.etasje opprettholdes bevegelsesmønsteret og siktlinjer når man kommer inn i bygningen.

Denne siden: Skisse av bevegelsesmønsteret i den opprinnelige plantegningen for 1.-3.etasje. Mørkere områder viser høy aktivitet, mens de lyse har roligere aktivitet.

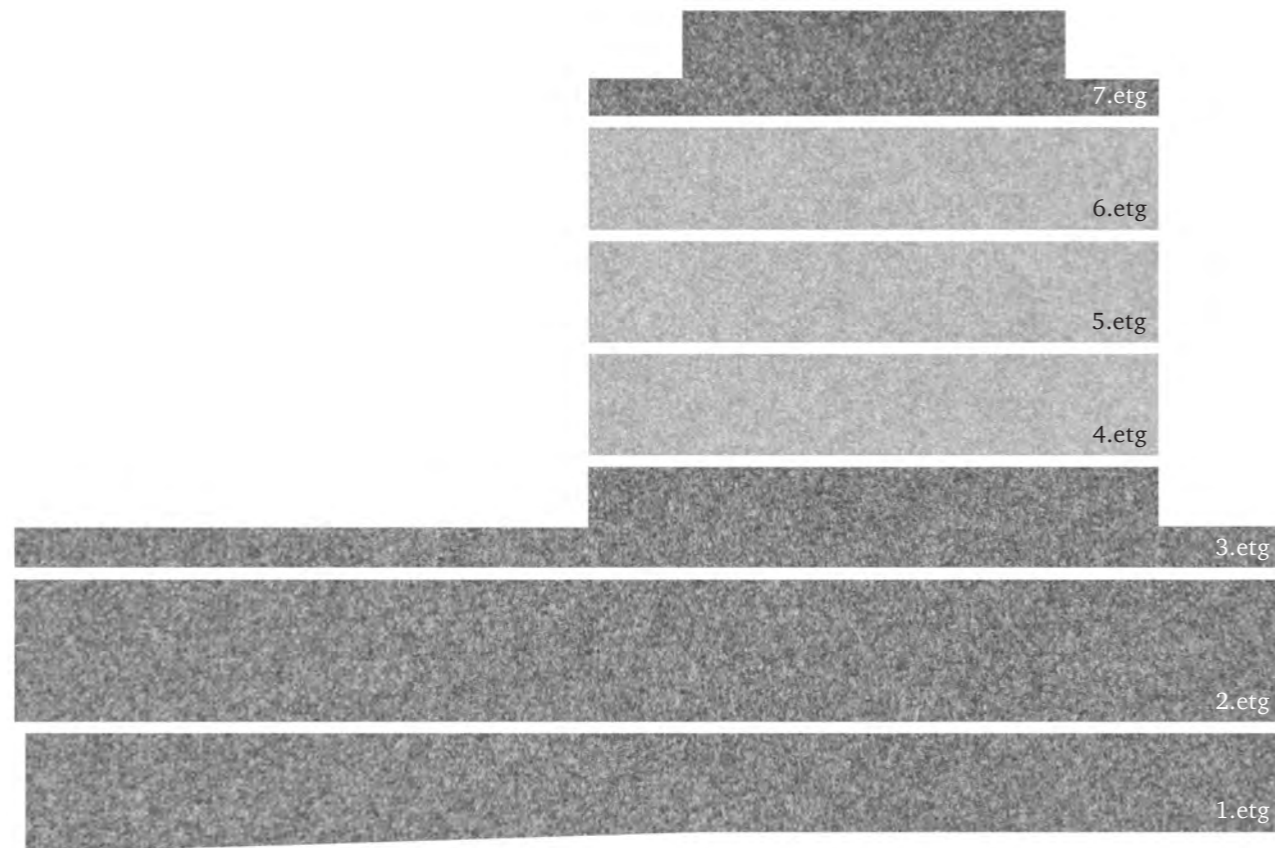
NY BEVEGELSE

- Aktiv sone
- Mindre aktiv sone
- Rolig sone

Denne siden: Det nye bevegelsesmønsteret viker lite fra det opprinnelige, men med noen justeringer er siktlinjer ytterligere tydeliggjort med parallelle gangsoner og en mer åpen romløsning.

AREALDISPOSISJON

■ PUBLIKUMSRETTEDE FUNKSJONER

■ ANNEN VIRKSOMHET

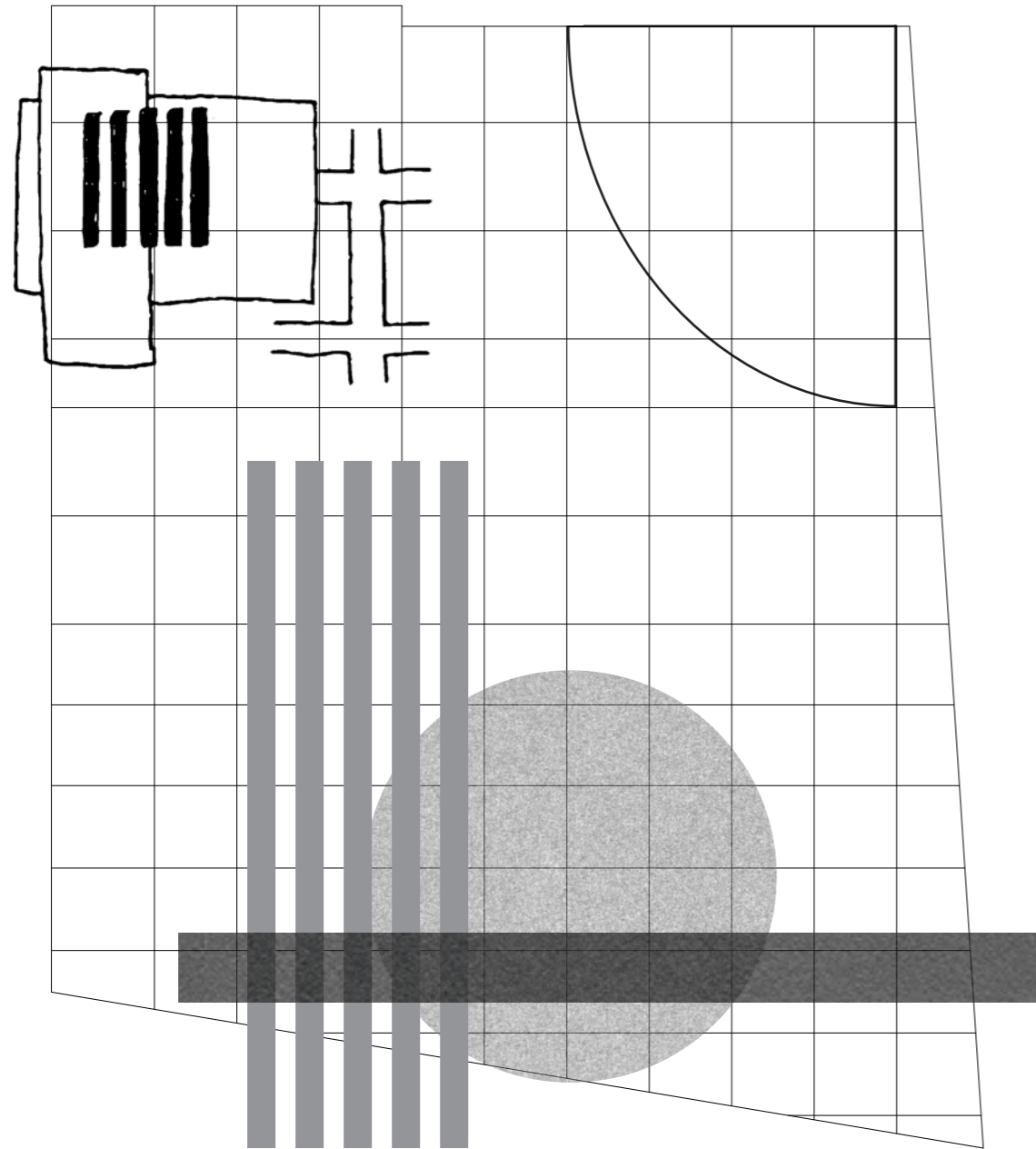
NY BRUK

1. etg	MATMARKED
BYVERKSTED
SYKKELPARKERING
VENTEOMRÅDE
2. etg	POP-UP MARKED
SOSIAL SONE OG CAFE
FLERFUNKSJONELLE ROM
3. etg	PARK
4. etg	KONTOR
5. etg	KONTOR
6. etg	KONTOR
7. etg	BAR

Jeg ønsker å åpne opp for en jevn aktivitet i Idungården gjennom hele dagen, ved å tilrettelegge for ulike publikumsrettede funksjoner i de tre første etasjene, samt i 7.etasje. Som nevnt i avgrensningen har jeg valgt å fokusere på de publikumsrettede funksjonene i størst grad i den praktiske prosessen, for å oppnå kvalitet fremfor kvantitet i løsningene mine. Jeg mener de publikumsrettede funksjonene gir mest tilbake til befolkningen i byen og deres behov og ønsker, og kan linkes opp mot temaet gjenbruk.

Over: Illustrasjon av Idungården. Viser byggets fasadesilhuett mot øst, og skillene mellom de ulike etasjene. Ikke i målestokk.

FORMSPRÅK

Idungårdens formspråk spiller på tydelige linjeføringer, slette flater og repeterende geometri. I designprosessen har jeg sett på de eksisterende formene som grafiske elementer i et rutenett som hjelpemiddel for romlige tiltak i Idungården. For å myke opp det strenge uttrykket tilfører jeg sirkulære former. De nye tilførte formene vil spille på lag med de eksisterende rammene i bygningen ved å ta utgangspunkt i rutenettsystemet.

HOVEDGREP 1 ventilasjon

UTFORDRING

Den mest sentrale grunnen til at Idungården ble revet, var plassmangelen for installasjon av nye tekniske føringer i etasjer med lavere høyde enn standarden på nybygg i dag. Siden denne utfordringen var avgjørende for beslutningen for riving, har jeg valgt å presentere prosessen mot løsningsforslaget som tilrettelegger for nytt ventilasjonsanlegg i bygningen som hovedgrep nummer én.

Venstre: Ventilasjonskanalene i Idungårdens første etasje.

Høyre: Ventilasjonskanalene i 3.-6.etasje hadde like føringer av firkanttrør, men oppfylte ikke dagens krav til luftkvalitet for kontor.

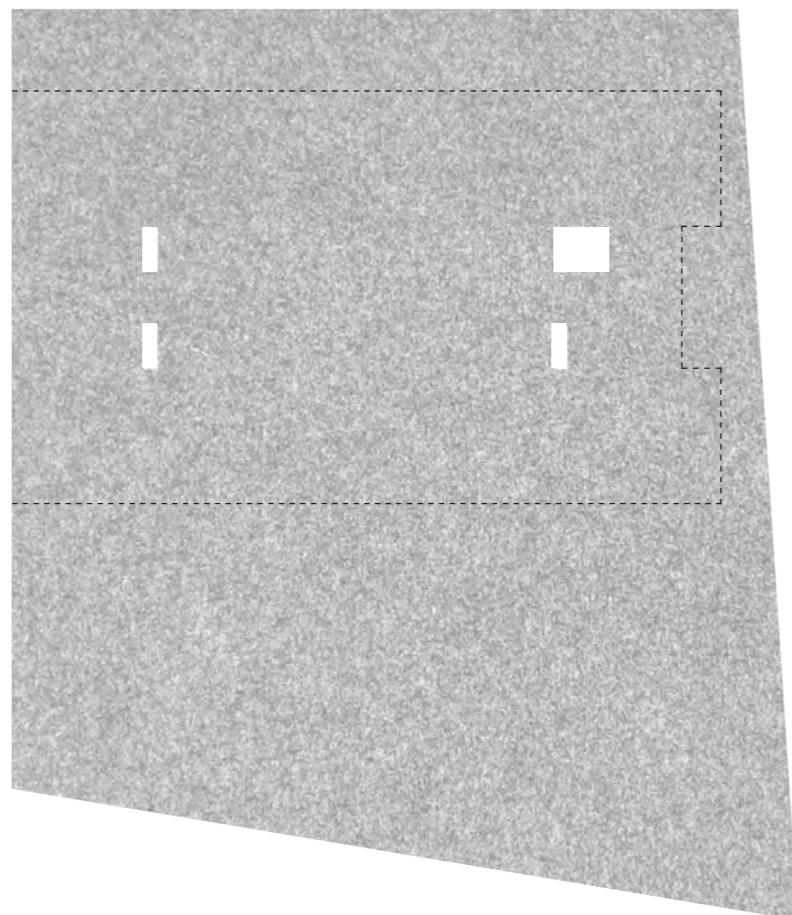

POTENSIALER

Jeg har gjennom designprosessen sett på flere potensialer for hvordan et nytt ventilasjonsanlegg i Idungården kunne blitt løst på en måte som oppfyller dagens krav til inneklima gjennom ulike tiltak. Ventilasjonsanlegget kan være med på å vise hvordan bygningen fungerer og puster ved å være et synlig element som en del av arkitekturen. Jeg går nå inn på hvordan jeg har jobbet med potensialer for løsning av utfordringen med ventilasjonsanlegget i Idungården.

Venstre: Observasjon av Lloyds Building i London, september 2019. Utvendige ventilasjonskanaler.

Høyre: Observasjon av funksjonalistisk bygning med utvendige hovedkanaler for ventilasjon i Solheimsgaten, Bergen, november 2019.

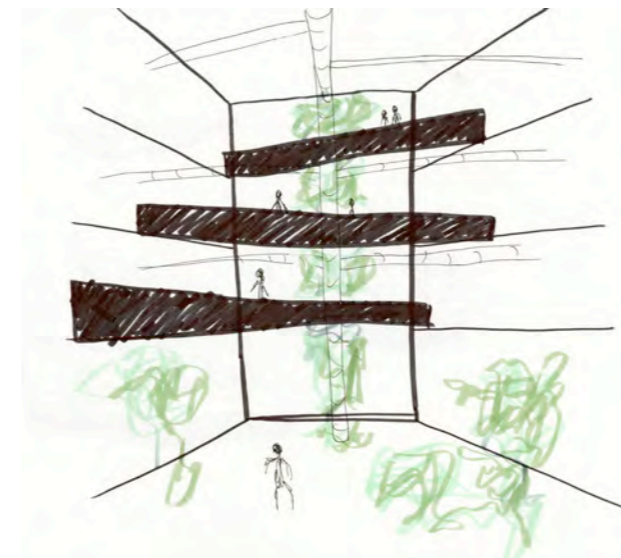
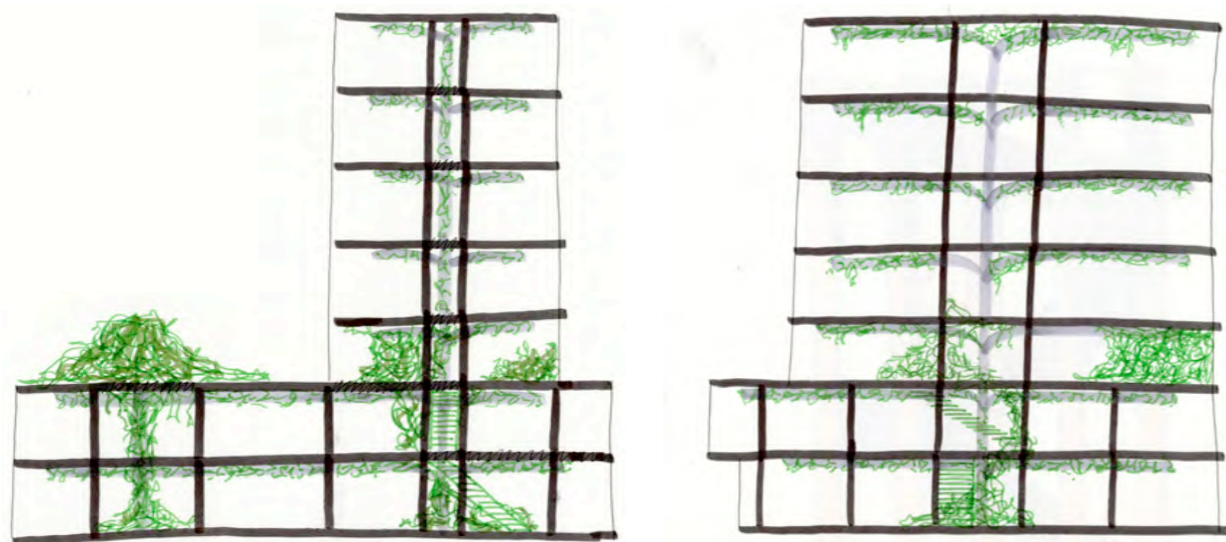
Over: Eksisterende sjakter i Idungården markert i hvitt, ikke i målestokk.

VENTILASJONSANLEGG

For å kunne komme med realistiske forslag til nye ventilasjonsløsninger i Idungården, måtte jeg sette meg inn i hvordan ventilasjonsanlegg fungerer. I et reelt rehabiliteringsprosjekt hadde personer med fagkompetanse hatt ansvaret for prosjektering av ventilasjonsanlegg. Jeg vil derfor presisere at mine løsninger skal fremstå som forslag, og ikke nødvendigvis som korrekte løsninger da jeg ikke er kvalifisert i dette fagområdet.

Ventilasjonsanlegg består, kort fortalt, av aggregat som plasseres i teknisk rom, kanaler for friskluftstilførsel (tilluft), og kanaler for forurenset inneluft (avkastluft). Tilluft og avkast gjør at inneluften sirkulerer, og opprettholder tilfredsstillende luftkvalitet. Tekniske installasjoner i bygninger føres fra tekniske rom og

ut i horisontale og vertikale føringsveier til de ulike brukssonene (Byggforsk, 2000, 379.320). I Idungården ble tekniske føringer, som ventilasjonskanaler, ført i fire vertikale sjakter plassert i nærheten av trappeløpene. Byggforskserien sier at rektangulære kanaler kan gi besparelse i byggehøyde, men vil bygge mer i bredden (Byggforsk, 2002, 379.320). Å velge rektangulære kanaler for etasjene med lavere høyde, vil derfor være et godt alternativ. Man skal merke seg at det kan være vanskeligere å rengjøre rektangulære kanaler, samtidig som de er dyrere. Jeg ser likevel på denne løsningen som mest optimal for Idungårdens 3.-7. etasje, hvor etasjehøyden er presset. Etasjehøyden i 1. og 2. etasje er større, og strekker seg også over et større areal. Her vil det kunne benyttes runde kanaler uten at det skal gå på bekostning av etasjehøyden.

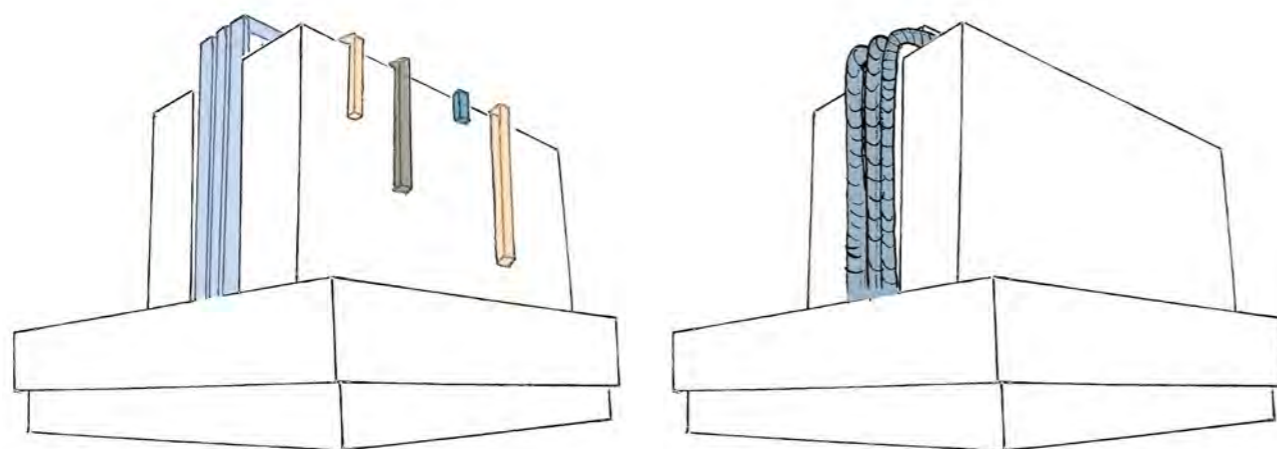
HOVEDFØRINGER I ÅPEN SJAKT

Tidlig i prosessen så jeg på muligheter til å føre hovedkanalene i midten av bygningen gjennom en ny sjakt som også kunne skape nye siktlinjer, og fungere som overlys. Dette går jeg nærmere inn på i hovedgrep 2. Tanken jeg hadde bak denne løsningen var ønsket om at ventilasjonsanlegget skulle forbindes med noe levende som holdt bygningen i live ved å tilføre frisk luft og energi. Levende vekster skulle klatre oppover langs hovedkanalene, "stammen", og ut i hver etasje hvor kanalene, "grenene", vokste seg utover. På denne måte kunne kanalene være en synlig del av bygningen, samtidig som å være et romlig element.

Ved å tilrettelegge for et ventilasjonsanlegg med kun ett sett med hovedkanaler, måtte kanalene som skulle føres ut i hver etasje ha større dimensjon. Denne løsningen ville dermed kreve en høyere etasjehøyde. De store hovedkanalene ville også redusert siktlinjene mellom etasjene i den åpne sjakten. Jeg gikk derfor videre, og så på andre løsninger.

Denne og forrige side:

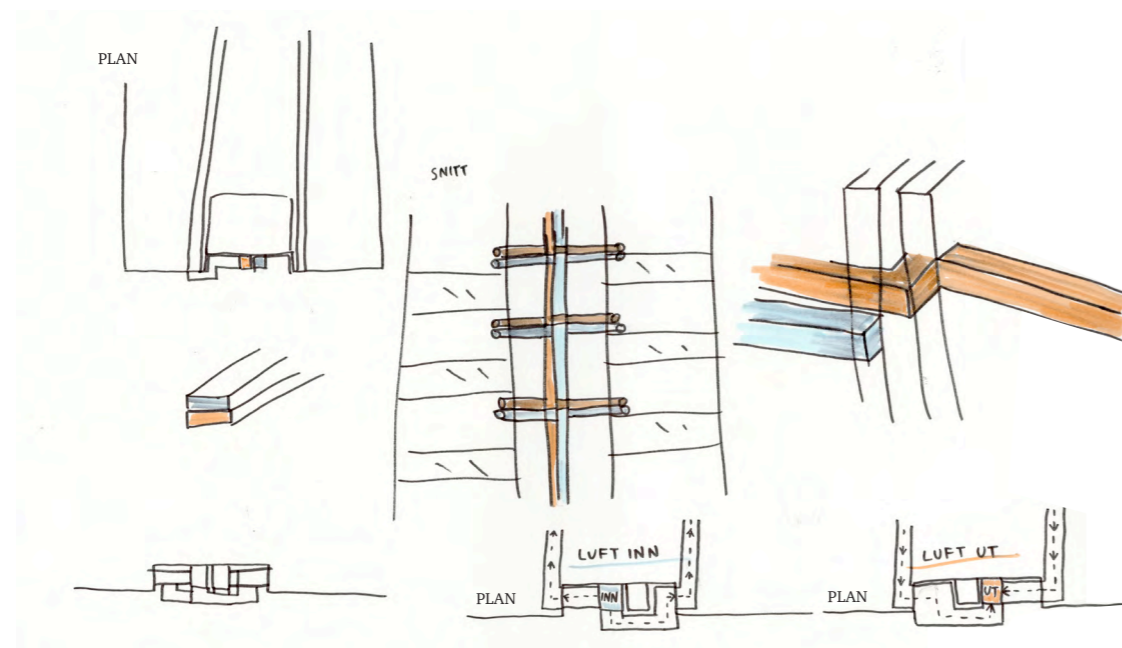
Utvalgte skisser som viser tanken bak kanalene med klatrende planter på ventilasjon i åpen sjakt.

UTVENDIGE HOVEDFØRINGER

Ved å legge hovedkanalene utenpå fasaden til Idungården, kunne jeg unngå at de skulle ta opp stor plass av bruksarealet inne. De utvendige føringene kunne også være et arkitektonisk tilskudd til den eksisterende fasaden, og skape et blikkfang. Her prøvde jeg ut både rette former som spilte på samme formspråk som bygningen, og runde former som kontrast til det stramme.

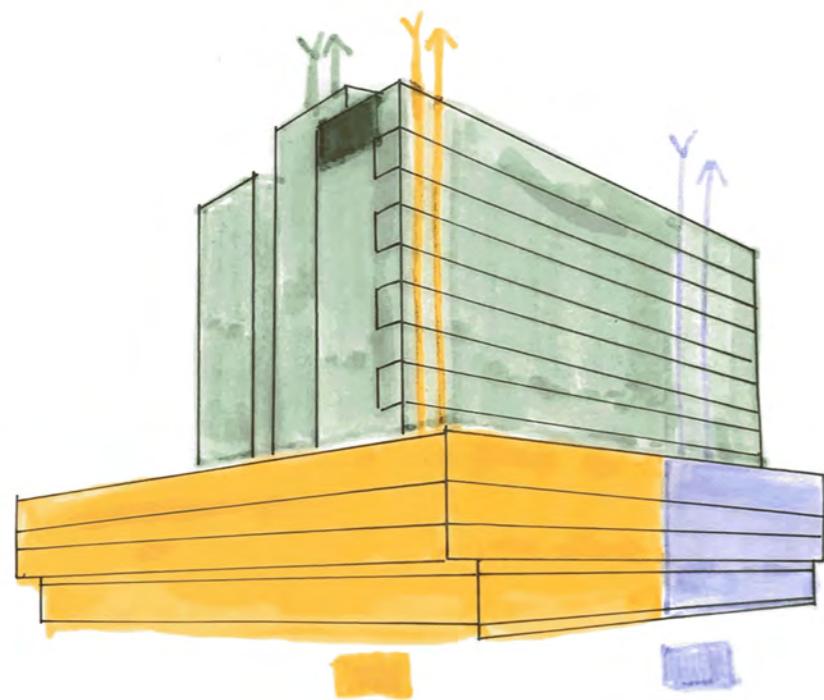
Fra hovedkanalene føres horisontale kanaler for tilluft og avkast inn i hver etasje. For at de horisontale kanalene ikke skulle berøre trapperommene, som ligger på innsiden av innhukket hvor hovedkanalene er plassert (se skisser), valgte jeg å føre to sett med tillufts- og avkastkanaler inn på hver side av "korridoren" mellom trapperommene. Ved å bruke rektangulære kanaler kunne jeg legge disse kanalene oppå hverandre, med isolasjon mellom, uten at det bygde for mye i høyden. På denne måten kunne jeg unngå kanalkrysninger, som ville bygd ytterligere i høyden. Etter utprøvinger og tilpassinger av denne løsningen i skisser og i ArchiCad, fant jeg ut at dette var en løsning som ville fungere godt for 3. - 7. etasje.

Forrige side

Over: Skisser som viser utvendig ventilasjon i to ulike formspråk.

Under: Plan og snitt av hvordan føringene kan legges fra utsiden, og føres inn i hver etasje i bygningen.

FLERE SEPARATE SYSTEMER

Siden bygningens 1. og 2. etasje dekket et mye større areal enn etasjene over, så jeg muligheten til å dele ventilasjonsanlegget opp i separate systemer. I et møte med byggingeniør Kjell Sylvarnes i Backer AS, fikk jeg råd om hvordan systemene kunne fordeles.

Sylvarnes mente det var en god løsning å legge hovedkanalene for 3.-7.etasje utenpå fasaden, og presiserte at det i en slik utvendig løsning er svært viktig med god isolasjon rundt kanalene slik at luften i kanalene ikke blir påvirket av temperaturen utendørs. Jeg endte opp med å dele ventilasjonsanlegget inn i tre separate systemer, for å redusere kanaldimensjonene, og redusere kanalstrekninger for å øke luftkvaliteten.

Sylvarnes tipset meg også om at soner for matlaging bør har eget lokalt aggregat og avkastkanaler, for å redusere at lukt skal spre seg i bygningen.

3.-7.etasje får separat ventilasjonsanlegg, fordi disse etasjene har lavere etasjehøyde, og krever derfor rektangulære kanaler. Her legges aggregat i 7.etasje hvor det fra før eksisterte et teknisk rom. Ventilasjonssystemet for 1. og 2. etasje deles i to på midten fra nord til sør, med to aggregater i kjelleren. Her benytter jeg meg av de eksisterende sjaktene til føring av hovedkanaler for tilluft og avkast fra tak for ventilasjonssystemet i 1. og 2. etasje, fordi luften er renere jo høyere punktet man trekker inn på er. Ved å legge hovedkanalene i forskjellige sjakter, kan kanalkrysninger, som bygger mye i høyden, unngås. Med bruk av flere sjakter kan kanalene ha mindre dimensjon, og dermed kan også etasjehøyden være mindre (Byggforsk, 2002, 379.320).

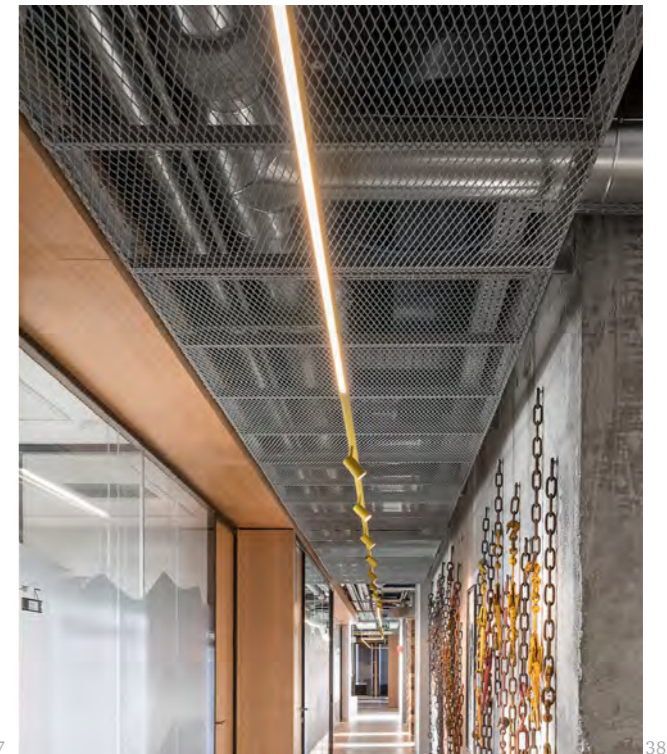
36

ÅPEN HIMLING

For at tekniske føringer ikke skal ta for mye av etasjehøyden og romfølelsen, ønsker jeg å åpne opp himlingen, og blottlegge ventilasjon og andre tekniske føringer. Ved å åpne opp himlingen får man utnyttet etasjehøydene til det fulle, ved at man skaper siktlinjier mellom de tekniske føringene, og helt opp til eksponert betongdekke. Dette vil tilføre luftighet til rommet. I tillegg kan man leke seg med farger i ulike soner eller skape et monokromt uttrykk som på bildet over. Blottlagte tekniske føringer gjør tilgangen for vedlikehold og reparasjoner enklere. Med denne løsningen er det viktig å isolere rundt ventilasjonskanalene, for å redusere støy. Man kan også montere nedhengte trebaffler om man ønsker å skjule de tekniske føringene enkelte steder, slik de har gjort i Mat- og merkevarerhuset Mills, eksempelprosjektet jeg viser til på side 47.

37

38

EKSPONERT BETONG

Blottlegging av tekniske føringer betyr at også betongkonstruksjonen i dekkene eksponeres. Når betongen eksponeres kan man benytte dens egenskap som termisk masse, som vil si at den har evne til å holde på varme og regulere temperaturen gjennom døgnet. Store flater med eksponert betong vil gjøre akustikken i rommene utfordrende, og det er derfor ekstra viktig å tilføre lydabsorberende materialer. Jeg velger å benytte akustiske paneler fra Troldekt laget av treull og sement. Disse kan monteres vertikalt, horisontalt og diagonalt. Vist i himling på bildet til venstre. Perforert stål kan også fungere som akustiske paneler, og tilfører et industrielt preg til interiøret som vist på bildet til høyre.

HOVEDGREP 2

lysforhold og fasade

UTFORDRING

I hovedgrep 2 tar jeg for meg utfordringene med mangel på dagslys i bygningen, og fasadens potensialer for forbedring. I argumentene for riving ble vinduene beskrevet som for små, lysinnslippet som for dårlig, og fasaden som lukket for publikum. Selv følte jeg at tyngden av betong presset på skuldrene da jeg kom inn i bygningen.

Venstre: Førsteintrykket da man kom inn i bygningen.

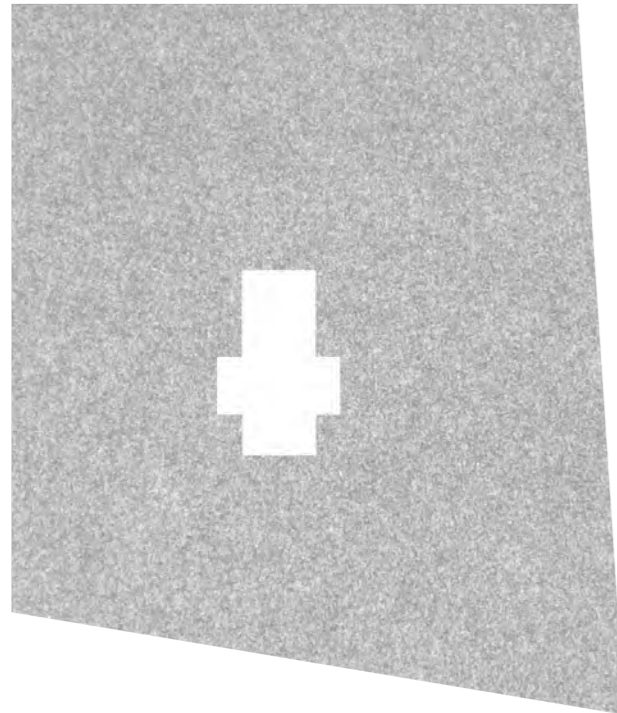
Høyre: Hovedinngangen og fasaden fremstod som like inviterende.

POTENSIALER

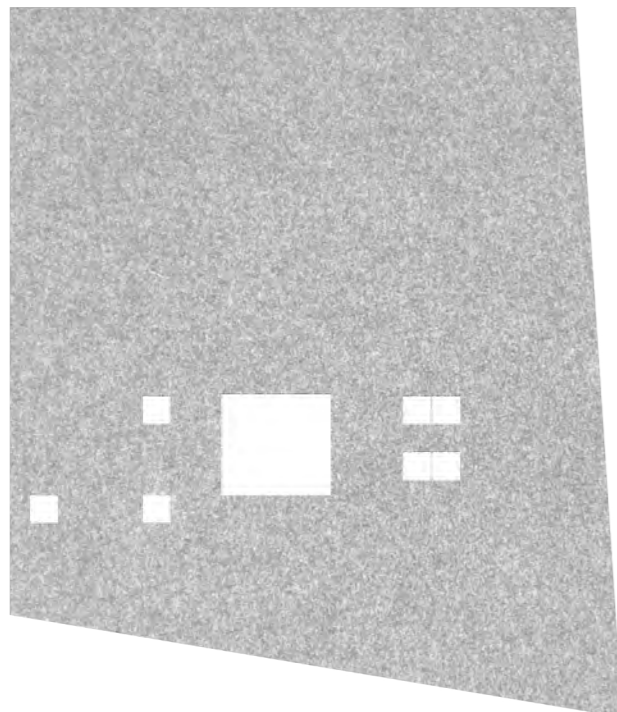
I designprosessen har jeg sett på muligheter for å åpne opp mellom etasjedekkene for å forbedre lysforholdene, og lette følelsen av å komme inn i bygningen. Ved å gjøre dette vil også etasjehøyden manipuleres til å virke høyere. Jeg har også undersøkt hvordan fasaden kan oppgraderes med enkle grep som vil gjøre den mer imøtekommende og attraktiv fra gateplan. På de neste sidene beskriver jeg hvordan jeg har jobbet med potensialene for disse tiltakene.

Over: Inspirasjon: Visualisering av prosjektet REBEL av Studioninedots. Tomrom fører lys og luft inn i det dype volumet, og visuelt forbindes etasjene og funksjonene.

EKSISTERENDE ÅPNINGER

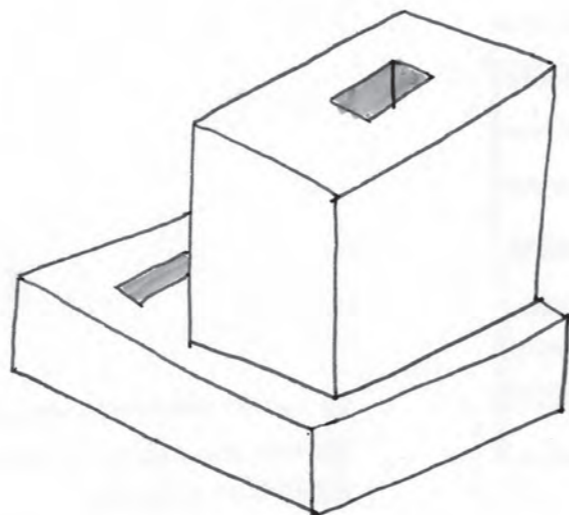
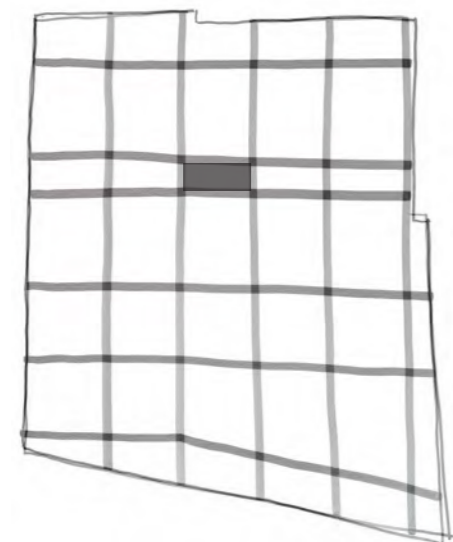
Registrering av eksisterende åpninger mellom dekker. Eneste åpning ligger midt i bygget mellom 1. og 2. etasje. Fra 1. etasje gir åpningen sikt opp mot 2. etasje, men ikke før man kommer til midten av bygningen.

EKSISTERENDE OVERLYS

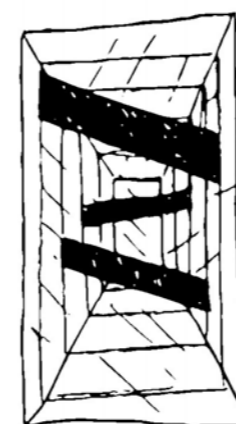
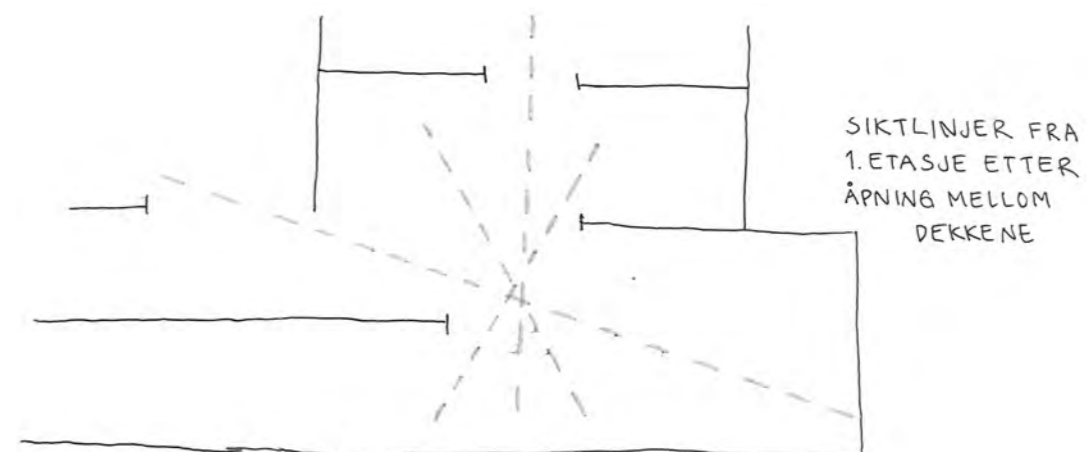
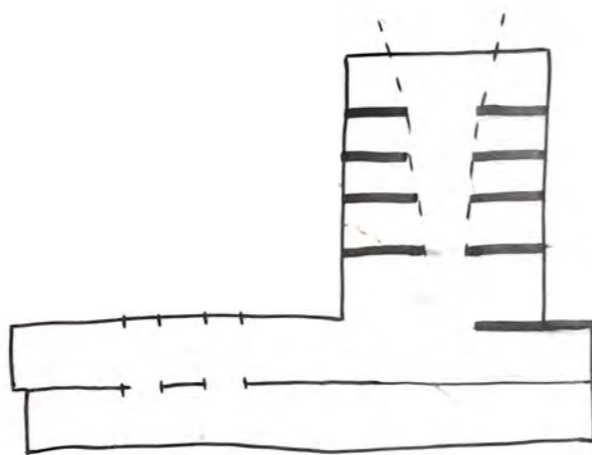
Registrering av eksisterende overlyskupler. Alle plassert på tak over 2. etasje. Overlyskuplene er spredt, og slipper inn dagslys til utvalgte områder i 2. etasje. Ved å rydde opp, og samle overlys til færre, men større utsparinger ved å ta utgangspunkt i rutenettet, kan dagslys utnyttes og lysforhold forbedres.

ÅPNE OPP MELLOM SØYLER

Å åpne opp større områder i dekkene vil gi en luftigere romfølelse, skape nye sikotlinjer, og større samspill mellom funksjonene i de ulike etasjene. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i rutenettet som søylene danner mellom seg, for å lage nye åpninger. Søylekonstruksjonen i bygningen gir muligheter for at utsparinger kan gjennomføres uten å gå på bekostning av bæreevnen. Eventuelle forsterkninger kan gjøre det mulig å åpne opp i større felter. Åpningene har blant annet som formål å slippe inn dagslys i deler av bygningen som har dårlige lysforhold. Dette gjelder særlig i området ved hovedinngangen, og i midten av bygget. Jeg har testet ulike måter å åpne opp på gjennom skisser og utprøving i modell.

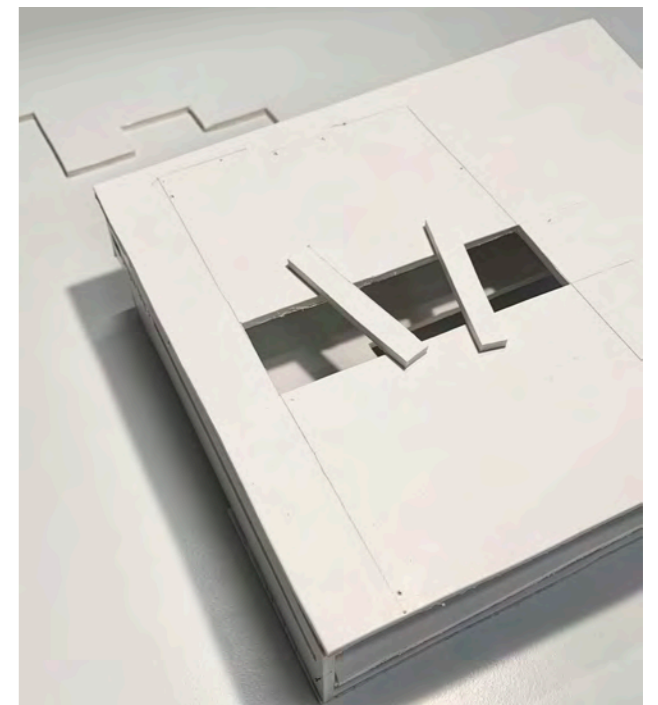
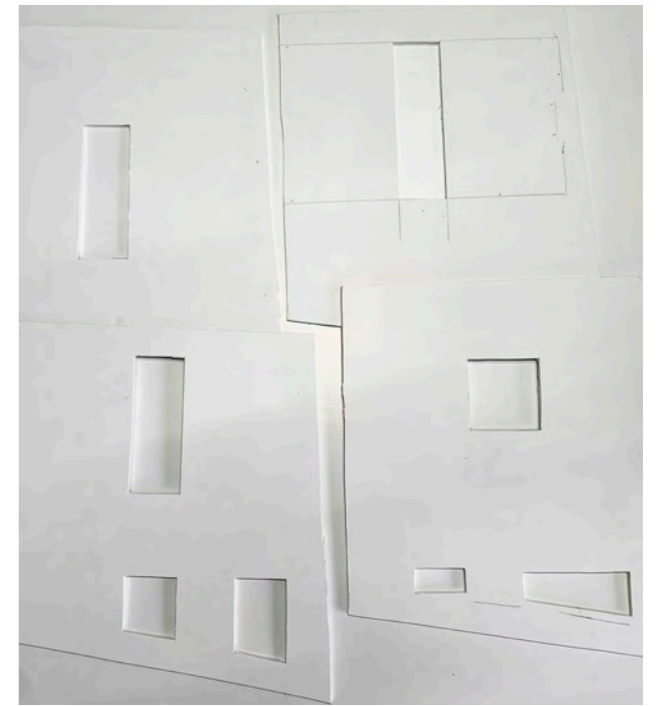
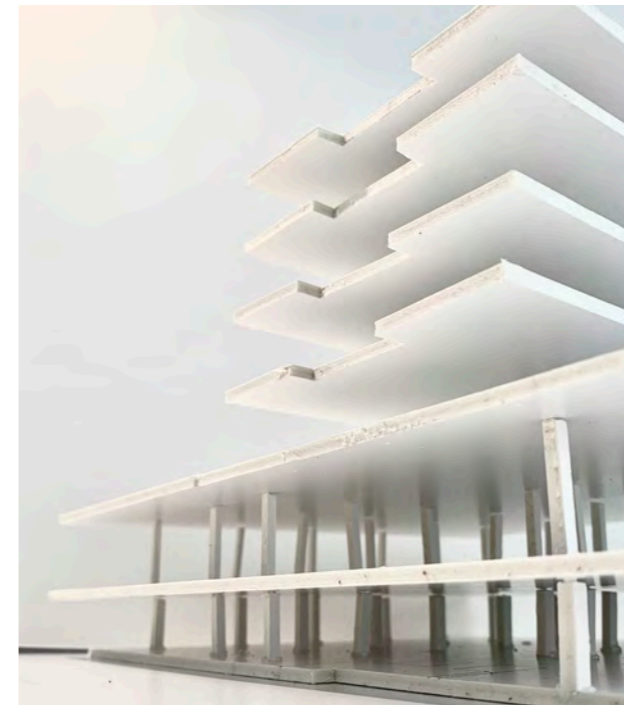
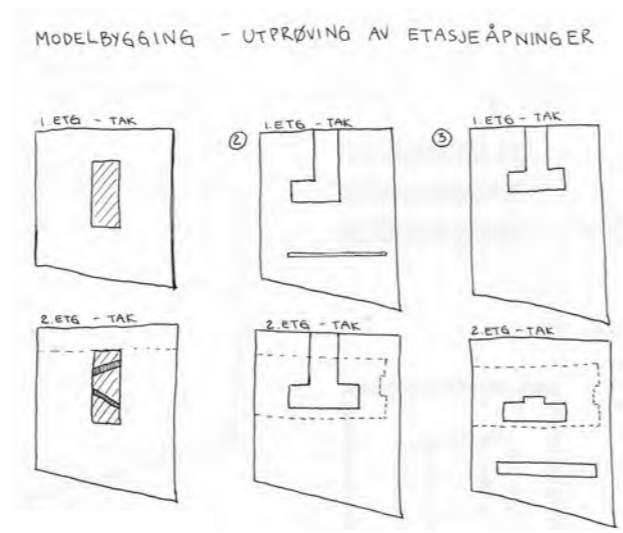
- LYSSJAKT
SETT NEDENFRA (3. etg)
OG OPPOVER

VISUELLE FORBINDELSER

Ved å lage en utsparing mellom de fire søylene som har til felles at de strekker seg gjennom alle etasjene i bygningen, kan vertikale sikotlinjer og forbindelser skapes. Lyssjakten vil gjøre at større mengder dagslys fra taket slipper inn i midten, der dagslysmengden er redusert. Ved å åpne opp større partier mellom 1., 2., og 3. etasje, som rommer publikumsrettede formål, skapes visuelle forbindelser og gir umiddelbar oversikt over funksjonene i etasjene når man kommer inn i bygningen. Vertikale sikotlinjer mellom etasjedekker er et romlig tiltak for å løfte etasjehøyden, og gjøre romfølelsen luftigere.

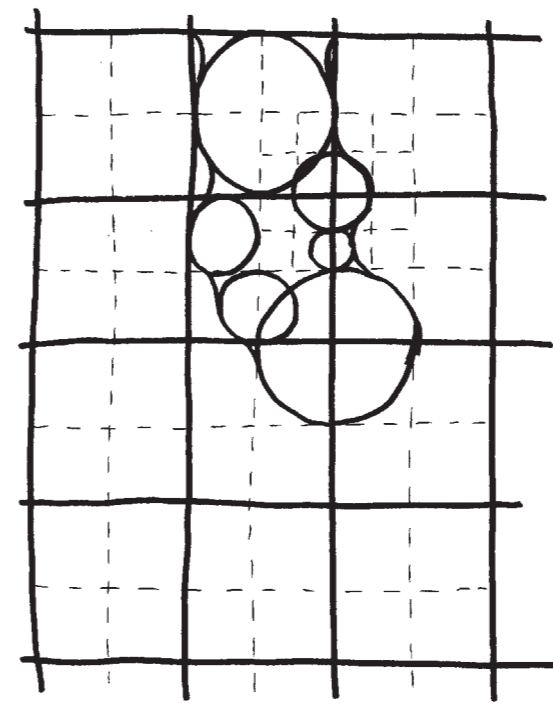
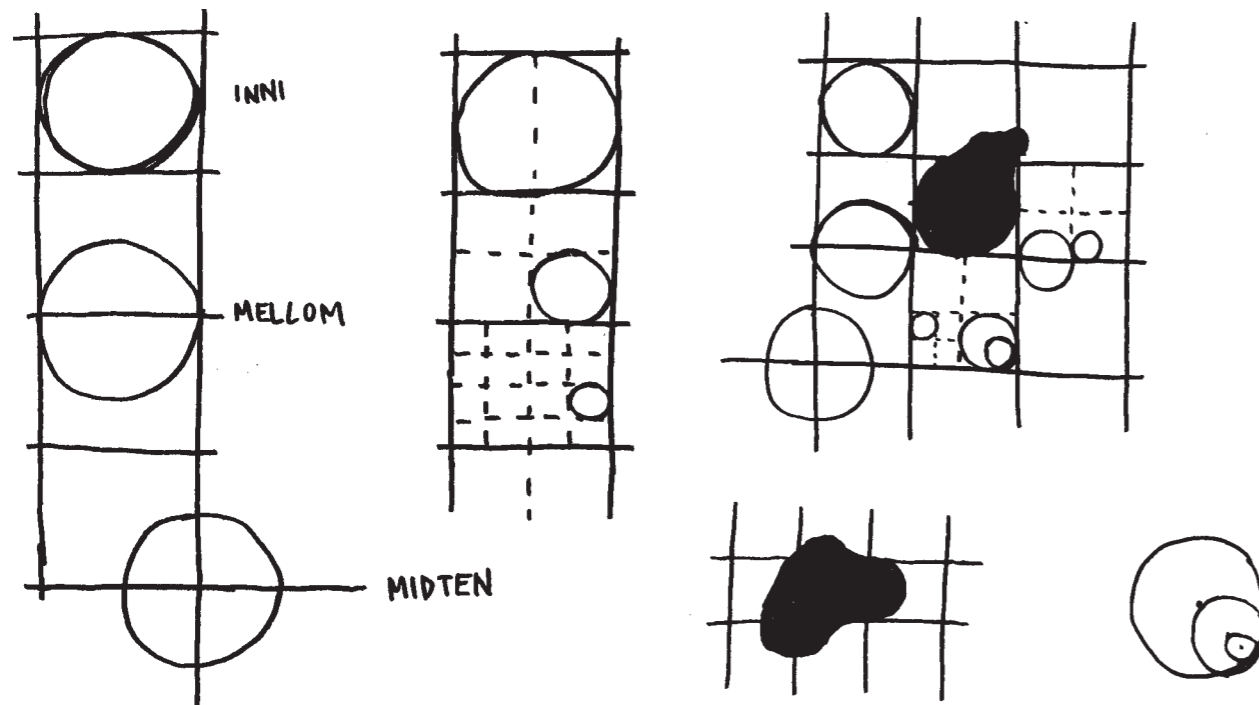
UTPRØVING I MODELL

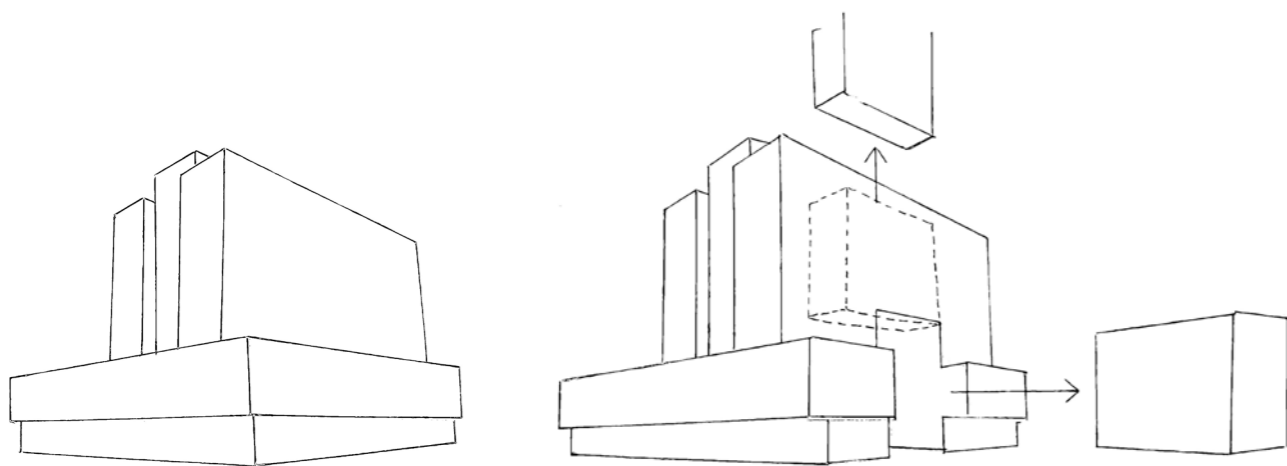
Gjennom modellbygging har jeg testet ulike muligheter å åpne opp på, for å undersøke hvordan lys slipper gjennom. Jeg har foretatt utprøvinger av utsparinger i ulike former og størrelser med søylelandskapet og rutenettet som rammeverk. Her har jeg testet kvadratiske og rektangulære former som spiller på lag med de rette linjene i arkitekturen. Ved utsparing av større partier kan broer danne synlig aktivitet og bevegelse i bygningen.

TILFØRING AV ORGANISKE FORMER

Videre testet jeg ut åpninger med organiske former som tok utgangspunkt i rutenettet hvor perfekte sirkler ble satt sammen til en organisk form. Jeg ønsket å se hvordan jeg kunne skape en kontrast til den strenge strukturen ved å tilføre en nye type form.

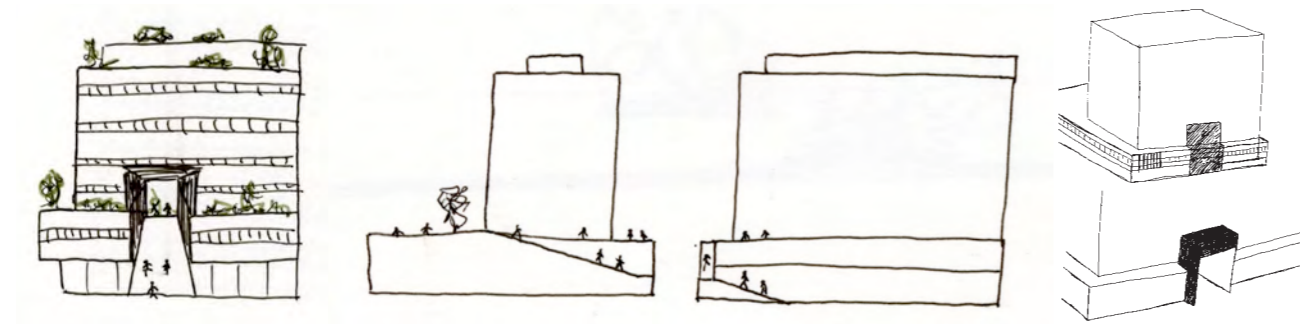
FREMHEVE STRUKTUREN

Etter å ha testet åpninger i organiske former valgte jeg å gå tilbake til rette linjer for å fremheve kvalitetene og styrken til den eksisterende strukturen på en tydeligere måte. For å koble 1., 2. og 3. etasje sammen undersøkte jeg hvordan større åpninger i lengre strekk kunne skape en tydeligere sammenheng mellom disse publikumsrettede etasjene. Jeg lagde en modell med et åpnet felt som strekker seg gjennom hele byggets midtre søyleparti. Dette strekket danner en allmenning fra hovedinngangen i nord mot Sjøgata i sør, med utsikt mot havet. Broer er tilføyd i 2. etasje for å etablere bevegelse og aktivitet mellom funksjonene som det

legges til rette for på sidene. Fra nye overlys, med strategisk plassering i takterrassen over, kan tilgangen på dagslys i Idungården forbedres. I modellstudien kunne jeg undersøke hvordan lyset filtrerte seg gjennom åpningene, og traff flater og områder som har behov for mer lys. Allmenningen som dannes gjennom dette tiltaket ønsker jeg å oppkalle etter Nelvikfamiliens drift i Idungården gjennom 50 år. Deres virksomhet i sentrum har ført til at gaten øst for Idungården har fått navnet Nelvikstredet på folkemunne. Jeg ønsker å ta dette navnet med inn i Idungården som en hyllest til lokal virksomhet i Ålesund, og for å bringe historien til bygningen videre.

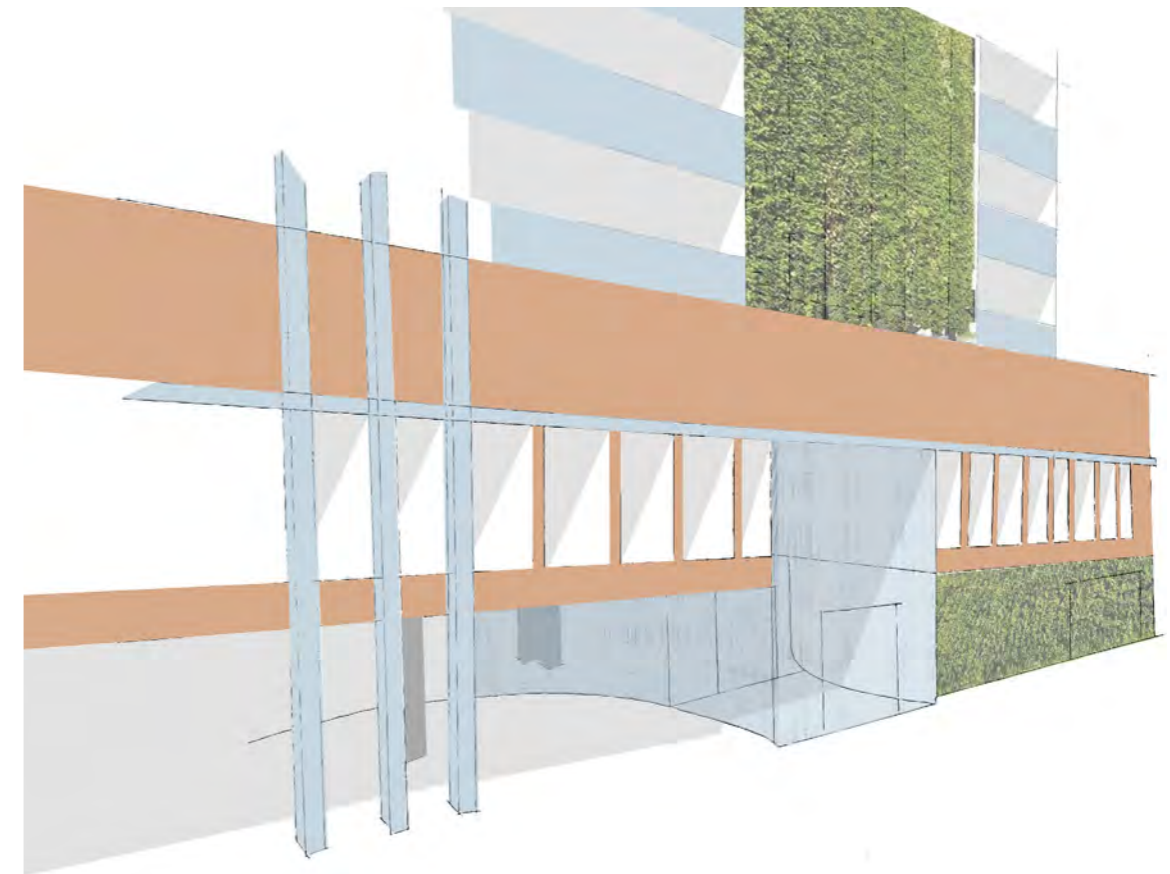
NYTT INNGANGSPARTI

Jeg har undersøkt hvordan en ny og mer åpen hovedinngang kan være inviterende ut mot gaten, og senke terskelen for å gå inn. Jeg så først på hvordan en rampe kunne bane vei gjennom bygningen og opp til parken i 3. etasje, eller føres utenpå fasaden og opp til parken. Dette ville ekskludere de to første etasjene, samtidig ta opp for mye plass av bruksarealet.

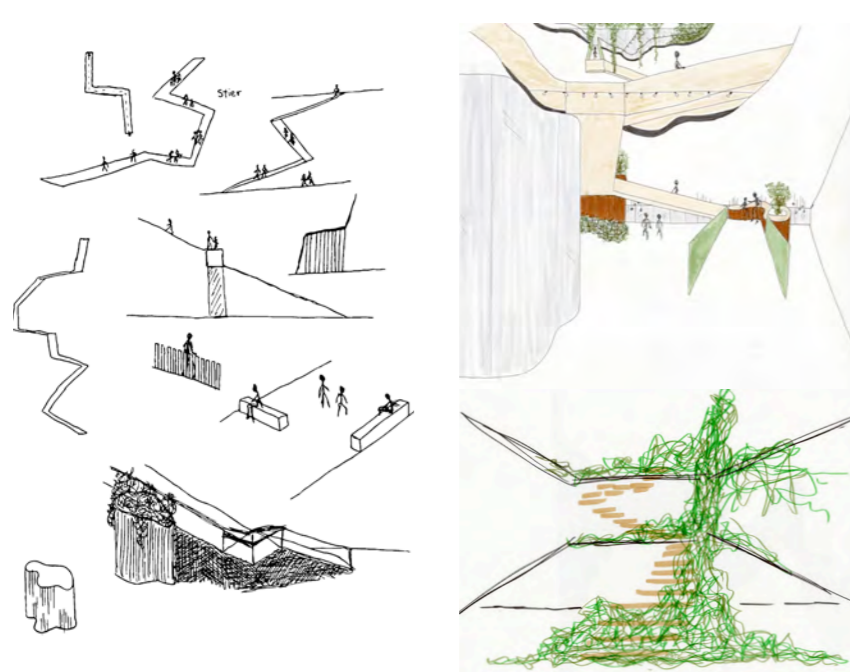
Ved å åpne opp et heltrukket felt i dekket mellom 1. og 2. etasje så jeg muligheten til å også bringe frem den luftige forbindelsen ut mot gaten. I stedet for å gå inn under noe, slik man måtte med den opprinnelige inngangen som lagde et innrykk i fasaden, ønsker jeg at et nytt inngangsparti skal åpne seg opp mot gaten. Ved å holde et felt åpent med bruk av transparente

materialer, skapes siktlinjer inn i bygget, og øker nysgjerrigheten til dem som går forbi. Jeg forlenger allmenningen inne, ved å trekke den ut mot gaten, og åpner opp fasaden mellom 1. og 2. etasje, slik skissene viser. Den nye hovedinngangen blir enda tydeligere ved siden av et inntrukket felt i fasadens nordøstlige hjørnet

NY FORBINDELSE

Den åpne allmenningen mellom 1. - 3. etasje krever en ny forbindelse som skal føre besøkende videre opp til de publikumsrettede funksjonene. Jeg har gjort utprøvinger i skisser, modell og i ArchiCad for å finne en god løsning. Jeg hadde først en idé om å lage en rampe som skulle fungere som en sti som førte besøkende oppover i landskapet. En rampe ville være inkluderende, og skape vandring med opplevelser på veien. Denne løsningen ville kreve svært stor plass, og jeg gikk derfor videre til å se på hvordan en trapp kunne ha noen av de samme kvalitetene.

Skisseprosess av ny forbindelse.

Ved å velge trapp som forbindelse mellom de tre første etasjene kunne jeg likevel skape en vandring oppover samtidig som det ikke ville ta opp for mye av gulvarealet. Jeg prøvde ut ulike trappeløp med forskjellige plasseringer, men kom frem til en løsning for en trapp som endrer retning etterhvert som du kommer høyere opp. De ulike retningene gjør at de besøkende får en oversikt over alle de ulike funksjonene etasjene har ved at siktlinjene endrer seg i vandringen oppover.

Trappen har et strengt uttrykk i samspill med formene til arkitekturen til Idungården. Den skiller seg likevel ut med de skrå linjeføringene i rekkverket. Først testet jeg ut hvordan denne trappen kunne skille seg ut og skape kontrast ved å velge sort stål som material for rekkverket. Jeg fant ut at dette ble et for tungt uttrykk i den ellers lette romfølelsen. Jeg ønsket å bygge videre på det luftige preget og så heller på bruk av andre type materialer for trappen. Ved å velge transparente materialer i lysere farger for det endelige resultatet vil skape et lettere uttrykk og reflektere lyset bedre.

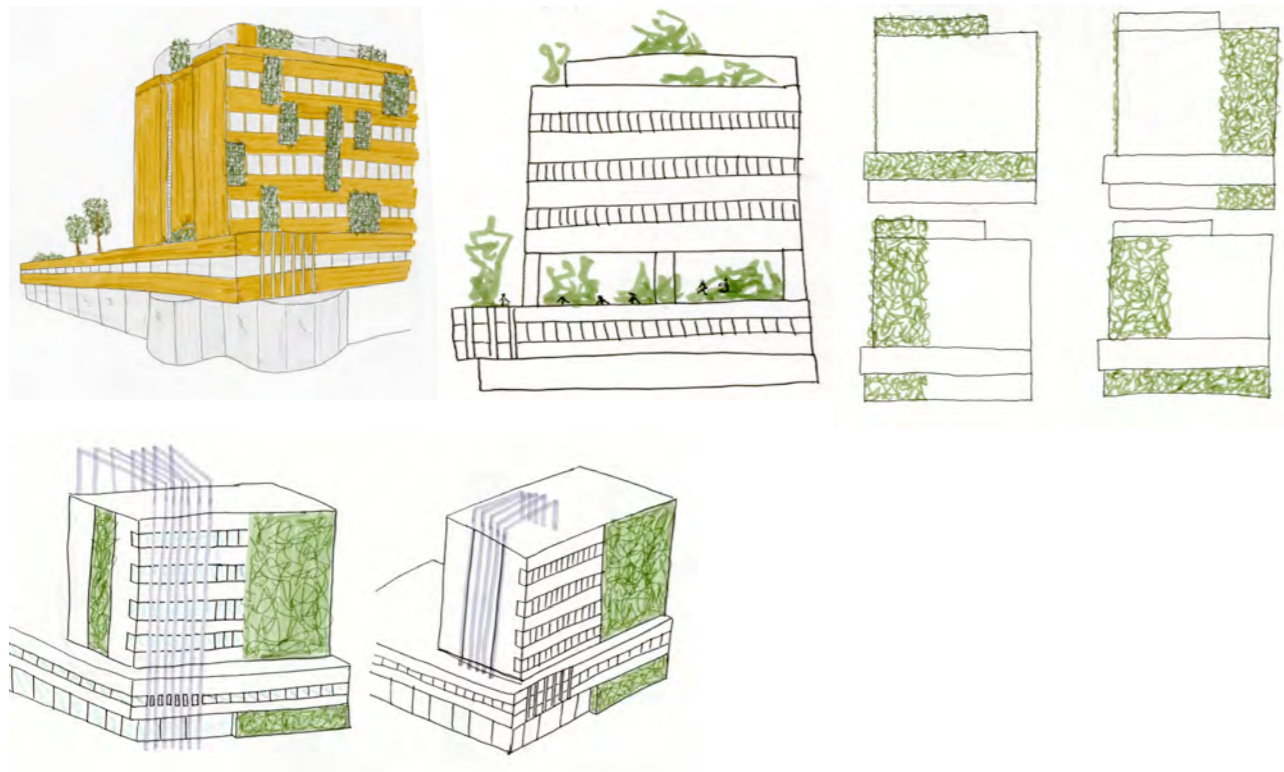

Skissen viser ønsket uttrykk på trappeløpet, men med et rekkverk i transparent materiale.

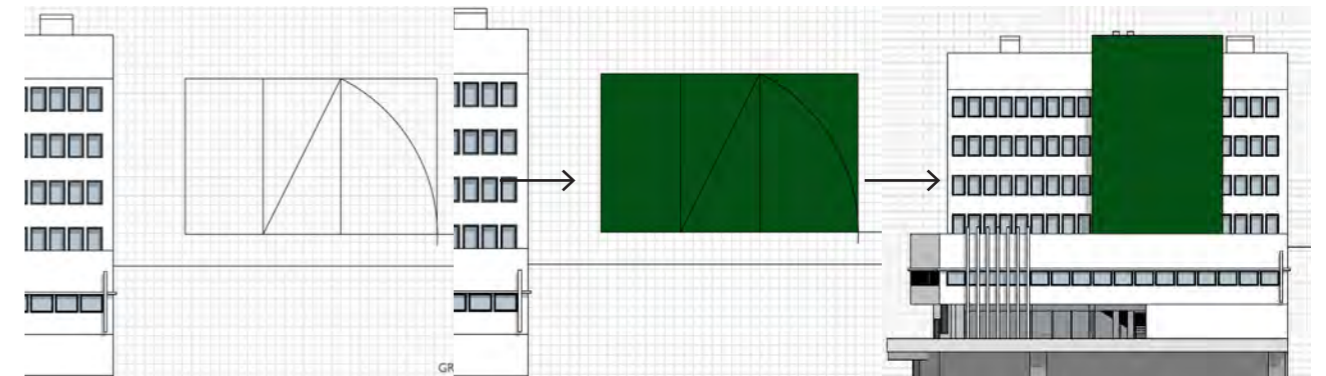
OPPGRADERING AV FASADE

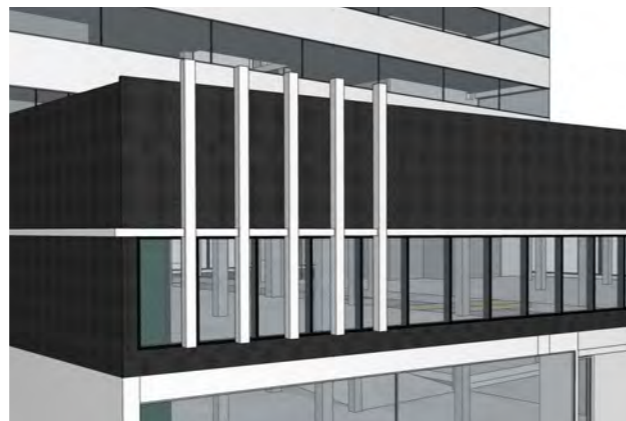
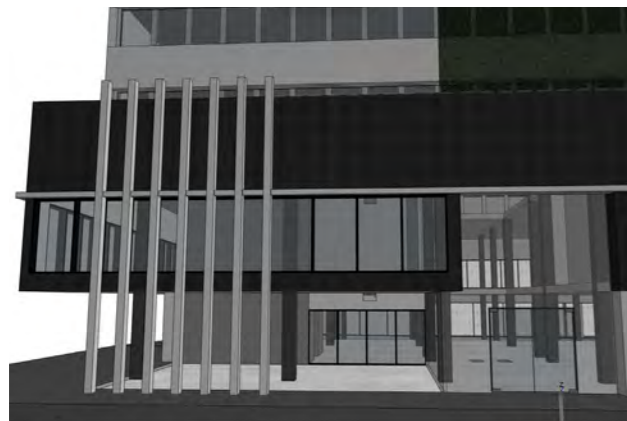
Den eksisterende fasaden til Idungården var grå og ble omtalt som stygg av mange innbyggere gjennom brukerundersøkelsen jeg hadde. Jeg så derimot kvaliteter i den eksisterende fasaden med uavbrutte horisontale vindusrekker, vertikale linjeføringer i dekorstolpene, og glassbyggersteinrekkene i trapperommene. Det minimalistiske, strenge uttrykket til bygningen sier mye om arkitektens stil. Ved å bevare de karakteristiske formene i eksteriøret og de

strukturelle kvalitetene, tilføre jeg elementer som kan fortelle noe om bygningens innside og gjøre fasaden mer levende og imøtekommende mot gateplan. Jeg har sett på muligheter for å åpne opp bygningens 3. etasje helt, for å trekke mennesker opp til parken. Dette ville gitt mindre oppmerksomhet mot 1. og 2. etasje. Jeg gikk videre og så på måter å fremheve det levende landskapet på en annen måte ved å tilføre levende vekster på utsiden av eksteriøret.

Jeg brukte det gyldne snitt som hjelpemiddel til å lage en form som skal implementeres utenpå den eksisterende fasaden mot nord, hvor klatrende planter vokser oppover.

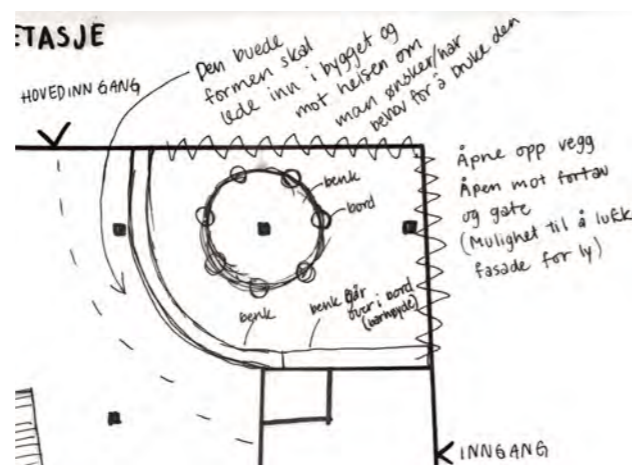

FORSTERKE DETALJER

Idungården hadde minimalt med detaljer eller dekor på fasaden. Jeg ønsket derfor å fremheve de vertikale dekorstolpene i det nordøstlige hjørnet av bygget ved å trekke dem ned til bakkeplan. Jeg valgte også å tilføre flere vertikale dekorstolper i det sørvestlige hjørnet som vender seg ned mot Sjøgata.

VENTEOMRÅDE

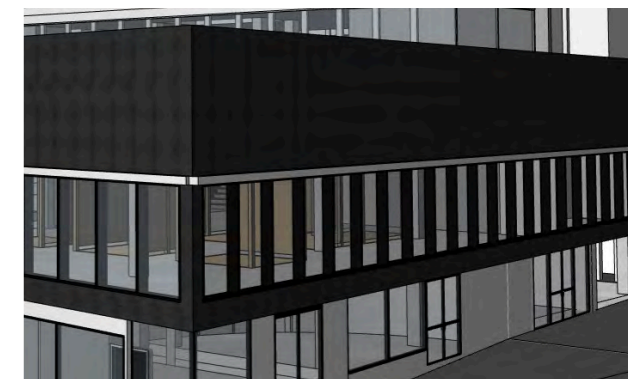
Ved å åpne opp fasaden i det nordøstlige hjørnet bak stolpene, kunne dette innhukket bli brukt som et utendørs oppholdssted og som en del av gatelivet. I Keiser Wilhelms gate skal det bli ny gateterminal for buss i fremtiden. Her så jeg derfor muligheten til å tilrettelegge for sitteplasser hvor mennesker kan vente på buss og taxi i ly for vær og vind. De vertikale stolpene vil være et beskyttende skjold, samt noe å lene seg til.

VINDUER

En av utfordringene i Idungården var mangel på lysinnslipp. De eksisterende vinduene var punkterte, og måtte skiftes ut med nye. Jeg undersøkte derfor hvordan nye vinduer med større dimensjon kunne settes inn for økt lysinnslipp. Å sette inn vinduer som strakk seg fra gulv til tak i 3. - 7.etasje, ville svekke de repeterende, horisontale linjeføringene i fasaden. Jeg fant derfor ut at lavere vinduer ville fungere bedre. De eksisterende vertikale søylene mellom hvert vindu fjernes, og færre vertikale søyler settes inn for å opprettholde bæreevnen til ytterveggene.

I 2.etasje beholdes det horisontale dekorbandet som strekker seg rundt fasaden som et belte over vindusrekken. Vinduene trekkes fra det horisontale beltet og ned til gulvet. Slik kan fasaden bli mer levende ut mot gaten, og tiltrekke seg mennesker ved at aktiviteten innendørs blir synlig fra utsiden. Siden 2.etasje skiller seg ut som et belte rundt bygningen, ønsker jeg å forsterke det ved å velge et materiale på fasaden som står i kontrast til de øvrige materialene. Brent tre som bordkledning skal danne en historisk kobling mellom bybrannen, gjenreisningsarkitekturen og de nyere, moderne bygningene i byen.

HOVEDGREP 3

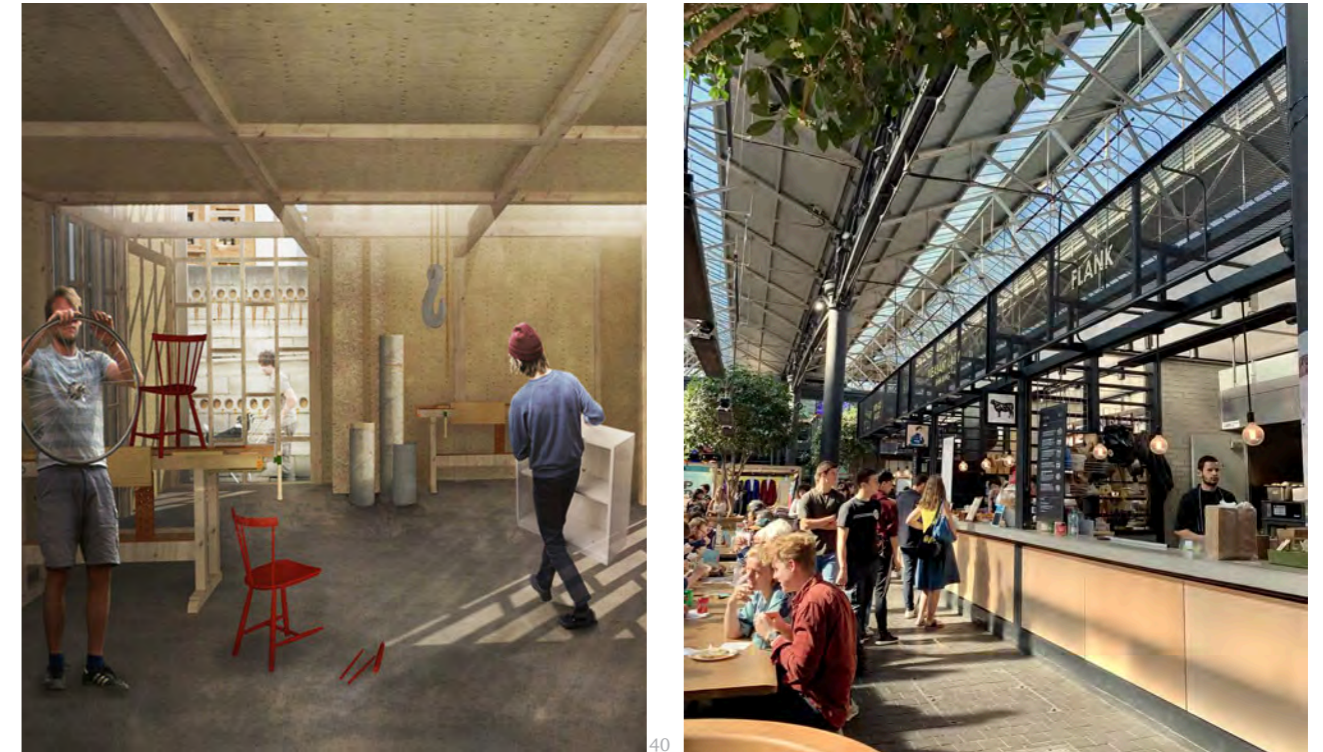
bruksendring

UTFORDRING

Selv om Idungården hadde en konstruksjon som gjorde det mulig å endre opprinnelige rominndelinger ved å fjerne vegger, oppfylte ikke bygget de ønsker som eier hadde for de planlagte funksjonene. Dette var på grunn av at tomtens bruksareal ikke var fullt utnyttet mot søt, og en eventuell utbygging ville kun være mulig om pålene i sjøen ble forsterket. Dette ble for kostbart, og derfor et argument for å rive Idungården. I en nåtid og fremtid hvor krav og behov endres, vil bruksendring av eksisterende bygninger bli viktig.

Over: Bilder fra 1. etasje tatt under befarig. Rom med god etasjehøyde og muligheter for bruksendring.

POTENSIALE

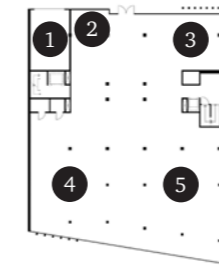
Bruksendring er en utfordring i eksisterende bygninger da det krever tilpassing til et satt rammeverk. Bruksendring ville vært en god løsning i Idungården da bygningen ikke oppfylte behovene til den opprinnelige og fremtidige funksjonen som kontorbygning. Med strengere krav til utforming av kontorbygg i dag enn det var da Idungården ble bygget, gjorde det vanskelig å tilfredsstillere behov. Jeg velger å se på de unike potensialene Idungården har for ny bruk med en konstruksjon som gir mulighet for fleksibilitet, åpne løsninger og nye funksjoner tilrettelagt for lokalbefolkningen og besøkende.

Venstre: Gjenbruksverksted, illustrasjon av studenter fra KADK for Vandkunsten.

Høyre: Spitalfield Market under et besøk i London i september 2019.

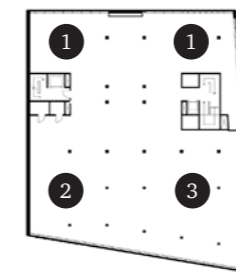
BEHOV OG FUNKSJONER

På bakgrunn av undersøkelsene jeg har gjort om flerfunksjonelle lokaler (s.54-55), og på bakgrunn av brukergruppens behov (s.131) ønsker jeg å se på muligheter for å kombinere ulike aktiviteter som vil fungere i et åpent landskap i Idungårdens publikumrettede funksjoner. Jeg vil også trekke inn aktiviteter jeg selv, ut i fra undersøkelsene, mener vil gjøre området mer attraktivt og tilrettelagt for byens fremtidige tilflyttere og utvikling. Med et åpent landskap og ulike funksjoner ønsker jeg en jevn aktivitet i bygningen gjennom hele dagen. En flyt av besøkende vil gjøre bygningen levende på innsiden, og fra utsiden og inn. Funksjonene som er valgt tilfredsstillende brukernes behov og ønsker for Ålesunds sørside, for et bredere utvalg av aktiviteter og tilbud. Jeg har lagt større vekt på 1., 2., og 3. etasje.

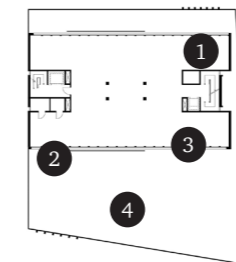
1. ETASJE

- 1 VARELEVERING
- 2 SYKKELPARKERING
- 3 VENTEOMRÅDE
- 4 MATMARKED
- 5 BYVERKSTED

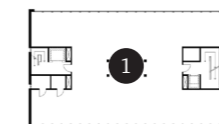
2. ETASJE

- 1 FLERFUNKSJONELLE ROM
- 2 POP-UP MARKED
- 3 SOSIAL SONE OG CAFE

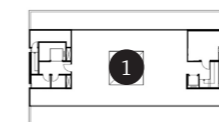
3. ETASJE

- 1 FELLESKJØKKEN
- 2 LEKEPLASS
- 3 BYBONDEN
- 4 PARK

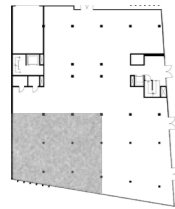
4.-6. ETASJE

- 1 KONTOR

7. ETASJE

- 1 BAR

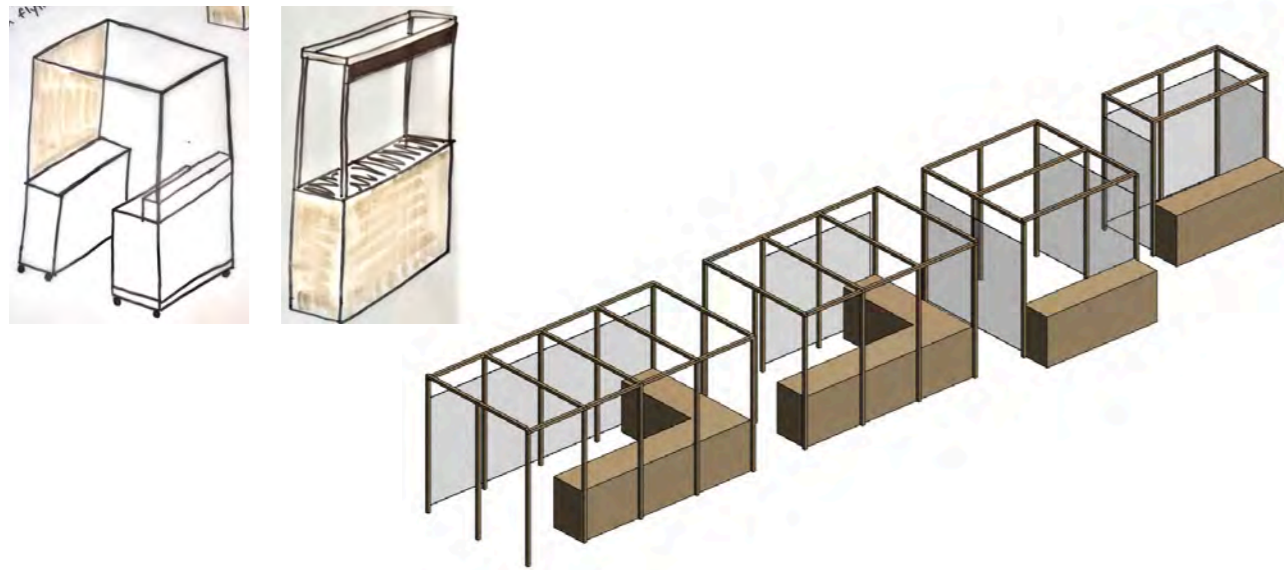

1. ETASJE

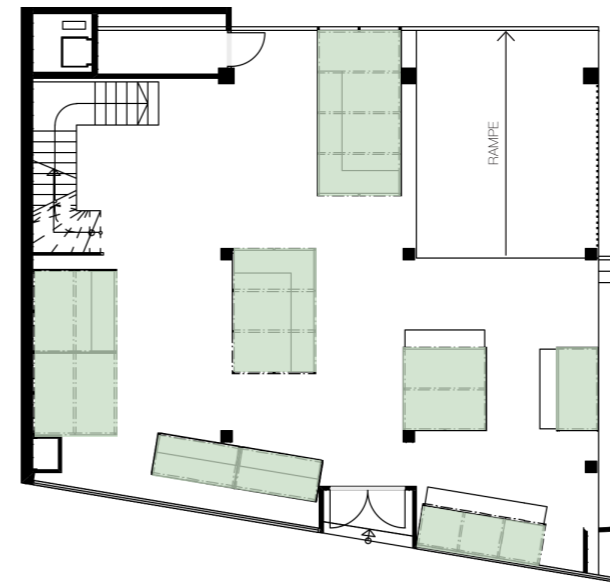
MATMARKED

I brukerundersøkelsen viste det seg at matmarked er et tilbud mange savner i Ålesund. Matmarkedet på Kiperviktorget like bortenfor Idungården, var et samlingspunkt med yrende folkeliv i sentrum før i tiden. I dag er torget nærmest tomt, og etterlater bysentrum uten noen form for matmarked. I Idungårdens første etasje legger jeg derfor tilrette for et innendørs matmarked hvor man kan handle råvarer og ferdige retter som man enten kan spise der eller ta med hjem. Matmarkedet kobles sammen med den sosiale sonen med sitteplasser i 2.etasje, hvor man kan ta med seg maten for å spise. Jeg har valgt å legge sitteplassene i 2.etasje, da denne sonen har en roligere atmosfæren,

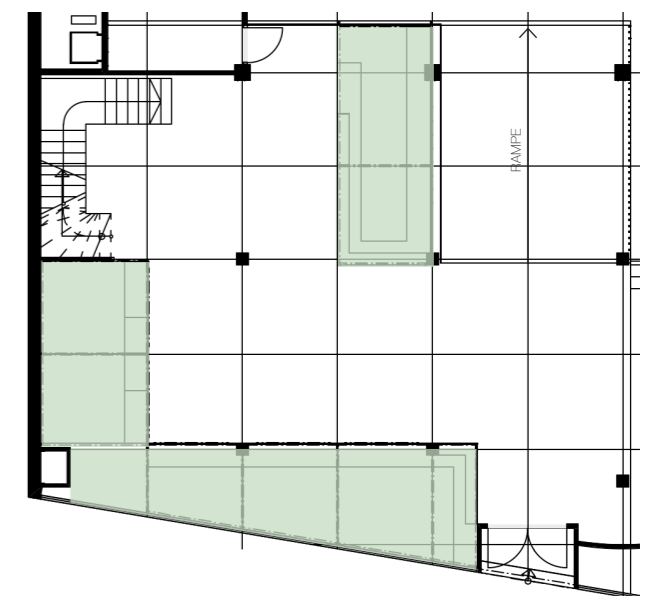
og fordi jeg vil opprettholde en flyt av mennesker i matmarkedet ved å unngå oppsamling av mennesker som venter på bord. Med denne løsningen skapes også mer bevegelse i bygningen. Tanken er at matmarkedet skal ha et variert utvalg ved å rullere på ulike virksomheter som leier matbodene. Her kan også råvarer som bybonden dyrker brukes som ingredienser i retter som matbodene lager. Et fokus for matmarkedet skal være å formidle og informere om viktigheten av å redusere matsvinn, og hvordan spise mer bærekraftig. Med inspirasjon fra matmarkeder jeg selv har besøkt, har jeg prøvd ut ulike typer utforming på matboder og plassering av disse i rommet.

Denne siden
Skisser for hånd og i ArchiCad av ulike typer matboder.

Venstre: Utprøving av spredt løsning. Denne mener jeg skaper dårlig oversikt over rommet med uklare siktlinjer, og har en kronglete bevegelse.

Høyre: Løsning med utgangspunkt i rutenettet. Skaper klare siktlinjer, bedre oversikt over rommet, og uavbrutt bevegelse.

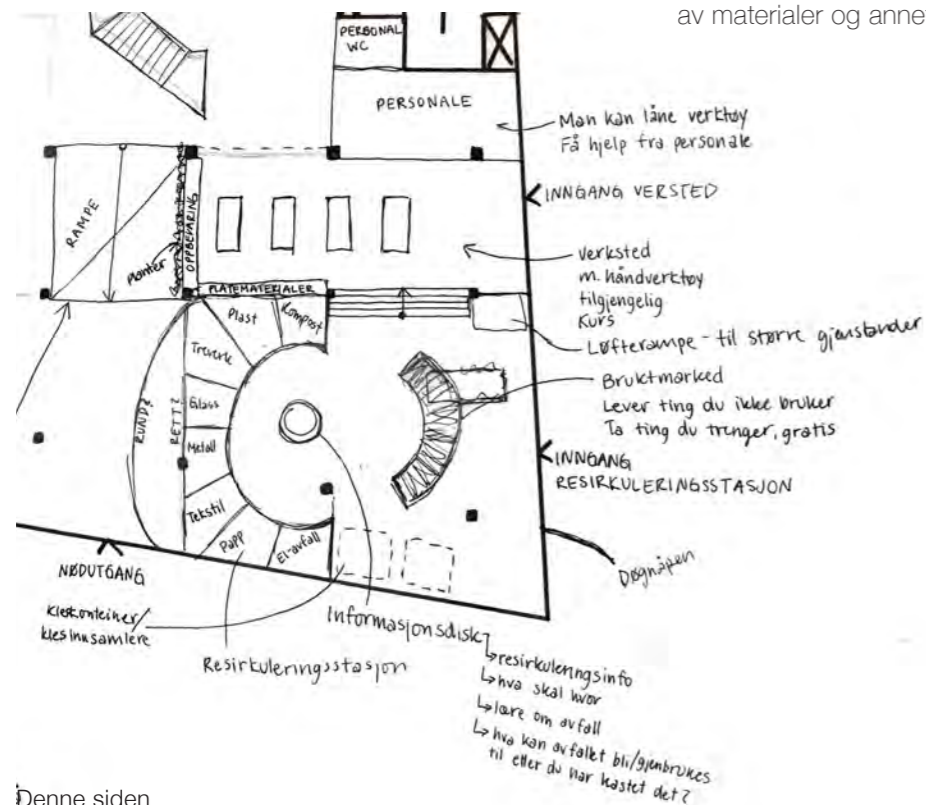

1. ETASJE

BYVERKSTED

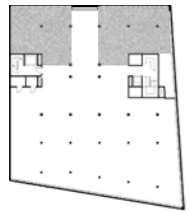
Livet i byen gjør det av og til komplisert å reparere enkle ting som brukes i hverdagen, på grunn av plassmangel for verktøy og egnede steder å arbeide på. Kanskje trenger man også råd og hjelp når sykkelhjulet blir punktert eller når foten på en stol er løs. På bakgrunn av brukergruppens ønske om et gjenbruksmarked i byen, fikk jeg ideen om å legge tilrette for et felles verksted for byens befolkning. Ideen var først å lage en resirkuleringsstasjon hvor man kunne lære om resirkulering og gjenbruk av materialer. Etter å ha tenkt videre ble ideen om et byverksted til, hvor det er større fokus på gjenbruk, som står som et høyere mål i avfallspyramiden en materialgjenvinning.

Et byverksted i Idungården skal fungere som et samlingspunkt for lokalbefolkningen der de kan lære om hvordan deres egne eiendeler kan få et lengre liv ved å repareres, endres eller oppgraderes. Tanken er at pensjonerte og andre mennesker med relevant kompetanse og erfaring kan jobbe frivillig for å hjelpe til på byverkstedet. På denne måten kan kunnskap viderefrendes og håndverksfaget opprettholdes. Byverkstedet skal være utstyrt med diverse håndverktøy og andre verktøy som man ikke har tilgang til hjemme. Her skapes et godt fellesskap gjennom samarbeid med andre. Det å gjenbruke og gi nytt liv til noe gir også mestringsfølelse. I byverkstedet kan det arrangeres brukmarkeder, kurs i resirkulering av materialer og annet avfall.

Denne siden
Skisser for hvordan en resirkuleringsstasjon kunne se ut.

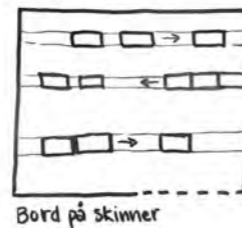
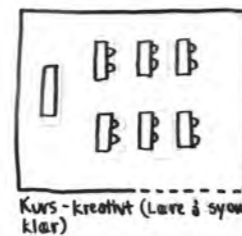
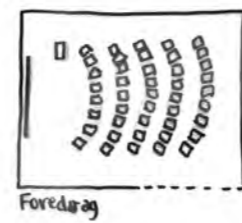

2. ETASJE

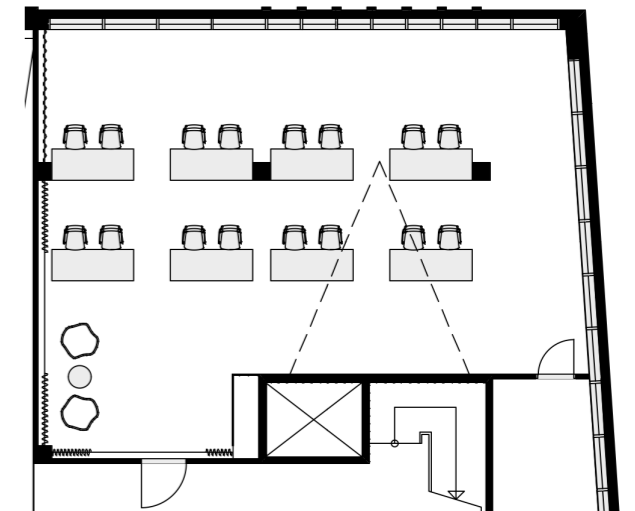
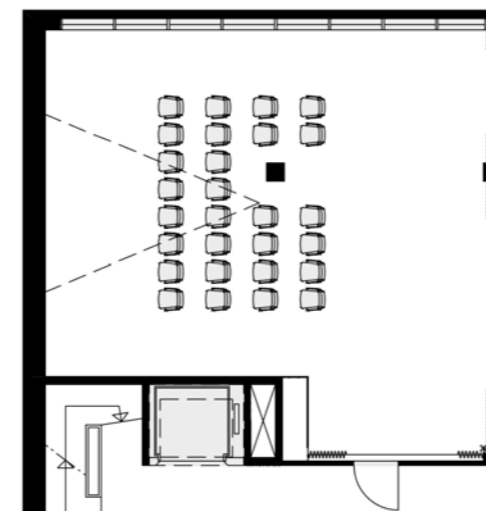
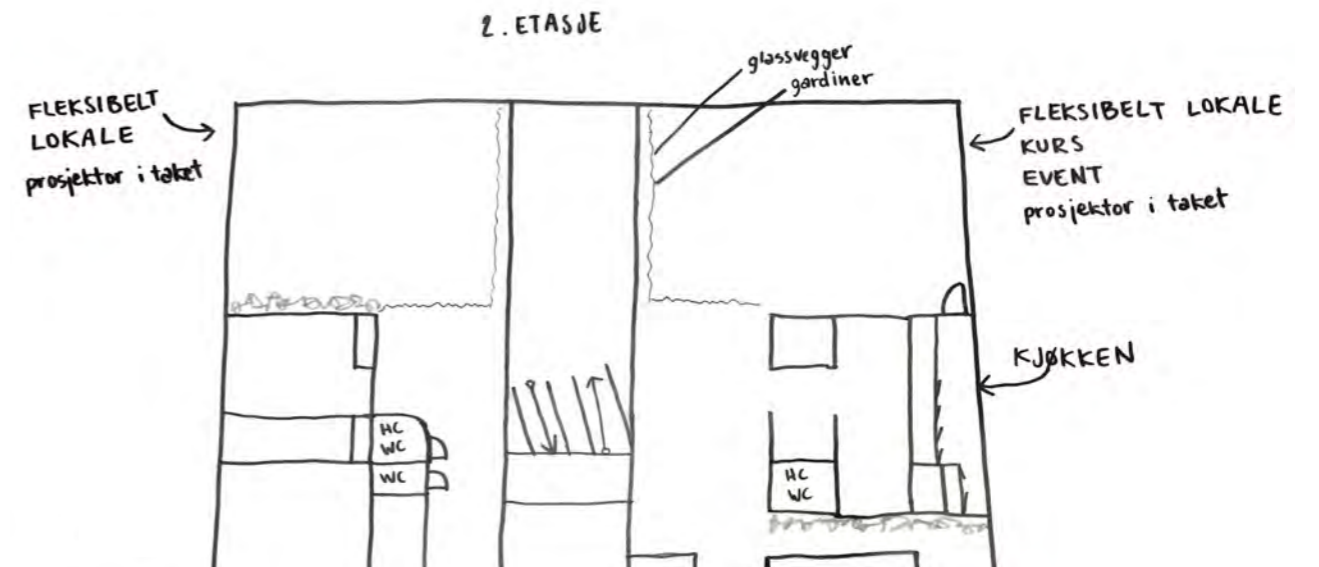
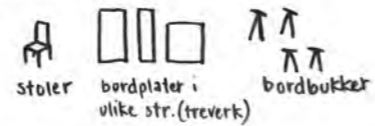
FLERFUNKSJONELLE ROM

Jeg ønsker å holde noen rom fleksible og flerfunksjonelle for å øke bruken av de gjennom hele dagen og ukene. Tanken er at rommene skal kunne brukes for mindre arrangementer som for eksempel konferanser, foredrag og kurs. På tidspunkter hvor rommene ikke er opptatt for slike arrangementer, vil de være åpne for publikum og fungere som lesesal, et sted å sette seg ned for å arbeide eller lese en bok. De flerfunksjonelle rommene er plassert i en mindre aktiv sone i bygningens 2. etasje. Glassvegger satt sammen av gjenbrukte vinduer fra Idungårdens fasade gjør rommene transparente, men likevel adskilte fra de aktive sonene da gardiner kan trekkes for etter behov. Tanken er at innredningen til de to flerfunksjonelle rommene skal kunne endres etter behov. Jeg har skissert ulike forslag til enkel møblering gjennom prosessen.

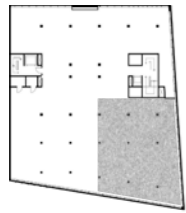
2. ETASJE ULIKE MÅTER Å BRUKE DE FLEKSIBLE ROMMENE PÅ

MØBLERING PÅ ROTASJON MELLOM ROMMENE:

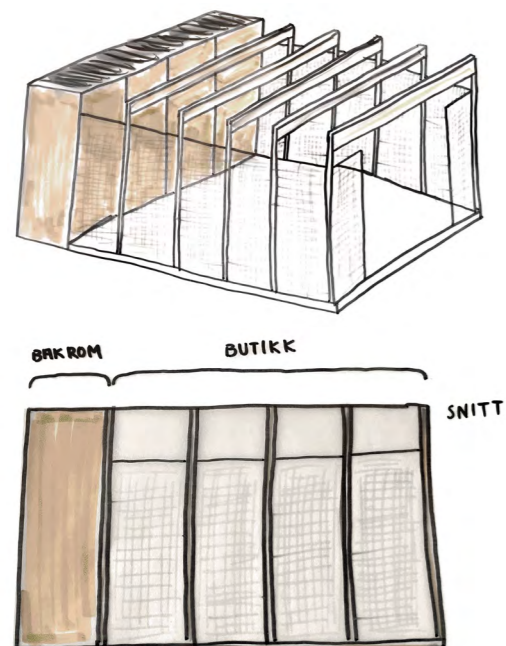
Nederst: Utprøving av potensielle romløsninger i ArchiCad. Prosjektor i tak, og møblering som enkelt kan flyttes etter behov.

2. ETASJE

POP-UP MARKED

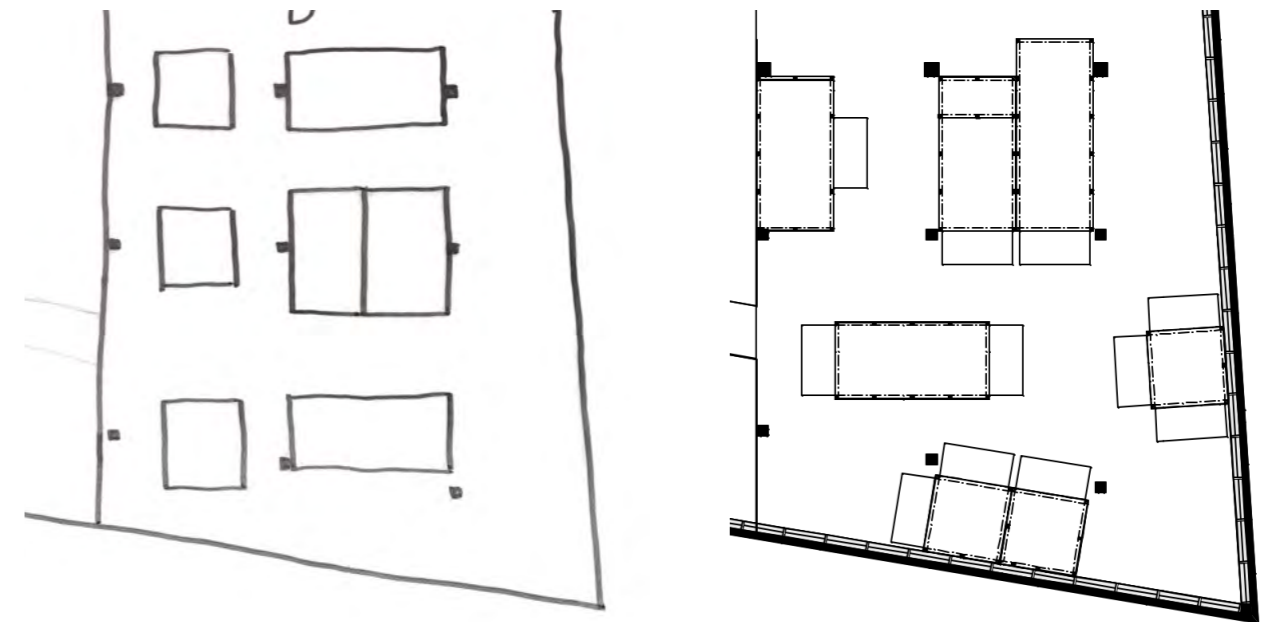
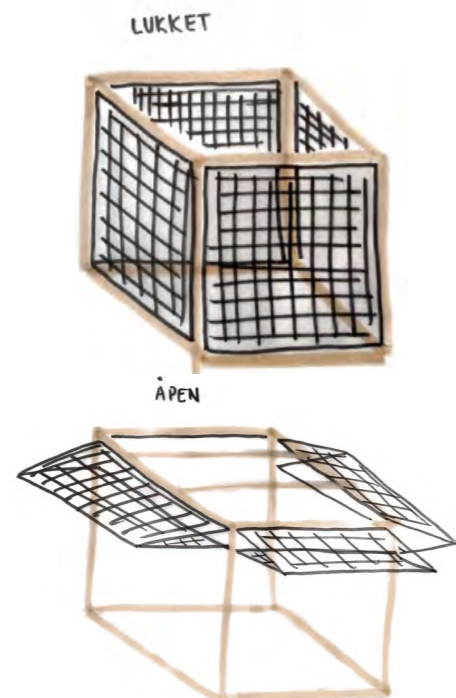
For å støtte lokale gründere og nisje-virksomheter vil et pop-up marked i 2. etasje fremme håndverk, innovasjon og ambisjoner. Nisjebutikker var et av tilbudene brukergruppen savnet mest i Ålesund sentrum, derfor vil et pop-up marked fylle dette behovet, samtidig som det kan være en rotasjon på virksomhetene for å skape variasjon og et spekter av tilbud i Idungården. Her kan også bybonden selge frukt og grønt etter sesong, og matmarkedet rester av mat som de ikke har fått solgt ut. Tanken for denne sonen er å innrede med pop-up boder som kan variere i størrelse alt etter hvor stor plass virksomheten trenger. For å opprettholde en luftig romfølelse og siktlinjier bruker jeg perforert stål som platemateriale for veggene til pop-up bodene. For at pop-up bodene skal kunne variere i størrelse og innhold, vil også plasseringen av dem i rommet endre seg etterhvert som virksomhetene endrer på dem.

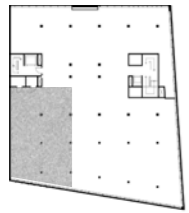
Selgerne kan selv velge hvordan de ønsker å bruke pop-up boden ved å velge mellom hyller, bokser og andre komponenter.

Bodene kan åpnes og stenges med skybar dør.

Perforert metall som vegger vil opprettholde siktlinjier og lysforhold.

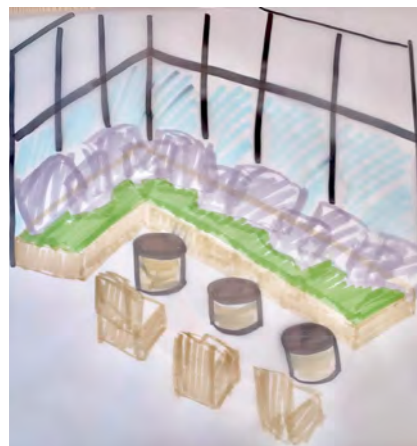
Nederst: Et utvalg skisser av ulike planløsninger. Bodene skal være modulbaserte og åpner derfor opp for fleksibilitet.

2. ETASJE

SOSIALT SAMLINGSSTED

Utenom spisesteder og utesteder, har Ålesund få uformelle oppholdssteder i sentrum. Steder som ikke krever at man må kjøpe noe for å kunne sette seg ned, er svært skjeldne. Jeg ønsket å tilrettelegge for et sosialt samlingssted i Idungården som bygger videre på historien bygningen har som sosialt møtested. Den gang var det i kaféen i 2.etasje det sosiale samlingsstedet var. I 2. etasje legger jeg tilrette for at man kan spise matpakken man tok med hjemmefra, for å få et avbrekk i jobbhverdagen. Her kan man samle familien eller vennegjengen for en prat, og kjøpe en kaffe om man ønsker det, i den lille kaffebaren som selger kaffe fra det lokale brenneriet Jacu. Det sosiale samlingsstedet har også direkte forbindelse med mathallen i 1. etasje, som gjør at man kan ta med seg maten herfra og spise den i en mer avslappet setting i 2. etasje. Jeg har gjennom prosessen tegnet skisser på ulike sittegrupper og romløsninger, som skaper variasjon og en lun atmosfære gjennom innslag av tekstiler, planter og en varm fargepalett.

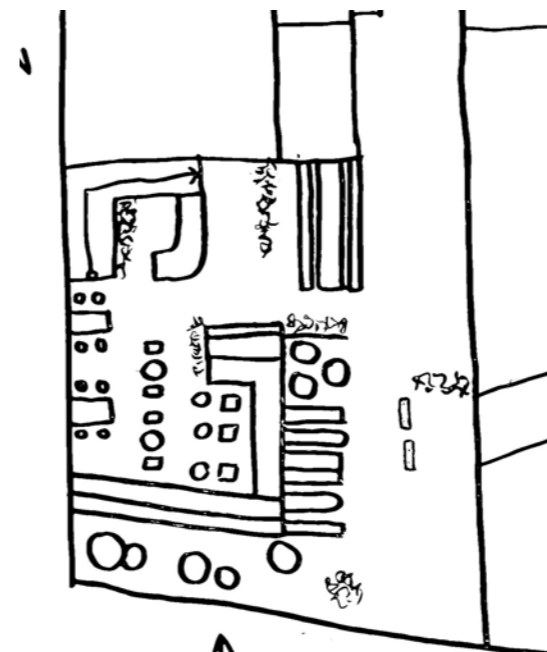
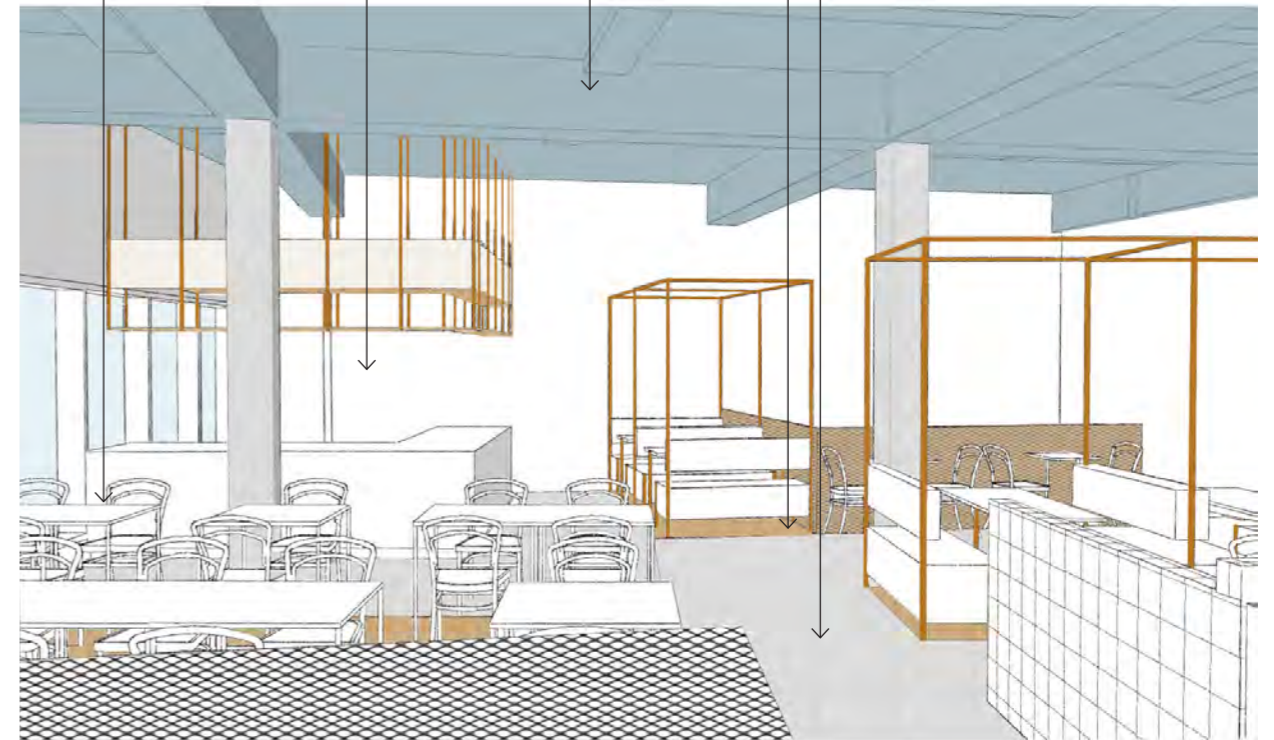

Gjenbrukte møbler. Bordene settes på skinner og kan skyves frem og tilbake for å koble bord sammen.

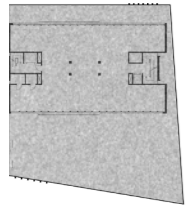
Kaffebær

Monokrom himling, malt i én farge.

Skille gangsoner fra sittedsoner ved bruk av ulike gulvmaterialer.

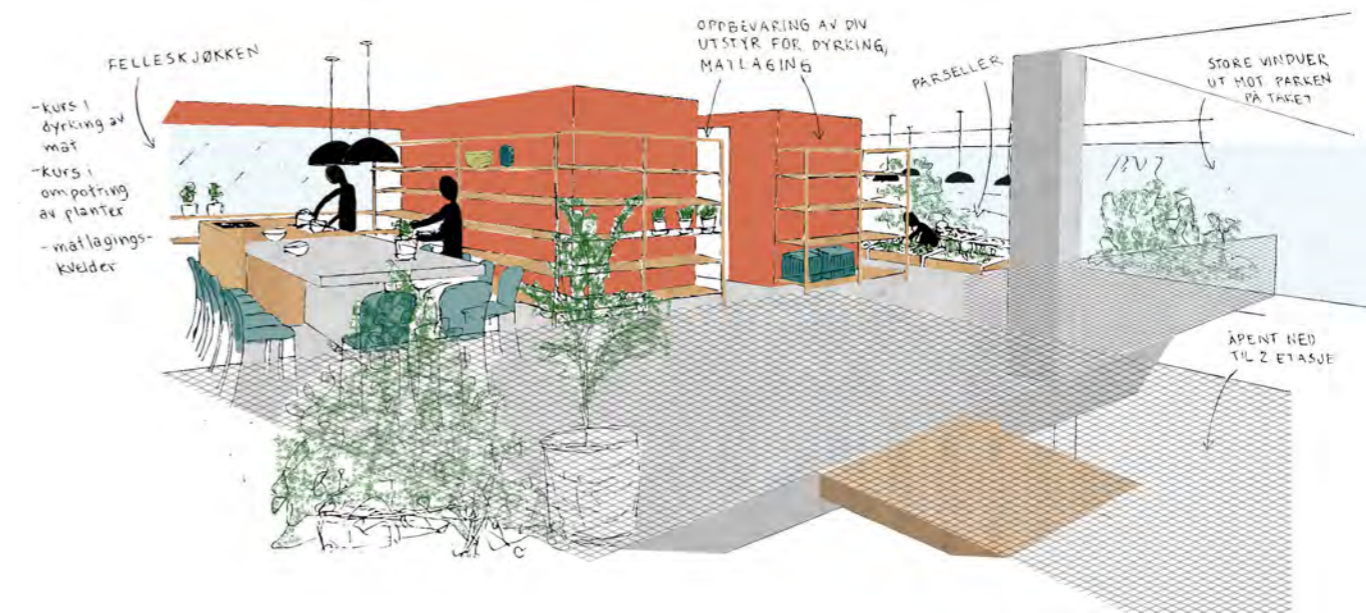
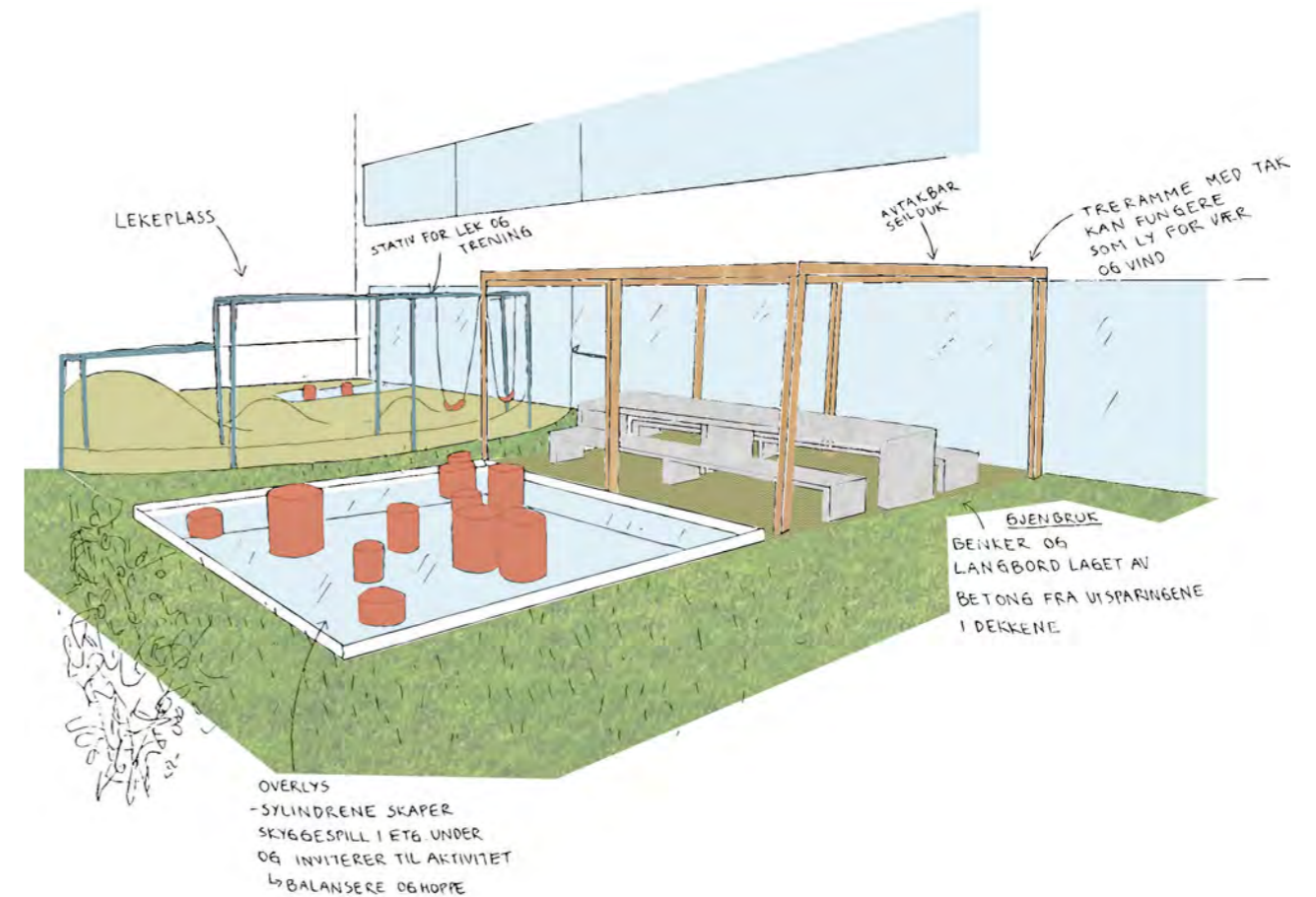
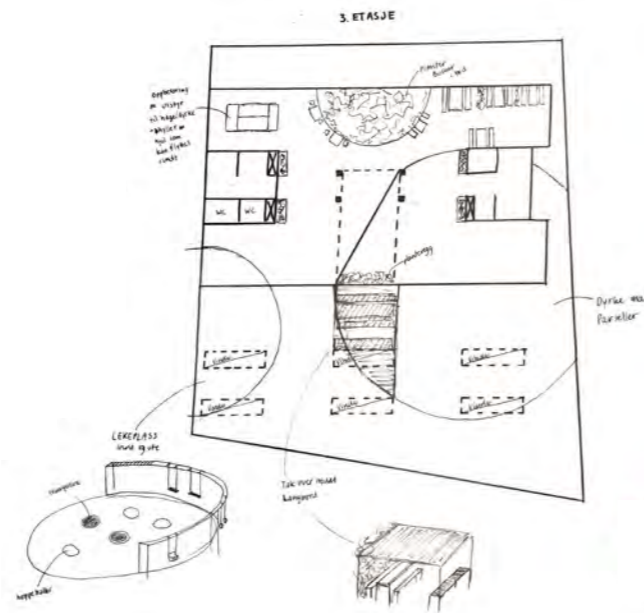
Tidelig skisse av planløsning. Her var kaffebaren lagt nært trappeløpet. For at trappeløpet og koblingen mellom matmarkedet og den sosiale sonen skulle bli mer synlig valgte jeg å plassere kaffebaren nederst i venstre hjørnet. Skissen over visualiserer tankene for utformingen av den sosiale sonen med forskjellige sittedsoner.

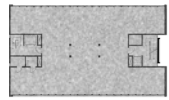
3. ETASJE

PARK OG BYBONDE

Et stort savn i Ålesund er grønne lunger hvor man kan nyte frisk luft og frodige omgivelser. Jeg ønsker å benytte meg av Idungårdens flate tak til bruk som park for å tilføre liv i et ellers asfaltpreget området. Tanken er at parken skal fungere som en kollektiv hage der lokal bybonde fremhever fokus på økologisk og bærekraftig mat, og legger til rette for at innbyggere i sentrum kan dyrke sin egen mat. Her skal det holdes kurs for store og små i dyrking og planting. Det skal holdes matlagingskurs med selvdyrkede råvarer som ingredienser, og kurs i hvordan redusere matsvinn. Restemat fra lokale butikker og fra mathallen kan brukes som ingredienser til kurs i hvordan man lager retter fra restemat. Det tilrettelegges også for opphold med lek slik at også de minste får gleden av parken, samtidig som de kan lære om matproduksjon og gårdsdrift.

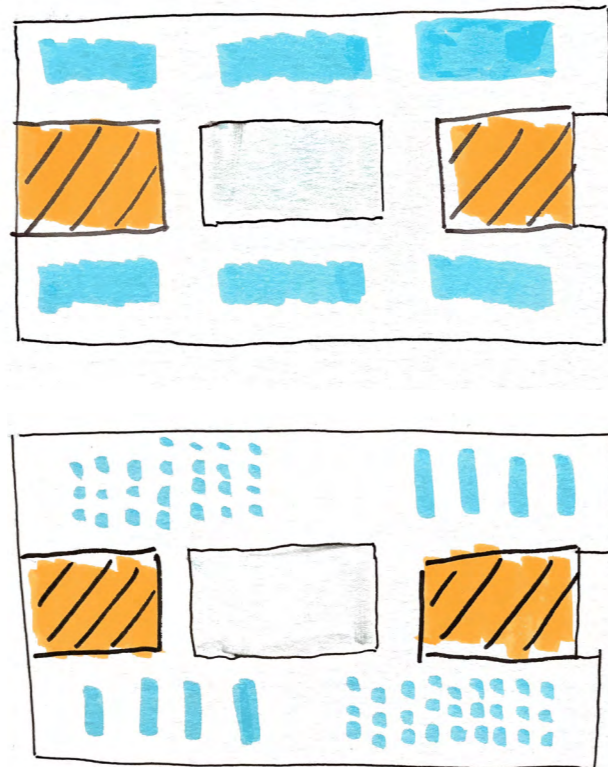
Over: Et utvalg tidelige skisser.
Neste side: Skisser mot ferdig resultat.

4.-6. ETASJE

KONTOR

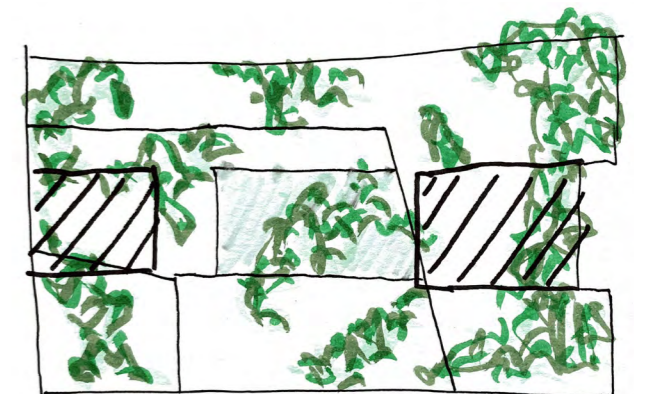
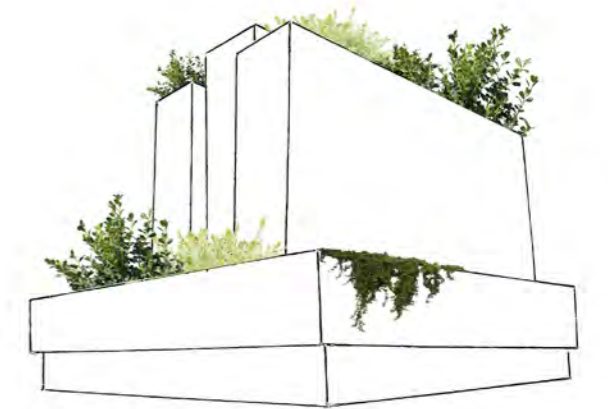
Jeg har tanker og ideer for hvordan de resterende etasjene kan benyttes. Da Idungården opprinnelig var en kontorbygning og det oppstod utfordringer med å oppfylle dagens krav til kontorlokaler på grunn av lav etasjehøyde, ventilasjon og inndeling av rom, ønsker jeg å se på potensialene disse etasjene har for kontorlokaler. Etasjene får gjennom hovedgrep 1, åpen himling som gjør at etasjehøyden føles større. Utsparingen i midten av etasjene skaper siktilinjer oppover og nedover i de andre delene av bygninger, og åpner opp for mer innslipp av dagslys. Dette, sammen med åpen kontorløsning, gjør at romfølelsen i etasjen virker luftig og utfordringene løses. Jeg har tegnet enkle skisser på hvordan 4.-6. etasje kan fungere som kontor, gjennom soneinndeling og tanker om møblering. Da kontorlokaler krever at man setter seg inn i behov og krav på et dypere nivå, holder jeg meg til disse ideene som rene forslag, og ikke som løsninger.

7. ETASJE

BAR

Jeg ønsket å benytte Idungårdens øverste etasje som et av de publikumsrettede funksjonene for at de besøkende skal få gleden av den fantastiske utsikten over de flotte omgivelsene av hav, fjell og byliv. Idungården ligger i nærheten av flere populære nattklubber. Det vil si at det i følge reguleringsplanen tillates bevertning som genererer støy etter kl. 23.00. Som opprinnelig, velger jeg å legge takterrassen på hver side, langs sør og nord med bar i midten mellom trapperommene. Beplantning på terrassene og oppå taket vil skape en forbindelse til parken i 3.etasje. En trapp som fører en opp på bygningens tak vil gjøre det mulig å også utnytte dette arealet som et utkikkspunkt.

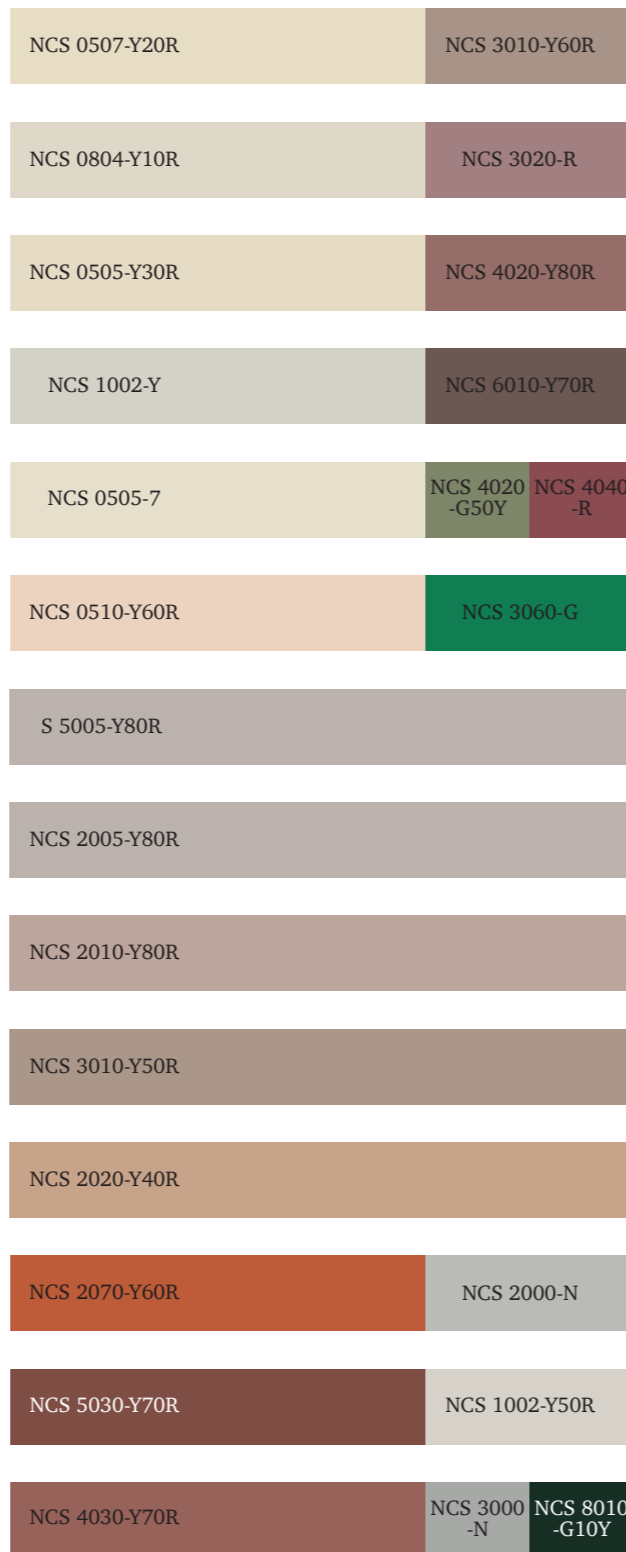
FARGER FRA ANALYSE

Dette er en fortsettelse på Byens farger(s.66) og Sørsidens farger(s.69) i kapittel 3. For å lage et utgangspunkt for en ny fargepalett for Idungården valgte jeg å se på fargene fra fargeanalysen jeg gjorde av jugendstilbygninger i Ålesund opp i mot karakteristiske farger fra etterkrigsmodernismen (venstre), samt de fremtredende gråfargene fra Ålesunds sørside, for å se om jeg kunne finne noen likheter som deretter kunne bli til en felles fargepalett.

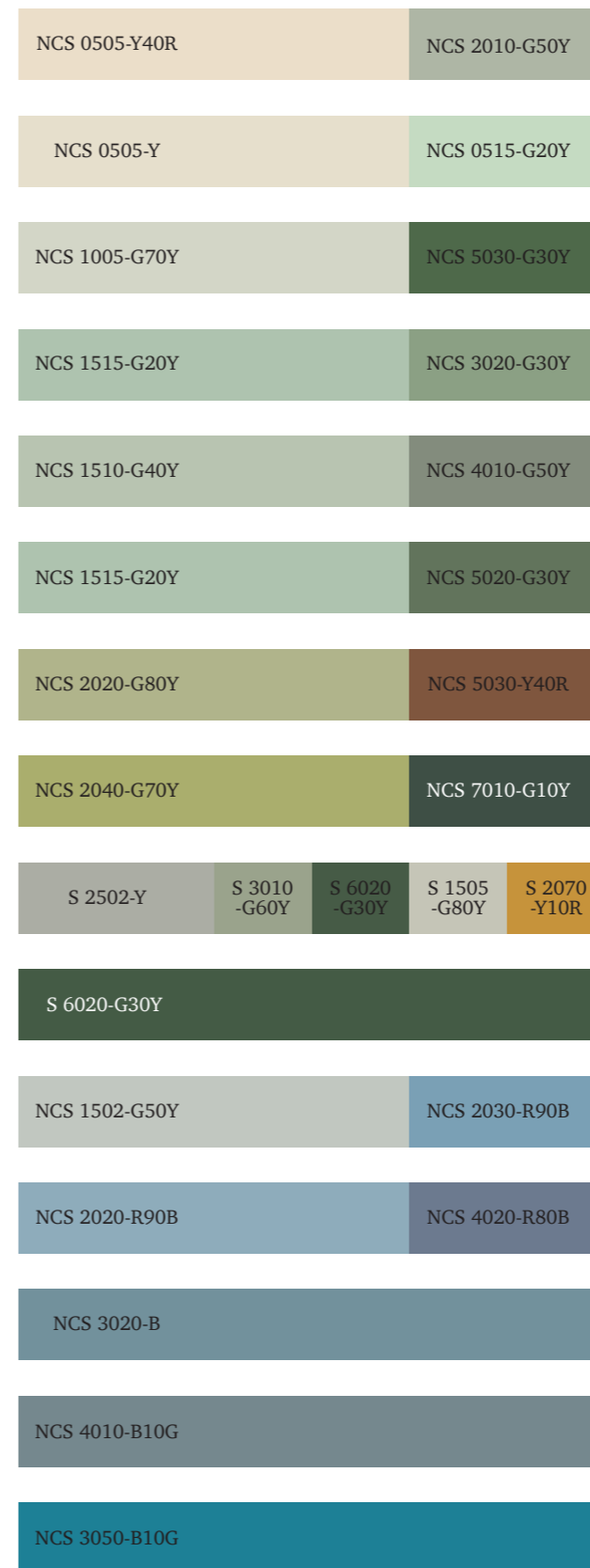
ETTERKRIGSMODERNISMENS FARGER

DAGENS JUGENDFARGER I ÅLESUND

DAGENS JUGENDFARGER I ÅLESUND

DAGENS JUGENDFARGER I ÅLESUND

FARGESAMMENLIGNING

Ved å sammenligne fargene fra de to stilartene, kunne jeg finne likheter og forskjeller. Jugendstilen har lysere fargeskala enn etterkrigsmodernismens, som har klare, kulørsterke farger. Jeg har i denne sammenligningen trukket ut de mest kulørsterke fargene fra jugendstilen som kan trekke flest likheter mellom stilartene. Ut i fra disse fargere, lager jeg en ny fargepalett, med forbehold om at fargene kan justeres i kulørstyrke.

DAGENS JUGENDFARGER I ÅLESUND

NCS 0507-Y20R	NCS 3010-Y60R
NCS 0804-Y10R	NCS 3020-R
NCS 0505-Y30R	NCS 4020-Y80R

NCS 1002-Y	NCS 6010-Y70R
------------	---------------

NCS 0505-7	NCS 4020-G50Y	NCS 4040-R
------------	---------------	------------

NCS 0510-Y60R	NCS 3060-G
---------------	------------

S 5005-Y80R

NCS 2005-Y80R

NCS 2010-Y80R

NCS 3010-Y50R

NCS 2020-Y40R

NCS 2070-Y60R	NCS 2000-N
---------------	------------

NCS 5030-Y70R	NCS 1002-Y50R
---------------	---------------

NCS 4030-Y70R	NCS 3000-N	NCS 8010-G10Y
---------------	------------	---------------

ETTERKRIGSMODERNISMENS FARGER

--

--

3050-Y30R

0050-Y20R

5040-Y80R

1080-R

S 6020-B50G

5020-G30Y

S 3040-R90B

HVIT

DAGENS JUGENDFARGER I ÅLESUND

NCS 0505-Y40R	NCS 2010-G50Y
---------------	---------------

NCS 0505-Y	NCS 0515-G20Y
------------	---------------

NCS 1005-G70Y	NCS 5030-G30Y
---------------	---------------

NCS 1515-G20Y	NCS 3020-G30Y
---------------	---------------

NCS 1510-G40Y	NCS 4010-G50Y
---------------	---------------

NCS 1515-G20Y	NCS 5020-G30Y
---------------	---------------

NCS 2020-G80Y	NCS 5030-Y40R
---------------	---------------

NCS 2040-G70Y	NCS 7010-G10Y
---------------	---------------

S 2502-Y	S 3010-G60Y	S 6020-G30Y	S 1505-G80Y	S 2070-Y10R
----------	-------------	-------------	-------------	-------------

S 6020-G30Y

NCS 1502-G50Y	NCS 2030-R90B
---------------	---------------

NCS 2020-R90B	NCS 4020-R80B
---------------	---------------

NCS 3020-B

NCS4010-B10G

NCS 3050-B10G

DAGENS JUGENDFARGER I ÅLESUND

S 2005-G50Y

NCS 1500-N	NCS 4000-N
------------	------------

NCS 1510-Y	NCS 5502-G
------------	------------

NCS 0603-Y20R	NCS 2010-Y40R
---------------	---------------

NCS 1005-Y20R	NCS 8502-Y
---------------	------------

NCS 1515-G90Y

NCS 0520-Y20R	NCS 1502-G50Y	NCS 2005-Y50R	NCS 5540-B50G
---------------	---------------	---------------	---------------

NCS 1030-Y10R	NCS 1002-G50Y
---------------	---------------

NCS 1030-Y10R

NCS 1040-Y20R

NCS 2030-Y10R	NCS 5020-G90Y	NCS 4550-Y80R
---------------	---------------	---------------

NCS 3020-Y20R

NCS 3030-Y

NCS 3010-Y	NCS 2030-G90Y	NCS 7010-Y40R
------------	---------------	---------------

NCS 4005-Y20R

ETTERKRIGSMODERNISMENS FARGER

NY FARGEPALETT

Fra sammenligningen av farger fra etterkrigsmodernismen og dagens farger i jugendstilbebyggelsen i Ålesund, har jeg satt sammen et utgangspunkt for en ny fargepalett for Idungården. På innsiden av bygningen vil det være et spenn av ulike farger. Fargene med sterkest kulør bør tilføres hvitt om de skal benyttes på større veggflater. Dette er demonstrert på neste side i rødfargen NCS 2070-Y60R. Kulørsterke farger ser nemlig sterkere ut innendørs da de ikke får like mye dagslys. For eksteriør der i mot, kan man benytte seg av sterkere farger da dagslyset gjør de lysere. Siden bybildet på sørsiden av byen er nokså fargeløs, velger jeg å holde eksteriøret i dempede farger, med innslag av sterkere farger i mindre detaljer. Fargepaletten kan kombineres på ulike måter sammen med eksisterende og nye materialer som tilføres til bygningen.

1. ETG

NCS 2040-G70Y

NCS 0510-Y60R

NCS 4020-Y80R

NCS 4550-Y80R

NCS 0515-G20Y

NCS 6020-B50G

2. ETG

NCS 0603-Y20R

3050-Y30R

NCS 2020-R90B

NCS 3020-B

NCS 1040-Y20R

3. ETG

NCS 2040-G70Y

NCS 2070-Y60R

NCS 5540-B50G

EKSTERIØR

NCS 4020-Y80R

NCS 2020-Y40R

NCS 2020-R90B

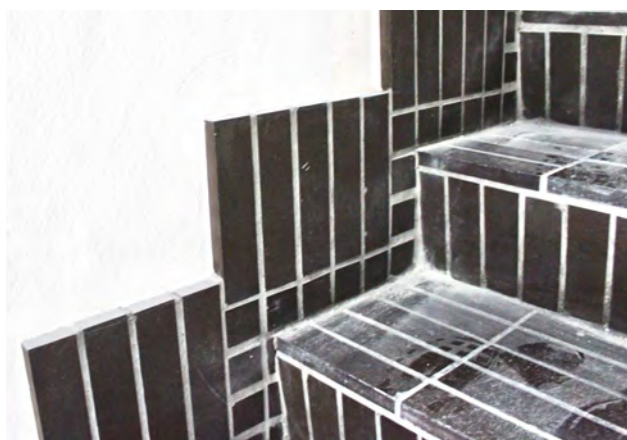
GJENBRUK AV MATERIALER

Bruksendring krever at nye materialer tilføres i det eksisterende, samt at man ser potensialer for gjenbruk i eksisterende ressurser. Under sanering for rehabilitering ble de fleste overflatematerialer revet vekk. Det var derfor minimalt med eksisterende materialer igjen da jeg var på befaring. Jeg velger å gjenbruke

så mye som mulig av materialene jeg fikk øye på, til bruk i nye romløsninger jeg tilrettelegger for. Jeg ønsker å oppnå kvalitet i materialer og elementer som gjenbrukes ved å stramme opp med rette linjer og nye tilførte materialer av høy kvalitet som har lang levetid.

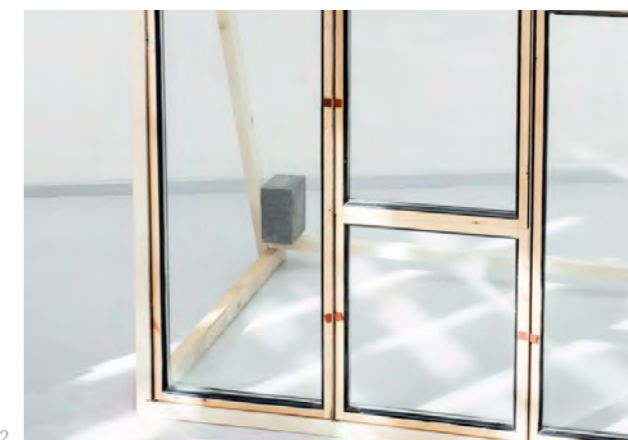
Jeg velger å beholde alle de brunrøde flisene som dekker store deler av gulvet i 1. etasje, deler av 2. etasje og på gulv og trapp i hovedtrapperom. Der er også hvite fliser på enkelte vegger som jeg ønsker å flytte til bruk på nye vegger som tilføres.

Mursteinveggene som var igjen i korridorene i 3. - 6. etasje skjæres ned i store ruter, faststøpes i betongplate eller festes med synlige monteringsbraketter og gjenbrukes som veggkledning i matmarkedet. Metoden er utarbeidet av Lendager Group AS for oppsirkulering av mursteinvegger. Oppsirkulert murstein på fasade er demonstrert i det nederste bilde.

Eksisterende ventilasjonsrør som var i Idungården gjøres om til platematerial for kledning av vegger. Prinsippet er utarbeidet av Vandkunsten og demonstrert nedenfor. Kanaler flatrulles på stedet, kuttet i håndterbare lengder, rengjøres og bøyes i endene. Metallplatene monteres så på lekter, ved hjelp av et skiferkledningssystem.

Eksisterende vinduer i Idungården måtte blitt skiftet ut i en rehabilitering da pakningene var punkterte, og derfor tilfredsstilte de ikke krav til blant annet isolasjonsevne. Jeg ønsker å bruke disse vinduene til å lage nye vegger innvendig i bygningen, ved å koble dem sammen, slik Vandkunsten har demonstrert på bildet under.

MATERIALVALG

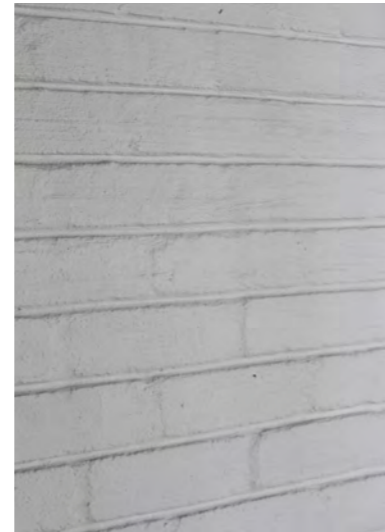
En oversikt over hovedmaterialene som skal benyttes i Idungården. Her har jeg holdt materialene i en nøytral farge, men flere av disse fargesettes ut i fra fargepaletten og hvor de plasseres i bygningen.

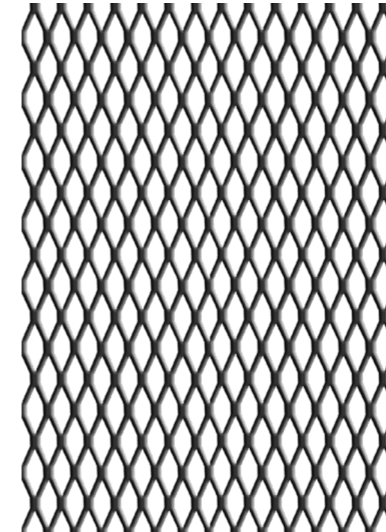
1. SANDBLÅST BETONG

2. POLERT BETONG

3. MURSTEIN

7. STREKKMETALL

8. EIK

9. KUBBEGULV

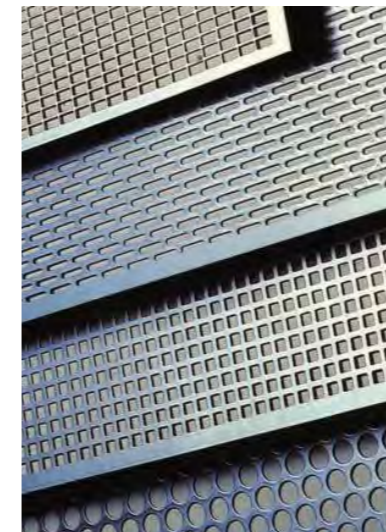
4. VEGGFLIS

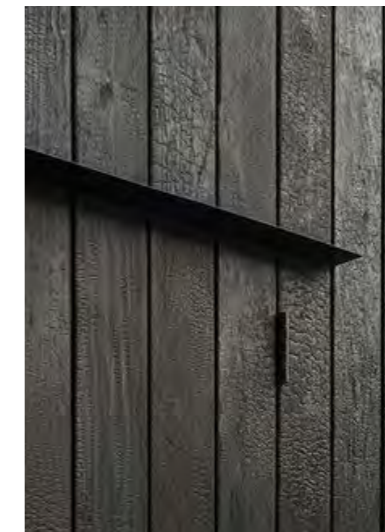
5. GULVFLIS

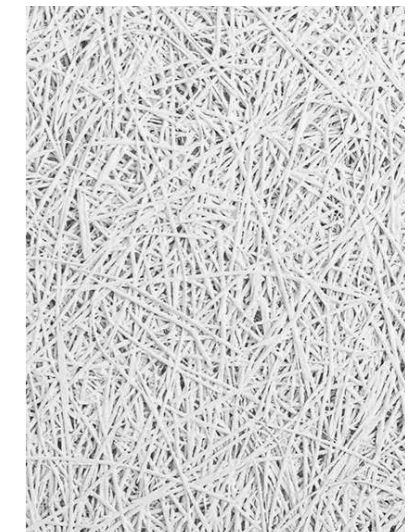
6. PLATEMATERIAL AV VENTILASJONSKANALER

10. PERFORERT METALL

11. BORDKLEDNING AV BRENT TREVERK (YAKISUGI)

12. TROLDTEKT PANEL

1. Eksisterende betong sandblåses og eksponeres. 2. Eksisterende betong-gulv poleres. 3. Murstein gjenbrukes (skal males i ny farge).
4. Eksisterende flis gjenbrukes i interiørkomponenter. 5. Gulvflis i 1.-2.etasje og i trapperom. 6. Platematerial for vegger i interiøret.

7. Fasade hovedinngang, diverse interiørkomponenter, gjerde, som akustisk panel. 8. Diverse interiørkomponenter. 9. Gulv 2. etg.
10. Gjerde, som akustisk panel. 11. Bordkledning til fasade 2.etasje. 12. Akustiske paneler for tak og vegger(i tilpassede farger).

REFLEKSJON

Gjennom designprosessen har jeg hatt fokus på å finne kvalitetene og potensialene i den opprinnelige Idungården som kunne løse utfordringene som førte til at bygningen, sommeren 2019, ble revet. Potensialene for gjenbruk har vært mange, og hvert enkelt tiltak er en avgjørende brikke i et stort puslespill som skaper en helhet. Det har derfor vært vanskelig for meg å avgrense oppgaven da alt har hatt en sammenheng som bør presenteres som et samlet forslag til rehabilitering og gjenbruk for å kunne være troverdig og gjennomførbart. I et omfattende rehabiliteringsprosjekt som dette, hadde mange ulike fagfelt jobbet parallelt med bestemmelse og utførelse av tiltakene for rehabilitering. I denne prosessen, har jeg som interiørarkitekt, brukt min stemme til å vekke oppmerksomhet rundt temaet gjenbruk, ved å finne de romlige kvalitetene og potensialene i rammer som er gitt på forhånd.

I prosessen har det vært viktig for meg å bevare de arkitektoniske og strukturelle kvalitetene til Idungården for å ivareta byggets arkitektoniske uttrykk, og opprettholde dens identitet i bybildet. Et annet ønske i prosessen har vært å vinkle tiltakene mot brukergruppens behov og ønsker for byen. Med mine forslag til bruksendring er målet å skape en sosial møteplass som byens befolkning kan dra nytte av, og som kan øke aktiviteten og attraktiviteten til Ålesunds sørside.

For å skaffe oversikt over utfordringene og potensialene for løsninger, valgte jeg å bygge prosessen på tre hovedgrep. De tre hovedgrepene tar for seg løsningsforslag for de overordnede utfordringene som går igjen i byggebransjen, og som brukes som argument for riving av eksisterende bygg. Løsningsforslagene for de tre hovedgrepene forklares i neste kapittel, og presenteres i sin helhet til eksamen.

FORBLI

KAPITTEL 7

HOVEDGREP 1: nytt ventilasjonssystem
HOVEDGREP 2: åpne opp i etasjedekker
HOVEDGREP 3: ny bruk

HOVEDGREP 1 NYTT VENTILASJONSSYSTEM

Som løsning på hovedgrep 1 for ventilasjonsanlegg, kommer jeg med forslag til et nytt anlegg som består av tre separate systemer, sammen med ett ekstra avkastsystem for matmarkedet. Ved å dele opp ventilasjonsanlegget i tre separate systemer kan kanaldimensjonene og kanalstrekningene reduseres. Denne løsningen gjør det mulig å oppnå tilfredsstillende luftkvalitet da hvert anlegg har et mindre areal å dekke i tillegg til at det ikke går på bekostning av etasjehøyden på grunn av reduserte dimensjoner. Føringerne er lagt opp etter et prinsipp som unngår kanalkrysninger helt.

1. OG 2. ETASJE

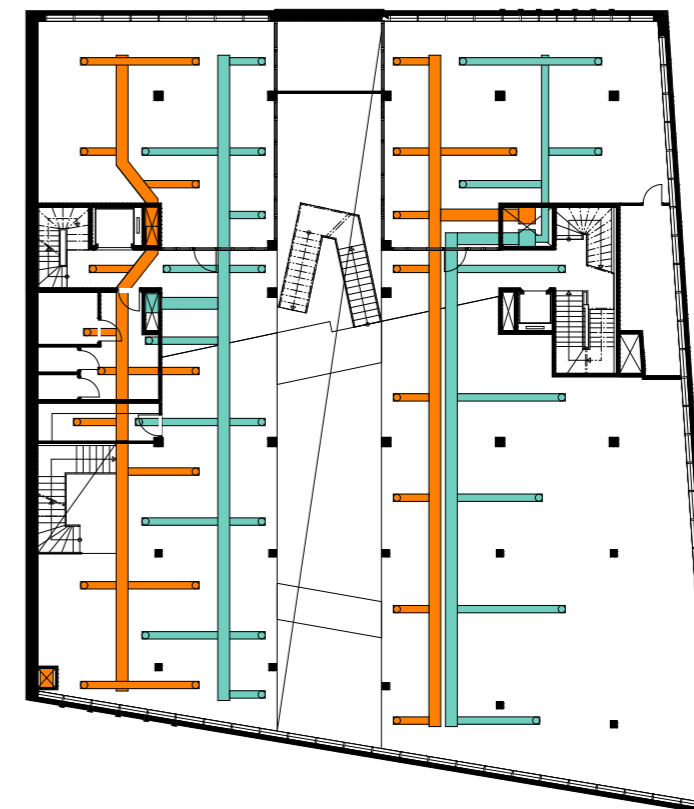
Det er lagt to separate systemer for 1. og 2. etasje, ett for høyre side og ett for venstre side. De opprinnelige sjaktene ved trapperommene er benyttet for vertikale hovedføringer. Et aggregat for hver side er plassert i kjeller nær sjaktene som benyttes. Hovedkanalene føres herfra og opp til etasjene hvor horisontale kanaler for tilluft og avkast strekker seg ut i arealene. Ettersom 1. og 2. etasje strekker seg over et stort areal er det brukt runde kanaler som fører luft på en effektiv måte. Runde kanaler er også enklere å rengjøre enn rektangulære kanaler. For å hente friskluft inn og føre forurenset luft fra avkast ut, strekkes de vertikale hovedkanalene opp til taket. Friskluft hentes fra nord da luften er renere her enn mot sør, hvor den mest trafikkerte bilveien i Ålesund ligger. Avkast derimot rettes mot sør, for at vinden fra nordvest skal føre den bort fra bygget.

Det er lagt opp et separat avkastsystem plassert i 1. etasje i det sørvestlige hjørne hvor matmarkedet ligger for å unngå at matlukt skal spre seg ut i andre deler av bygningen. Aggregat er lagt til et opprinnelig, nærliggende rom, og avkastluften føres fra horisontal kanal opp gjennom vertikal føring til tak i 3. etasje hvor spjeld rettes mot sør. Vindretningen som i gjennomsnitt kommer fra nordvestlig retning vil føre lukt og forurenset luft bort fra bygningen.

1. ETASJE

2. ETASJE

Avkast
Tilluft

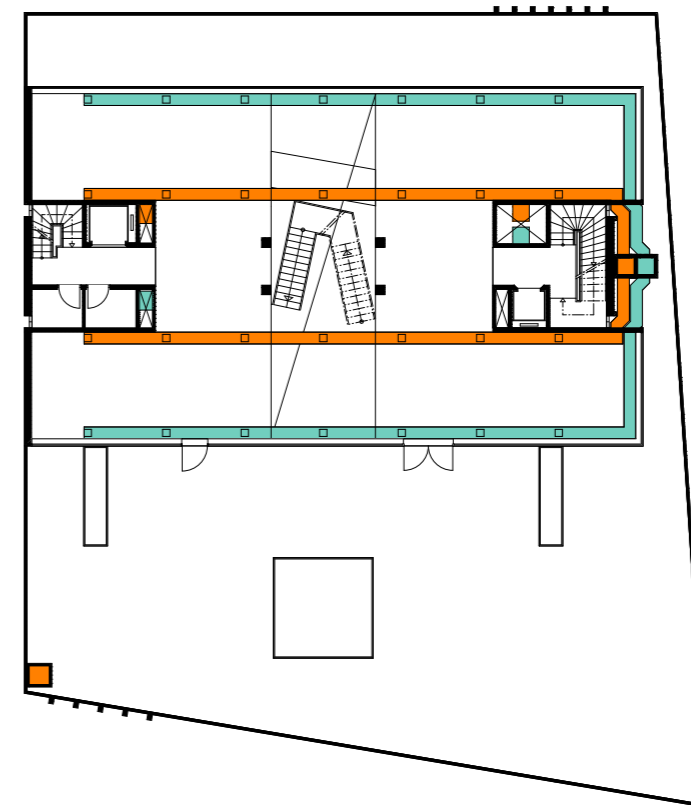
IKKE I MÅLESTOKK

3. TIL 7. ETASJE

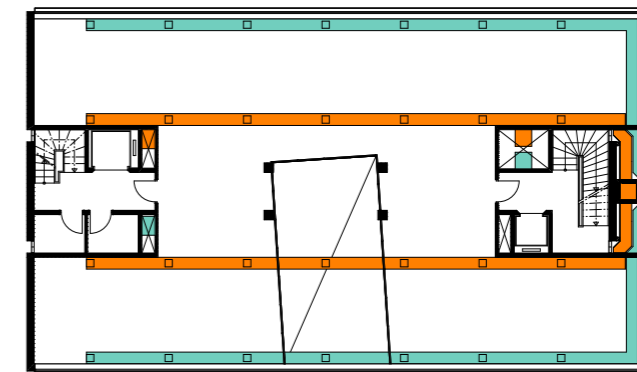
For de øvrige etasjene i bygningen er det valgt en utvendig løsning for føring av hovedkanalene. Disse er lagt vertikalt langs midten av ytterveggen mot øst fra 3.-7. etasje. For utvendig føring av ventilasjonsanlegg er det ekstra viktig med god isolasjon for å opprettholde temperaturen inne i kanalene. Det er etter anbefaling lagt 150mm isolasjon rundt hver hovedkanal. Fra hovedkanalene trekkes horisontale kanaler for tilluft og avkast inn i hver etasje som armer på hver side av korridoren mellom trapperommene og langs ytterveggene. Slik unngår man kanalkrysninger som ville bygget for mye i høyden. På grunn av lavere etasjehøyde er det valgt rektangulære kanaler som bygger mer i bredden enn i høyden. Aggregat er plassert i opprinnelig teknisk rom i 7. etasje. Over taket hentes friskluft fra nord, mens forurenset luft føres ut mot sør, slik som det også gjøres for hovedkanalene fra 1. og 2. etasje.

Det tredje systemet strekker seg fra 3.til 7.etasje. Her er de vertikale hovedkanalene lagt utenpå fasaden mot øst. Siden etasjehøyden i 3.-7. er lavere enn i de to første er det valgt firkantrør som bygger mer i bredden enn i høyden.

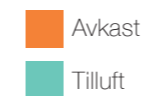
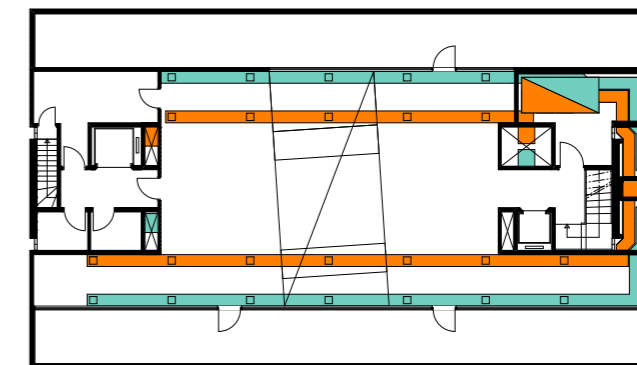
3. ETASJE

4.-6. ETASJE

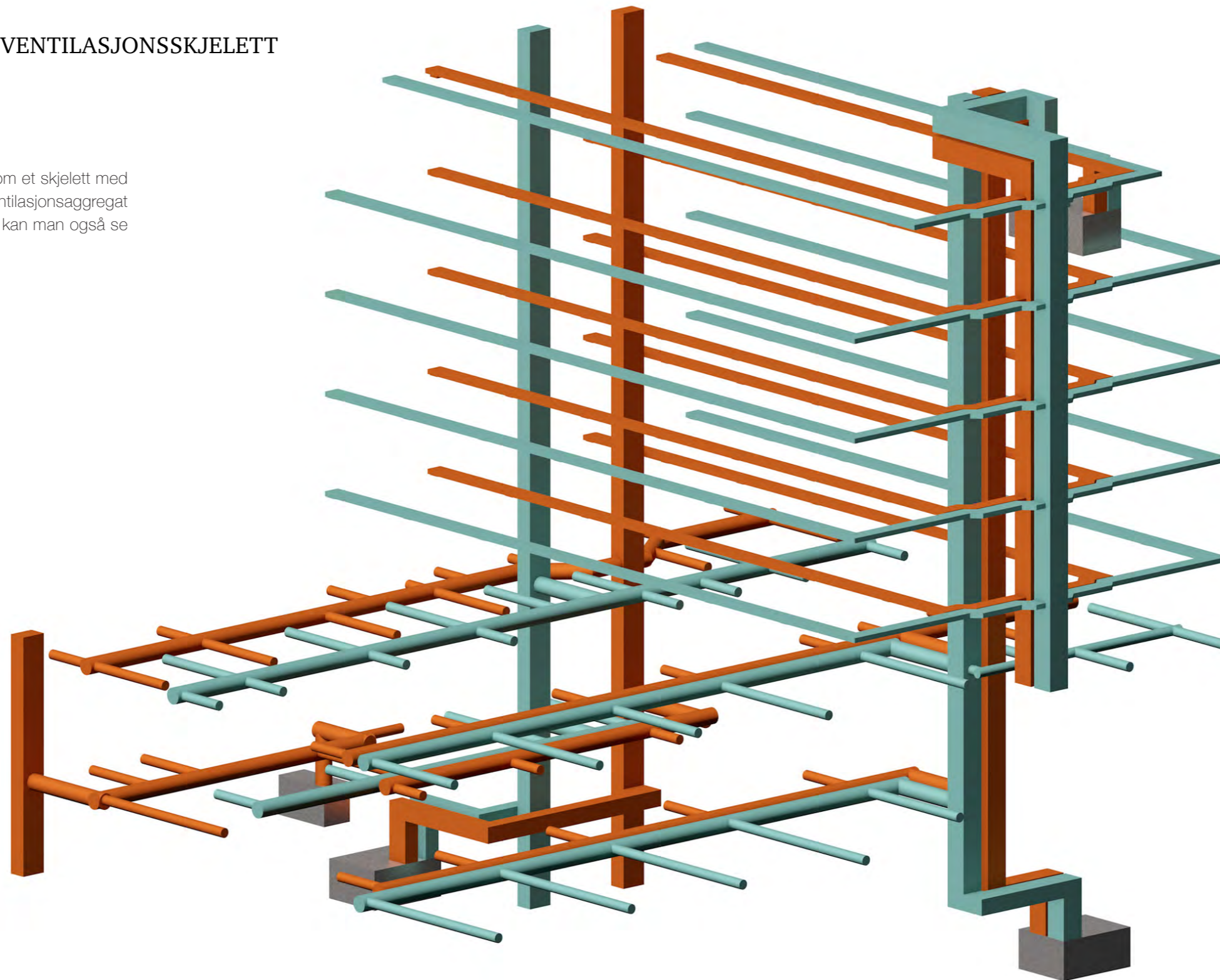
7. ETASJE

IKKE I MÅLESTOKK

VENTILASJONSSKJELETT

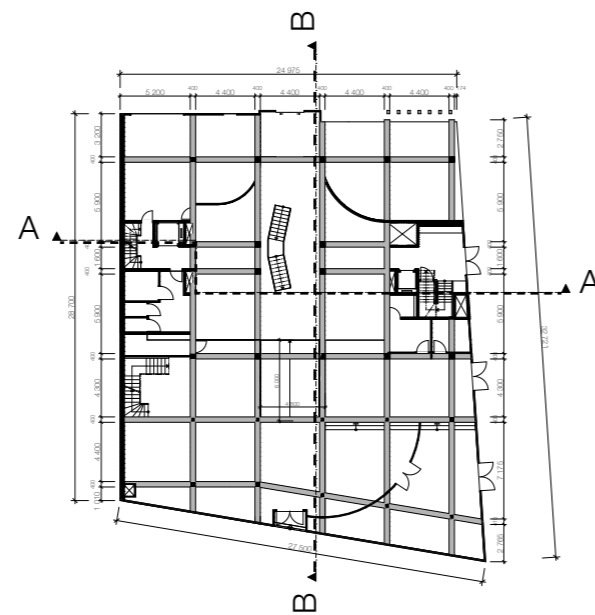
Visualiseringen viser ventilasjonen som et skjelett med horisontale og vertikale kanaler og ventilasjonsaggregat plassert i kjelleren og i 7.etasje. Her kan man også se avkastsystemet for matmarkedet.

Avkast
Tilluft

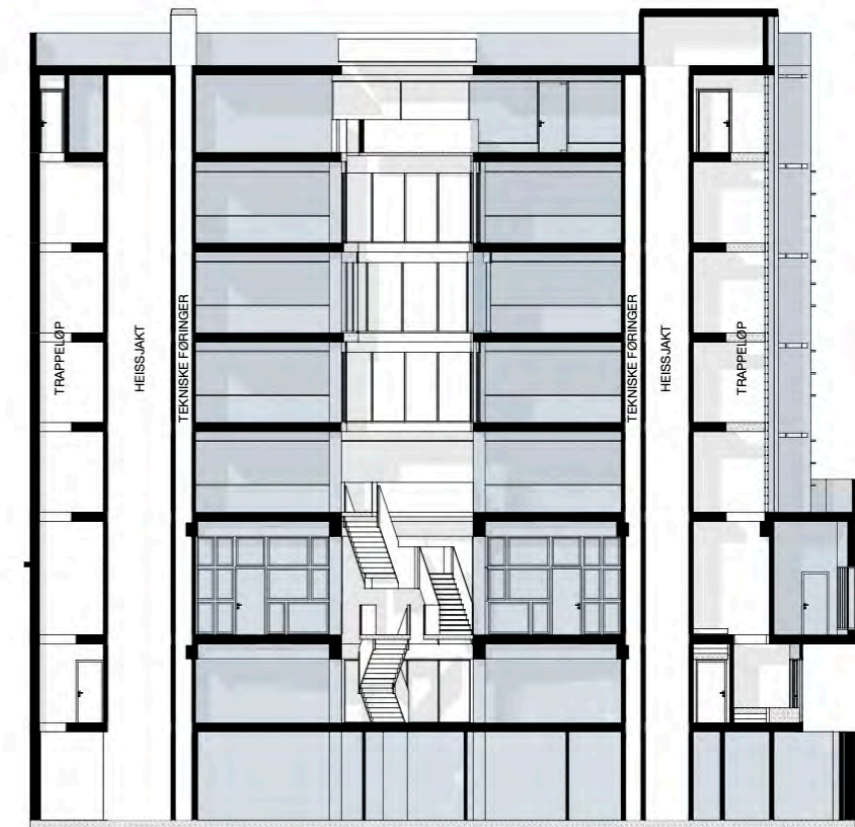
HOVEDGREP 2 ÅPNE OPP I ETASJEDEKKER

For å øke innslipp av dagslys i bygget har jeg valgt å åpne opp mellom etasjedekkerne. Det er tatt utgangspunkt i rutenettet som dannes av søylelandskapet og laget åpninger mellom disse for å ikke gå på bekostning av bærekonstruksjonen til bygget. For en mer åpen og oversiktig entré er det åpnet opp langs midtre søylerekker mellom 1. og 2.etasje, og det samme er gjort mellom 2. og 3. Denne løsningen skaper en åpen romfølelse og fysiske forbindelser mellom de ulike funksjonene. En ny trapp fra 1.-3.etasje tar de besøkende med på en vandring blant levende vekster, og i bevegelsen oppover skaffer man seg en oversikt over de mange mulighetene man har for et sosialt og kreativt opphold i Idungården. I 3.etasje er det lagt inn overlys i takterrassen som vil slippe dagslys inn i mørkere områder i 2.etasje. Videre oppover, fra 4.-6.etasje, er det åpnet opp i dekket fra søylene i midten og ut mot sør. Et stort takvindu over 7.etasje sørger for gode lysforhold i det åpne landskapet.

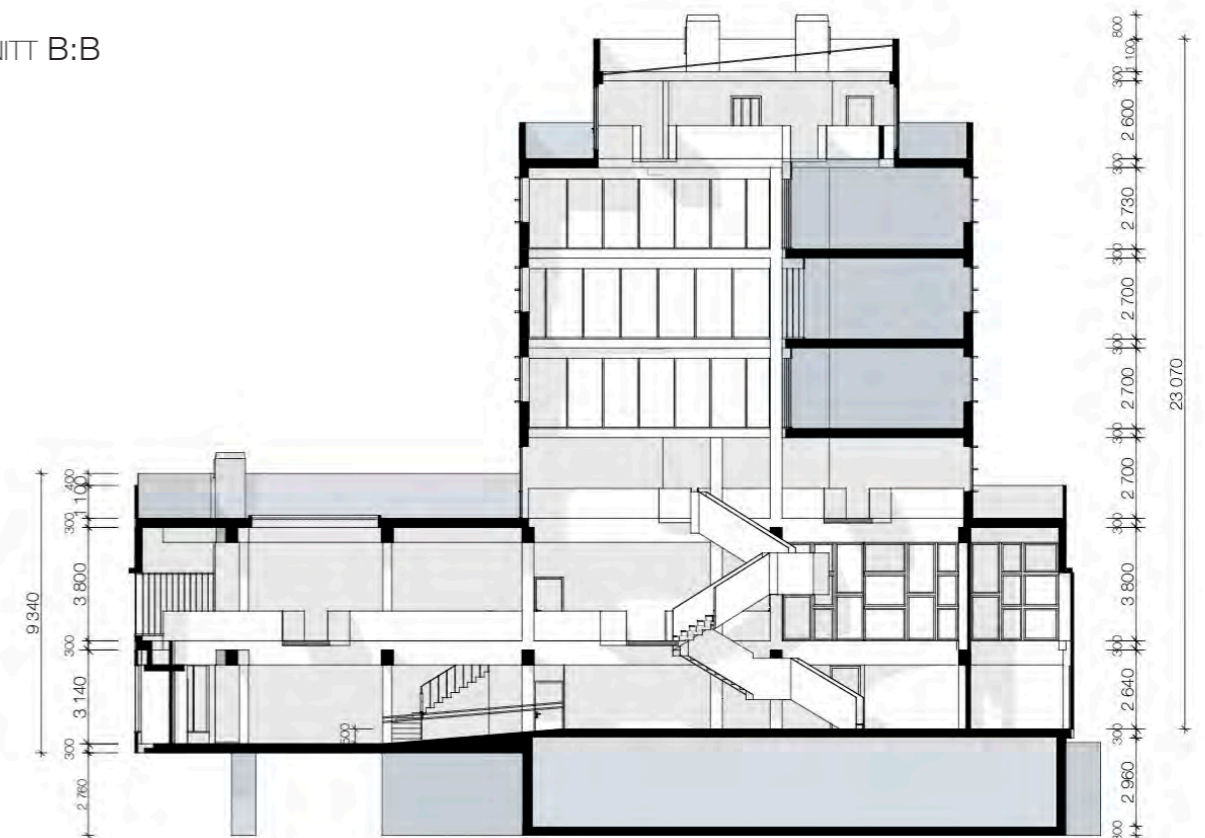

SNITTMARKØR

SNITT A:A

SNITT B:B

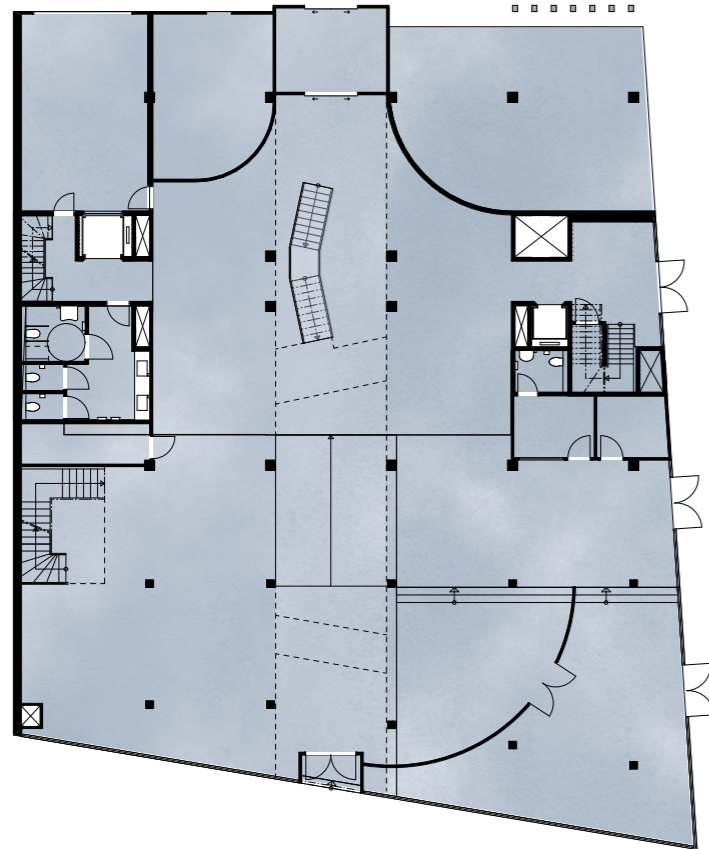

Hvit farge viser åpninger i etasjedekkerne i snitt.

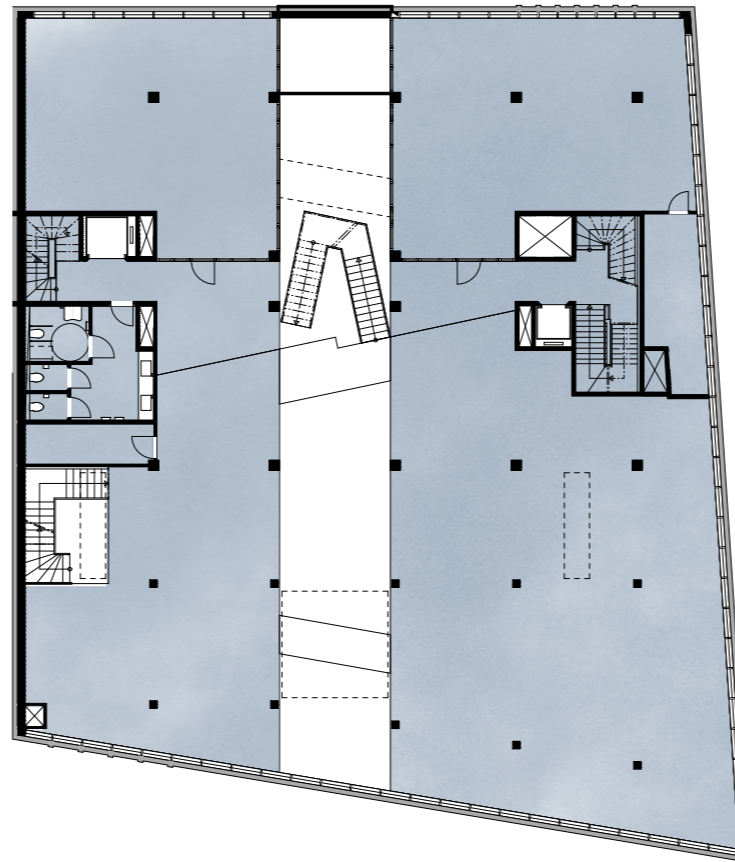
IKKE I MÅLESTOKK

HOVEDGREP 2 ÅPNE OPP I ETASJEDEKKER

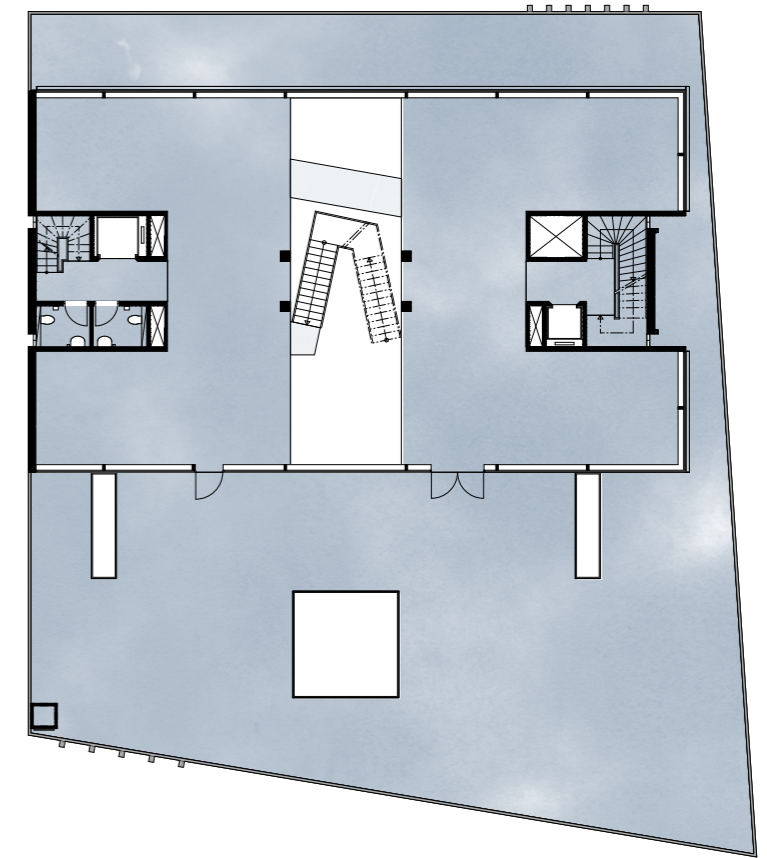
1. ETASJE

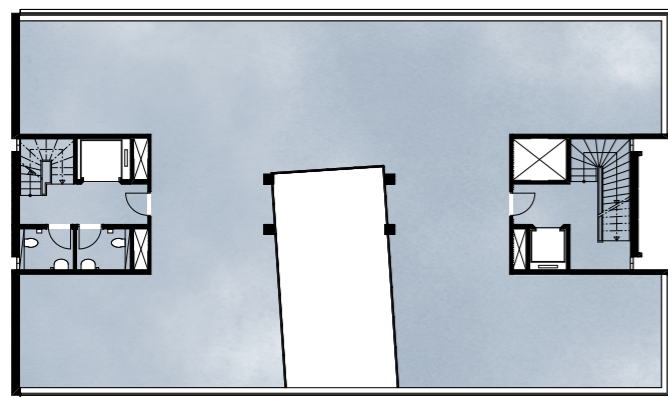
2. ETASJE

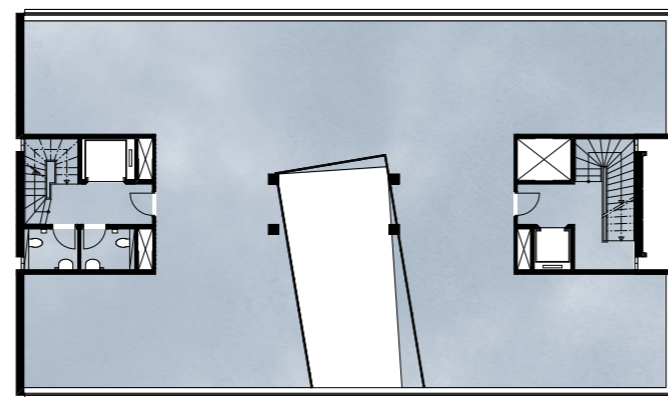
3. ETASJE

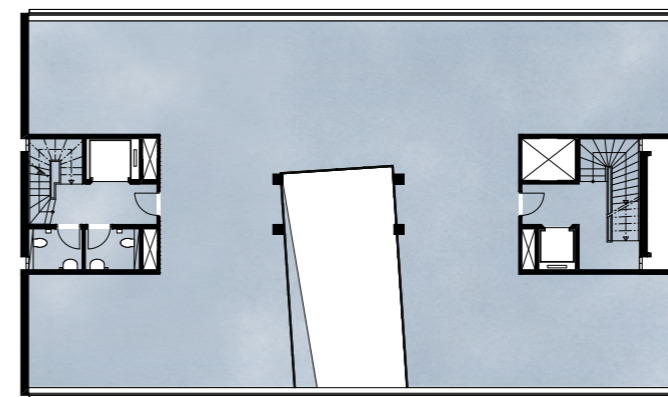
4. ETASJE

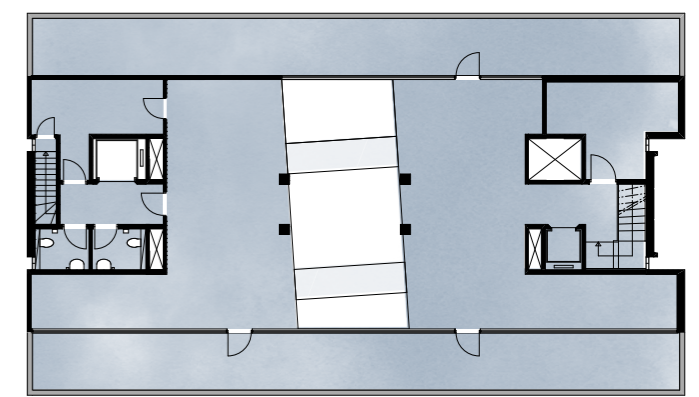
5. ETASJE

6. ETASJE

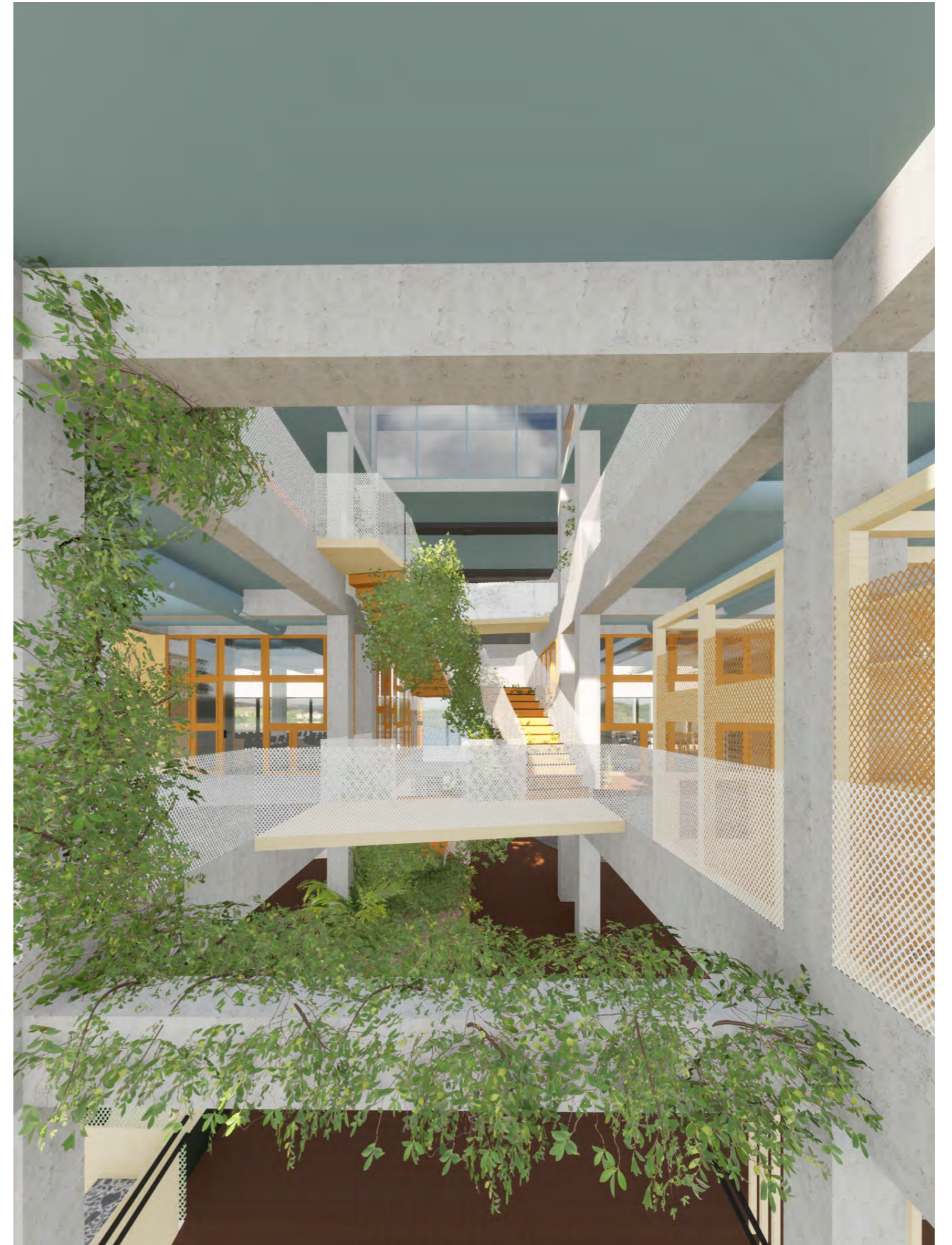
7. ETASJE

Hvit farge viser åpninger i etasjedekkerne.

IKKE I MÅLESTOKK

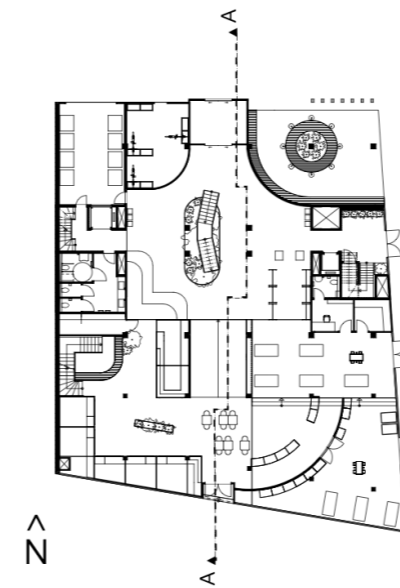

HOVEDGREP 3 NY BRUK

Som forslag til løsning på hovedgrep 3 for bruksendring, har jeg valgt å ta utgangspunkt i behov og ønsker for Ålesund sentrum blant innbyggerne. Mellom fjell og hav, ligger Idungården sentralt og tilgjengelig. En bygning i ny drakt, som er tilpasset menneskene i byen. Idungården skal være det urbane stedet for dyrking av matvarer, gjenbruk av materialer og produkter, salg av lokal håndverk, byverksted for reparering og kunnskapsdeling, arena for læring og uformelt opphold midt i sentrumskjernen. Idungården gjør det bærekraftige livet i byen gjennomførbart, ved å selv være et eksempel på en levedyktig ressurs.

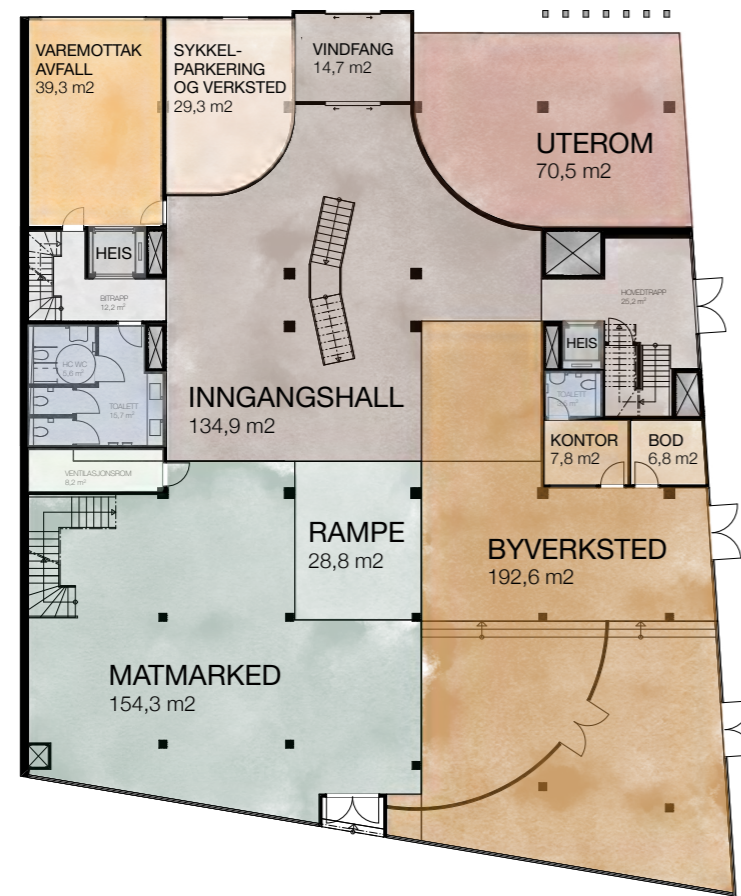
På de neste sidene presenteres møbleringsplaner og visualiseringer av de publikumsrettede etasjene, som jeg har hatt hovedfokus på.

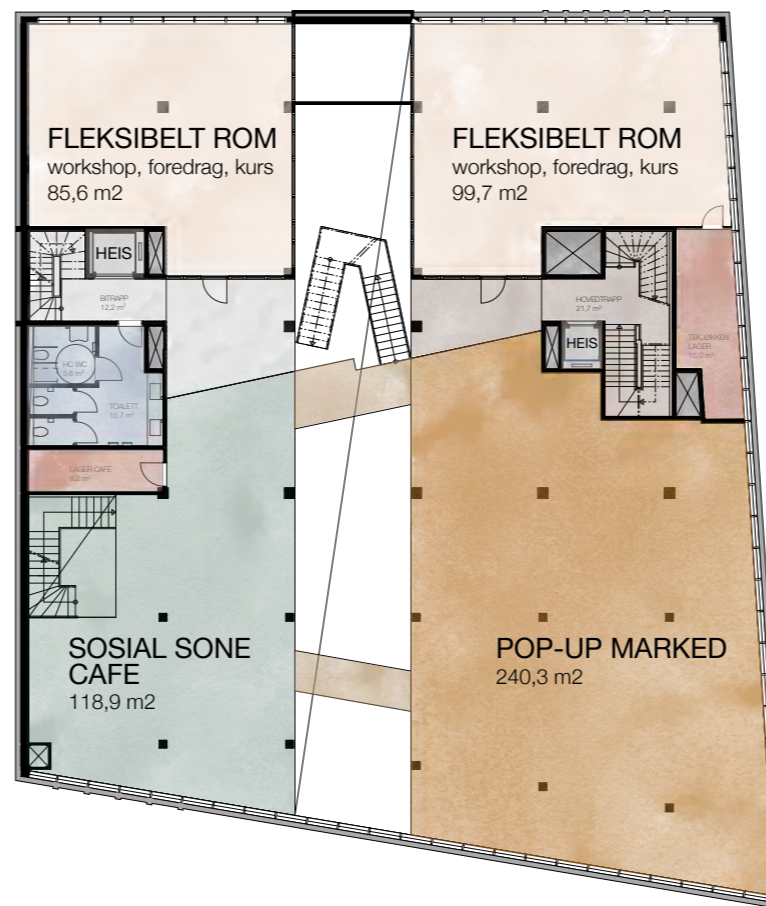
SNITT A:A

SONEINDELING FOR NY BRUK

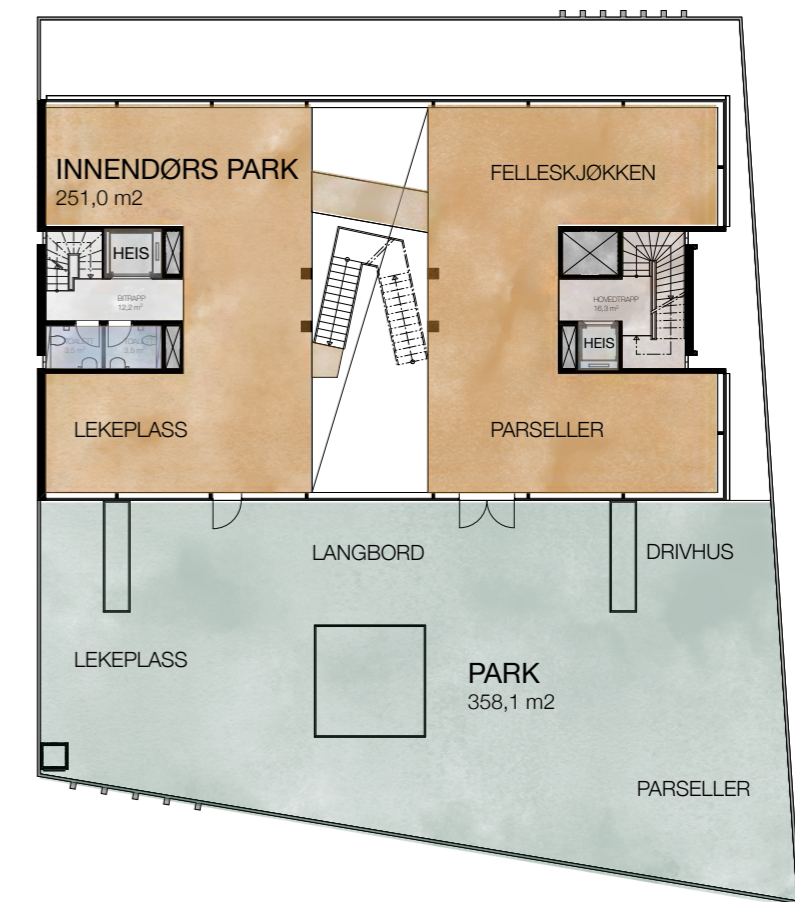
1. etasje

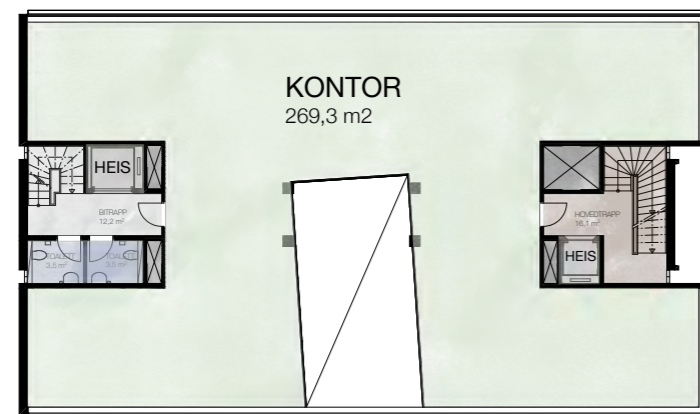
2. etasje

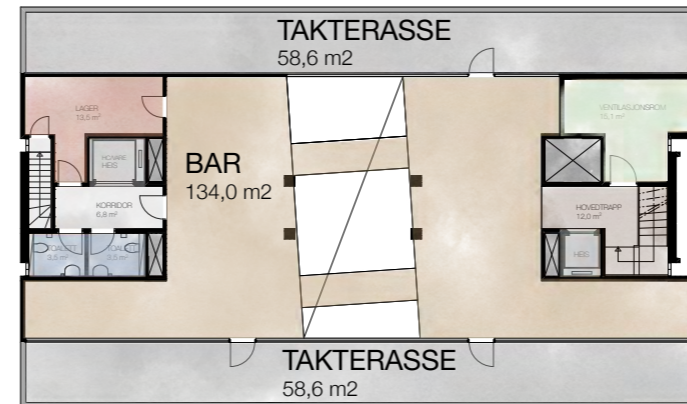
3. etasje

4.-6. etasje

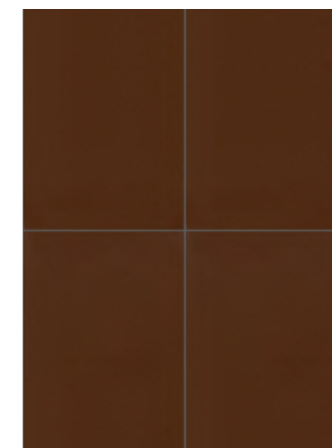
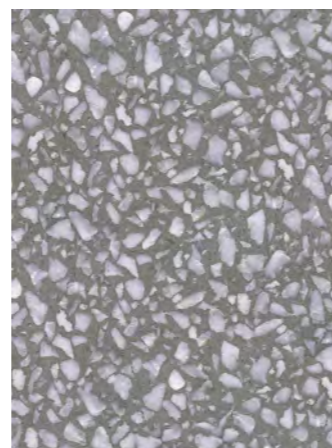
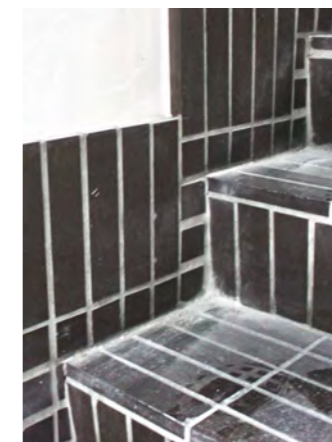
7. etasje

N

GJENBRUK AV MATERIALER

EKSISTERENDE BYGNINGSMATERIALER I IDUNGÅRDEN

PLASSTØPT BETONG
Bærekonstruksjon som søyler og dekker

**VENTILASJONS-
KANALER**
Brukte kanaler gjøres om til platematerial for vegger

SLIPT BETONG
Gulv bitrapperom

VEGGFLIS
Rekkverk sosial sone og cafedisk

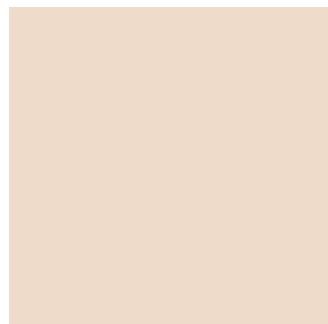
MURSTEIN
Vegg matmarked

GULVFLIS
Gulv hovedtrapperom, inngangshall og deler av byverksted

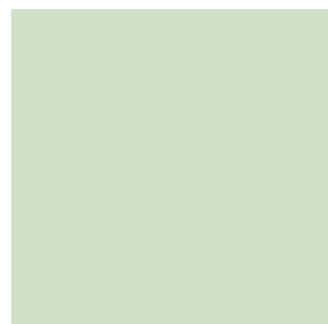
**BRUKT ARMERINGS-
JERN, RUSTET**
Interiørkomponenter

MATERIALVALG OG FARGEPALETT

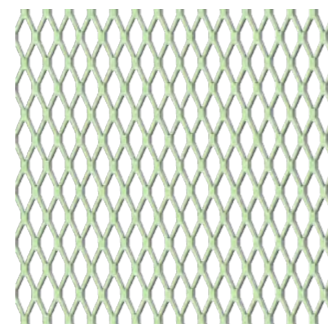
1.ETG

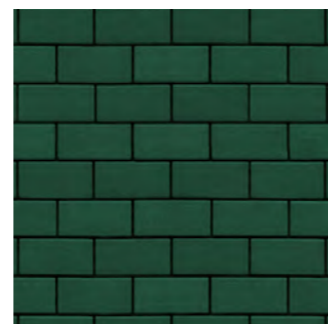
NSC 0510-Y60R
Vegg inngangshall

NSC 0515-G20Y
Vegg inngangshall og
byverksted

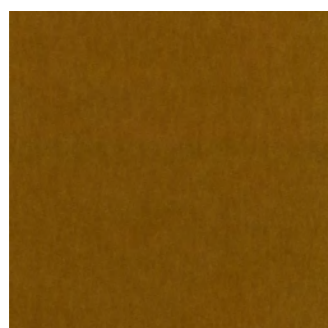

STREKKMETALL
NSC 0515-G20Y
Vegger/Skillevegger

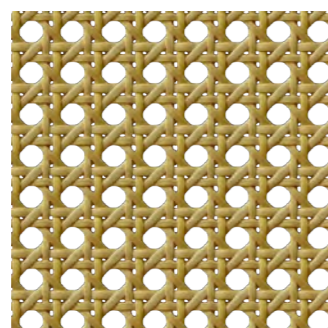

MALT MURSTEIN
NCS 6020-B50G
Vegg matmarked

2.ETG

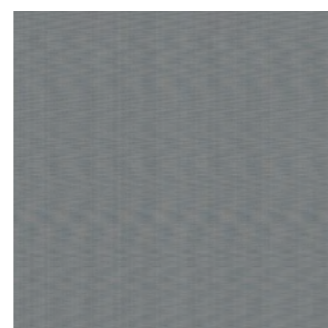
VEGG
Sosial sone

RÅTTING
Bruktstoler

TERRAZZO
Benkeplate cafe

BOLON
Elements Flint
Gulv fleksible rom

HØYTRYKKS LAMINAT
Gulv sosial sone

3.ETG

NSC 1040-Y20R
Vegger bitrapprom

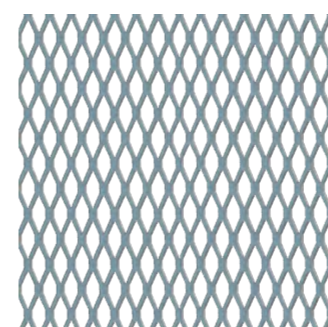
NSC 4040-R
Vegger innendørs park

KEIM 9184
Fasade og interiør-
komponenter utendørs

NCS 6020-B50G
Mindre interiør-
komponenter

STREKKMETALL
Rekkverk, for klatrende
planter

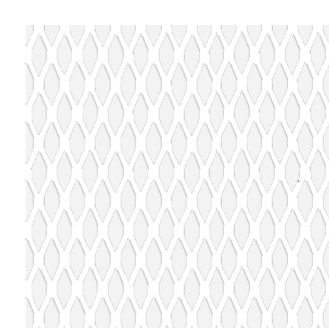
GJENNOMGÅENDE I SAMTLIGE ETASJER

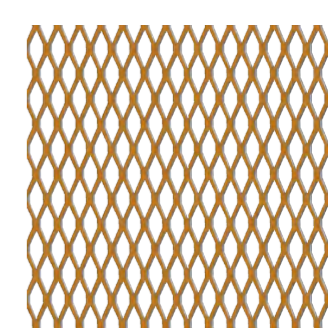
NSC 3050-Y30R
Vegger, innredning

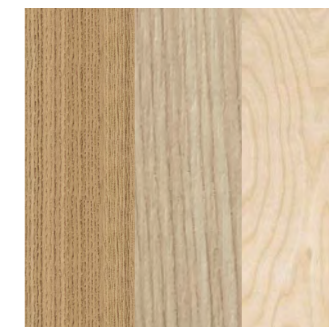
NSC
Tak og runde
ventilasjonskanaler

STREKKMETALL
Rekkverk

STREKKMETALL
Vegger/Skillevegger

EIK, ASK, KRYSSFINER
Interiørkomponenter

TROLDTEKT
Akustisk panel, tak

NY HOVEDINNGANG

Hovedinngangen er trukket ut og åpnet opp mot gaten som en forlengelse av den åpne forbindelsen inne mellom 1. og 2. etasje. Ved bruk av transparente materialer som glass og strekkmetall skapes tydelige siktlinjer inn i bygget og øker nysgjerrigheten til de som går forbi. I hjørnet mot øst er fasaden trukket tilbake og skaper et uterom i ly for vær og vind hvor man kan vente på buss og taxi ved når den nye gateterminalen ferdigstilles. Fasaden kan sammen med arkitekt videreutvikles.

HOVEDGREP 3 NY BRUK

1. ETASJE

1. Avfallsdunker	13. Stasjon for håndverktøy
2. Sykkelparkering, utstyr for sykkelreparasjon	14. Toalett
3. Benk	15. Kontor
4. Benk med bord og plantebed	16. Bod for verktøy
5. Vindfang	17. Brukthylle
6. Avfallssortering	18. Materialhyller
7. Plantebed	19. Snekkerbord med hjul
8. Benk/Auditorium	20. Plantebed
9. Pop-up loppemarked	21. Matboder
10. HC-toalett	22. Matboder
11. Toalett	23. Benk
12. Snekkerbord	24. Vannspeil
	25. Ventilasjonsaggregat

MØBLERINGSPLAN 1. ETASJE

^
N

INNGANGSHALL

Fra hovedinngangen åpner rommet seg opp og gir en umiddelbar oversikt over rommet. Det første man ser er trappen som knytter de publikumsrettede etasjene sammen. Trappen endrer retning i vandringen oppover i landskapet. De buede veggene på hver side lager naturlige ledelinjer mot hvert trappe- og heisrom. Rett frem drar dagslyset en videre inn i bygningen og ned rampen som jevner ut høydeforskjellen fra nord til sør.

BYVERKSTED

Byverkstedet fungerer som et felles verksted for byens befolkning. Her kan frivillige med relevant kompetanse bistå med hjelp til reparasjon av for eksempler ødelagte møbler, og det holdes kurs i for eksempel hvordan gjenbruke fremfor å kaste.

Byverkstedet har også en brukthylle hvor man kan levere mindre gjenstander man ikke lenger har bruk for, men som andre kan få gleden av.

MATMARKED

På Matmarkedet selger lokale virksomheter ferske råvarer og ferdigretter. Fokuset her skal være å formidle viktigheten av å redusere matsvinn, velge lokalt og mer plantebasert.

FORBINDELSE MELLOM MATMARKED OG SOSIAL SONE

Matmarkedet i første etasje har direkte forbindelse med den sosiale sonen i 2.etasje hvor man kan sette seg ned for å spise i en roligere atmosfære og med utsikt over havet.

HOVEDGREP 3 NY BRUK

2. ETASJE

1. Stoler, kan stables	9. Toalett
2. Prosjektor montert i tak	10. Lager til café
3. Bord, sammenleggbar	11. Barstoler med bord
4. Garderobe	12. Sittebåser
5. Te-kjøkken	13. Cafédisk
6. Lager for stoler og bord	14. Bord på skinner, skyvbar
7. Avfallssortering	15. Pop-up boder
8. HC-toalett	16. Benk og krakker

MØBLERINGSPLAN 2. ETASJE

^
N

SOSIAL SONE OG CAFE

I den sosiale sone i Idungården kan man spise mat man har kjøpt på matmarkedet i 1. etasje, treffe bekjente eller bare slappe av med en lokalbrygget kaffe fra Dampen cafe som er oppkalt etter Dampsentralen som lå på samme tomt før i tiden.

POP-UP MARKED

Pop-up markedet skal fremme lokale gründere og nisjevirksomheter ved å legge tilrette for at de kan markedsføre sin bedrift og selge sine produkter. Her kan også Bybonden selge frukt og grønt etter sesong.

POP-UP BOD

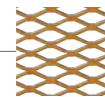
VEGGER

1 MODUL

2 MODULER

MATERIALER

STREKKMETALL
PLATEMATERIAL 1900x949x10

SPONPLATE
PLATEMATERIAL 1900x949x10

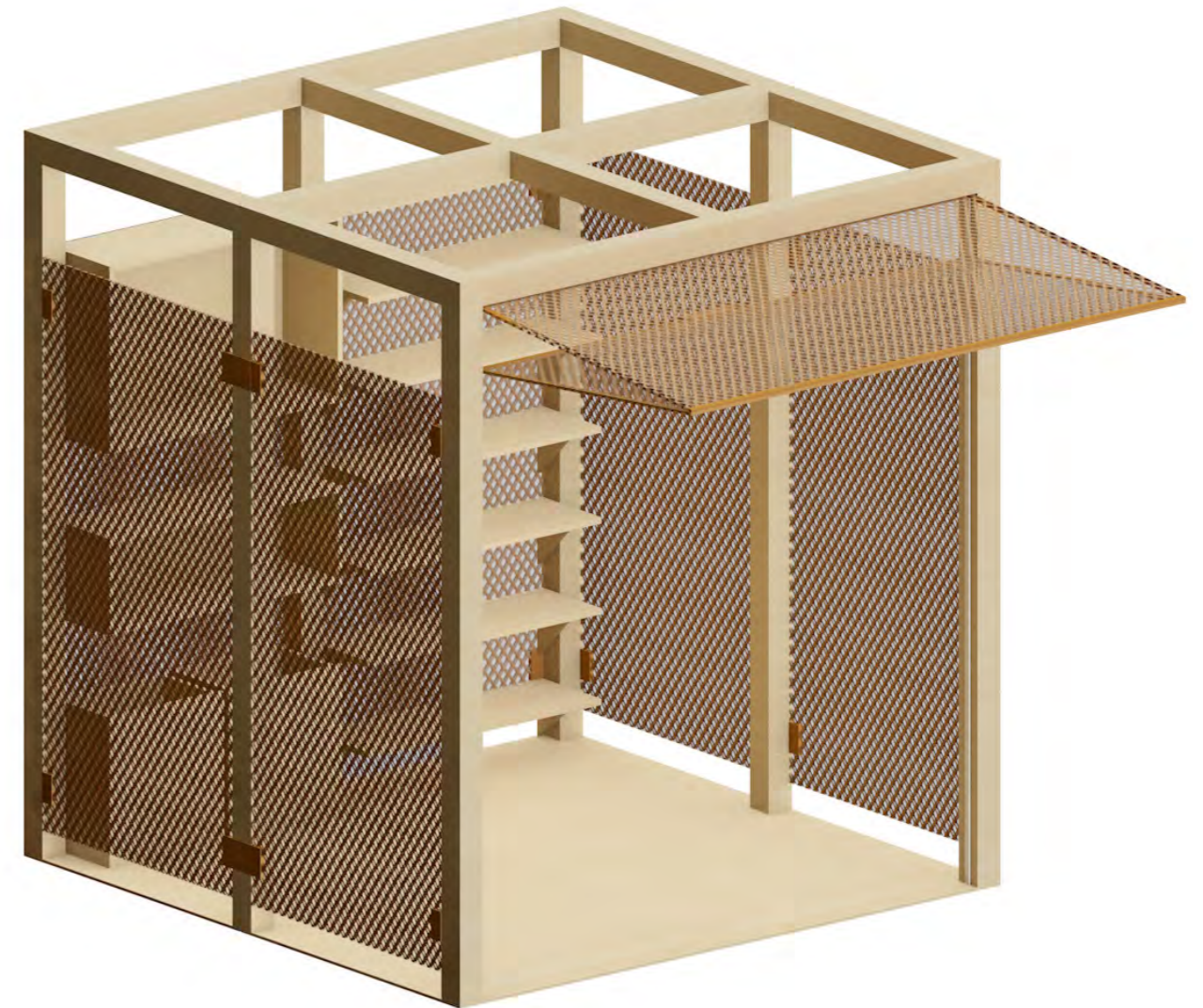
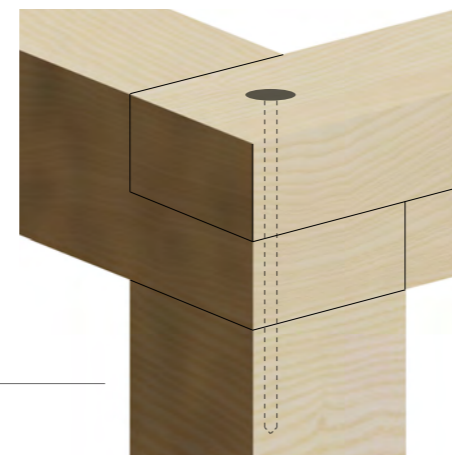

KRYSSFINER
PLATEMATERIAL 1900x949x10

RAMMEVERK 940x940

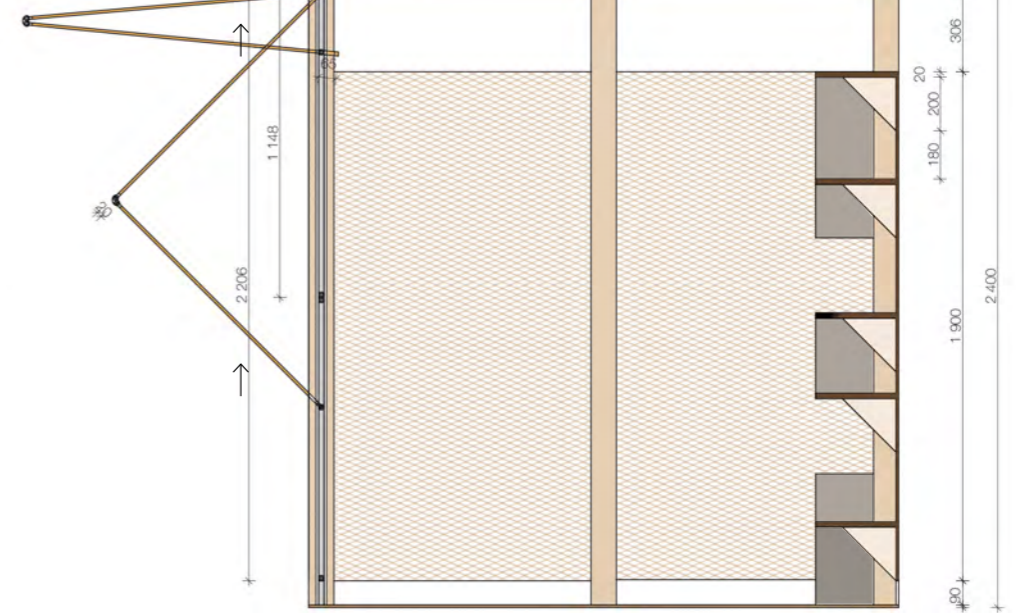
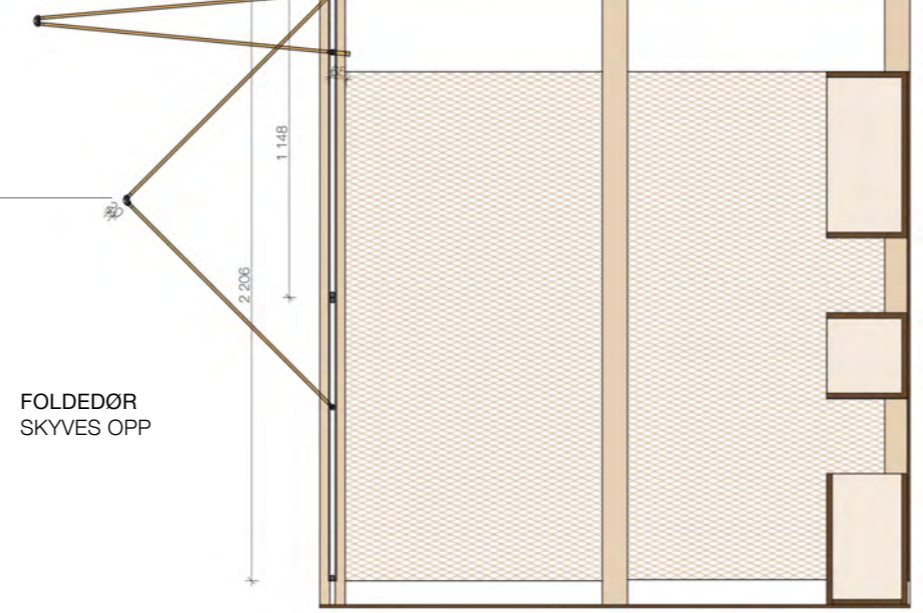
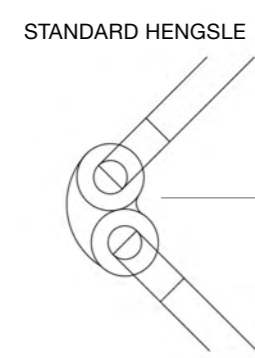
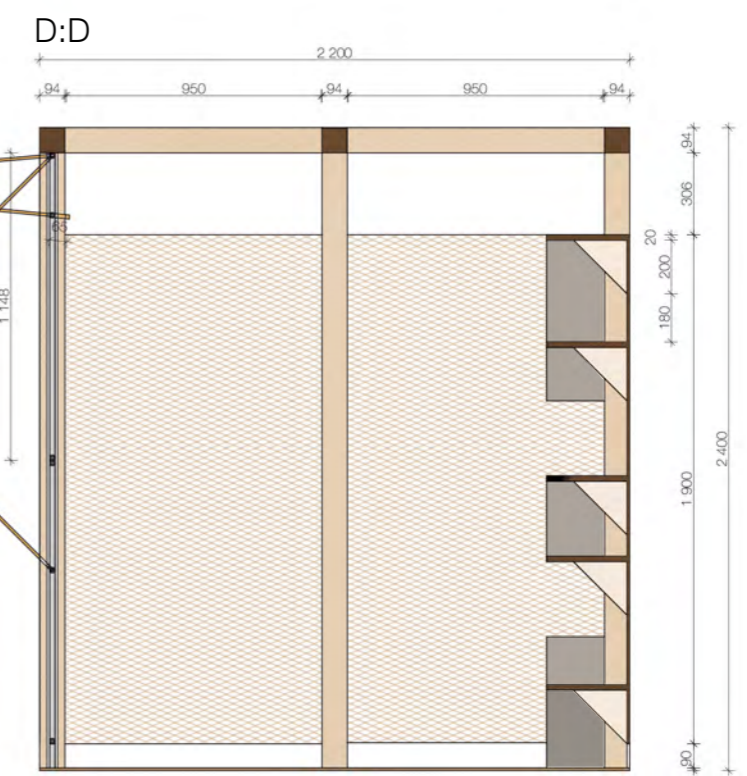
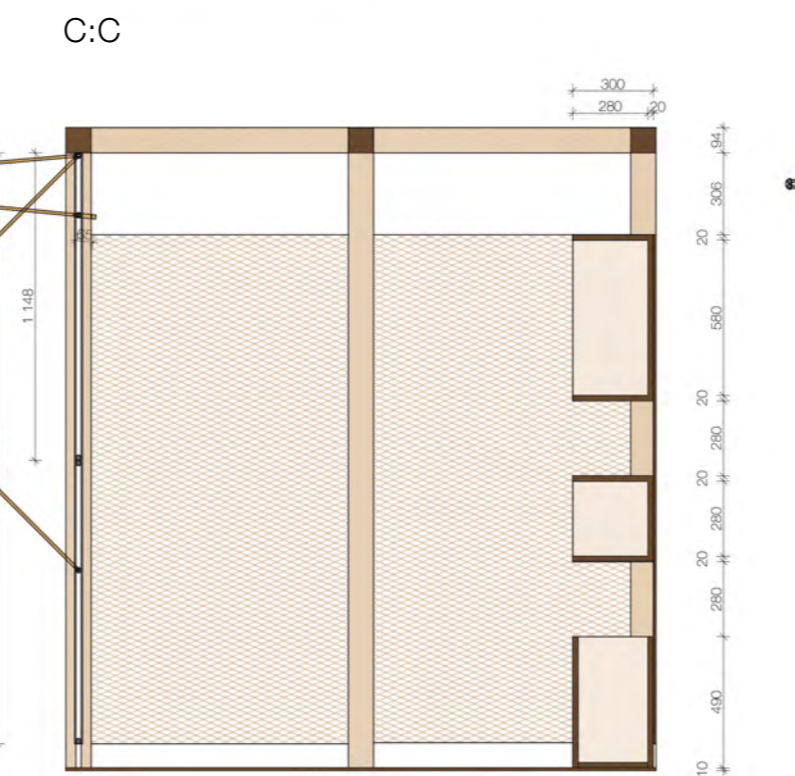
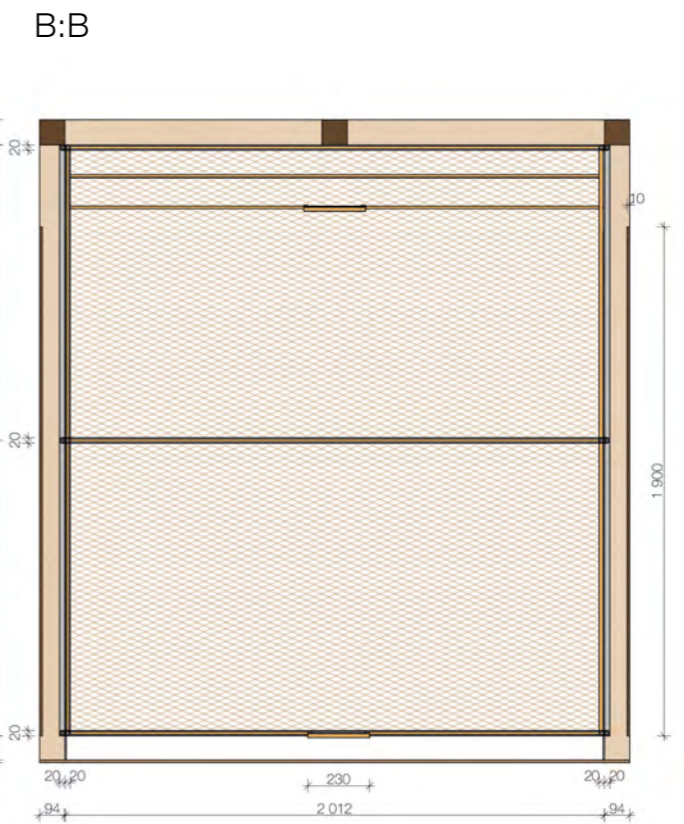
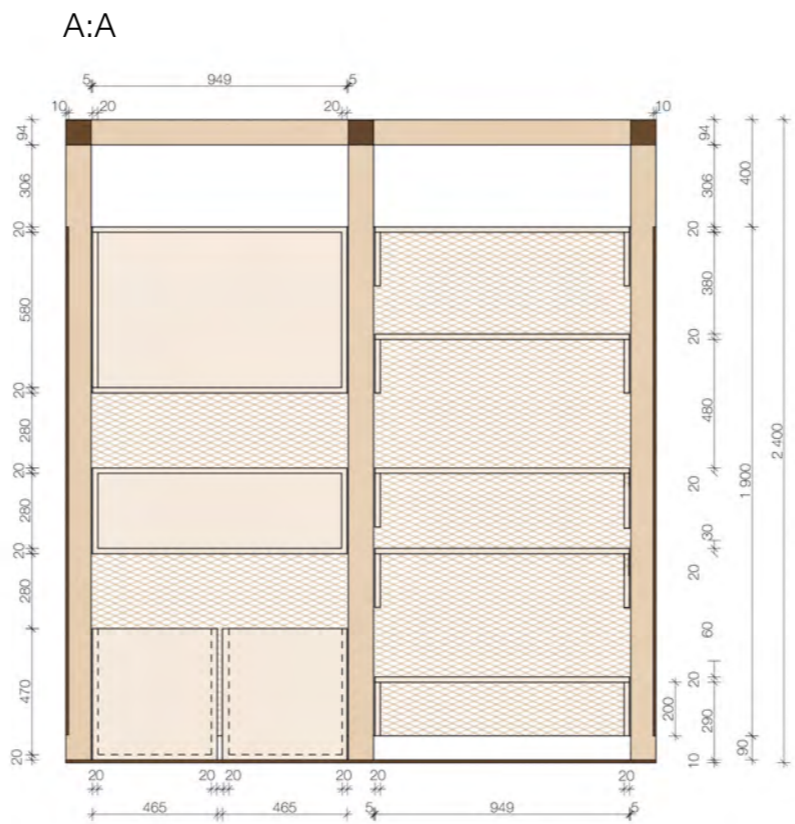
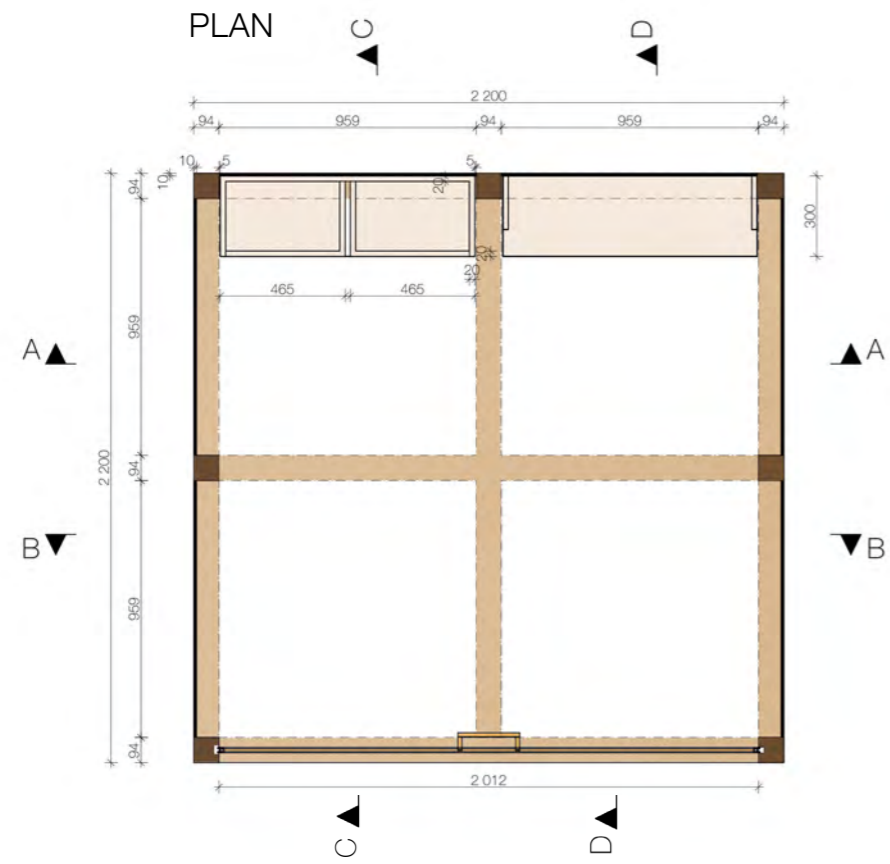
SAMMENFØYING TOPPSVILL

Modulbasert pop-up bod. Til veggene for avstivning av rammeverk brukes gjenbrukt platematerial. Her vist med strekkmetall.

Foldedør i strekkmetall eller annet perforert metall.
Hyller, bokser og annet inventar plasseres etter behov og ønske. Monteres mellom stendere.

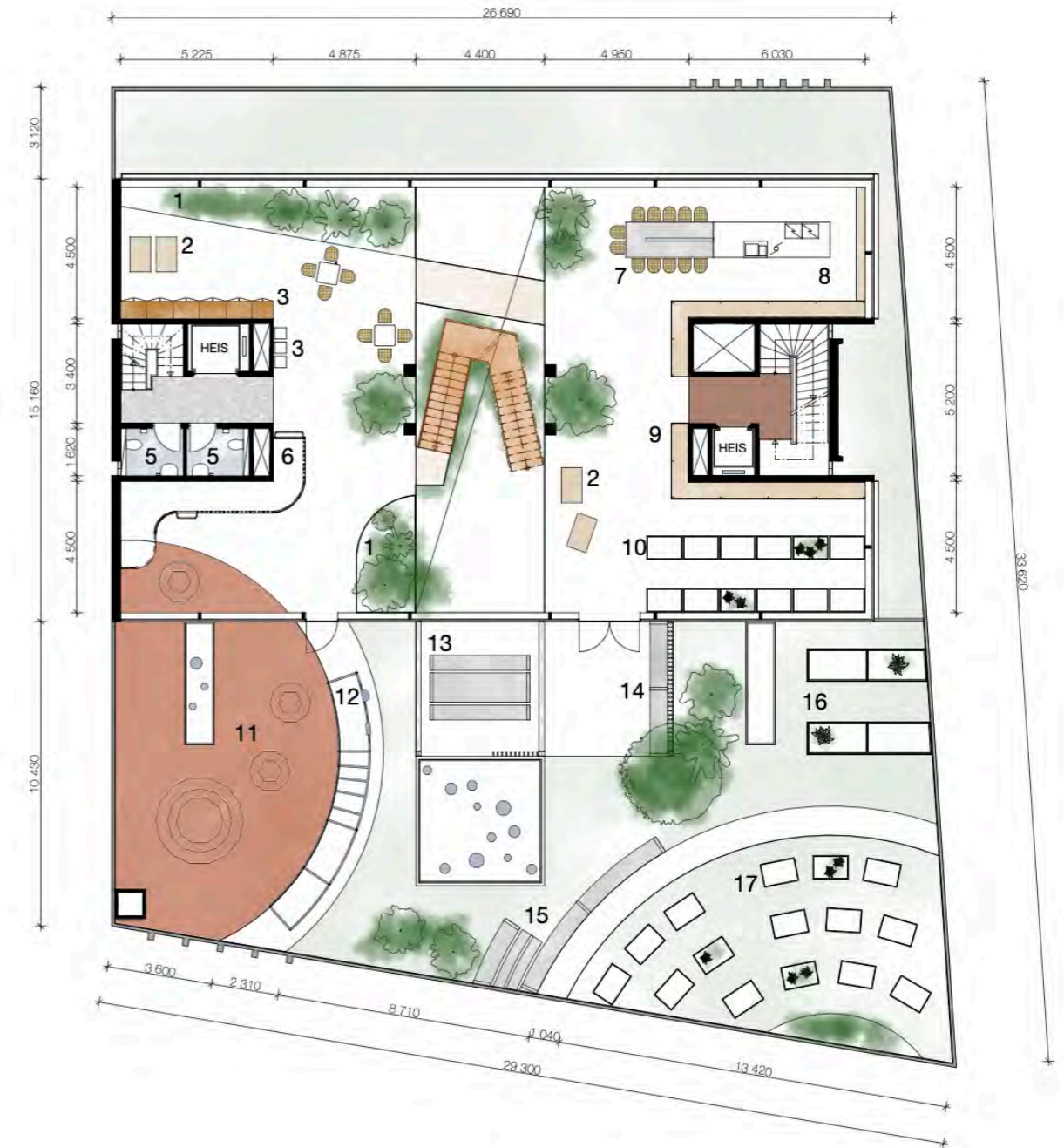
POP-UP BOD SKJEMATEGNING

HOVEDGREP 3 NY BRUK

3. ETASJE

1. Bed til planting	10. Parsellkasser for planting
2. Plantebord	11. Lekeplass
3. Oppbevaringsskap	12. Leke/treningsstativ
4. Avfallssortering	13. Langbord og benker
5. Toalett	14. Benk
6. Lekeborg	15. Bord og benker
7. Langbord	16. Plantekasser/Drivhus
8. Felleskjøkken	17. Parsellkasser for planting
9. Oppbevaringshyller for utstyr o.l.	

MØBLERINGSPLAN 3. ETASJE

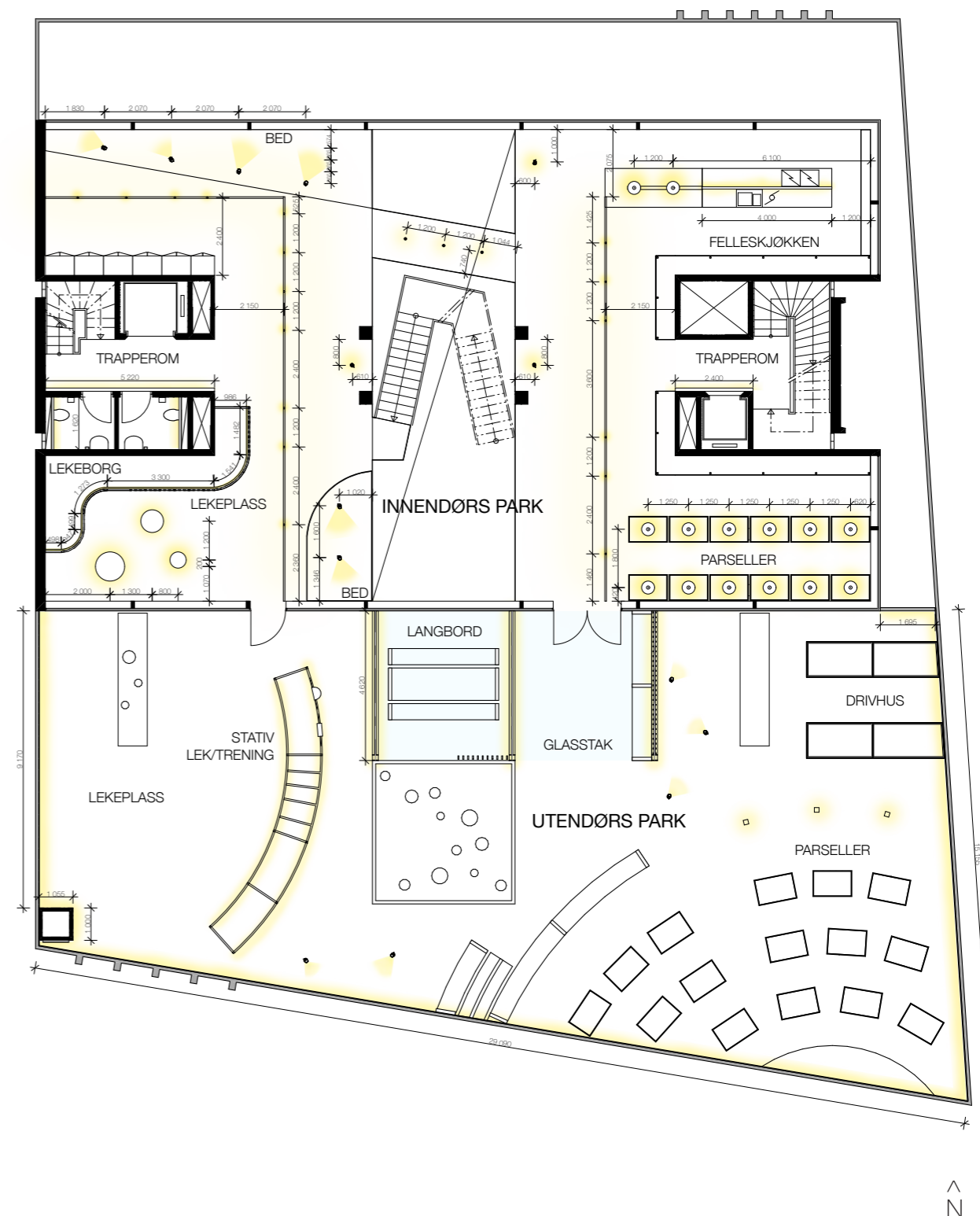
^
N

BELYSNINGSPLAN 3.ETASJE

SYMBOL

BESKRIVELSE

	MOBIL LYSSTOLPE, GULV Belysning ved parseller utendørs
	LEDLIST, UTENDØRS BELYSNING Rekkverk utendørs, stativ lek/trening, montert i bærekonstruksjon for glasstak
	PENDEL, B70xH100xL TILPASSET, MONTERT I HIMLING Felleskjøkken, trapperom, toaletter
	LYSSKINNE MED SPOTTER Ø50, GENERELL BELYSNING Lyser opp i tak og gir en generell god belysning i gangsoner
	SPOT, MONTERT I HIMLING, GENERELL BELYSNING I tak over gangbro
	JUSTERBAR SPOT, GULV Direkte belysning av planter i bed inne, og på busker og trær ute Plasseres med spiss i jorden og kan enkelt flyttes
	JUSTERBAR SPOT MONTERT I HIMLING Direkte belysning av planter inne
	PENDEL Ø400 H200, MONTERT I HIMLING Funksjonsbelysning over spisebord, felleskjøkken Vekstlys over parsellkasser innendørs
	PENDEL, MONTERT I HIMLING Ø500 H100 Ø700 H100 Ø900 H100 Innendørs lekeplass
	
	
	

INNENDØRS PARK

På felleskjøkkenet kan man eksperimentere med selvdyrkede matvarer eller delta på matlagingskurs med de ferske råvarene fra parken som ingredienser. Bybonden legger til rette for at innbyggere i sentrum skal kunne dyrke sin egen mat og være en del av den kollektive hagen. Her har man tilgang til utstyr og profesjonell hjelp.

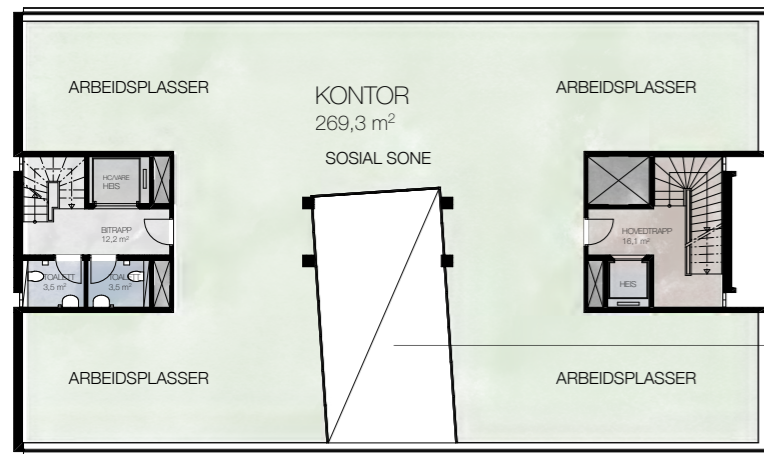
UTENDØRS PARK

Idungårdens flate tak benyttes til bruk som park for å tilføre liv i et ellers grått område. Både inne og ute kan byens befolkning leie parseller for planting og dyrking, og det tilrettelegges også for opphold med lek for de minste. Bord og benker ute gir god plass til sosiale sammenkomster både under tak og over åpen himmel. Disse bordene og benkene lages av betongen som skjæres ut som åpninger i etasjedekken.

HOVEDGREP 3 NY BRUK

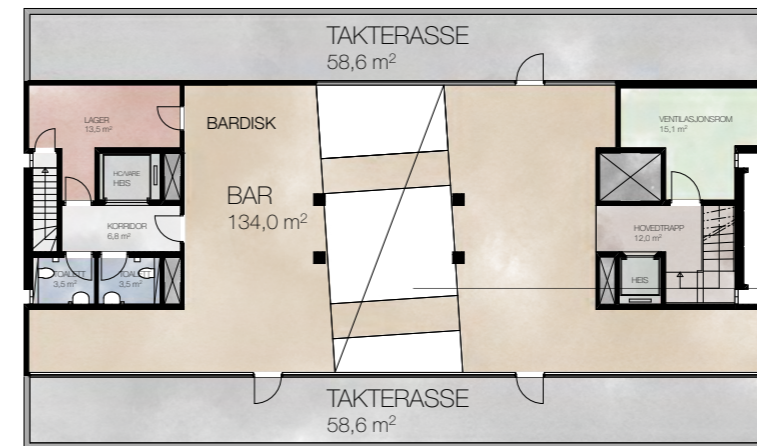

4-6.ETASJE

KONTOR

Et åpent kontorlandskap som deles inn i stille arbeidssoner og sosial sone mellom de to trapperommene.

Åpning gir tilstrekkelig med dagslys og god kontakt mellom etasjene.

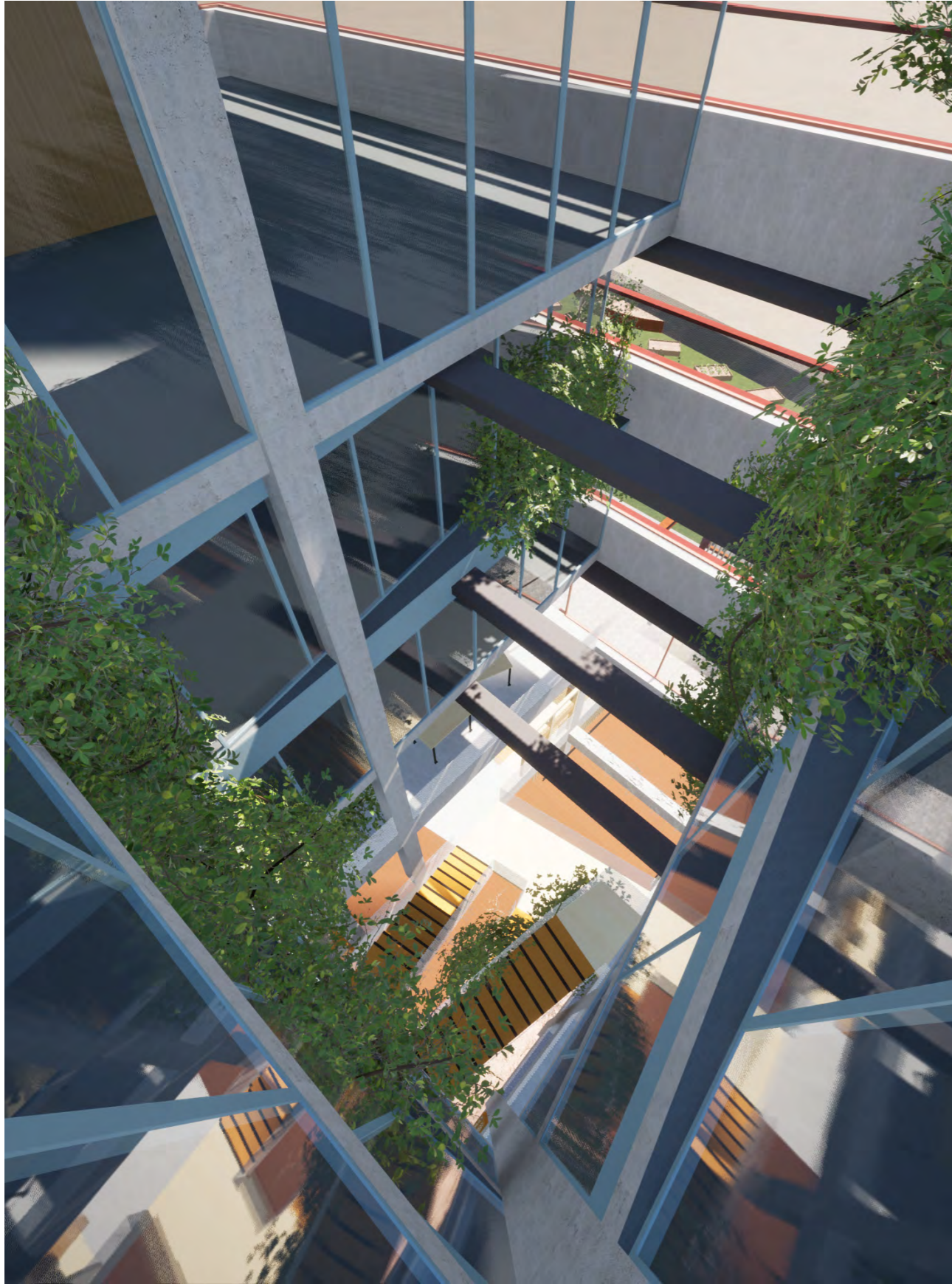

7.ETASJE

BAR

En sosial møteplass for både ansatte og besøkene. Panoramautsikt over by, fjell og hav.

Åpningen i etasjedekket og takvinduet gir en åpen romfølelse og siktlinjer helt ned til 1.etasje.

ETTERORD

KAPITTEL 9

Kildelisten er satt opp i alfabetisk rettefølge. Bildelisten er satt opp i kronologisk rekkefølge etter hvert som bildene dukker opp i teksten. Alle andre bilder og illustrasjoner som ikke er kreditert er mine egne.

TIL ETTERTANKE
TAKK TIL
KILDELISTE
BILDELISTE

TIL ETTERTANKE

Det sies at 80% av dagens bygningsmasse vil fremdeles være i bruk i 2050. Denne eksisterende bygningsmassen innehar store ressursverdier som over tid skal rehabiliteres, oppgraderes og ombygges til ny bruk. Med masterprosjektet Forbli formidles verdien eksisterende bygningsmasse innehar gjennom å presentere potensialene for gjenbruk. Prosjektet har tatt utgangspunkt i en bygning av typen som hyppigst rives i Norge, og som underveis i masterløpet fikk samme skjebne. Det å bli vitne til at masterprosjektet mitt bokstavelig talt blir revet ned rett foran øynene mine, var tungt, men hendelsen førte til enda sterkere motivasjon til å formidle hva vi mister når bygninger, som i utgangspunktet er i god nok stand til å bevares for videre bruk, rives. Hendelsen gav prosjektet desto større mening, og jeg klarte å snu det om til å bli en fordel fremfor en hindring. Arbeidet med masterprosjektet har vært utfordrende, da det har bestått av mange lag, en omfattende bygning å jobbe med og parallelle prosesser som skulle sammenkobles til en helhet. Det har likevel vært to svært lærerike og spennende år, hvor jeg har fått fordype meg i en tematikk jeg brenner for.

Mitt prosjekt vil kunne bidra til et økt fokus på gjenbruk av eksisterende bygninger og bygningskomponenter, og fremstå som et forslag til hvordan løse utfordringer i bygg som hyppigst rives gjennom tiltak for gjenbruk. Jeg tror man kan finne løsninger som reduserer riving om man i flere ledd i byggebransjen tar for seg utfordringene og samarbeider på tvers av fagfelt for å finne potensialene for innovative tiltak som løser utfordringene. Man må snu tendensen hvor man låser seg fast i problemstillinger som viser seg å føre til riving av bygg gang på gang. Dette er bygninger som potensielt kunne blitt gjenbrukt. Er det riktig å gi opp verdifulle, eksisterende ressurser som står klare for bruk i våre bygde omgivelser fordi etasjehøyden er litt lav, fordi lysforholdet er litt dårlig, og kanskje fordi vinduene er litt små? Jeg mener alle har et ansvar, og da særlig byggebransjen, om å bruke sin erfaring og kunnskap til å tenke ut av boksen for økt gjenbruk av vår verdifulle nasjonalformue, våre bygde omgivelser.

Jeg vil fremheve at løsningene jeg presenterer er forslag blant mange muligheter av måter å rehabilitere på.

TAKK TIL

Gjennom masterprosjektet har en rekke mennesker engasjert seg og bidratt underveis i prosessen.

Jeg vil først gi min hovedveileder, Petter Bergerud, en stor takk for oppfølging, gode innspill og for engasjementet for prosjektet mitt. Du har underveis gitt meg de ekstra dyttene jeg trengte. Takk for tiden du har gitt og takk for at du har hatt troen på prosjektet mitt gjennom disse to årene. Jeg vil også takke min biveileder Eli-Stin Eide for god hjelp, råd og oppmuntrende ord. En takk rettes også til Mette L'orange for god hjelp og veiledning med farger og fargeanalyse.

Videre vil jeg rette en spesiell stor takk til min kjæreste samboer Henrik Konningen for støtten, som har heiet på meg og vist tålmodighet underveis i prosjektet, i både nedturer og oppturer. Takk for alle timene du har brukt for å hjelpe meg og dine bidrag i samtaler og diskusjoner. Du har vært uunnværlig i denne prosessen.

Mine flotte medstudenter fortjener en stor takk for alle innspill og forslag de har gitt meg underveis. Jeg setter stor pris på alle og enhver, fra innland og utland, for alt som blir delt.

Jeg vil også takke min fantastiske familie som har støttet meg gjennom hele studietiden min. Dere betyr alt for meg og jeg setter stor pris på troen dere har hatt på meg og prosjektet.

Jeg vil også takke Anja Solevågseide fra Pir, Kenneth Eikrem fra AF Gruppen og Kjell Oscar Pettersen fra Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS som stilte til intervjuer som har vært viktig i prosessen.

KILDELISTE

Andersen, Arne P. (2007) 80 år med ur og optikk, *Sunnmørsposten*, s.6. (Se vedlegg).

Arkitektur-N. Ledsten Arkitektur AS, Element Arkitekter AS. (2017) Mat- og merkevarehuset på Grünerløkka, Oslo, *Arkitektur-N*, Nr.4, s.44. Tilgjengelig fra: <https://arkitektur-n.no/prosjekter/mat-og-merkevarehuset-pa-gruenerlokka> (Hentet: 23.januar 2020).

Arkitekturnytt. (2019) *Ikonisk industribygg skal rives*. Tilgjengelig fra: <http://www.arkitekturnytt.no/2019/12/ikonisk-industribygg-skal-rives.html> Hentet: 08.februar 2020

Avfall. (2018) Avfall, *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/avfall> (Hentet: 02.november 2019).

Avfall Norge. (u.å.) *Deponi*. Tilgjengelig fra: <https://www.avfallnorge.no/hva-jobber-vi-med/deponi> (Hentet: 02.november 2019).

Avfallshierarki. (2018) Avfallshierarki, *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/avfallshierarki> (Hentet: 13.november 2018).

Betong. (2019) Betong, *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/betong> (Hentet: 08. november 2019).

Bramslev, Katharina Th. (2019) *Riveforbud i 2020?* Tilgjengelig fra: <https://www.fremtidensby.no/fremtidens-by/riveforbud-i-2020/> (Hentet: 25.september 2019).

Brochmann, Odd; Storsletten, Ola; Reisegg, Øyvind; Hagen, Håvard og Bruun, Magne. (2019) Arkitektur i Norge, Etterskriftstiden, *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/arkitektur_i_Norge#-Etterskriftstiden (Hentet: 11.februar 2020).

Bybonden. (u.å.) *Om Bybonden og Losæter*. Tilgjengelig fra: <https://bybondenioslo.wordpress.com/about/> (Hentet: 31.januar 2020)

Byggforsk. (2016) Byggforskserien, Byggedetaljer, *Energikrav til bygninger Oversikt, 473.101*.

Byggforsk. (2002) Byggforskserien, Planløsning, *Plassbehov for føringsveier til tekniske installasjoner, 379.320*.

Byggforsk. (u.å.) Byggforskserien, Om Byggforskserien, *Hva er Byggforskserien*. Tilgjengelig fra: https://www.byggforsk.no/side/198/hva_er_byggforskserien (Hentet: 16.januar 2020).

Byleksikon 1. Grytten, Harald. (1997) *Byleksikon 1, Litt om mye i Ålesund*. Ålesund: Sunnmørsposten Forlag. s.70-74, s. 209

Bypatrioten. (2019) *Sentrumsregnskap Ålesund 2018*. Ålesund: Ålesund Kommune

Chaudhary, Manju. (2019) *Mindre til materialgjenvinning*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/mindre-til-materialgjenvinning> (Hentet: 02.november 2019).

Eidum, Espen Viklem. (2019) *Får 14 mill. til forskning på gjenvinning av betong*. Tilgjengelig fra: https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=625603&p_dim=265634 (Hentet: 18.oktober 2019).

Eikrem, Kenneth. Intervjuet 1.oktober 2019. (Se vedlegg)

Findal, Wenke. (1996) *Norsk Modernistisk arkitektur om funksjonalismen*. J.W. Cappelens Forlag AS , Oslo

FutureBuilt. (2019) *Økernhjemmet*. Tilgjengelig fra: <https://www.futurebuilt.no/Forbildeprosjekter#!/Forbildeprosjekter/OE-kernhjemmet> (Hentet: 17.september 2019).

Grøndahl, Christel Eline Wigen. (2018) *Etterkrigsmodernisme 1945-1975*. Tilgjengelig fra: <https://www.byggogbevar.no/pusse-opp/byggeskikk/etterkrigsmodernisme> (Hentet: 11.februar 2020).

Grønn Byggallianse. (2019) *Tenk deg om før du river*. Tilgjengelig fra: <https://byggalliansen.no/publikasjoner/tenk-deg-om-for-du-river> (Hentet: 29.januar2020).

Grønn materialguide. (2017) *Grønn Materialguide – versjon 2.2*. Tilgjengelig fra: <https://byggalliansen.no/aktuelt/publikasjoner/gronn-materialguide/> (Hentet: 19.september 2019).

Grytten, Harald. (1997) *Byvandring, Gater og steder i det gamle og nye Ålesund*. Ålesund: Nordvest Informasjon.

Halvorsen, Bjørn. (2018) Har åtte måneder på seg, *Sunnmørsposten*, s.4.

Helgesen, Line. (2019) Nå rives Idungården, *Sunnmørsposten*. (Se vedlegg)

Helgesen, Line. (01.02.19) Vurderer å rive Idungården i Ålesund og bygge nytt på tomte, *Sunnmørsposten*, s.4. (Se vedlegg).

Hjemsted og By Bind 1. Grytten, Harald. (1998) *Hjemsted og By Bind 1, Ålesund 1948-1968*. Ålesund: Sunnmørsposten Forlag.

Holme, Jørn. (2016) Å slå opp med historien, VG.Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/mmMnp/aa-slaa-opp-med-historien> (Hentet: 13. november 2019)

Jugendbyen Ålesund. Grytten, Harald. (1996) *Jugendbyen Ålesund*. Oslo: AFRO

Lendager. (2017) *Nærgenbrugsstation Nordhavn*. Tilgjengelig fra: <https://lendager.com/arkitektur/naergenbrugsstation-nordhavn/> (Hentet: 03.september 2019).

Lilleheim, Karsten. (2008) Vil utvide Idungården, *Sunnmørsposten*. (Se vedlegg)

L'orange, Mette. (2008) *Farger i Arkitekturen*. Oslo: Scandinavian academic, press.

Mellingsæter, Hanne (2015) House of Oslo kan bli revet, *Aftenposten*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/z149/house-of-oslo-kan-bli-revet> (Hentet: 08.februar 2020).

Miljøverndepartementet. (2010) *Tilpassing til eit klima i endring*, Samfunnet si sårbarheit og behov for tilpassing til konsekvensar av klimaendringane. Kapittel 9, Infrastruktur og bygninger. Side 122.

Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/01c4638b3f3e4573929f3b375f4731e0/nn-no/pdfs/nou201020100010000dddpdfs.pdf> (Hentet: 30.oktober 2019).

Norsk Eiendom. (2016) *Eiendomssektorens veikart mot 2050*. Tilgjengelig fra: <https://www.norskeiendom.org/portfolio-items/eiendomssektorens-veikart-mot-2050/> (Hentet: 21. oktober 2019).

Norsk Kommunalteknisk Forening (NKF). (2016) *2. utg. Tekniske krav ved tiltak i eksisterende bygg*. Eksempler på unntak etter plan- og bygningsloven 31-2. Tilgjengelig fra: <https://www.kommunalteknikk.no/eksempelsamling-tekniske-krav-ved-tiltak-i-eksisterende-bygg.5919012-161014.html> (Hentet: 15. oktober 2018).

Otterlei, Inger. (22.10.2018) Arbeidet med å ruste opp Idungården er i gang: Pir står klar neste høst, *Sunnmørsposten*, s.4. (Se vedlegg).

Otterlei, Inger. (25.04.2018) Skaper innovasjonshus i Ålesund, *Sunnmørsposten*, s.1-3. (Se vedlegg).

PBL. (2019) Kort om loven, Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven). Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71> (Hentet: 16.januar 2020).

Pettersen, Kjell Oscar. Intervjuet 2.oktober 2019. (Se vedlegg)

Reite, Andreas. (2020) *Han bygger nytt av gammelt*. Tilgjengelig fra: <https://www.klimaoslo.no/2020/01/15/han-bygger-nytt-av-gammelt/> (Hentet: 03.februar 2020).

Resirqel AS. Reite, Andreas. (2020) Her kan du kjøpe ombruksmaterialer til ditt oppussingsprosjekt. Tilgjengelig fra: <https://www.klimaoslo.no/2020/01/15/de-selger-brukte-byggevarer/> (Hentet: 31.februar 2020).

Revfem, Jan. (2018) Ombygging eller riving? <https://www.tu.no/artikler/ombygging-eller-rivning/438251> (Hentet: 06.februar 2020).

Riksantikvaren. (2006) Gjenbruk av bygg og anlegg. Tilgjengelig fra: <https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/handle/11250/176587> (Hentet: 12.november 2018).

Rossow, Jan Erik. (2019) Vi kan ikke tillate oss å rive Fylkesbygget. Tilgjengelig fra: <https://www.villurbanisme.no/nyheter/2019/5/fylkesbygget> (Hentet: 24.september 2019).

Rosvold, Knut A. (2018) Gjenbruk, Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/gjenbruk> (Hentet: 13.november 2018).

SSB. (2018) To tredjedeler av byggavfall fra riving og rehabilitering. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/to-tredjedeler-av-byggavfall-fra-riving-og-rehabilitering> (Hentet: 12.november 2018)

Skjong, Mona. (2019) Pir blir litt høyere, *Sunnmørsposten*, s.6.

Solevågseide, Anja. Intervjuet 18.juli 2019. (Se vedlegg)

Statsbygg. (2020) *Statsbygg setter opp byggegjerde rundt Y-blokken*. Tilgjengelig fra: <https://www.statsbygg.no/Nytt-fra-Statsbygg/Nyheter/2020/statsbygg-setter-opp-byggegerde-rundt-y-blokken-i-dag/> (Hentet: 02.mars 2020).

Vestby, Guri Mette (2018) *Fra sentrumsdød til sentrumsglød*. Følgforskning av pilotprosjektet "Levende lokaler" Tilgjengelig fra: <https://doga.no/globalassets/fra-sentrumsdod-til-sentrumsglod-nibr-rapport-2018-6.pdf> (Hentet: 18.oktober 2018).

Volstad, Peer. (2013) *Planbeskrivelse Ålesund sentrale sørside*. Tilgjengelig fra: <https://docplayer.me/17434189-Planbeskrivelse-alesund-sentrale-sorside-13-06-13.html> (Hentet: 06.november 2018).

Walstad, Frøydis, Ali. (2010) Papirløst og hodeløst, *Sunnmørsposten*, 23.10.10, s. 29. (Se vedlegg)

Widing, Glen. (2019) *Vil bevare mange flere bygg*. Tilgjengelig fra: <https://www.estatenyheter.no/2019/08/22/vil-bevare-mange-flere-bygg/> (Hentet: 02.september 2019).

Ålesund Kommune. (2016) *Kommuneplan Samfunnsdel 2015-2027*. Ålesund: Hustrykkeriet. (Hentet: 25.september 2019).

BILDELISTE

1	s. 26	House of Oslo https://3p.no/prosjekter/house-of-oslo-riving/	36	s. 170	https://www.dezeen.com/2020/02/20/project-m-plus-salted-pig-california/
2	s. 28	Siemens bilde: http://www.arkitekturmytt.no/2019/12/ikonisk-industribygg-skal-rives.html	37	s. 171	https://www.troldtekt.dk/Inspiration/Referencer/Erhverv/Alnatura-Arbeitswelt
3	s. 42	https://www.entra.no/properties/kristian-augusts-gate-13/195v	38	s. 171	https://officesnapshots.com/2019/09/09/noble-energy-offices-israel/
4	s. 42	https://insenti.no/prosjekt/kristian-august-gate-13/	39	s. 173	https://studioninedots.nl/project/rebel/
5	s. 42	https://www.aftenposten.no/oslo/by/i/dO45ez/bygger-nygammelt-paa-tullinloekka	40	s. 193	https://vandkunsten.com/projects/genanvendte-byggematerialer
6	s. 43	https://www.vartoslo.no/bill-mrk-nytt-kvartal-pa-tullinlokka-soker-brukte-dorer-glassvegger-og-gulv/	41-42	s. 216	https://lendager.com/arkitektur/ressourceraekkerne/
7	s. 43	https://www.klimaoslo.no/2020/01/15/han-bygger-nytt-av-gammelt/?fbclid=IwAR0INvYWsFN-FIHCOwTVKch11rSFj5BnGiEx4DggZK6853qFABtGOM6n1Yg8	43	s. 217	https://vandkunsten.com/en/projects/component-reuse
8-9	s. 44	https://www.futurebuilt.no/Forbildeprosjekter#!/Forbildeprosjekter/OEkernhjemmet			
10	s. 46-47	https://www.ledsten.no/mat-og-merkevarehuset-mills			
11	s. 60	<i>Hjemsted og by, Bind 1, 1948-1968.</i>			
12	s. 60	<i>Hjemsted og by, Bind 1, 1948-1968.</i> Foto: Ståle Wattø			
13	s. 64	<i>Hjemsted og by, Bind 2, 1968-1998.</i>			
14	s. 64	<i>Hjemsted og by, Bind 2, 1968-1998.</i> s. 410			
15	s. 64	<i>Hjemsted og by, Bind 2, 1968-1998.</i>			
16	s. 64	<i>Hjemsted og by, Bind 2, 1968-1998.</i> s. 411			
17	s. 76	Utklipp: <i>Planbeskrivelse Ålesund sentrale sørside.</i> 2013. Illustrasjon JAJA Architect. s. 26			
18	s. 79	https://www.smp.no/nyheter/2016/01/15/Redningssselskapet-har-omorganisert-12032251.ece			
19	s. 106	<i>Byleksikon 1, Litt om mye i Ålesund.</i> s. 70			
20	s. 106	<i>Byleksikon 1, Litt om mye i Ålesund.</i> s. 74			
21	s. 108-109	<i>Byvandring, Gater og steder i det gamle og nye Ålesund.</i> 1981. s. 84-85			
22	s. 110	Postkort fra bokhandelen Albert Gjærts. 1964. Ukjent opphav.			
23	s. 110	<i>Hjemsted og by, Bind 1, 1948-1968.</i> Foto: Bj.S			
24	s. 110	http://samling.nasjonalmuseet.no/no/object/NAMF.03075.001			
25	s. 110	http://samling.nasjonalmuseet.no/no/object/NAMF.03075.002			
26	s. 112	<i>Hjemsted og by, Bind 1, 1948-1968.</i>			
27	s. 113	Sunnmørsposten. Foto: Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS. 13.08.08. (Se vedlegg)			
28	s. 113	Fasadetegning: Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS. 2008.			
29	s. 118	Sunnmørsposten. Foto: Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS. 26.02.19 (Se vedlegg)			
30	s. 118	https://www.smp.no/nyheter/2019/09/16/Terrakottafarget-betongfasade-og-speilreflekseffekt-19955372.ece			
31	s. 118	Sunnmørsposten. Foto: PIR / MAD arkitekter 16.09.19 (Se vedlegg)			
32	s. 132	Foto: Egil Røsaak https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10156733507796965&set=gm.1533019080197790&type=3&theater&ifg=1			
33	s. 134-135	https://lendager.com/arkitektur/haergenbrugsstation-nordhavn/			
34	s. 136	https://www.facebook.com/bybondenioslo/			
35	s. 142-143	Saluhall. Foto: Felix Gerlach http://en.tengbom.se/project/temporary-market-hall/			

FORBLI

Karoline Skytterholm Gullaksen

Masteroppgave i Møbel- og romdesign / interiørarkitektur

Universitetet i Bergen

Fakultet for kunst, musikk og design

2020